

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(İSPANYOL DİLİ VE EDEBİYATI) ANABİLİM DALI**

**NAZİM HİKMET VE PABLO NERUDA'NIN
İSPANYA İÇ SAVAŞINA DEĞİNMELEİ**

DOKTORA TEZİ

TAHSİN AYDOĞDU

Ankara- 2014

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(İSPANYOL DİLİ VE EDEBİYATI) ANABİLİM DALI**

**NAZİM HİKMET VE PABLO NERUDA'NIN
İSPANYA İÇ SAVAŞINA DEĞİNCELERİ**

DOKTORA TEZİ

TAHSİN AYDOĞDU

Ankara- 2014

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(İSPANYOL DİLİ VE EDEBİYATI) ANABİLİM DALI

NAZİM HİKMET VE PABLO NERUDA'NIN
İSPANYA İÇ SAVAŞINA DEĞİNCELERİ

DOKTORA TEZİ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nil ÜNSAL

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

Prof. Dr. Nil ÜNSAL

Doç. Dr. Hayal Şebnem ATAKAN

Doç. Dr. M. Özlem PARER

Yrd. Doç. Dr. Gülseren HALICI

Yrd. Doç. Dr. Mustafa GÜLEÇ

İmzası

.....
.....
.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi: 12/02/2014

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tün veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.
(12/02/2014)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı

Tahsin AYDOĞDU
İmzası

ÖNSÖZ

“Nazım Hikmet ve Pablo Neruda’nın İspanya İç Savaşına Değınmeleri” adlı bu doktora tez çalışmasına esas olarak, dünyada Türk Şair olarak anılan Nazım Hikmet’in de en az yakın dostu olan Şilili büyük şair Pablo Neruda kadar, İspanya’da yaşanan modern dünya tarihinin tanık olduğu en kanlı iç savaşa, İspanya İç Savaşına ilişkin eserler kaleme aldığını ortaya koymak amacıyla karar verdik. Yurdumuzda zil, şal ve gül ülkesi olarak anılan İspanya’dan söz edildiğinde insanlarımızın bir kısmı Dünya Tarihinin tanık olduğu en kanlı kardeş kavgalarından biri olan İspanya İç Savaşı’nı buruk bir acıyla anmaktadırlar. İspanya İç Savaşı hakkında sayısız araştırma yapılmış, birçok kitap yazılmıştır. Bu araştırmalara Pablo Neruda’nın “España en el carazón” adlı eseri ve Neruda’nın İç Savaş esnasında yaptıkları da konu edilmiştir. Ancak Nazım Hikmet’in İspanya İç Savaşı’nı konu olan yaratılarına ilişkin herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Bu çalışmada amacımız bu eksikliğı gidermek ve Nazım Hikmet’in de yakın dostu Pablo Neruda kadar İç Savaşa ilişkin yaratılar ortaya koyduğunu belgelendirmektir.

“Nazım Hikmet ve Pablo Neruda’nın İspanya İç Savaşına Değınmeleri” adlı doktora tez çalışmamızın giriş bölümünde Pablo Neruda ve Nazım Hikmet’in özellikle İspanya İç Savaşına ilişkin eserlerini esas olarak içerik bakımından değerlendireceğiz, biçimsel özellikleri açısından ise yeri geldikçe kısa açıklamalarda bulunacağız. Giriş bölümünde İspanya İç Savaşının nedenlerini, nasıl patlak verdiğini, savaşın gelişimini ve savaşın sonuçlarının da ele alacağız. Çalışmamız giriş bölümünü takiben gelen üç bölümden oluşmaktadır. İncelememiz üç bölümden oluşsa da iki bölüm temel bölüm niteliğinde olacak, üçüncü bölüm ise tamamlayıcı nitelikte olacaktır. Nazım Hikmet ve Pablo Neruda’nın İspanya İç Savaşına Değınmelerinin temelini oluşturan iki bölümün birincisinde Nazım Hikmet’in, ikinci bölümde Pablo Neruda’nın konu ile ilgili eserlerini inceledik. Nazım Hikmet ve Pablo Neruda’nın

İspanya İç Savaşına Değınmelerini karşılaştırmalı edebiyat bilimi ilkeleri çerçevesinde değerdendirdik.

İspanya İç Savaşından sonra da şairlerimizin İspanya'ya olan ilgileri sürmüş özellikle Pablo Neruda sayısız şiirinde İspanya ve İspanya günlerini anmıştır. Çalışmamızın üçüncü bölümünde ise savaş sonrası dönemde şairlerimizin İspanya ile ilgili şiirleri değerdendirdik. Her ikisi de dünya olaylarını diyalektik-materyalist bir bakış açısıyla değerdendiren şairler, birer dünya şairi olmuş Nazım Hikmet ve Pablo Neruda, dünyanın büyük şairlerinden; doğal olarak bizzat kendi ifadeleriyle İspanya'nın kültür hazinelerinden; Cervantes'ten, Quevedo'dan etkilenmişlerdir. Bu usta şairler nasıl ki dünya kültür pınarlarından kana kana içerek ustalaşmışlarsa, sonraki kuşakların bazı İspanyol şairleri de Nazım Hikmet'ten ve Pablo Neruda'dan etkilenmişlerdir. Çalışmamızın alt başlıklarından birinde de Nazım Hikmet'in İspanyol edebiyat dünyasındaki etkilerini inceleyeceğiz. Çalışmamızın bir başka alt bölümünde ise İspanya'nın ve/veya İspanya İç Savaşının şairlerin kendi yaşantılarını nasıl etkilediğini ve İspanya'nın Nazım Hikmet ve Pablo Neruda'nın yaşamlarında nasıl önemli değışimlere neden olduğunu belgelendireceğiz.

“Nazım Hikmet ve Pablo Neruda'nın İspanya İç Savaşına Değınmeleri” adlı doktora tez çalışmamızda izleyeceğimiz yöntem, karşılaştırmalı edebiyat bilimi ilkeleri çerçevesinde karşılaştırma yöntemidir. Hiç şüphesiz karşılaştırma yapabilmemiz için incelenen eserlerin kıyaslanabilir olması gerekir. Biz de bu nedenle sadece kıyas yapılabilecek eserleri kıyaslayacağız. Kısa da olsa, incelememize konu olan şiirlerin daha anlaşılır olması bakımından, Nazım Hikmet ve Pablo Neruda'nın şiirin amacı, sanatın işlevi gibi konulardaki düşüncelerine de yer vereceğiz.

Ve son olarak çalışmamız boyunca elde ettiğimiz bulgular ve veriler ışığında, Nazım Hikmet ve Pablo Neruda'nın İspanya İç Savaşına değınmelerindeki benzerlik ve farklılıklar

ortaya konulacaktır. Çalışmamızda yazarların kendi evrimleşmeleri çerçevesindeki farklılaşmaları irdelenmiş, aynı havayı solumuş, aynı ideolojiyi benimsemiş yazarların çalışmamıza konu olan eserleri tema, içerik ve biçim özellikleri ortaya konulacaktır.

Bu çalışmanın her aşamasında bana yol gösteren, beni destekleyen, her zaman yanımda olan değerli hocam Sayın Prof. Dr. Nil ÜNSAL'a, sık sık zamanlarını bana ayıran Sayın Doç. Dr. Şebnem ATAKAN'a ve Sayın Doç. Dr. Erkan YURTAYDIN'a, tezin gelişimini ilgiyle takip eden konu hakkında değişik yaklaşımlarıyla ufkumu açan Sayın Prof. Dr. Mukadder YAYCIOĞLU'na ve sevgili meslektaşım Gülay BORAL'a, İspanya'dan şiir ve Nazım Hikmet dostları José Miguel Junco Ezquerro'ya ve Delía Sanchez Lleó'ya çalışmalarım süresince kendilerine göstereceğim sevginin ve ilginin, ayıracağım zamanın bir kısmından kendilerini mahrum ettiğim eşim Hülya'ya ve oğullarım Utkucan ve Umutcan'a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Tahsin AYDOĞDU

ANKARA, 2014

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	iv
Giriş	1
1. İSPANYA İÇ SAVAŞI.....	7
2. NAZIM HİKMET'İN İSPANYA İÇ SAVAŞINA DEĞİNCELERİ.....	37
2.1. Nazım Hikmet'in Yazılarında İspanya İç Savaşı	41
2.2. Nazım Hikmet'in Romanı "Yaşamak Hakkı"	67
2.3. Nazım Hikmet'in İspanya İç Savaşı Şiirleri	96
2.4. Nazım Hikmet'in İspanyolca Diyarlarının Yazarlarıyla Etkileşimi	122
2.5. Nazım Hikmet'in İç Savaş Sonrası İspanya Şiirleri	129
3. PABLO NERUDA'NIN İSPANYA İÇ SAVAŞINA DEĞİNCELERİ.....	143
3. 1. Pablo Neruda "España en el Corazón" İspanya Yürekte	147
3. 2. Pablo Neruda'nın İç Savaş Sonrası DeğİnCELERİ	183
4. NAZIM HİKMET ve PABLO NERUDA'NIN DOSTLUĞU	201
SONUÇ	215
TÜRKÇE ÖZET	225
İNGİLİZCE ÖZET	228
İSPANYOLCA ÖZET	230
KAYNAKÇA	232
EKLER.....	237

GİRİŞ

Tezin Konusu

“Nazım Hikmet ve Pablo Neruda’nın İspanya İç Savaşı’na Değirmeleri” adlı tezimizin temel konusu, Nazım Hikmet ve Pablo Neruda’nın İspanya İç Savaşını nasıl işledikleri, şairlerin bu konudaki yaratılarının biçim ve içerik özellikleri, konuyu işleyişlerindeki benzerlik ve farklılıklardır. Tezimizin temel konusunu tamamlayıcı ve destekleyici konular ise ikincil unsurlar olarak ele alınacaktır. Bu destekleyici unsurlar, İç Savaştan sonra şairlerimizin İspanya’ya ilişkin ürünleri, şairlerin dostluklarını söylenceden çıkarıp belgelendiren tanıklıklar ve Nazım Hikmet ve Pablo Neruda’nın İspanyol yazarları ile olan etkileşimleri ve İspanya’nın bu iki dünya şairinin kaderleri üzerinde nasıl belirleyici bir rol oynadığını gösteren bulgulardır.

Tezin Gereçelenmesi

Bilindiği gibi çağımıza adını veren iletişimin en önemli unsuru dildir. Teknoloji, tıp veya herhangi bir bilim dalındaki yenilikler toplumdan topluma, bireyden bireye bilgisayarla da olsa mutlaka dil aracılığı ile iletilmektedir. Bu nedenle dil araştırmaları büyük önem taşımaktadır. Her geçen gün daha da

küreselleşen dünyada dil araştırmalarının önemi bu küreselleşmeye paralel olarak artmaktadır. Dünyanın büyük bir köye dönüştüğü günümüz dünyasında, siyasi iktidarlar en uzak diyardaki en küçük ülkelerde bile elçilikler açmaktadırlar. Her ülkede tanınmak ve ülkelerini tanıtmak gayreti içerisindedir. Bu tanışıklığın ilk ayağını hiç şüphesiz kültürel işbirliği oluşturmaktadır. İspanyol Dili ve Edebiyatı alanında eğitim ve araştırmalar yapan bir birey olarak içinde bulunduğumuz bu iletişim ve teknoloji çağında, dünyada yirmiden fazla ülkenin resmi dili olan İspanyolca alanında, İspanyolcanın ozanı Neruda hakkında tez çalışması yapmayı tarihi bir sorumluluk olarak gördük.

Bu sorumluluk duygusuyla biz, daha geniş bir coğrafyaya hitap etmenin gereğine inandığımızdan sadece Şili halkının değil, aynı zamanda bütün Latin Amerika'nın sesi olarak kabul edilen Pablo Neruda hakkında çalışma yapmayı uygun gördük. Pablo Neruda hakkında kaynak taraması yaparken yakın dostu Nazım Hikmet ile işledikleri konular arasında bir paralellik olduğunu anladık. Bu ortak konuların başında İspanya İç Savaşı gelmektedir. İspanya İç Savaşı iki şairi buluşturan ortak bir zemin, enternasyonalist dayanışma düşüncelerini ortaya koydukları bir alan olarak ortaya çıkmıştır. İç Savaş günlerinde İspanya'da bulunmuş olan ve bizzat cumhuriyetçilerin saflarında yer alan Pablo Neruda, bu günlerine ilişkin duygu ve düşüncelerini temel olarak "España en el Corazón" adlı şiir kitabında dile getirmiştir. Hiç şüphesiz başka eserlerinde de, hatta şiirlerinin çoğunda bu günlerin izlerini bulmak olasıdır. İspanya İç Savaşı'nın başladığı günlerde Nazım Hikmet, Orhan Selim takma adıyla Tan gazetesinde yazılar yazmaktadır. Yoğun baskı altında olmasına karşın, İspanya İç Savaşı hakkında şaşılacak ölçüde doğru tespitler yapmaktadır. İncelememizin konularında bir kısmını da Nazım Hikmet bu

gazete yazıları ve yine İspanya İç Savaşı hakkında yazmış olduğu “Yaşamak Hakkı” adlı tamamlanmamış romanı da oluşturmaktadır. Nazım’ın İç Savaşa ilişkin yazdığı “Talihsiz Yusuf’un Barselon’a Seyahati” adlı şiiri ve savaş sonrasında İspanya ile ilgili yazdığı “Don Kişot” ve “İspanya” adlı şiirleri de inceleyeceğiz.

Tezin Amacı

İspanya İç Savaşı yıllarında ve sonraki yıllarda birçok aydın gibi Nazım Hikmet de çağının sorunlarına uzak kalmamış ve İspanya İç Savaşına ilişkin eserler vermiştir. Sonraki yıllarda yakın dostluğunu kazandığı Pablo Neruda da İspanya İç Savaşına ilişkin eserler veren aydınlardan biridir. Bu çalışmada bizim amacımız, öncelikle Nazım Hikmet’in konuya ilişkin eserlerini biçim ve özellikle içerik bakımından incelemek, Pablo Neruda’nın konuyu ele alış ve işleyiş biçimiyle, içeriklerindeki farklılıkları, benzerlikleri ortaya koymaktır. Çalışmamızda ayrıca Nazım Hikmet ve Pablo Neruda’dan etkilenen İspanyol şairlerin bu iki dünya şairleri hakkındaki görüşlerini ve onlara adadıkları şiirlerini ve onlar hakkındaki düşüncelerini örneklendirmektir. İspanya’nın Nazım Hikmet ve Pablo Neruda’nın yaşantısındaki belirleyici rolü gözler önüne sermektir.

Bizim bu çalışmadaki temel amacımız, Türk şairi Nazım Hikmet’in İspanya İç Savaşı hakkında yazmış olduğu şiirleri, yazıları ve “Yaşamak Hakkı” adlı tamamlanmamış romanını incelemektir. Nazım Hikmet’in de, yaşadığı dünyanın sorunlarına en az çağdaşı şairler ve yazarlar kadar yakından ilgilendiğini ortaya koymak, özellikle İspanya İç Savaşı konusunda yakın dostu Pablo Neruda kadar

üretken olduğunu ve ondan daha farklı türlerde eserler ortaya koyduğunu belgelemektir. İspanya ve özellikle İspanya İç Savaşının sairlerin yaşamları üzerinde nasıl belirleyici bir unsur olduğunu neredeyse onların kaderi haline geldiğini ortaya koymaktır.

Tezin Yöntemi

İspanya İç Savaşı sonrası yıllarda, hatta savaş esnasında yayımlanmaya başlayan ve günümüze kadar yayımlanmaya da devam eden İspanya İç Savaşı konulu eserler ve bu eserlerin eleştirileri, bizzat Madrid’de bulunan Biblioteca Nacional de España, (İspanya Milli Kütüphanesi) olmak üzere kataloglar incelenerek yazılı kaynaklar tespit edilmiştir. Ayrıca yine Ankara ve Madrid’deki kitapçıları, olanaklar çerçevesinde araştırılmış yeni kaynaklara da ulaşılmıştır. Elde edilen kaynaklar gözlem tekniği ile incelenmiş, tek tek okunarak konumuzla ilgili bölümler arşivlenmiş, sonra da arşivlenen bu parçalar tezimizin başlıklarına göre gruplandırılmış ve tez planına uygun olarak gerekli olduğu yerde çalışmamıza alınmıştır.

“Nazım Hikmet ve Pablo Neruda’nın İspanya İç Savaşı’na Değirmeleri” adlı çalışmamızda kullanacağımız başlıca yöntem biçim ve özellikle içerik incelemesidir. Nazım Hikmet ve Pablo Neruda’nın eserlerinin biçim ve içerik incelemesi ise karşılaştırmalı edebiyat yöntemine göre yapılacaktır.

Tezimize adlandırırken şiirler üzerine odaklanırsak Nazım'ın romanını kapsamayacaktı. Eserler üzerine odaklanırsak Nazım'ın yazılarını kapsamayacaktı. Bu nedenle daha kapsamlı bir sözcük arayışına girdik. Çalışmamıza “Nazım Hikmet ve Pablo Neruda'nın İspanya İç Savaşı'na Değınmeleri” adını vermeyi uygun gördük. Nazım Hikmet ve Pablo Neruda nerede, neşekilde olursa olsun ister romanda, ister şiirde, isterse herhangi bir yazıda bu değınmelerini çalışmamıza aldık. Çalışmamızda sairlerimizin bu değınmelerini inceledik.

Burada açıklamayı yararlı gördüğümüz bir başka konu ise Nazım Hikmet'in İspanya İç Savaşına Değınmeleri bölümü beş altı başlık içerirken, Pablo Neruda'nın İspanya İç Savaşına Değınmeleri bölümünün niçin iki alt başlık içerdiğidir. Bu böyledir çünkü Nazım, İç Savaşa ilişkin çeşitli yazın alanlarında eserler vermiştir. Her yazın alanında verdiği ayrı bir alt başlık altında incelenmiştir. Nerda ise İç Savaşa belirgin olarak sadece şiirlerinde değınmıştır. Bu nedenle Neruda'nın İç Savaşa ilişkin şiirleri savaş sırasında yazdığı şiirler ve savaş sonrasında yazdığı şiirler olarak iki başlık altında toplanmıştır.

Tezin Sınırlılıkları

Nazım Hikmet ve Pablo Neruda gibi her ikisi de son derece üretken olan ve bizlere sayısız eserler bırakan bu yazarların tüm eserlerini incelemek ve bunları karşılaştırmak bir değil birçok doktora çalışmasını gerektirecek kadar geniş bir alandır. Şairlerin eserleriyle ilgili sayısız doktora, yüksek lisans tez çalışmaları, bir o kadar da makale yazılmıştır ve yazılmaya da devam etmektedir. Bizim çalışmamız

ise, Pablo Neruda ve Nazım Hikmet'in İspanya İç Savaşına değinmelerini ve konuya ilişkin yaratılarını bir arada ve karşılaştırmalı olarak incelemek açısından bir ilk olma niteliğindedir. Bu düşünce ile çalışmamız sadece Nazım Hikmet ve Pablo Neruda'nın İspanya İç Savaşı'nı konu alan şiirlerinin, yazılarının özelliklerinin incelenmesiyle sınırlı tuttuk. Bununla birlikte her iki yazarında İspanya'ya ilişkin bireysel tecrübeleri ve bu tecrübelerin sonraki yaşantılarına etkilerine, İspanyol şiirinde şairlerimizin etkilerine de çalışmamızda yer vermeyi gerekli görüyoruz.

Nazım Hikmet ve Pablo Neruda'nın şiirinde modernizm, şiirlerin işleniş biçimi, dünya görüşlerinin eserlerine yansımaları gibi konulara çalışmamızda yer verilmemiştir. Elbette ele aldığımız konu politik bir konu olduğundan belli ölçüde şairlerin dünya görüşlerine zaman zaman yer verilecektir konunun yeterince anlaşılır olması bakımından. Çalışmamızın ağırlığını inceleyecek olan şiirler ve şiirlerin içerikleri oluşturmaktadır. Doğal olarak şairlerin şiirlerini incelerken şiirlerin işleyiş biçimlerinden söz edeceğiz yeri geldikçe. Ancak bir kez daha belirtelim ki çalışmamızda Nazım Hikmet ve Pablo Neruda'nın şiirinde modernizm, şiirlerin işleniş biçimi, dünya görüşleri çalışmamızın müstakil bir konusu değildir. Çalışmamızda şairlerin İspanya İç Savaşına ilişkin yaratıları işleneceğinden bu savaş hakkında genel bir bilgi vermek gerekli olduğundan çalışmamızın birinci bölümünde İspanya İç Savaşı tarihine ilişkin temel bilgileri vermeyi de yararlı gördük.

1. BÖLÜM

İSPANYA İÇ SAVAŞI

Espasa Yayınevinin “İspanya ve Amerika Tarihi Sözlüğü” adlı ansiklopedik eserinde Guerra Civil (İç Savaş) maddesinde İspanya İç Savaşı şu cümlelerle okuyucuya anlatılmaktadır: “17 Temmuz 1939 günü meşru hükümete karşı yapılan askeri darbe ile başlayan ve 1936 Temmuzundan, 1939 Martına kadar yaklaşık üç yıl süren çok çetin bir savaş. Büyük çoğunluğu İspanya Fası’ndan getirilen askerlerden oluşturduğu ordunu başrolde olduğu ordu tarım ve sanayi oligarşisinin, orta sınıfın rahatı yerinde olan kesimlerinin, kilisenin ve özellikle kırsal kesimlerdeki anti demokrat unsurların desteğini sağlayarak Cumhuriyete karşı ayaklandı. Askeri isyan 18 Temmuzda ülkenin dörtte birine yayıldı. İsyancıların niyeti Cumhuriyetçilerin yaptığı reformlara son vermek ve uygulamaya koydukları kanunları geçersiz kılmaktı. Cumhuriyetçilerin gösterdikleri savunma karşısında isyancılar amaçlarına ulaşamadılar. Üstelik emirlerindeki askerler ruhsuz, motivasyondan yoksundu. Darbe tehlikesine karşı sendikalar, işçilere genel grev çağrısı yaptı ve onlara silah dağıtılmasını istedi. Böylelikle onlar değişik bölgelerde özellikle büyük şehirlerde başarılı oldular ve isyancıları başarısızlığa uğrattılar. Temmuzun sonuna kadar isyancıları ülkenin üçte birine egemen oldu. Cumhuriyetçiler isyancılara karşı kendi yanında yer alan grupların bir devlet organizasyonu içinde uyum içinde hareket etmesini sağlayamadı. Eylülde Franco milliyetçilerin komutasını kesin olarak ele aldı ve nisanda liderliğini sağlamlaştırmak için içerisindeki değişik fraksiyonları tasfiye etti. Bu arada cumhuriyetçiler, özellikle anarşistlerle komünistlerin arasındaki anlaşmazlıklardan kaynaklanan birçok tehlike atlattılar. Cumhuriyetçilerin dış yardım alamamaları sonucunda denge isyancılar lehine bozulmaya başladı. Bir kez

daha Franco'ya para ve silah yardımını engelleyemeyen «müdahale etmeme» komitesini göreve çağırıldı. Antikomünizm propagandası ve komünizm korkusu karşısında Franco'nun zaferi kötülerin iyisi olarak görüldü. General Casado'nun darbesi ve Fransa ve İngiltere'nin Franco'yu tanımları teslimiyete yol açtı. Onurlu bir barış umudunun yitirilmesi ardından Casado direnişe son verme emrini verince Franco 1 Nisanda savaşı kesin olarak kazandı.” (Alvar, 2002: 658)

Ansiklopedik tarih sözlüğünde bu cümlelerle tanımlanan İspanya İç savaşının yaşandığı ülkenin insanları nasıl bir özelliğe sahiptiler şimdi de É.Témine ve P.Broué'nin birlikte İspanya insanının ruh ve düşünce yapısını okuyucuya sundukları satırlara göz gezdirelim: “ İspanya, yaklaştıkça uzaklaşılan ülkedir. Hayat veren ama yaşatmayan tierra, toprak; açlık sözcüğü ile çevirdiğimiz ama öfkeyle kızgınlık arasındaki fark kadar bizim açlığımızdan uzak olan hambre; İspanya halklarının tüm tarihinin ilan ettiği gündelik bir ağırbaşlılık özlemini dile getirdiği halde iyi ırk olarak çevrilen castizo. Belki her şeyden çok anlatım ve açıklama dışı kalan boğa güreşine duyulan büyük sevginin önemini sezdirmediği, ölümün bir İspanyolun hayatındaki yerini de kavrayabileceklerdir. En bağınaz inançla en büyük kilise düşmanlığının at başı gitmesine yol açan o derin ruhsallığa erişebilmek için, araştırmaları daha ileri götürmek gerekir. Bir insan yakmanın –Hıristiyanlığı gerektiği gibi seçmemiz Arap, vaftiz edilmiş olsa bile Yahudi, gizli Protestan ya da aydın kafa- inanç eylemi diye tanımladığı, engizisyonun insanları ateşte yakanların toprağını tanımları zorunlu olacaktır. Goya'nın resimleri önünde uzun süre durmaları, idam mangasının tüfekleri ya da Memlukların kılıçları karşısındaki bu eli boş insanların şiddeti ve ölümü üzerine düşünmek gerekecektir. Napolyon'un baldırı çıplaklar dediği bu halkın Napolyon'a karşı ayaklanmasının unutulamayacağı ve

Fatihin karşısında büyükler boyun eğerken, köylülerin köy meclislerinde Büyük Orduya karşı savaş açtıkları ve gerilla sözcüğünü yarattıkları unutulmayacaktır. Fransızlar tarafından 52 günde ev ev, kat kat ele geçirilen Saragossa'nın askerlerle birlikte direndiklerinden kadınlar ve çocuklar dâhil 60000 kurbanı hakkında üzerinde kısa bir süre düşüneceklerdir. Mareşal Lannes'in sözlerini işiteceklerdir: "Ne savaş! Deli de olsalar bunca yiğit insanı öldürmek zorunluluğu çok acı!" çünkü bu deliler yumrukları ve dişleriyle savaşıyorlardı. Kutsal ittifak adına gelen İspanyol Devrimini ezmeye gelen aşırı Fransızları bile çileden çıkaran kralcı baskıda, köylü ayaklanmalarında, grevlerde ve bu grevlerin kırılmasında, işkencede ve Federico Garcia Lorca'nın Romencero'sunda ölümsüzleşen muhafızların yiğitliklerinde aynı şiddeti bulacaklardır." (Broué., Témine, 1976: 6-7)

Hani biz Türkler sürekli burası Türkiye başka ülkelere benzemez deriz ya Témine ve Broué'nin yukarıda andığımız satırlarda ortaya koydukları gibi İspanya'da oldukça farklı bir ülkedir. Savaş meydanlarında yurtlarını savunmak için gösterdikleri yiğitlikler ne kadar takdire şayan ve farklılıklar göstermekteyse İspanyolların yaşam tarzları, sanat anlayışları da o ölçüde farklılıklar göstermektedir. Bu tespitimize farklı bir katkı da Carlos Rojas'tan gelmektedir: "Belki başka hiçbir ülke için bu kadar kesin bir biçimde dünyadan soyut, içine kapalı, kendine özgü bir ülke olduğu şeklinde bir niteleme yapılmamıştır. Bunu görmek için İspanya'yı tahlil eden kitapların başlığına bakmak yeterli olacaktır: Raíz y decoro de España (İspanya'nın Onuru ve Kökeni); España, un enigma histórico (İspanya, Tarihsel Bir Bilmece); La realidad histórica de España (İspanya'nın Tarihsel Gerçeği); Reflexiones sobre la vida espiritual de España (İspanya'nın Manevi Yaşamı Üzerine Düşünceler); Origen, ser y existir de los españoles (İspanyolların Varlığı, Oluşu ve Kökeni); La

España invertebrada (Omurgasız İspanya); Hacia otra España (Başka İspanya'ya Doğru); Vida de don Quijote y Sancho; (Sanço ve Don Kişot'un Yaşamı); El porvenir de España (İspanya'nın Geleceği); Una hora de España (İspanya'nın Bir Saati). Ancak İspanya asla bir pişmanlık duygusu kapılmadan daima bir vicdan muhasebesi içindedir. İspanya tekrardır, dünkünü bugün tekrarlar, bugünkünü yarın tekrarlar. Burada yaşamak aynı şeyi tekrar yapmaktır.” (Rojas,1970:20-30)

Araştırmacıların böylesine değişken kitap isimleriyle özellikleri ve tarihi gelişimi gözler önüne sermeye çalıştıkları İspanya, çağlar boyunca edebiyatın, resmin, müziğin başyapıtlarını veren bir ülke olmuştur. Ülkemizdeki Gezi eylemlerinin, Almanya'da Hamburg eylemlerinin benzeri olan öğrenci-geç işsiz her türden otoriteye başkaldırı eylemlerinin ilk örneğine yine İspanya'da M-15 hareketiyle karşılaştığımızı unutmayalım. Boğaların öldürülmesi gibi ilkel bir eğlenceyi bir sanata dönüştüren, her an her yerde insanı bugün bile şaşırtan İspanyollar XX. Yüzyılın en kanlı kardeş kavgasının da kahramanı olmuşlardır. Şimdi León Felipe'nin bir şiirinde “Está muerta. ¡Miradla! /Miradla/ España está muerta. La hemos asesinado/ entre tú y yo.” (Öldü O! Bakın ona! Badın ona! Onu biz öldürdük/ seninle benim aramda) (Felipe, 1939:43-44) dizelerinde dediği gibi aslında bütün İspanyolların elbirliği ederek birlikte öldürdüğü, tükettiği İspanya'nın İç Savaşa nasıl hazır hale getirildiğini, İç Savaşın nasıl patlak verdiğini kısaca inceleyelim. Burada geniş bir tarih araştırmasına girilmediğini sadece incelememize konu olan Nazım Hikmet ve Pablo Neruda'nın konuya ilişkin yaratılarının daha anlaşılır olması amacıyla kısa bir çalışma yapmayı uygun gördük.

Her inceleme hiç şüphesiz büyük bir dikkat gerektirir. Ama bu dikkat İspanya İç Savaşını incelerken daha büyük bir önem arz eder. Zira İç Savaş son derece politik

bir konudur ve İç Savaş hakkında yazı yazarların eserlerinde savundukları ideolojilerin çok kalın çizgilerle izi görülmektedir. İnceleme için ele aldığımız bir eserde Stalin övgüsüne tanık olmaktadır, bir başka eser Stalin'in İspanya'da daha çok kan akıtılmasına neden olmaktan başka bir işlevinin olmadığını belirtiyor. Başka bir eserde Halk Cephesinin yenilgisinin sorumluluğunu Leon Blum'a yüklerken, bir başkası da Alman ve İtalyan uçaklarının onlarsız uçamayacağı petrol ve petrol ürünlerini İsyancılara temin eden Amerika'ya yüklemektedir. Böylesine çetrefilli tarihi bir olayı detaylı bir biçimde araştırıp incelemek bir edebiyat tezinin boyutlarını aşsa da konumuzun anlaşılır olması açısından İç Savaş hakkında bilgi vermeyi yararlı görüyoruz.

1929 bunalımı sonrası kapitalizmin içine düştüğü kriz, on milyonlarca insanın sokağa atılmasına yol açtı. Emperyalist ülkelerde açlığın, yoksulluğun salgın hastalık gibi her yanı kavurduğu bir ortamda, işçi sınıfı ve ezilen halkların kapitalizm hastalığından kurtuluş projesi olarak gördüğü sosyalizm yükselişe geçti. Kapitalist sistemin büyük buhranı ve sosyalizmin bir alternatif olarak işçi sınıfı ve ezilen halkların umudu haline gelmesi, emperyalistleri çeşitli önlemler almaya itti. İşte bu koşullarda krizin yükünün baskı, şiddet ve zor yoluyla işçi ve emekçilerin sırtına yüklenebilmesi için faşizmin ve militarist yöntemlerin dünya çapında yükselmesi sağlanıyor, halk cephesinin, devrimci muhalefetin önü kesilmek isteniyordu.

Yoğun iç çelişkilerin ve uzlaşmazlıkların yanı sıra, uluslararası güçlerin de doğrudan müdahil olduğu İspanya'da, İspanya 1936 yılına, İç Savaşın patlak verdiği yıla nasıl geldi? Bu sorunun cevabını aramalıyız ilk önce. İspanya'da İç Savaşın patlak vermesinin nedenlerini İspanya'nın Altın Çağında, hatta 1492'de Katolik Krallar dönemine kadar uzak bir geçmişte arayanlar varsa da, biz o kadar uzak

geçmişe gitmeyeceğiz. İç Savaş öncesinde İspanya toplumunu hakkında istatistikler ne gösteriyordu. Bu verileri birlikte inceleyelim:

“XX. Yüzyılın başında İspanya bir tarım ülkesidir. Köylü atasından kalma araçlarla iş görmektedir. Verim çok düşüktür. Halk topraksızdır. İşlenebilecek toprakların yüzde otuzu boş durmaktadır. Bask ülkesinde demir çelik, Katalonya’da tekstil sanayi gelişmiştir. Sanayi genel olarak atölye çağından yeni çıkmıştır. Demiryollarına Belçika, maden, tekstil, kimya sanayine Fransa, Demir-çelik sanayine İngilizler, telefon şebekesini denetleyen Amerikan sermayesi, elektrik şirketine Almanya egemendir. I. Dünya Savaşı İspanya’ya görelî bir rahatlama getirmiş ve yeni pazarlar bulmuştur.

Büyük toplumsal farklılıklar ekonomik sarsıntının etkisini büyötmektedir. On milyon emekçinin sekiz milyonu kendini ancak geçindiren yoksullardır. Bu yoksul halkın bir milyonu küçük zanaatkâr, üç milyonu tarım işçisi, iki milyonu maden veya fabrika işçisi, iki milyon uda rençper ya da küçük toprak sahibidir. Bu sekiz milyon yoksul en düşük düzeye indirilmiş tüketimle, büyük bölümü besine ayrılmış bütçeyle hayatını zorlukla sağladığı sürece toplumun gelişme olasılığı yoktu. “1931 yılında iki milyon tarım işçisi topraktan yoksundu. Buna karşın elli bin büyük toprak sahibi ülke topraklarının yarısına egemendi. Endülüs’te bir büyük toprak sahibini yıllık geliri 18 000 peseta, küçük toprak sahibininse 161 pesetadır. Ama köylü çoğunluğun hiç toprağı yoktur.” (Broué., Témime, 1976: 16-18)

P. Broué ve É.Témime’nin birlikte yazdıkları İspanya İç Savaşı adlı kitaptan özetlenerek alınan bu satırları yazarken Vicente Blasco Ibáñez’in Cañas y Barro (Sazlar ve Çamur) adlı eseri aklımıza geliyor. Eserin kahramanları topraksız bir

köylü ailenin bireyleridir. Baba, oğul bataklığı dolduracak, orada elde edeceği toprağı işleyecek, ürün hasat edecek, elde ettiği ürünü satacaklar ve oğul düğününü yapıp evlenecektir. Doğa buna izin vermez kazdıkları toprak oğlun mezarı olur. Gerçi Ibáñez, eseri 1902’de yazmıştır ama topraksız köylünün yazgısı değişmemiştir.

1929 krizinin etkisi İspanya’da sanıldığı kadar ağır olmamıştır. “29 krizi ile İspanya krizi arasında eşzamanlılık yoktur. Pesetanın değer kaybı Rivera döneminde başladı. Cumhuriyetin ilk iki yılı ise konjonktürel olarak kötü yıl değildir. İspanya, büyük krizi bire bir yansıtacak kadar sanayileşmiş ya da dış pazarlara bağlı değildir. Halkın tüketim ürünlerinde iç pazar başattır. 1934 yılında parasal kısıtlamalarla ve ücret politikalarıyla birlikte, tüketim sanayileri müşterilerinin daraldığı görülür. Bilbao demiri gibi hammadde İhraç eden sanayiler krize girer. Sanayideki işsizlik tarımdaki işsizliğe eklenir.” (Vilar, 2007: 40)

Broué ve Témime’nin çalışmasında İspanyol Katolik Kilisesinin nasıl anlatıldığına da bir göz atalım: “İspanyol kilisesi 80 000 papaz, keşiş, rahibesiyle ortaçağın içinden çıkmış bir garipliktedir. Ruhsal ve maddesel gücü çok büyüktür. Cumhuriyetin ilanından sonra kilisenin 130 milyon peseta değerinde 11 000 çiftlik sahibi olduğu ortaya çıkmıştır. Kilise aynı zamanda bankacılık ve sanayin büyük güçlerinden biri olup Urquijo Bankası, Rif bakır madenleri, Madrid tramvayları ve Akdeniz Gemicilik Şirketi gibi büyük şirketlerin sahibi veya büyük ortağıdır. Krallık döneminde eğitime egemen olan kilise cumhuriyet döneminde de bu egemenliğini sürdürmüştür. Büyük çiftliklerin İspanya’ında kilise, zenginlerin bir destekleme ve propaganda aracı, adaletsizlik temeline dayanan bir toplumsal düzenin ve mülkiyetin savunucusu, her türlü toplumsal gelişmenin kararlı düşmanı, emekçilerin düşmanı sayılmaktadır.” (Broué., Témime 1976: 18)

İç Savaştan önce İspanya toplumunun içinde bulunduğu umutsuz durumu okuyucuya en çarpıcı biçimde İspanyol düşünür Ortega y Gasset'in 1921'de yazdığı *España invertebrada* (Omurgasız İspanya) korkunç bir kehanette bulunduğu satırlara kulak verelim: "İspanyol politikasında nasıl düzen kurulabilir, söyleşilerde bile düzen yokken? Omurgasız sürüklenip gidiyor İspanya, hem artık yalnız politikasında değil, politikadan daha derin bir temelde, toplumun ortak yaşamında belkemiği kalmamış. Ortak yaşantının çarkını çeviren düzeneklerden hiç biri bu gidişle çalışmayacak. Bugün bir kurum duracak, yarın başka bir başka kurum, sonunda onulmaz tarihsel felç durumuyla yüzyüze kalacağız." (Ortega y Gasset, 1977: 105) Görüldüğü gibi İspanya'yı savaşa hazırlayan şartlar bilinmedik, beklenmedik bir gerçeklik değil bazı aydın ve düşünürlerin 15 yıl önceden öngördüğü bir olgudur.

İspanya'nın İç Savaşa nasıl hazır hale getirildiği sorusunun en güzel cevaplarından birini de çalışmamızda incelenecek olan Nazım Hikmet'in "Yaşamak Hakkı" adlı tamamlanmamış romanında buluyoruz. Roman karakterlerinden revü kızının, "İspanya'ya faşizm gelebilir mi? sorusunu üzerine olan emekli ekonomist Don Luis, İspanya büyük burjuvazisinin İspanya'ya faşizmin gelebilmesi için ülkeyi hazırlamış olduğunu belirttiikten sonra işinin gereği olarak rakamlardan, istatistiklerden söz ederek soruyu şöyle cevaplar: "İspanya'yı mı anlamak istiyorsun? İlkönce benim tılsımlı rakamlarımın dünyasına gir. Sonra Blasco Ibañez'i oku, katedralleri yahut resimlerini seyret. Ben size sekiz on marifetli rakamla ilkönce onun sokak kapısını açayım. Sonra odalarımızda, sofralarımızda şarkılarımızın, şiirlerimizin, romanlarımızın yardımıyla kolayca dolaşacaksınız. Önümüzdeki meseleleri, insanlarımızı, ihtiraslarımızı daha iyi anlarsınız. Güzel İspanya'mızın nüfusu 23 milyon kadardır. 23 milyonun üçte ikisi köylerde yaşar. 50 milyon

hektarlık mukaddes İspanya toprağının 30 milyon hektarı asilzadelere aitti. 50 milyon, 30 milyon. İkisini yan yana koyun, karşısına geçip bakın. Kulağınıza sesler gelecek. Bu sesler İspanyol köy şarkılarıdır. Ve ben eminim ki bu şarkılardaki hüznü, kederi, arzuyu şimdi daha iyi sezeceksiniz... İspanya’ımızda 35 bine yakın kilise var. Buna 5 bin manastırda ilave edin. Karşımızda 43 bin Katolik kalesi var. Hâlbuki ilk ve ortaokullarımızın sayısı 35 bini geçmez. Bakın yine birbiriyle ölçülmek isteyen iki rakam. Bu mukayeseden sonra gözlerinizin önünde açılacak âlemi daha tozsuz bir ışık altında görmeniz için size iki üç rakam daha söyleyeceğim. Bizim Madrid’de meşhur bir banka vardır. Urikio Bankası. Bu muhterem mali müessese zeki Cizvit papazlarımızındır. Sermayesi 125 milyondur ve ayrıca sermayeleri 85 milyon peseta tutan başka dört bankayı da siyah pelerini içine almıştır. Siz saydığım rakamları 35 bini, 34 bini, 125 milyonu, 85 milyonu şöyle bir elinize alıverin. Onların her biri sihirli bir anahtardır ki eğer onlarla “İspanyol”un Katolik ruhunu açamazsanız, içlerinden bazıları hakikaten şayanı hayret mimari eserleri olan katedrallerimizin mimarisi size büyük bir şey söylemez” (Hikmet, 2002: 264-265)

Broué ve Témime’nin çalışmasında İspanyol ordusunun nasıl tanımlandığına bakalım: “İspanya ordusunun içyapısıyla olduğu kadar toplum içindeki yeriyle de Avrupa’da benzeri yoktur. Sömürgelerini korumak için yüzyıllardır girdiği her savaşta yenilen ordu, aynı zamanda özerk bir siyasal kuruluştu. Hükümet darbesinden başka iş bilmeyen bir orduydü bu. Yenilgilerin altında ezilen bunun sorumluluğunu hükümetlerin sırtına yüklemekteydiler. 1921-1926 Fas, Rif savaşında sadece 1924 yılında 15 000 İspanyol askerin canına mal olmuştu. Fransız birliklerinin işe karışmasıyla zafere ulaşmıştı. Komutanlar, büyük kayıplara rağmen kahraman olarak ortaya çıkmışlardı. Fas ordunun kalesiydi. Yarbay Franco

yabancılar lejyonunun komutanlarından biri olarak politika sahnesinde yerini almıştı. Subaylar ayrıcalıklara bağlıydı. Yönetici sınıfların tek ve gerçek silahı, son çaresi ve en büyük umuduydu. Komutanların rızasıyla cumhuriyet kurulmuştu ama 1932’de general Sanjurjo’nun düzenlediği başarısız darbe girişimi bu rızanın her an geri alınabileceğini göstermişti. Ordunun elindeki silahların özelliği de çok dikkati çekiyordu. Bu silahlar ve uçaklar herhangi bir yabancı ülke saldırısı karşısında karşı koyacak nitelikte değildi. Ancak özellikle makineli silahlarla bir orduya karşı koyamasa da bir ayaklanmayı kanla boğmak için yeterliydi. Subayların en tecrübelileri, Fas’taki birliklerde görev almış sömürge subaylarıydı. Yabancılar Lejyonu gerçek bir muvazzaf birlikti, Faslılardan oluşan alaylarına en savaşçı dağ kabilelerinden asker seçilmişti. Bu paralı askerler, lejyonerler ve Araplar iç savaşta ordunun vurucu birlikleriydi. 1934 Ekiminde Asturia madencileri ayaklandıklarında, ayaklanmayı bastıran bu “İspanyolluğa” yabancı ama etkili bu birlikler olmuştu. Bu orduda 800’ü general 15000 subay vardı. 6 askere bir subay, yüzden biraz fazla askere de bir general düştüğü anlamına geliyordu.” (Broué., Témine, 1976: 20-21)

Görüldüğü gibi bu ordu iç savaşa, isyan çıkarıp grev bastırmaya yönelik örgütlenmiş bir ordudur. Kendisi için görev icat etmekte, yeni görev alanları bulmakta hiç zorlanmayacaktır. Bu ordunun geleneklerinde, genlerinde darbe yapma alışkanlığı vardır. Öyle ki batı dillerine pronunciamiento (askeri ayaklanma, hükümet darbesi) junta (cunta) sözcüklerini kazandırmış bir ordudur söz konusu olan. İspanyol insanının da bütün dünya dillerine gerilla sözcüğünü kazandırdığını unutmamak gerekir. “Don Kişot’un mızrağıyla baruta karşı koyduğu gibi, gerillalar da Napolyon’a karşı koydular. Fakat sonuç farklı oldu. Bu gerillalar dayanakları kendi

içlerindeymiş gibi davranıyorlar ve bunlara karşı yapılan her eylem, amacının kaybolmasıyla sonuçlanıyordu.” (Marks, 1939: 52)

İspanya'nın İç Savaşa nasıl hazır hale getirildiği sorusuna bir cevapta Prof. Dr. Fahir Armaoğlu'dan alalım, bakalım XX. Yüzyılın Siyasi Tarihi adlı eserinde İspanya İç Savaşının sebeplerini, İspanya'nın 1936 yılına, İç Savaşın patlak verdiği yıla nasıl geldiğini okuyucuya nasıl açıklamaktadır:

“I. Dünya Savaşından önceki blokların çatışması devresinde olduğu gibi, 1936'dan itibaren Berlin-Roma Mihverinin Sovyet Rusya ve Komünizme açmış olduğu mücadelenin, iki taraf arasındaki uçurumu bu iç savaş sırasında daha da derinleştirmiştir.

İspanya İç Savaşının sebepleri, bu memleketin XIX. yüzyılın başından beri içinde yuvarlanmakta olduğu istikrarsızlık ve iç karışıklıklarda yatmaktadır. I. Dünya Savaşından sonra komünizmin milletlerarası münasebetlere bir faktör olarak girmesi, İspanya'nın iç düzensizliğini daha da şiddetlendirmiştir.

1902 yılında İspanya tahtına 16 yaşındaki XIII. Alfonso gelmişti. Alfonso anayasal monarşiyi benimsemiş olduğundan memlekette derhal bir anayasa yürürlüğe koymuştu. Fakat bu anayasa İspanya'yı daha fazla karıştırmaktan başka bir şeye yaramadı. 1902-1923 arasında 33 tane kabine düştü. Bu siyasal istikrarsızlığa, İspanya'nın kronik derdi haline gelen ekonomik sıkıntılar da eklendi. Memlekete siyasal ve ekonomik bir düzen vermek isteyen ordu, 1923 Eylülünde bir darbe ile iktidarı ele aldı ve monarşiye dokunulmaksızın, başbakanlığa General Primo de Rivera geçti. Rivera, Mussolini'den örnek alarak, faşist diktatörlük yoluna gitti ve bütün demokratik müesseselere son verdi. Rivera altı buçuk yıl iktidarda kaldı. Fakat

İspanya'nın meselelerine köklü bir çözüm yolu getiremedi. Diktatörlüğü süresinde, sağ daha şiddetli sağcı oldu, sol da daha çok sola kaydı. Bir denge unsuru olabilecek mutedil gruplar ise daha çok zayıfladı. Rivera ordunun desteğini kaybettiğini görünce 1930 Ocak ayında istifa etti ve onun ayrılmasından sonra İspanya'da tekrar anayasal rejim başladı. Fakat anayasal rejim İspanya'yı, tekrar, 1936 da İç Savaşın patlamasına kadar sürecek karışıklıkların içine attı. 1931 Nisanında yapılan belediye seçimlerinde cumhuriyetçiler ezici bir zafer kazanınca, Kral Alfonso, tahtından feragat etmeden memleketi terk etti ve Cumhuriyet ilan edildi. Kurucu Meclis seçimlerinde solcular ve cumhuriyetçiler yine kesin bir zafer kazandı. Solcuların bu zaferi, sağın tepkisini şiddetlendirdi ve İspanyayı iç savaşa götürecek gelişmeler akmaya başladı.” (Armaoğlu, 2010:152)

1929 Büyük Buhranı Avrupa'da Amerika Birleşik Devletleri'nde ve dünyanın diğer ülkelerinde büyük değişimlere neden oldu. Ülkelerin çoğunda askeri darbelerle, bir kaçında da seçimler yoluyla milliyetçi hükümetler kuruldu. 1929 krizi, dünyanın her yanında emperyalizmin özel gayretlerle büyüttüğü faşizmin ayak seslerinin duyulmasına yol açtı. Faşizmin yükselişinin emperyalistlerce desteklenmesi, sosyalizmin dünya çapında gelişimini engellemek amacı da taşıyordu. Bu gerçeğin en canlı örneğine İspanya İç Savaşında tanık oluyoruz. Emperyalist Paylaşım Savaşı sırasında ve sonrasında devrimci bir yükseliş vardı. Faşizmin dünya çapında yükselişe geçmesi tesadüfen gelişen ya da yerel bir olay değildir. İspanya İç Savaşı'nın nedenlerini ve sonuçlarını daha iyi anlayabilmek için o tarihsel ortamı, dünyanın siyasal atmosferini bilmek gerekir. 1930'larda sanki bir merkezden düğmeye basılmışçasına faşizm tüm dünyayı sarmıştı. Amerika'da faşizm, devlet tarafından destekleniyor, itibar görüyordu. Fransa'da burjuvazi neredeyse

savaşmadan ülkeyi faşizme teslim etti. İngiltere ise ancak savaş başladığında faşist oluşumlara tavır alabildi. İstanbul, Arel Üniversitesinden Doç. Dr. Uğur Özgöker bir makalesinde Büyük Buhranın etkisini şöyle açıklamaktadır:

“Büyük Buhran politik uygulamalara da yol açtı. Amerikan halkı yaşanan bu krizden iktidar partisini sorumlu tutuyorlardı. Bunun üzerine Amerikan halkı 1932 yılının sonlarında yapılan seçimlerde ekonomik sistemde köklü değişiklikler vadeden Demokrat Partili Roosevelt’i Amerikan Başkanı olarak seçti. 1930-31 yılları arasında her on iki devletten on tanesi askeri darbeyle hükümet ve rejim değişikliğine gitti. Bu değişim süresinde Avusturya ve İngiltere deki gibi sol partiler yerlerini karşı görüşteki partilere bıraktılar. Bu olaylar 1931 de Japonya da, 1933 yılında ise Almanya da ulusalcı, savaş yanlısı ve saldırgan partilerin kazanmasına neden oldu. Buhran sonucunda; Batı Avrupa da sağın gücü hızla artarken, sol güç kaybetmeye başlamıştı. Almanya’daki ekonomik güçlükler 1933’te in iktidara yükselmesine neden oldu. Alman Sosyal Demokrat Partisi ortadan kalktı. Avusturya da Sosyal Demokrat Parti dağıldı, İngiltere de ise İngiliz İşçi Partisi üyelerinin yarısını kaybetti. Büyük Buhranın dünya siyasi tarihine bıraktığı en büyük değer milliyetçilik hareketleri, 1932 yılında Avrupa başta olmak üzere tüm dünyada hızlı bir silahlanma savaşının başlamasına neden oldu. Bu olay; 1939 2. Dünya Savaşının bir nevi ön hazırlığı gibiydi. Büyük Buhran döneminde; dünyada ekonomik- politik hegemonya için yarışan aktörler arasına Marksist komünizm de dâhil olmuştu. Bu gelişmeler Avrupa’yı hızlı bir silahlanma sürecine soktu ve ardından da İkinci Dünya Savaşı başladı ve dünya güçleri büyük bir mücadelenin içine girdiler.” (Özgöker, 2011:134)

Avrupa’nın büyük bir kısmında faşist rejimlerin kurulmuş olması yükselen halk muhalefetini ezmek amacı taşıyordu. Birçok ülkede devrimci mücadele

yükseliyordu. Kriz sonrası Latin Amerika’da Küba, El-Salvador, Şili, Brezilya gibi ülkelerde birçok devrimci gelişme yaşanırken, Avrupa’da Fransa ve İspanya’da Halk Cephesi hükümetleri işbaşına geliyordu. Asya’da Çin, Vietnam gibi ülkeler de halklar bağımsızlıkları için savaşıyordu. Faşizm, emperyalist-kapitalist sistemin bir ürünüdür ve emperyalizm tarafından özel gayretlerle desteklenmiş, büyütülmüştür. Yukarıdaki satırlarda söylenildiği gibi birçok ülkenin askeri yönetimlerin hüküm sürmesi bunun kanıtıdır.

“İspanya’da sağ koalisyon hükümeti dağıldı. Millet meclisi yönetilemez hale geldi. Seçimler için 16 Şubat 1936 gününü tespit ederek Millet Meclisin feshedilmesi kararını Devlet Başkanı imzaladı. Mutlak çoğunluk sistemi geniş koalisyonlara itiyordu partileri. Seçim süreci ve sonuçlar için sözü burada Broué ve Témime’e bırakalım: “1933 seçimlerinde ortak cephede birleşen sağ partiler, sol partilerden az oy almasına karşın iki kat fazla milletvekili çıkarmıştı. Solcular bunu unutmayacaklardı. Sağcıların birliğine solcularda cevap vereceklerdi.15 Ocak 1936 günü Cumhuriyetçi Partiler, Sosyalist Partiyle, Komünist Partisiyle ve Sendikalist Partiyle oluşturulan seçim koalisyonunun programını saplayan bir “Halk Cephesi” anlaşması imzaladılar. Bu program ne komünist, ne de sosyalist bir programdı. Halk Cephesi’nin programına göre hapishanelerdeki 30 bin sosyalist serbest bırakılacak, iş günü 8 saat ve haftalık yasal çalışma süresi 40 saat olarak kabul edilecek, çalışanlar için asgari bir ücret belirlenecek; tarım vergisi indirilecek, küçük ve orta köylüye kredi açılacak; din ve devlet işleri birbirinden ayrılacak; eğitim tümüyle laikleştirilecekti. Cumhuriyetçilerin düşündükleri cumhuriyet, sınıf kavramına dayanan toplumsal ve ekonomik niyetlerle dolu bir cumhuriyet değil, kamu çıkarlarından ve toplumsal gelişimde hayat bulan demokratik bir özgürlük rejimidir.

Oldukça ılımlı olan bu program geniş onay görecektir ve gerçek bir halk seferberliğini sağlayacak bir isteği içeriyordu. Bir buçuk milyon oylarının olduğu tahmin edilen anarşistler de Halk Cephesi içinde yer almasalar da onları destekleyeceklerdi. Bazı sol gruplar ise ilk kez halkı seçim boykotuna çağırıyorlardı.

Şubat 1936'da yapılan seçimlerde Halk Cephesi 4 milyon 176 bin, sağ cephe 3 milyon 783 bin oy aldılar. Halk Cephesi 286, sağ cephe ise 132 milletvekili çıkardı. Sağ partilerin milletvekili sayısının yarısını kaybetti. Çoğunluğu destekleyen seçim yasası bu kez solun işine yaramıştı.” (Broué., Témine, 1976: 42)

İşçi sınıfı sendikal ve siyasal alanda çeşitli örgütlenmeler kurma yoluna gitti. Bunlardan biri ağırlıklı Katalonya bölgesinde örgütlü olan CNT'dir (Ulusal Emek Konfederasyonu). İlerleyen yıllarda gücünü daha da artıran örgüt, üye sayısını bir milyona çıkararak ülkenin en büyük sendikası haline geldi. Anarşistler İspanya'da büyük bir siyasal ağırlığa sahipti. Troçkistler de İspanya'da güçlenmişti. 1935 yılında Andres Nin ve Juan Andrade'nin liderliğinde POUM (Marksist İşçi Birliği Partisi) kuruldu. Bu parti de Katalonya bölgesinde güçlüydü. POUM'un en öne çıkan yönü ise anti-stalinizm söylemidir. İspanya'da öne çıkan örgütlenmelerin en eskilerinden biri de PSOE'dir (İspanya Sosyalist İşçi Partisi). 1879 yılında kurulan PSOE İkinci Enternasyonal üyesiydi.1921 yılında PCE (İspanya Komünist Partisi) kuruldu ve Komünist Enternasyonal'e üye oldu. PCE'nin liderliğini José Diaz ve Dolores Ibárruri yapıyordu.

İspanya'da Halk Cephesi seçimleri kazanmıştır. Ancak yukarıda özellikleri anılan ve Nazım Hikmet'in 26.07.1936 tarihli Akşam gazetesinde yayımlanan yazısında da ortaya koyduğu gibi, “İspanyol ordusu bünyesi, Avrupa'nın bütün orta

zamandan kalma ananelerine dayanan ordularından biridir. Yani yüksek rütbeli zabitler sosyalizmi değil, demokrasiyi bile hazmedecek vaziyette değillerdir...” (Hikmet, 1992: 45) Demokrasiyi bile hazmedecek vaziyette olmayan İspanyol ordusu, Cumhuriyete bağlılıklarını defalarca bildiren Afrikalı generaller grubu liderliğinde meşru hükümeti devirmek için harekete geçti.

“Franco, Fas’a yakın olan Kanarya Adaları kumandanlığına atandı. Mola, Pomplana’nın Godel ise Balear Adalarının kumandanı oldu. Azaña ve Quiroga gibi cumhuriyetçi liderler bunların görevde kalmalarına izin verdi. Mussolini ve Hitler ile yakın bağlar kurmuş olan bu generaller silah ve para yardımı sağlamıştı onlardan.1936 Martında General Sanjurjo ve Falanj lideri primo de Rivera, Cumhuriyete karşı silahlı mücadelenin ayrıntılarını görüşmek üzere Berlin’e gittiler. İspanya’nın kendilerine boyun eğmesiyle İngiltere ve Fransa’yı sömürgelerine bağlayan deniz ulaşımını kesmiş olacaklar, Pirene’lerin arkasına yerleştirilecek olan bir Almanya, Fransa’yı arkadan vurabilecek ve Fransa tamamen kuşatılmış olacaktı. Ayrıca Almanya’nın sanayisinin ihtiyacı olan İspanyol madenlerine de ihtiyacı vardı. İspanya’da halk Cephesi kazanırsa sağlam bir barış cephesi açılacak ve Avrupa’da kuvvet dengesi barış ve demokrasi lehine bozulacaktı. Alman ve İtalyan emperyalistleri ile birlikte aralarındaki bütün karşıtlığa rağmen Amerikan, İngiliz ve Fransız emperyalistleri İspanya Cumhuriyetine karşı silaha sarılmaya hazırlananlara yardım ediyordu. İspanya Cumhuriyetine karşı hazırlanan askeri faşist darbe diğer milletlerle savaşmaya hazırlanan Alman ve İtalyan planının bir parçasıydı. Ve bu aynı zamanda milletlerarası emperyalizmin Fransa ve İspanya’daki halk Cephesine, bütün demokratik eyleme ve barışa karşı bir eylemdi.” (Sandoval., Azcarate, 1969: 20-21) Halk Cephesine karşı kurulan bu anti faşist birlik karşısında dünyanın her

yerindeki emperyalistler tarafından açıkça destekleniyordu. Silah ve para bakımından oldukça güçlü olan bu faşist birliklere karşı Halk Cephesinin tek dayanağı halk desteğiydi. Halk, Cumhuriyeti savunuyordu ancak seçim ittifakını oluşturan partiler iktidarda ülkeyi yönetme becerisi göstermedi. Böyle olunca da yönetimde istikrar sağlayıp, ağır şartlar altında isyanı bastırmak, halkın sorunlarını çözmek neredeyse imkânsızdı. Ayrıca Halk Cephesine seçim anlaşması gözü ile bakan ve artık seçimlerin sona ermiş olması nedeniyle tasfiye edilmesi gerektiğini ileri süren sosyalist ve cumhuriyetçi liderlerin varlığı siyasi istikrarın sağlanmasını güçleştiriyordu. Azaña'nın başbakanlığında kurulan Halk Cephesinin birinci hükümeti 19 Ocak 1936'da göreve başladığı tarihten Casado'nun Sosyalist Juan Negrín'a karşı 5 Mart 1939 tarihinde darbe yaptığında Halk Cephesinin sekizinci hükümetinin varlığı son buluyordu.

“16 Şubat 1936 seçimlerini kazanan Halk Cephesi adına kurulan Azaña liderliğindeki hükümette ABD, İngiliz ve Fransızların gönlünü hoş tutmak için sosyalistlere ve komünistlere yer verilmedi. Sosyalistlerin halk desteği çok fazlaydı. Hükümet, cumhuriyetçi partilerin kontrolündeydi. Azaña Hükümeti'nin ilk işi, 1934 yılında Franco birlikleri tarafından işçi grevini bastırmak bahanesiyle yapılan katliam sonrası hapsedilenlerin genel af ile salıverilmesi oldu. İkinci adım ise özerk Katalan hükümetinin yeniden kurulmasıdır.

“Hükümet son dakikaya kadar generallerin Cumhuriyete karşı ayaklanacaklarına inanmıyordu. Komünist Parti, Mola'nın yer altı faaliyetlerinin kesin delillerini sundukları zaman Casares Quiroga'nın cevabı, komünistlerin «her yerde Faşist gördükleri» gördükleri şeklindeydi. Generaller ise her fırsatta

Cumhuriyete bağlılık yeminleri ediyordu. Kendileri uyarılınca hükümet yetkilisi «Ordu isyan etmedikçe, karışmak için nedenim yok.» demişti. Ayrıca yine aynı uyarılar karşısında Prieto, hiç unutulmayacak bir cümle ile kesmişti: «Palavra! Kocakarı masalı.»” (Sandoval., Azcarate, 1969: 36)

Hükümet yetkilileri aymazlığa devam ediyor, görevden alınması istenen subayları, generalleri en fazla sürgüne göndermekle yetiniyordu. Artık ulaşımın uçaklarla ve iletişimin telefonla hızlı bir şekilde sağlandığını kavramamışa benzeyen hükümet uyarılara kulak asmıyordu. “Para ve toprak sahibi oligarşi ve «Afrikalı» generaller iç savaşı –ki tarihin sonradan gösterdiği gibi bu İkinci Dünya Savaşının birinci perdesi idi- istedikleri gibi hazırlanmakta serbest bırakılıyorlardı.” (Sandoval., Azcarate, 1969: 37)

Bu rahatlık içinde örgütlenmesini sürdüren Afrikalı generaller her şeyi hazırlıyorlardı. Ancak planlanandan önce harekete geçtiler. “17 Temmuz 1936 tarihinde Melilla’da bazı subaylar komplonun öğrenildiği kanısıyla askerleri sokağa çıkardılar. İsyân başlamıştı. İspanyol olmayan Yabancı Lejyon’un oluşturduğu birliklerin yardımı ile Melilla’da kontrolü ele aldılar. Fas’ın İspanyol kesimindeki ilk direnişleri batırınca Franco, Kanarya Adalarına gitti. Fas’ta başarı kazınca generaller İspanya’daki arkadaşlarına önceden tayin ettikleri askeri şifreyi gönderdiler. «En toda Espa a en el cielo est  despejado.» (Bütün İspanya’da gökler açıktır.) Ve İspanya gökleri o andan itibaren kara bulutlarla doldu. Üç yıl sürecek olan ülkenin her yanını yakıp yıkacak ve kan ve ateş fırtınası başladı.” (Sandoval., Azcarate, 1969: 26)

Üç yıl sürecek olan ülkenin her yanını yakıp yıkacak ve kan ve ateş fırtınası isyanın başarı kazandığı yerlerde süren dehşet hükümranlığı feci bir manzara arz ediyordu. Cumhuriyetçilere «hiç acıma göstermemeleri» ve «anılarını bile tarihten silmeleri» için Faşistlere yapılan çağrı, cinayetler için devamlı olarak yapılan bir teşvikti. Falanjist Caballero'nun deyişi ile «Tanrının önderlik ettiği Kurtarıcı birlikler» Badajoz arenasında düzenlilikleri korkunç Cumhuriyetçi katliamını seyretmeleri için «şehrin seçilmiş insanlarını» çağırılmışlardı.” (Sandoval., Azcarate, 1969: 40)

Diğer şehirlerde de buna benzer cinayetler işleniyordu hiç durmadan. Yağılan tahminlere göre İç Savaşın ilk yılında isyancıların 200 bin kişiyi öldürmüşlerdir. Bu cinayetleri işleyen isyancıların ilk günlerde belirgin bir liderleri yoktu. Burada General Franco'nun, Hitler desteği ile liderlik konumuna nasıl geldiğine değinmek istiyoruz. “General Sanjurjo, 20 Temmuz 1936'da İspanya'ya isyanın başına geçmek için bindiği uçağın Lizbon yakınlarında esrarengiz bir şekilde düşmesi sonucunda ölmüştü. İsyancı generaller Mola'nın liderliğinde Burgos Cuntasını kurdular. Emrindeki ücretli askerler ve aldığı alman yardımı ile Franco son hızla Toledo'ya ilerleyerek Mola'dan önce oraya varıp isyanın başına geçmek istiyordu. Cuadillo (Başkan) olmak isteyen isyancı generallerin mücadelesi Hitler Almanyasının kararı ile Franco lehine sonuçlandı. Almanya, Franco ilişkileri I. Dünya Savaşına dayanıyordu. Franco'nun mutlak iktidara yükselmesinin son evresini 1 Temmuz 1937'de Mola'nın da esrarengiz bir uçak kazasında ölmesiyle tamamlandı.” (Sandoval., Azcarate, 1969: 49-50) Böylelikle liderliği ele geçiren Franco amacına ulaşamamış isyan bütün ülkede başarılı olamamış, büyük şehirler

Cumhuriyetçilerin elinde kalmıştı. İsyancılarla Cumhuriyetçiler arasında uygun bir denge vardı. Bu denge bozulursa Cumhuriyetçilerin lehine bozulacağı benziyordu.

“1936 Ağustos’unda İspanya’nın en büyük kentleri olan Madrid, Barcelona, Valencia ve Bilbao’nun yanı sıra Bask bölgesi ve Catalonia’nın da cumhuriyetçilerde kalması, isyancıların hedefine ulaşamadığının göstergesi olmuştur. Cumhuriyet Hükümeti, Akdeniz ve Cantabria kıyılarındaki önemli ticaret limanlarını, başlıca sanayi ve madencilik merkezleri ile en zengin tarım bölgelerini elinde tutuyordu. Cumhuriyetçi kuvvetler 24 Temmuz’da karşı saldırıya geçerek Bask bölgesinde işgal edilen şehirleri ve Córdoba’yı geri aldılar.” (Sandoval., Azcarate, 1969: 40) Bozulursa Cumhuriyetçilerin lehine bozulacağı benzeyen denge bizzat Hitler’e göre bile Alman ve İtalyan yardımı ile Franco lehine bozuldu. “«Alman ve İtalyan askeri yardımı olmasa idi, Franco bugün var olmazdı.» Hitler bunu 28 Eylül 1940’da Ciano’ya söylemiş” (Sandoval., Azcarate, 1969: 47)

İspanyol halkı Cumhuriyeti kurtarmıştı. Bu büyük çatışmada İspanyol halkının sömürücülerden daha güçlü olduğu ortaya çıkmıştı. İşte bundan sonra uluslararası emperyalist ve faşist güçler devreye girdi. Bir yandan güya demokratik ülkeler (ABD, İngiltere ve Fransa) “Müdahale etmeme” politikasıyla cumhuriyetçilerin elini kolunu bağlarken Alman ve İtalyan faşizmi ise İspanya Cumhuriyeti’ne açıktan ve korkusuzca askeri müdahale ediyordu. «Müdahale etmeme» politikasının ruhu Fransız hükümetinin İspanya’ya silah satışını engellemektir. Almanya ve İtalya’nın isyancılara verdiği muazzam uçak, silah ve askeri yardımı örtmektir. (Sandoval., Azcarate, 1969: 56) Müdahale etmeme politikası ilkesel olarak yanlıştır. Bu meşru hükümete karşı ayaklanmış generallerin eşit, bir

tutulması anlamına geliyordu. Böylelikle aslında emperyalist devletlerin her biri kendine özgü nedenlerden dolayı Franco'ya göz yummuş oluyorlardı. Üstelik başta Almanya, İtalya, Portekiz müdahale etmeme politikasına tek bir gün bile uymadılar. “Franco'nun Dışişleri Bakanı yardımcısı «Amerikan petrolü, Amerikan kredisi, Amerikan kamyonları olmasa idi savaşı kazanamazdık.» demiştir.” (Sandoval., Azcarate, 1969: 53) Kamyonlar olmasa ne asker sevki gerçekleştirilebilir ne de isyancı ordunun lojistik ihtiyaçları cephelere nakledilebilirdi. Savaşın gelişiminde bu denli önemli rol oynayan kamyonları isyancılar kimlerden kaçar tane sağlamışlar “Almanya 1200, İtalya 1800, Amerika Birleşik Devletleri 12 800 adet” (Sandoval., Azcarate, 1969: 55)

“Emperyalizmin ve faşizmin İspanya'ya müdahalesi iç savaşın da niteliğini değiştirdi. Başlangıçta oligarşiyle (monarşistler, toprak sahipleri, tekeller, ordu vb.) halk arasında süren mücadele, uluslararası müdahaleler sonrası Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'ne dönüşmüştür. İç Savaşta faşistlerin kaybettiği ortaya çıkınca Almanya ve İtalya, İspanya ile Fas arasındaki cumhuriyet donanmasına uçak ve denizaltılarla saldırıp bölgeden uzaklaştırdı. Böylece oluşturulan koridordan Fas'ta toplanmış olan Franco'nun birlikleri, Arap paralı askerleri ve İtalyan birlikleri İspanya'ya taşındı. İspanya Savaşı'nda rol alan İtalyan asker sayısı 150 bini bulmuştur. İtalyan Hava Kuvvetleri'ne ait yaklaşık 1000 uçak 86500 civarında uçuş gerçekleştirerek İspanya halkının üzerine 11585 ton bomba atmıştır. Ayrıca İtalya, Franco'ya; 2 bin top, 10 bin otomatik silah, 200 bin tüfek, 1700 ton bomba, 10 milyon mermi ve binlerce askeri araçtan oluşan müthiş bir malzeme desteği de sağladı. Alman ve İtalyan denizaltıları özellikle Akdeniz'de İspanya'ya giden Rus, İngiliz, Norveç vb. yük

gemilerini de batırarak cumhuriyeti hem parasal olarak zarara uğratmış hem de denizden ablukayı sıkılaştırmıştır. (Broué., Témine,1976: 260-261)

“İspanyol faşistlerinin savaşa sürdüğü askerlerin bir kısmı da Arap kökenli askerlerdi. Kuzey Afrika’dan toplanan bu paralı askerlerin sayısı 100 bini buluyordu. Bu birlikler İspanya işgalindeki Fas’tan daha çok Fransızların kontrolündeki Fas ve Cezayir’den toplanmıştı. İspanya’da savaşa katılan yabancı güçlerin toplamı Franco’nun elinde bulunan İspanyollardan kat kat fazlaydı. Hatta Franco’nun ordusu başlangıçta çok büyük oranda yabancı askerler ve savaşıclardan oluşmuştu. İspanya’daki iç savaşa müdahale eden İtalyan, Alman, Portekiz ve Arap askerlerinin sayısı 300 bin kişiden fazlaydı. İspanyol faşistlerinin gücü yalnızca yabancı askerle sınırlı değildi. Uluslararası güçler içinde faşist ülkelerin doğrudan cephede savaşmasının yanı sıra bir de onları para, politika, silah, mühimmat, taşıt, petrol, gıda vb. her yolla açık-gizli destekleyen emperyalist ülkeler vardı. (Broué., Témine 1976: 266-267)

Cumhuriyetçilerin umdukları yardımları ABD, İngiltere ve Fransa’dan sağlayamadılar. Halk Cephesi’nin yardım talebi üzerine toplanan Komünist Enternasyonal, 26 Temmuz tarihinde Prag toplantısında İspanya’ya yardım edeceğini açıkladı. Enternasyonal’in çağrısıyla İspanya halkının yalnız olmadığı bir kez daha görülmüş oldu. Enternasyonal’in çağrısını, işçi sınıfı ve emekçiler ile ezilen halklar dünya çapında çığ gibi büyüyen bir destek kampanyasına çevirdiler. Troçkistlerden Marksistlere, anarşistlerden sosyalistlere; İrlanda Cumhuriyetçilerinden anti-faşistlere; Hristiyanından, Yahudisine kadar neredeyse tüm dünyanın renkleri seferber oldu. İspanya halkı için her şeylerini vermeye hazır insanlar para, silah, her çeşit ihtiyaç için malzeme topladılar. İspanya’da savaşmak için on binlerce insan

gönüllü yazıldı ve binlerce kilometrelik dağları, denizleri, çölleri, Pirene dağlarını aşip Cumhuriyetçilerin saflarına katıldılar. İspanya artık emperyalist-faşist bloğu ile dünya halklarının karşı karşıya geldiği bir savaş meydanına dönüştü. “8 Kasım sabahı bir grup insan Madrid sokaklarında cepheye doğru yürüyordu. Bunlar, İspanyol halkına yardımlarını ve hayatlarını adamak için birçok ülkeden gelmiş bulunan anti-faşistler Uluslar arası Tugayın ilk üyeleri idi. Dünya halklarının İspanya Cumhuriyeti davası ile dayanışması çeşitli biçimlere büründü. Toplantılar, gösteriler, grevler, para ve sıhhi malzeme yardımı, gemiler dolusu yiyecek, giyecek gönderilmesi bunlardan bazılarıdır. İspanya sınırlarına tam elli dört ülkeden gönüllü gelmişti.” (Sandoval., Azcarate, 1969: 89-91) Sayısı çok az olan birkaç subay dışında Uluslararası Tugayları oluşturan gönüllülerin cephelerde gösterdikleri kahramanlıklar takdire şayandır fakat askeri önemi abartılıdır. Onların cephede inançla savaşmaları İspanyolların direncini ve savaşma azimlerini arttırmaları daha da önemlidir.

Leon Blum, 1 Ağustos tarihinde ise başlıca Avrupa devletlerine başvurarak İspanya’daki savaşa ilişkin toplu bir “Müdahale etmeme” siyasetinin uygulanmasını istedi. Fransa daha iç savaşın başında ‘müdahale etmeme’ siyasetini tüm Avrupalı devletlere kabul ettirmişti. Bu politikanın ruhu Cumhuriyet’e silah gönderilmesini engellemek, Alman ve İtalyan faşistlerinin büyük uçak, silah ve askeri yardımlarını dünya kamuoyundan gizlemektir. ‘Müdahale etmeme’ siyaseti sonucunda İspanya, faşizme altın tepside sunuldu. Burada sözü bir kez daha Prof. Dr. Fahir Armaoğlu’na bırakalım, bakalım XX. Yüzyılın Siyasi Tarihi adlı eserinde İspanya İç Savaşının gelişimini okuyucuya nasıl aktarmaktadır:

“İç savaş çıkınca, köylüler, şehirlerdeki işçiler, komünistler sosyalistler, sendikalistler ve anarşistler Cumhuriyetçilere katılmışlardır. İspanya’nın maden ve

tarım bakımından zengin bölgeleri Cumhuriyetçilerin elindeydi. Cumhuriyetçiler, Valencia'da müfrit sosyalistlerden Largo Caballero başkanlığında bir hükümet kurdular. Lakin askeri kuvvet bakımından çok zayıftılar. Buna karşılık, ordunun bütün subay kitlesi Milliyetçilere katıldı. Milliyetçilerin ilk anda 27.000 kişilik muntazam bir askeri kuvveti vardı. Milliyetçiler de General Franco'nun başkanlığında Burgos'da bir hükümet kurdular ve bu hükümet 1936 Kasımında İtalya ve Almanya tarafından derhal tanındı. İspanya İç Savaşı gayet karışık milletlerarası gelişmelerle üç yıl sürmüş ve 1939 Martında Milliyetçilerin Madrid'e girmeleri ile Milliyetçilerin zaferi ile sonuçlanmıştır.

İspanya İç Savaşı ile yakından ilgilenen başlıca devletler, Sovyet Rusya, İtalya ve Almanya olmuştur. Bunların savaşı taraflara yaptıkları yardımların niteliği bilinmemekle beraber, şurası muhakkaktır ki, her üç devlet de parmaklarını İspanya çörebine daha 1936'dan önce sokmuş bulunmaktaydılar. Sağ-Sol mücadelesi sırasında Sovyet Rusya solcuları, İtalya ve Almanya sağcıları desteklemişlerdi. İç savaşın çıkması Sovyet Rusya'da Cumhuriyetçiler lehine büyük gösterilerin yapılmasına vesile verdi. İspanya'daki Sovyet elçilik ve konsolosluk memurları Cumhuriyetçilerin akıl hocaları oldular. Komintern, Cumhuriyetçilerle sıkı temas kurarak Cumhuriyetçilerin harekâtını idare etmeye çalıştı. Sovyet alanları Avrupa pazarlarından Cumhuriyetçiler için silah ve malzeme satın aldılar. Sovyet Rusya'nın İspanyaya uzaklığı ve deniz gücünün zayıf olması daha aktif bir katkısını engelledi. İtalya'nın iç savaşa müdahalesi ve Milliyetçilere yaptığı yardım çok daha geniş oldu. İtalya, İspanya'da solcuların egemenliğinden hoşlanmadığı gibi, Milliyetçilerin zaferi Akdeniz'de İtalya'nın durumunu çok daha kuvvetlendirecekti. Buna karşılık, İngiltere ile Fransa'nın da durumları zayıflayacaktı. Birçok memleketlerden kişisel

gönüllülerin İspanyaya giderek Cumhuriyetçilerin safına katılması İtalya'nın işini kolaylaştırdı ve gönüllü adı altında birçok İtalyan askerleri Milliyetçilerin yardımına gönderildi. Bundan başka İtalya deniz yoluyla Milliyetçilere silah ve malzeme yardımında bulundu. Almanya'ya gelince, o da Milliyetçileri destekledi. Çünkü İspanya'da Faşistlerin egemen olması halinde, Fransa İspanya ile Almanya arasında sıkışmış olacaktı. Bununla beraber Almanya'nın Milliyetçilere yaptığı yardım İtalya'dan daha az olmuştur. Mamafih, İspanya iç savaşı sırasında Almanya ile İtalya arasındaki bağlar, Avrupa'daki diğer buhranlara paralel olarak daha da kuvvetlenmiş ve sıkışmıştır. Fransa'da bu sırada Halk Cephesi hükümetinin, yani solcuların iktidarda bulunması, Fransız hükümetinin sempatisini Cumhuriyetçilere kaydırmıştır. Hatta Fransız Hava Bakanı Cot, Cumhuriyetçilere Fransız hava kuvvetlerinden uçaklar ve başka malzeme göndermiştir. Fakat bu işi gizli yapmıştı. Çünkü Fransa Cumhuriyetçileri açıkça desteklemeye gidemedi. İngiltere'nin durumu Fransa'nın da hareket serbestisini frenledi. İngiltere'de İşçi Partisi Cumhuriyetçilerin tarafını tuttu ve hükümet üzerinde bu yolda baskı da yaptı. Lakin İngiliz hükümeti İspanya iç savaşı karşısında açıkça cephe alamadı. Çünkü İngiliz kamuoyu barış taraftarıydı ve İngiltere'nin buhranlar içine karışmasını istemiyordu. Öte yandan 1937 Mayıs'ında Başbakanlığa Neville Chamberlain'in gelmesi ile yatıştırma politikası büyük bir hız kazandı İngiltere, İtalya'nın Habeşistan'ı işgalinden sonra, bu devletin Almanya'nın kucağına atılmasını önlemek için İtalya'ya karşı yumuşak bir durum almış ve 2 Ocak 1937 de Gentlemen's Agreement'i yapmıştı. Bu anlaşma ile iki devlet, birbirlerinin Akdeniz'deki menfaatlerine saygı göstereceklerdi. Bunu 16 Nisan 1938 de, aynı nitelikte ikinci bir anlaşma izlemiştir. Bu sonuncu anlaşma ile iki devlet Afrika sömürgelerindeki münasebetlerini düzenliyorlardı ki, bu Habeşistan'ın İtalya'ya

ilhakının İngiltere tarafından resmen tanınması demektir. Nihayet, 1937 de Japonya'nın Çin'e saldırması da İngiltere'yi Avrupa'da yumuşak bir politika izlemeye daha kuvvetle itmştir. İngiltere'nin bu durumu karşısında Fransa yalnız kalınca, 1936 Ağustosunda İspanya iç savaşı için Karışmazlık ilkesini ortaya attı. Yani devletler İspanya iç savaşına hiçbir şekilde müdahalede bulunmayacaklar ve taraflardan hiçbirine yardım etmeyeceklerdi. İngiltere, Fransa, Sovyet Rusya, Almanya ve İtalya'nın da dâhil olduğu 15 devlet bu ilkeyi benimsedi ve Londra'da 1936 Eylülünde devamlı bir Karışmazlık Komitesi kuruldu. Komite karışmazlık ilkesinden doğan meseleleri ele alacaktı. Karışmazlık Komitesi, Sovyet Rusya, İtalya ve Almanya'nın yardım ve müdahalelerine hiçbir değişiklik getiremedi. Komite, İspanyaya dışarıdan silah ve malzeme gönderilmesini önlemek için 1937 Nisanında, İspanya kıyılarını bölgelere ayırarak, her bölgenin kontrolünü Fransa, İngiltere, İtalya ve Almanya'ya verdi. Lakin Mayıs ayında bir Alman gemisinin Cumhuriyetçi uçaklar tarafından batırılması üzerine, bir Alman uçak filosu Cumhuriyetçilere ait Almeria'yı bombardıman etti ve arkasından da Almanya ve İtalya bu deniz kontrolünden çekildiler. Denizaltı korsanlığı da başka bir mesele oldu. 1937 yazında bazı Sovyet, İngiliz ve Fransız gemileri Akdeniz'de meçhul denizaltılar tarafından batırıldı. Bu meseleyi ele almak için 1937 Eylülünde Nyon Konferansı toplandıysa da, Sovyetlerin İtalyan denizaltılarını korsanlıkla itham etmesi üzerine, İtalya ve Almanya bu konferansa katılmadılar. Konferans, İngiltere ile Fransa'nın denizaltı korsanlığına karşı mücadele etmesine karar verince, bir daha denizaltı korsanlığı olayı olmadı. Karışmazlık Komitesi, 1938 Nisanında, İspanya'daki bütün yabancı gönüllülerin kademe kademe çekilmesi için bir plan kabul ettiyse de, 1938 yılının

başında Milliyetçilerin hızlanan askeri harekâtı, 1939 başında iç savaşı sona erdirdi.”
(Armaoğlu, 2010: 153-154)

17 Temmuz 1936’da başlayan İspanya İç Savaşı, 1 Nisan 1939 tarihlerinde Hitler, Mussolini ve Salazar destekli General Francisco Franco'nun önderliğindeki isyancı askerlerin Sovyetler Birliği ve Uluslararası Tugaylarda görev alan gönüllülerin desteklediği meşru İspanya Cumhuriyeti hükümetini oluşturan Halk Cephesine karşı zaferi ile sonuçlandı. Prof. Dr. Fahir Armaoğlu’nun da belirttiği gibi İspanya İç Savaşında milliyetçilerin sonucunda “Doğu Akdeniz’de yeni bir müttefik daha ortaya çıkmıştır, İtalya’nın çok istediği gibi.” (Armaoğlu, 2010: 155)

İspanya İç Savaşı bölümünün girişinde İspanyol insanını tanımlayan ve onların ne kadar değişik bir ruh haline sahip olduğu gösteren alıntılar yapmıştır. Bu farklılığı ispatlayacak bir görüntü de İç Savaştan sonra ortaya çıkmıştır. Bir milyondan fazla insanın canına mal olan savaştan sonra Franco, Şehitler Vadisinde devası bir anıt diktirmiştir. Bu anıt için Franco’nun generallerinden birinin oğlu Guillermo Cabanellas’ın düşüncelerine kulak verelim:

“Şehitler Vadisi yüzyıllar boyunca İspanya’da gerçekleştirilmiş yapıtların en heybetlilerinden biri ve en yararsızdır. Savaştan tükenmiş, yoksullaşmış, aç bir ülke, kardeş kavgasının kurbanlarını ölümle birleştirmek için beyhude bir anıt dikti. Yalnız İspanya’da meydana gelebilecek acı bir alaydı bu: insanları birbirine karşı kışkırttıktan sonra, kardeş olduklarını hatırlatmak için bir arada gömmek”
(Cabanellas, 1977: 459-460)

Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Ana Bilim dalında Prof. Dr. Ömür Sezgin’in danışmanlığında hazırladığı

“İspanya’da II. Cumhuriyet ve İç Savaş” başlıklı yüksek lisans tezinin sonuç bölümünde İç Savaş gerçeğini şu cümlelerle özetlemektedir Bora Salman:

“XX. yüzyıla girerken, ekonominin önemli bir kaynağı olan koloni ticareti, son koloni topraklarının da Amerika Birleşik Devletlerine karşı yitilmesi sonucu sona erdiğinde, ülkenin tek gerçek ekonomik kaynağı olarak tarım kalmıştır. Ancak, toprak sitemindeki feodal yapı kalıntıları ve topraksız işçiler, Kuzeybatı Avrupa ülkelerinde olduğu gibi, endüstrileşme yolunda kolay bir dönüşümü imkânsız hale getirmiştir...

Marksizm ve Anarşizmin proletaryaya kendi kaderlerini kendilerinin tayin edebilecekleri inancını vermesinin yanı sıra, Nazizm ve Faşizm reaksiyoner sağ güçlere proletaryanın yükselişini engelleyerek kendi hedeflerine ulaşma yolunda heyecan vermiştir. Tamamıyla, uluslararası karşıt güçlerin karşılaşması şeklinde cereyan eden İspanyol İç Savaşı’nın özünde, liberallerin, reaksiyonerlerin ve proletaryanın yaklaşık bir asırlık özlemleri bulunmaktadır...

İç Savaşın en önemli sonucu, sol güçlerin ve liberallerin tasfiye edilmesidir. Reaksiyoner güçler, kilise ve ordu XIX. yüzyıldaki herhangi bir hanedan döneminden ya da askeri diktatörlükten daha fazla güce sahip olmuştur. İç Savaş’ta faşist güçleri destekleyen büyük toprak sahipleri, Tarım Reformu uygulamaları ve kolektifleştirmelerle kaybettikleri topraklarını kazandıkları gibi, topraksız işçiler üzerindeki otoriteleri ve küçük çiftçilerle olan zenginlik farkları hiç olmadığı kadar artmıştır. Temel hak ve özgürlükler güvence altına alınmadığı gibi tarihin en büyük sansür uygulamaları da gerçekleştirilmiştir. Franco’nun yönetimi kısacası, yeniden İspanya’yı dünya tarihinden ayırmıştır.” (Salman, 2003: 155-161)

Gül Işık ise 1991 yılında yayımladığı “İspanya: Bir Başka Avrupa” adlı eserinde İç Savaş sonrası İspanya’yı okuyucuya şu satırlarla betimlemektedir:

“Milliyetçiler zafer çılgınlıkları koparıyorlardı ama İspanya tükenmiş, tarihin sıfır noktasını yaşıyordu. Uzun yıllar dünya sahnesinden silinecek, dökülen kardeşkanının şoku içinde, kapkara bir yoksulluğa gömülmüş, ilkin savaştan sonra barışın bir dünya ortasında, Pirenelere’in gerisinde, kendi kendisiyle hesaplaşacak, yaralarını kendi sarmaya çalışacaktı. Savaşırken yardım görmüştü ama barışta yalnız kalacak, uzun yıllar Batı dünyasından dışlanacaktı: Çünkü Avrupa’da faşizm tırmanırken demokrasiyi kurmaya kalkışmıştı. Yine de İspanyolları kınamaya kalkışanların unuttukları bir şey vardı: Avrupa’da hiçbir halk totaliter rejime karşı silah elde, üç yıl iç savaş vermemişti.

Sorgulayan eleştiren zekâyâ gelince... Onun yazgısı belliydi. Sağ kalan aydınların çoğu zorunlu ya da gönüllü sürgün yolunu tuttular. Gidebilenler, elbette. Arada gidemeyenlerde vardı. Onlar da susturuldular ya da sustular. Susabildikleri kadar, elbette.” (Işık, 1991: 195-196)

İspanya İç Savaşı, mini bir dünya savaşı sayılır. Evet, savaş İspanya topraklarında sürdü, ancak sahnenin arkasında emperyalist ve faşist dünyaya karşı işçi, emekçi ve ezilen halkların dünyası vardı. Emek ve sermaye, İspanya topraklarında bir kez daha çarpıştıyordu. Bu mücadelede halkların utku elde etmesi için İspanya İç Savaşı tarihi dersinin çok iyi çalışılması, oradan çıkarılacak sonuçların çok iyi kavranılması gerekiyor. İspanya İç Savaşı sadece İspanyolların savaşı değil gerçekte uluslararası bir savaştır ve emperyalist devletler burada yaklaşan II. Dünya Savaşının stratejilerini taktiklerini denemişler, yaklaşan savaşın

antrenmanını yapmışlardır. Sonuç olarak insanlar hangi tarafı tutarlarsa tutsunlar, hangi ideolojiye meyil verilerse versinler, İspanya tüm parçalanmışlığına rağmen o dönemden bugüne hala Pablo Neruda'nın incelememize de konu olan şiir kitabının adı gibi (España en el corazón) 'İspanya Yürekte' var olmaya devam ediyor tüm dünyada. Çekilen acıların, tanık olunan istirapların, yitik binlerce canın tek tesellisi İspanya'nın yürekte var olmaya devam etmesi oldu.

2. BÖLÜM

NAZIM HİKMET’İN İSPANYA İÇ SAVAŞINA DEĞİNCELERİ

“Şiirimin kökü yurdumun topraklarındadır. Ama dallarıyla bütün topraklara, doğuda, batıda, güneyde, kuzeyde uçsuz bucaksız yayılan bütün topraklara, o topraklar üstünde kurulmuş medeniyetlere, bütün dünyamıza uzanmak istedim. İnsanoğlu, nerede, ne zaman ve hangi dilde olursa olsun, yüreğime ve kafama uygun bir şiir söylemişse, onun söyleyişindeki ustalığı incelemeye çalıştım. Yalnız kendi edebiyatıminkileri değil, Doğu ve Batı edebiyatının bütün ustalarını ustam bildim.” (Aydemir, 1986: 3) Nazım Hikmet, bizzat kendisi şiirinin kökenlerini, “Benim şiirimin kökenleri yurdumun topraklarıdır. Bütün dünya edebiyatının ustalarını ustam bildim.” sözleriyle açıklamaktadır. Bu sözler Nazım’ın Anadolu kültür birikiminden beslenerek, dünya edebiyat kaynaklarının coşkun pınarlarını yudumlayarak nasıl bir dünya şairine dönüştüğünü bizlere göstermektedir.

Bir yazar ya da bir ozan yaşamla sınıksız bir bağ içindedir. Duygularını, etkileşimini, düşüncelerini, davranış biçimlerini, her şeyini ondan alır. Bu da onun yaşamı ile yapıtlarının bütünleşmesi demektir. Nazım Usta’nın deyişiyle “Şair, şiir yazarken başka şahsiyet, konuşurken veya kavga ederken başka şahsiyet değildir. Şair bulutlarda uçtuğunu vehmeden yozlaşmış değil, hayatın içinde, hayatı teşkilatlandırarak bir vatandaşdır.” (Babayef, 1976: 141)

Ama bir ozan, bir öykü, bir roman yazarı yaşamı ya da çözümlediği bir yaşam parçasını olduğu gibi aktarmaz bize. Bir romancı ya da öykücü yansıtmaya yansıtır yaşamı, ama ondan ayıklamalar da yapar, kendinden katkılar da katar. En önemlisi de, çözümlediği olaya bir doğrultu verir. Okuru düşündüren, etkileyen, değiştiren, geliştiren de işte bu doğrultudur. Yaşamı yansıtmak demek, onun içindeki çelişkileri, haksızlıkları, namussuzlukları, bu uğurda yapılan savaşmaları, çekilen acıları, yaşanan sevinçleri, bahtiyarlıkları vb. ortaya koymak, böylece insanların dünü anlamalarını, bugünü kavramalarını, yarını sezebilmelerini, hatta apaçık görebilmelerini sağlamak demektir. Usta sanatçılar, büyük sanatçılar insanı, insanın yaşamını anlatırlar; ama yetinmezler bununla. Sözlerini orada kesip atmazlar. İnsanı gerçek kurtuluşa ulaştırmak isterler. Onlara yol gösterirler, ışık tutarlar önlerine. Sanatlarının asıl işlevinin bu olduğuna inanırlar.

Dünya şairi Nazım Hikmet, dünyada büyük değişimlerin olduğu sosyal devrimler çağında çocukluğunu ve gençliğini yaşamış, İstanbul'un işgaline, Kurtuluş Savaşına, Ekim Devrimine, Cumhuriyetimizin ilan edildiği aynı yıl İtalya' da Faşizmin kurulmasına tanıklık etmiştir. Bütün bu oluşumlara karşın, dünyayı tozpembe görebilme olasılığı yoktu; bakmayı bilen bir göz dünyaya gelen yeni güzelliklerin o eski pisliklerle kirlenme tehlikesi içinde olduğunu rahatça görebilirdi. Alın teri tacirleri, silah tücarları çoktan iş başındaydılar, silah fabrikaları durmaksızın çalışıyordu.

Dünyayı sarsan ve birçok mazlum milletin uyanışını sağlayan bu büyük devrimler hiç şüphesiz Nazım Hikmet'i de etkilemiş ve tercihini mazlum milletlerden ve çalışan, sömürülen halk yığınlarından yana yapmıştır. İşte bu inançla Nazım Hikmet, Bursa'da Havlucu Recep'in, Irgat Süleyman'ın, Fakir Köylü Hatçe

kadının yaşamını anlatır, Anadolu'nun çalışkan fakat fakir bırakılmış insanlarına gerçek kurtuluş yolunu gösterir. Nazım Hikmet komünist olduğunu söyleyen bir şairdir. Nitekim kendisiyle yapılmış bir söyleşide “1923'ten beri Komünist Partisi üyesi” olduğunu, “övündüğü tek şeyin de bu” olduğunu belirtir. (Hikmet, 1987: 133) İşte Nazım'ın şiirlerine doğrultu veren, onun şiirlerinin içeriğini dolduran bu dünya görüşüdür. Elbette Nazım, hep komünizmi işleyen, onu yücelten şiirler yazmadı. Özlemlerine, sevgiye, insanların iyi yanlarına, kötü yanlarına ilişkin şiirler de yazdı. Hatta bu yoldaki şiirleri çoğunlukta idi. Fakat hangi tema üzerine yazarsa yazsın, onun şiirlerine egemen olan bakış, diyalektik materyalizmdir. Sevgilerini, sevinçlerini, öfkelelerini hep bu bakış açısı ile yoğurarak işledi. Nazım Hikmet şunu iyi biliyordu: “Şairin sorumluluğu mühendislerin, teknisyenlerin sorumluluğundan bir damla olsun az değildir. Bilakis daha da büyüktür... Şair ruhun mühendisidir. Onun sesi, milyonlarca insana, onların ruhuna hitap etmektedir. Kelimenin bu muazzam gücü, her şairi gururlandırmalı, onu sorumluluk bilincine kavuşturmalıdır. Barış ve ülkelerinin saadeti için mücadele eden namuslu şairler bu görevi gayet iyi bilmelidirler. Şairin hayatı ile edebi faaliyeti arasında hiçbir ayrılık olamaz. Biri pratikte, biri şiirde iki ayrı hayat yaşamıyoruz. Tek bir vücuduz. Bir sosyalist şairde memleket ve halkının sevgisi nasıl konkr, elle tutulur bir toprağa ve gözle görülür, sesle konuşulur insanlara ait bir sevgidir, ama onlar bunu bilemezler,” der Nazım Hikmet ve şöyle sürdürür sözlerini: “Onlar, sevgilerini bile mücerret bir mahlûk olarak şiirlerine geçirirler. Hâlbuki ben, sosyalist şair, memleketimi ve halkımı, tıpkı karımı sevdiğim gibi etiyile, kemiğiyle seviyorum.” (Hikmet, 2002: 201) Kemal Tahir'e yazdığı bir başka mektupta söylediği şu sözler onun şiirini daha iyi kavramamıza yardımcı olur; “Memleketini ve memleketinin çalışkan insanlarını sevmeyen insan, dünyayı ve dünyanın çalı-

şan insanlarını sevemez ve dünyayı ve dünyanın çalışan insanlarını sevmeyen insan kendi memleketini ve kendi memleketinin çalışan insanlarını sevemez. Sevmeyen insan da edebiyat, resim, mimarlık filan yapamaz.” (Hikmet,2002: 202)

Dünyayı ve dünyanın çalışan insanlarını sevmeyen insan kendi memleketini ve kendi memleketinin çalışan insanlarını sevemez düşüncesindeki şairimiz Nazım Hikmet dünyanın her köşesindeki ezilen, sömürülen insanların acısını yüreğinde hissetmiş ve bu duygularını şiirlerine de yansıtmıştır.

Üreten, çalışan, ezilen, sömürülen halk kitlelerinin yanında tavır alan Nazım Hikmet, babasının ölümünden sonra kendisi de üretici olmak için on dört dönüm arazisi olan bir köşk kiralar Erenköy’de. “İki koyun, otuz kırk kadar tavuk satın alıyorlar. Sağılır inekler de alacaklar. Bunların sayıları da giderek artacak. Dam ve kümes tamamdır. Uygun parsellere sebze fideleri dikiliyor. Asmalar elden geçiriliyor. Arzulu bir uğraş başlıyor. Gündüz çalışıyor, geceleri çardağın altında, fikir, sanat tartışmaları düzenliyor. Gökyüzü ışıklı, hava ılık. Çam, çimen, toprak kokusu... Uçsuz bucaksız bir ormanın içinde gibiler. Üretime dayalı bu mutlu yaşam uzun sürmüyor. Bir gün polisler çıkageliyor bağa. Har yanı didik didik arıyorlar. «Kolhoz kurdunuz değil mi?» diyerek Nazım’ı alıp götürüyorlar.” (Aydemir, 1986: 179) 1932 yılının son aylarında Nazım’la birlikte birçok kişi tutuklanıyor. Bir buçuk yıl yattıktan sonra Nazım Hikmet mahpushaneden çıktı.

2.1. Nazım Hikmet'in Yazılarında İspanya İç Savaşı

Nazım Hikmet'in yazılarında İspanya İç Savaşı konusu işlenirken bu dönem yazılarında genellikle 'Orhan Selim' adını kullanmaktadır. Bu nedenle gazetelerde 'Orhan Selim' adı ile yazı yazan kişinin Nazım Hikmet olduğunu belgelendirmemiz gerekiyor. Nazım Hikmet'in yazılarında İspanya İç Savaşı konusu işlenirken bu zorunluluktan dolayı bölümün girişinde biraz uzun da olsa 'Orhan Selim'i anlatacağız.

1932 yılının son aylarında tutuklanan, bir buçuk yıl yattıktan sonra, mahpushaneden çıkan Nazım'ın peşini polis bırakmaz, özgürlüğüne kavuşamaz. İdamını isteyen para babaları, emirlerine kul olan çevrelerle işbirliği yaparak onu bir kaşık suda boğmaya çalıştılar. Nazım Hikmet ismine bütün kapıları kapadılar. Açlığa mahkûm ederek onu susturmaya çalıştılar. Bütün bu baskılara rağmen Nazım en çok okunan yazardı. Gazete patronları ona kâr amacıyla iş vermek istiyorlardı. Babıâli'nin bazı gazeteleri ona bu amaçla sayfalarını açtılar. Ancak ondan tek bir istekleri vardı. "Fıkranın altındaki ad ve soyad Nazım Hikmet olmayacaktı." En güçlü Babıâli patronlarının bu isteğini kabul etti Nazım Hikmet, yalnız yazdıklarına karışılmayacaktı.

Zekeriya Sertel, "Mavi Gözlü Dev: Nazım Hikmet ve Sanatı" adlı kitabında Nazım'ın, Orhan Selim adını kullanmaya başlamasını şöyle anlatır: "Biz 'Resimli Ay'da üç yıl dost, kardeş bir hava içinde çalıştık. Devrimci şair bu süre içinde kavgasını yaptı, adını yaydı, eserlerini okuttu, kendisini memlekete tanıttı. Nazım Hikmet artık yalnız edebiyat alanında değil, memleketin siyasi hayatında da dikkati çeken bir kişilik kazanmış bulunuyordu. Polis arkasına düşmüştü. Nazım'ı rahat

bırakmıyorlardı. ‘Resimli Ay’ı kapatmak zorunda kaldık. Nazım da kendine iş aramak zorunda kaldı. Bir süre ‘Akşam’ Gazetesinde yazılar yazdı. Hem patronları kızdırmayacak hem de kendi davasından fedakârlık yapmayacaktı. Bu sebeple fıkralarında suya sabuna dokunmamaya çalışır, değerli nefis şeyler yazmakla yetinirdi. Her fıkra için iki lira alırdı. Bununla yaşantısını sağlamak zorunda idi. Şu var ki, bu iş de uzun sürmedi. Arkadaşları bir burjuva müessesesinde çalışıyor diye onu çekiştiriyorlardı. Bu iki nedenle ‘Akşam’ Gazetesinden ayrılmak zorunda kaldı. Ve durumunu anlatmak için “Orhan Selim” şiirini yazdı. (Sertel, 1977: 189-190)

“İt ürür, kervan yürür” başlığı altında bazı gazetelerde yazılar yazıyordu. Babîali patronlarının kârı artıyor, Nazım Hikmet ise kazandığı üç beş kuruşla geçimini sağlıyordu. Bu dönemde Nazım Hikmet, Orhan Selim takma adını kullanıyordu. Nazım Hikmet’in Orhan Selim takma adını kullanmasının nedenini biraz detaylı olarak kaleme almamızın nedeni çalışmamızda önemli verileri elde ettiğimiz Adam Yayınları tarafından hazırlanan Nazım Hikmet, Yazılar (1936) adlı kitaptaki yazıların çoğunda Nazım Hikmet’in Orhan Selim adını kullanmış olmasıdır. Orhan Selim adını kullanmadığı yazılarında ise “Adsız Yazıcı” rumuzu ile yazılar yazmaktadır.

Dünyayı ve dünyanın çalışan insanlarını sevmeyen insan kendi memleketini ve kendi memleketinin çalışan insanlarını sevemez. Daha önceki satırlarda bu düşüncesini paylaştığımız şairimiz Nazım Hikmet dünyanın her köşesindeki ezilen, sömürülen insanların acısını yüreğinde hissetmiş ve bu duygularını şiirlerine de yansıtmıştır. Bu düşüncelerini sadece şiirlerine yansıtmakla da kalmamış Orhan Selim adını kullandığı dönemde yazdığı gazete yazılarında dünyanın her köşesindeki ezilen, sömürülen insanların acılarını acısı bilmiş, kalbi onlarla beraber atmış,

düşüncelerini yazıya dökmüştür. Bu düşünce ve duygu içerisindeki Nazım Hikmet'in kalbi İspanya İç Savaşında, Madrid sokaklarında nöbet bekleyen cumhuriyetçi milisle, kurşuna dizilerek öldürülen Garcia Lorca ile de beraberdir.

Nazım Hikmet, "Büyük Adam" adlı gazete yazısında, "Bana göre büyük adam odur ki, sanattan politikaya kadar, kendi işinde en önde yürür, dönemeçleri önce geçer, olanı kavrar, olacağı sezer ve bu sezışe bu kavrayışa dayanarak yaratır." (Timuçin, 2002: 7) İşte Büyük Usta'nın bizzat kendisinin belirttiği gibi büyük adam, olanı kavrar, olacağı sezer. Nazım Hikmet de bir büyük adam, bir büyük ustaya yakışır bir olgunlukla İspanya'da olanı kavrar, olacağı sezer. Ve üzerinde büyük baskılar kurulduğu, bu nedenle Orhan Selim takma adını kullanmak zorunda olduğu günlerde bile İspanya'daki olaylarla yakından ilgilenir, İspanya hakkında yazılar yazar, şiirler kaleme alır, hatta İspanya İç Savaşı konulu "Yaşama Hakkı" adlı romanı yazar. 1 Ocak 1938'den-22 Ocak 1938'e kadar Haber- Akşam Postası gazetesinde, tutuklanıncaya kadar 22 sayı devam eder ancak tutuklanmasıyla roman yarım kalır.

Biz çalışmamızda Nazım Hikmet ile ilgili bölümde onun İspanya İç Savaşını konu alan şiirlerini, Orhan Selim takma adıyla 1936- 1937 yıllarında gazetelerde yazdığı makalelerde İspanya ile ilgili olanları odak noktasına koyup yazarın İspanya'da olanları nasıl kavradığı, olacakları önceden nasıl sezdiğini gözler önüne sereceğiz. Ayrıca tutuklanmasından dolayı yarım kalan İspanya İç Savaşı konulu "Yaşama Hakkı" adlı romanını inceleyeceğiz. Romandaki karakterlerin İç Savaş dönemi İspanya'sında ki gerçekliğini ortaya koyacağız.

Orhan Selim, Nazım Hikmet'in gazete yazılarında kullandığı takma adıdır. Şairimiz Nazım Hikmet, Orhan Selim adlı şiirinde kendisine, Orhan Selim'e nasıl sesleniyor bir görelim:

Orhan Selim

Benim sıska

benim cılız

benim zavallı çocuğum Orhan Selim!

Sen

benim,

ne gözüm

ne kolum

ne kafamsın;

Sen

benim,

bir kuşun balyası gibi, sıska sırtına bindiğim

ve alnının teriyle geçindiğim

ilk

ve son adamsın!

Sana sevgi

sana saygı

sana minnetle uzanıyor elim.

Sen

yaptığı iyiliği yüze vuran değilsin

ve ben

nankör değilim...

Benim sıska

benim cılız

ve üstüne üstlük

bir yudumluk soluğuna bakmadan

şışirilmiş davulların arasında

türkü söylemeye kalkan

benim sersem çocuğum Orhan Selim!

Kalmasın

hatırın

ama,

yok okumağa

değer

bir tek satırın!

Böyle hiç

bu kadar boş

bundan daha kötü verim verilmez!

Deme ki “gösterilmez

daha usta bir marifet iki papele!”

Bak:

içleri boş kalıpları fırlatarak, tutarak

cümlelerde senden iyi hokkabazlık yapıyor

delikanlı doğentlerin en cahili bile!..

Benim sıska

benim cılız

benim zavallı çocuğum Orhan Selim!

Bu sözlerim

yüreğini ters taraftan sarmasın,

yüzün kızarmasın!

Boş ver, aldırma pek!

Kötünün kötüsü yazman gerek!

Bu

bence daha doğru

daha iyi!..

Yalnız unutma bir şeyi:

Yorulur da

ayağın kayarsa eğer

seni herkesten önce ben

taşlarım!

Fakat bugün

sende beni sattığını gösteren

bir tek satır bulanın

alnını karışlarım! (Hikmet, 2002: 408-409)

Bu şiiri okuduktan sonra artık Nazım Hikmet'in Orhan Selim adını kullandığına hiçbir şüphe kalmamıştır sanırım. Bu gerçeği ortaya koyduktan sonra artık Nazım'ın Orhan Selim adıyla gazetelerde yer alan İspanya ve İspanya İç Savaşına ilişkin yazıları inceleyebiliriz.

Orhan Selim takma adıyla yazılan yazıların büyük çoğunluğu Akşam gazetesinde yer almıştır. Bununla birlikte Tan gazetesinde de Orhan Selim'in yazı yazdığını görmekteyiz. Nazım Hikmet'in gazete fıkraları Adam Yayınları tarafından beş kitap şeklinde yayımlanmıştır. Ancak bizi yakından ilgilendiren fıkraları özellikle "Yazılar (1936)" adlı serinin dördüncü kitabında ve az sayıda da olsa "Yazılar (1937-1962)" serisinin beşinci kitabında yer almaktadır. İnceleyeceğimiz fıkralar Adam Yayınları tarafından yayınlanan bu kitaplardan alınmıştır.

Orhan Selim adıyla gazetelerde yer alan İspanya ve İspanya İç Savaşına ilişkin fıkrasına ilk olarak 22.2.1936 tarihli Akşam gazetesinde rastlıyoruz. (Hikmet, 1992: 45) Büyük Avrupa Gazeteleri adlı yazıda, "Balkan Antlaşması kuvvetlenir. Büyük Avrupa Gazetelerinin birçoğu gürültüyü koparırlar: «Barış tehlikede. Harp havası esiyor!» İspanya'da cumhuriyetçiler seçimleri büyük çoğunlukla kazanırlar, ülkede duruma hâkim olurlar. Büyük Avrupa gazeteleri yine feryadı basarlar: «İspanyadaki kargaşalık sulh için bir tehlikedir. Dünyanın durumu harbin çok yakın olduğunu gösteriyor!..» Neden bugün dünya barışına çalışan Balkan Antlaşması, İspanyada Cumhuriyetçilerin zaferi gibi vakıalar büyük Avrupa matbuatının aynasında bu kadar ters gösteriliyorlar? Büyük Avrupa gazetelerinin ortalığı böyle çok yakın bir harp havasıyla allak bullak edişinin sebebi ne? İşte bu iki sorunun cevabını veren bir telgraf haberi: «Silah fabrikalarının hisse senetleri boyuna kıymetlenmektedir. Yalnız İngiliz silah fabrikaları 'zimamdarlarıyla simsarlarının' elde ettikleri kazanç 300 milyon Türk Lirasıdır». Anlaşıldı mı? Silah fabrikalarının kazancının biraz daha çoğalması için büyük Avrupa matbuatının ödevini yerine getirmesi gerekir. O barışa atılan her adımı harbe doğru yaklaşma olarak göstererek

bu ödevini yapmaktadır.” 1936 Şubatında İspanya’da, daha da vahimi bütün Avrupa’da yakın gelecekte patlayacak bir savaşın endişesini yaşamaya başlayan Nazım Hikmet, bunun sorumlusu olarak kapitalizmin aşırı kâr hırsını görür. Ayrıca kapitalizmin bunalımdan çıkış yolu her zaman bölgesel veya küresel ölçekli savaşlar olmuştur.

Orhan Selim adıyla gazetelerde yer alan İspanya ve İspanya İç Savaşına ilişkin ikinci fıkrasına 26.7.1936 tarihli Akşam gazetesinde rastlıyoruz. “İspanya’da Aksi İnkılâp ve Sadri Ertem’in Bir Yazısı” (Hikmet,1992: 45) adlı bu fıkraya, “İspanya hadiselerine dair Türkiye matbuatında yalnız telgraf haberleri çıkmıştı. Bu hadiselerin iç yüzü okuyucuya anlatılmamıştı.” sözleriyle girdikten sonra, Sadri Ertem’in yazısının İspanya hadiselerinin iç yüzünü anlattığını belirttikten sonra sözü Sadri Ertem’e bırakıyor. Sadri Ertem’in Orhan Selim tarafından alıntılanan cümleleri şöyledir;

“İhtilal tam bir aksi inkılâp cephesi tutuyor. Yalnız sosyalizmi değil demokrasiyi bile hiçe saymak azmindedir.

İhtilalin unsurları hakiki millet unsurları değildir. Bazı serseri ecnebi lejyonları ve memlekette hiçbir ıslahatın, hiçbir halk hareketinin meydana çıkmasına taraftar olmayan doksan kadar aile fertleridir.

Aksülamel tamamen sınıfı mahiyettedir...

İspanyol ordusu bünyesi, Avrupa’nın bütün orta zamandan kalma ananelerine dayanan ordularından biridir. Yani yüksek rütbeli zabitler sosyalizmi değil, demokrasiyi bile hazmedecek vaziyette değildir...Sosyalistler harıl harıl arazi taksimi yapmaktadırlar. Ve silahlı kuvvetlerde aristokratların elindedir».

Sadri Ertem'in bu yazısı İspanya'daki faciayı anlatan ve çok zamanında ve yerinde çıkmış bir görüştür.

Yalnız, İspanya'da irtica çoluk çocuk, kadın erkek, şehir ve köy bütün bir emekçi İspanyol halkını kan ve ateş içinde ezmeye çalışırken, kaydedilmesi lazım gelen bir nokta daha vardır.

İspanya'da bu en mürteci unsurları teşkil eden asiler muzaffer olurlarsa dünya sulhu, bu sulhun bugün yegâne temeli olan 'demokratik' cephesinden yara alacaktır. İspanya sulh unsuru olmaktan çıkıp harp unsuru olacaktır.”

Nazım Hikmet bu makalede öncelikle eleştirilerini “İspanya hadiselerinin iç yüzü okuyucuya anlatılmamıştı.” sözleriyle Babiâli'ye yöneltmektedir. Bugün de Babiâli'nin bu alışkanlığı süregelmektedir. Günümüzde Babiâli'nin, hakim medyanın bu tutumuna yine İspanya'dan örnek verecek olursak; günlerce Madrid'in merkezindeki La Puerta del Sol'u işgal eden, M-15 hareketine katılan eğitimde fırsat eşitliği, sosyal devlet isteyen on binlerce öğrencinin, gencin eylemlerini Türk halkının gözlerinden uzak tutma çabasında olmasıdır. Bu makalede ayrıca Nazım Hikmet'in İspanyol ordusunu değerlendirirken, “İspanyol silahlı kuvvetlerinin değil sosyalizmi, demokrasiyi bile hazmedecek vaziyette olmayan aristokrasinin elindedir.” değerlendirmesi de iç savaş boyunca sergiledikleri tutumdan anlaşılacağı üzere yerinde bir tespittir.

Orhan Selim adıyla gazetelerde yer alan İspanya ve İspanya İç Savaşına ilişkin fıkralarından biri de 18.8.1936 tarihli Akşam gazetesinde yayınlanan “Bir Fotoğraf ”adlı yazıdır. (Hikmet, 1992: 195) Bu yazıya Nazım Hikmet, Fransızca resimli bir mecmuada gördüğü resmi tasvir ederek başlıyor. Fotoğrafın tasviri aynen şöyledir: “İspanya'da harabelerinden duman tüten bir şehrin sokağı. Yerde ölüler

yatıyor. Bir kamyon. Kamyonun içinde sarıklı ve agelli Faslı Araplar var. Büyük bir hayretle yerdeki ölümlere bakıyorlar. Hele kara sakalı, beyaz sarığının altında bir bıçak sapı gibi kıvrılmış bir Faslı var ki şaşırmış, çocuk gibi gülüyor.

Bu fotoğrafın altında şu iki satırlık yazı vardı: «İspanyol asilerinin Fas'tan getirdikleri yerli askerler hükümet kuvvetlerini yenerek zapt ettikleri bir İspanyol şehrinde».

Bazen bir küçük fotoğraf dört ciltlik bir sosyoloji eserinin, beş saat süren bir nutkun anlatamadığını bir anda sezdirir.

Fotoğraf makinesi bazen yalandırıcıdır ama doğru söylediği vakit hakikatleri onun kadar kuvvetle verebilen yoktur.

Bugün İspanyol halkını ve şehirlerini imha etmek için Faslı köylüleri ve çobanları kullananlar, vaktiyle, bundan birkaç yıl önce de Fas halkını ve şehirlerini imha etmek için İspanyol köylülerini ve çobanlarını kullanmışlardı.

Vaktiyle Fas halkı istiklali için çarpışırken bu istiklali onlara vermemekte hiçbir menfaati olmayanlar Fas'ta ölmeye ve öldürülmeye gönderildiler.

Bugün İspanyol halkı istiklali için çarpışırken aynı iş Faslıya yaptırılıyor.”

Komünist şairimiz Nazım Hikmet bu fıkrasında özellikle Fas halkının çelişmesine parmak basıyor ve her savaşın ezilen, sömürülen halklar için köylüler, çobanlar için kan ve ölüm getirdiğini, halkın içinde bulunduğu, katıldığı savaşı şaşkınlıkla izlediğini ifade ediyor. Ayrıca özellikle Fas halkının dramını ve çelişmesini sergilemektedirki bu konuya başka fıkralarında tekrar değinmektedir.

Orhan Selim adıyla gazetelerde yer alan İspanya ve İspanya İç Savaşına bir başka fıkrası da 7.11.1936 tarihli Akşam gazetesinde yayınlanan “Madrid” başlıklı

yazısıdır. Şairimiz bu yazıda yine Sadri Ertem'in yazısına atıfta bulunarak değerlendirme yapmaktadır.

“Sadri Ertem, son fıkralarının birinde Madrid'e asiler girerse Madrid'in alacağı manzarayı şöyle tarif ediyor: «...Ölüm ve kan pıhtıları halinde uzayıp giden Madrid kaldırımları üstünde Franco'nun mahmuzları şakırdayacak, günlük kokusu, İsa kellesi, ortası tıraşlı papaz başları ve feodaller el ele yürüyecekler...»

Öyle şehirler vardır ki hayatlarının bir dönüm noktasında tarihe tamamen, boydan boya başka bir mahiyet alarak yeniden girerler. Mesela 1789 ve 1871'den sonra Paris, 1917'den sonra Moskova, antiemperyalist Milli Kurtuluş Mücadelesinden sonra Ankara...

İşte bugün Madrid'de böyle şehirlerden biri oldu.

Madrid içini dışını bir hamleyle değiştirdi, yarı can sıkıcı, ağırkanlı bir feodal-kapitalist şehri olmaktan çıktı, yeniden doğarak, hürriyet ve kurtuluş için dövüşen, çocuklarından ihtiyar kadınlarına varıncaya kadar karanlık irticanın karşısına tek bir yumruk gibi dikilen bir şehir olarak girdi.

Madrid artık lâyemuttur. «Herkes silah başına! Ya yeneceğiz, ya öleceğiz», diye haykıran Madrid'in kaldırımlarında, Sadri Ertem'in dediği gibi, asi General Franco'nun kanlı mahmuzları belki şakırdayacaktır. Ama bu şakırtılar o kaldırımlardan yükselmiş olan 'Ya hürriyet, ya ölüm!' türküsünün akislerini hiçbir zaman boğamayacaktır.”

1936 yılının son ayında Nazım Hikmet, cumhuriyetçilerin, çocuklarından ihtiyar kadınlarına, hürriyet ve kurtuluş için dövüşen İspanya'nın ezilen ve sömürülen halkının, gösterdiği büyük Madrid direnişini tarihi bir değişim noktası olarak kabul etse de kalbi direnişçilerle beraber atan şairimiz Nazım Hikmet artık

isyancıların halk direnişini kıracağını ve bütün İspanya'yı egemenlikleri altına alacaklarını sezmiştir. Bu sezgisini anlamak için fıkranın son satırını tekrar okumak yeterli olacaktır. “Asi General Franco'nun kanlı mahmuzları belki şakırdayacaktır. Ama bu şakırtılar o kaldırımlardan yükselmiş olan «Ya hürriyet, ya ölüm!» türküsünün akislerini hiçbir zaman boğamayacaktır.” (Hikmet, 1992: 235)

Orhan Selim adıyla gazetelerde yer alan İspanya ve İspanya İç Savaşına değinen bir başka fıkrasını takip eden günkü Akşam gazetesinde bulmaktayız. Orhan Selim, “Gazete Başlıkları” (Hikmet, 1992: 236) adlı bu fıkrasında, “Gazetelerin siyasi temayüllerini anlamak için, haberlerin, neşrettikleri telgrafların başlıklarını okumak bile bazen yeterlidir sözleriyle yaptığı girişten sonra lafı uzatmadan size iki misal getireyim der ve bu örneklerden birini İspanya hadiselerine dair aynı telgrafların başlarına konan ve tamamen zıt olan başlıkları gösterir.

“1. Milliyetçilere yeni kuvvetler iltihak etti. İngiltere'nin General Franco hükümetini tanıyacağı söylenmektedir.

2. Madrid kapıları önünde çok şiddetli bir harp başladı. Hükümet nikbin. Madrid kuvvetleri Naval Karnero'yu asilerden istirdat ettiler...

Gazetelerden başlıkları okuyup, hadiseleri anlamak kabil değildir. Dünya havadislerinden haberdar olmak isteyenler hiç olmazsa iki gazetenin başlıklarını değil, telgraflarını okumaya mecburdurlar.”

Nazım Hikmet'in bu fıkrasından çıkarılacak sonuç Babiâli'nin her olayı her zaman kendi bakış açısıyla okuyucusuna yansıttığıdır. Ayrıca seçimler yoluyla demokratik bir biçimde iktidara gelen cumhuriyetçileri iktidardan uzaklaştırmak için silahlı ayaklanmayı milliyetçi olarak lanse etmenin yanlışlığından da dem vurmaktadır.

Orhan Selim'in, "Ulus'un Bir Makalesi ve Anadolu Ajansı" (Hikmet, 1992: 243) adlı 18.11.1936 tarihli fıkrası, Burhan Belge'nin Ulus gazetesinde asilere karşı Madrid'i, hürriyeti ve istiklali müdafaa eden Madrid hükümetini anlatmasını alıntılıyor ve sözü Burhan Belge'ye bırakıyor:

"Cumhuriyet nizamı ve meşru bir suretle elde edilmiş haklar namına vuruşan ve karşıdaki kuvvetlerin üstün olmalarına rağmen, davalarını müdafaa etmekten yılmayan şuurlu bir halk hareketi..."

Biz Türkler, Cumhuriyet ve halk için çarpışmanın ne olduğunu iyi biliriz. Mukabil propagandanın da ne olduğunu biliriz. Bir zamanlar bizim birliklerimize 'şakiler, bâgiler' dedikleri gibi, başımıza Avrupa'nın aynı propaganda merkezleri 'Haydut Başı' adını takmışlardı. İnkılâplarını bir halk hareketine borçlu olan bir milletin, başka bir milletin halk hareketi karşısında duyacağı şey, ancak müspet ve lehte bir heyecanla sevgi olabilir.

Madrid sokaklarında barikatları başında ölen özbeöz halk çocuklarının destanlara geçecek kahramanlıkları karşısında bizlerin başka türlü hislerle dolu olmamıza, bizzat tarihimiz mani olsa gerekir. Kaldı ki, bu hususta, menfaat bakımından da söylenecek sözler az değildir." Burhan Belge'nin Madrid hükümetini çok doğru tarif ettiğini belirten Nazım Hikmet, bu satırları zevk ve ibretle okuduğunu ifade ettikten sonra sözü Anadolu Ajansına getirir, onu eleştirir. "Muhtelif kaynaklardan aldığı telgrafları verirken yabancı propagandalara bilmeyerek vasıta olmamalıdır. İspanya'daki asileri 'milliyetçiler, nasyonalistler' diye dünyaya yutturmak isteyen mürteci menfaatlerin diliyle, farkında olmaksızın bile konuşmamalıdır."

Dünyanın büyük Türk Şairi olarak tanıdığı Nazım Hikmet bu fıkrasında öncelikle Ulusal Kurtuluş Savaşını yedi emperyalist düvele karşı zaferle sonuçlandırmış bir milletin ferdi olarak İspanya'daki hadisede Madrid sokaklarında barikatları başında ölen özbeöz halk çocuklarının davalarını desteklemenin biz Türkler için tarihi bir sorumluluk olduğunu ifade etmektedir. İkincil olarak ise önceden de değindiğimiz gibi Babıâli'nin, Anadolu Ajansının haberleri nakledeken Avrupa propaganda merkezlerinin jargonunu bir kenara bırakarak, özenli ve sorumlu bir yayıncılık yapmasını istemektedir.

Orhan Selim adıyla gazetelerde yer alan İspanya ve İspanya İç Savaşına dair bir başka fıkrası da 26.11.1936 tarihinde yayımlanmıştır. “Madrid Mi? Burgos Mu?” (Hikmet, 1992: 246) adlı bu fıkroda, İspanya hadiseleri karşısında bazı muharrirlerin meşru İspanya hükümetini müdafaa etmelerini, Madrid çığırtkanlığı yapmalarını doğru bulmayan genç bir muharriri eleştirmektedir. Bu genç, asilerden bahsederken «Memleketin bir ucundan başlayıp ta hükümet merkezinin içine kadar ilerleyen bir harekete artık ihtilal demek daha münasıptir. Her hükümete karşı yapılan kıyam mutlaka alçakça bir hareket değildir.» diye asilerin müdafaasını yapmaktan kendini alamıyordu. Bu genç, bu yazıyı Falih Rıfkı Atay'ın Ulus gazetesindeki bir makalesini eleştirmek için yazıyordu. Falih Rıfkı Atay'ın makalesindeki düşüncelere katılan Nazım Hikmet, bu genç muharriri şu sözlerle yanıtlamaktadır: “Madrid mi? Burgos mu? Milletler Cemiyeti cephesinde olan, barışçı, Avrupa'da ve Akdeniz'de sulhu bozacak zümrelerle alakası bulunmayan Madrid'in zaferini temenni etmek, çığırtkanlık yapmak, hele bu bahiste alakası anlaşılmayan ‘şahsi menfaat’ gütmek demek değildir. Bu bence aynı zamanda Türkiye bakımından dünya barışından yana olmak demektir.”

Nazım Hikmet artık General Franco'nun ve onun destekçilerinin "Avrupa'da ve Akdeniz'de sulhu bozacak zümreler" olduğunu ve sadece İspanya için değil, Akdeniz ve Avrupa için de sulhun tehlikede olduğunu sezmektedir. Ve bir kez daha Madrid'in zaferini temenni etmenin, 'Yurtta sulh, cihanda sulh!' şiarını benimsemiş Türkiye bakımından bir görev olduğunu belirtmektedir.

Daha önceki bölümlerde Nazım Hikmet'in gazete fıkraların Adam Yayınları tarafından beş kitap şeklinde yayımlanmış olduğunu bizi yakından ilgilendiren fıkraları özellikle "Yazılar (1936)" adlı serinin dördüncü kitabında ve az sayıda da olsa "Yazılar (1937-1962)" serisinin beşinci kitabında yer aldığını belirtmiştik. Buraya kadar alıntıladığımız fıkralar, "Yazılar (1936)" adlı kitaptan alınmıştır. Devam eden sayfalarda ise "Yazılar (1937-1962)" adlı serinin beşinci kitabından alıntılar yapacağız.

Nazım Hikmet 18.2.1937 tarihli ve Tan gazetesinde yayımlanan "Müslüman Faslı Nefer" (Hikmet, 1992-2: 9) fıkrasında herhangi bir isim kullanmamıştır ve yazı adsız yayımlanmıştır. Müslüman Faslı neferin çelişkisini ve kapitalist toplumun ezilen, sömürülen halk yığınlarını nasıl kendi emelleri uğruna savaştan savaşa sürüklediğini çok iyi ortaya koyduğu hem de Nazım Hikmet'in İspanya'daki hadiseleri nasıl doğru algıladığını göstermek açısından bu fıkranın tamamını çalışmamıza almayı uygun görüyoruz.

"Kırmızı fesli, mavi püsküllü Müslüman Faslı nefer... Kolunu şöyle bir asırların arkasına salsan, önlerinde din bayraklarını, günlük kokulu salipleri taşıyan din ordularını, Katolik Kilisesi'nin Müslüman kanına susamış rahiplerini görürsün. Engizisyon mahkemelerinde lokma lokma doğranan babalarının cesetlerini görürsün.

Kırmızı fesli, mavi püsküllü Müslüman Faslı nefer... Asırların içine soktuğun elinle, tarihin devirlerini bir araştırırsan, Endülüs hazinelerini yağma eden İspanyol şövalyelerinin hâlâ başının üstünde salladıkları derebeylik kılıçlarını görürsün.

Dün, senin muazzam medeniyetini yıkan, seni toprağının üstünde köle yapan din orduları, kral orduları, Malaga şarabıyla sarhoş olan kâşanelerin sahipleri bugün Cumhuriyet'in halk ordularını esir etmek için, Katolik Kilisesi için harp ederken, sen de ön saftasın...

'Din, halk kitlelerinin afyonudur' derler. Sen, bu afyonla o kadar uyuşmuşsun ki, elindeki kurşunu sıkarken, karşısında seni asırlardan beri ezen düşmanı vurdum sanıyorsun. Düşmanın Madrid sokaklarında beş yaşındaki çocuklarıyla beraber dövüşen, esaretten kurtulmak için, hürriyet için fedakârlığın farikalarını yaratan halk değildir. Seninle beraber onu ezen düşman, senin efendilerinin, Katolik Kilisesi'ni, İspanyol şövalyelerinin kâşanelerini müdafaa edenlerdir. Kırmızı fesli, mavi püsküllü Müslüman nefer..."

Adsız olarak yayımlanan bu fıkrada Nazım Hikmet, Faslı Müslüman neferlere seslenerek onların tarihle yüzleşmelerini ve gerçek düşmanlarını görmelerini, tanımlarını istemektedir. "Elindeki kurşunu sıkarken, karşında seni asırlardan beri ezen düşmanı vurdum sanıyorsun. Düşmanın Madrid sokaklarında beş yaşındaki çocuklarıyla beraber dövüşen, esaretten kurtulmak için, hürriyet için fedakârlığın farikalarını yaratan halk değildir. Seninle beraber onu ezen düşman, senin efendilerinin, Katolik Kilisesi'ni İspanyol şövalyelerinin süslü saraylarını müdafaa edenlerdir. Kırmızı fesli, mavi püsküllü Müslüman nefer..." Nazım Hikmet, fakir köylü Faslı Müslüman halkının çelişkisini ve kurtuluş yolunu bu sözlerle ortaya koymaktadır.

“Sulhu Seven Halkı Allah Korusun” (Hikmet, 1992-2: 13) adlı 27.2.1937 tarihli ve Tan gazetesinde adsız olarak yayımlanan bir başka fıkrasında “Ve bize yine diyorlar ki: «Nüfusumuz çoktur, hammaddeye muhtacız, nüfuzlu bir imparatorluk kurmak isteriz, mamulâtımız için bize para lazım. Bunları ancak müstemleke ile temin edebiliriz.» 1914’te de böyle demişlerdi. Sonra bir gün oğlumuzu, kardeşimizi, canımızın ve yurtlarımızın en aziz çocuklarını topraklara gömüp döndük.

Bütün işaretler tehlike işaretidir. Siyah bulutlar arasında kırmızı alevler parlıyor. Sulhu seven halkı Allah korusun. Ateş bacayı sardı. İspanya’da toprak çocukları ile asilzadeler boğaz boğaza dövüşüyorlar... Barut kokuyor. Kan kokuyor, sulhsever halkı Allah korusun.” Bu yazısında Nazım Hikmet 1937 Şubat’ının fotoğrafını ortaya koymaktadır. Ve İspanya’da başlayan kardeş kavgasının 1914’te başlayan Büyük Dünya Savaşının daha korkuncunun bizleri beklediğini ikaz etmekte, özellikle ‘bizler barışseveriz’ diye gelişmelere kayıtsız kalan halkları uyarmakta ve kayıtsızlığın felaketlerine sebep olacağını anlatmaktadır.

“Milli Marş” (Hikmet, 1992-2: 21) adlı 6.3.1937 tarihli Tan gazetesinde yine adsız olarak yayımlanan bir başka fıkrada ise Nazım Hikmet, Milli Marşımızı, İstiklal Marşını, “Müstevilere karşı duyduğumuz isyanı terennüm ettiği için bizimdir ve iyidir.” diye niteledikten sonra sözü General Franco’nun kabul ettiği ve İtalyan sefirini kabulünde çaldığı Krallık marşına getirmektedir.

“Franco, sefirin nutkuna verdiği cevapta da, yalnız İspanya’nın milli halâsı için değil, Hıristiyanlık halâsı için de çarpıştığını anlatmıştır.

İspanya’nın milli halâsı deyince akla şu geliyor: İspanya Cumhuriyeti, yabancı bir devletin taarruzuna uğramış, İspanyol milleti tek bir vücut halinde bu müstevlileri toprağından kovmak için çarpışıyor. Gayeleri milli varlığı kurtarmaktır.

Bir de harp meydanlarına bakıyorsunuz, İspanya hükümeti bir tarafa, yine İspanyol milletine mensup bir kısım generaller, malikâneleri devlet tarafından halka taksim edilen derebeyleri, İspanyol milletini sülük gibi emen büyük şövalyeler, Faslı neferler, İtalyan, Alman, Portekiz, muhtelif millet askeri bir cephe, İspanyol hükümetine saldırıyorlar. Bu ne biçim milli? Biz milli tabirini, düşman kim olursa olsun, toprağımızı maddi menfaat emeliyle çiğneyen her orduya, her müstevliye canımızla karşı koymak diyebiliriz... Dâhili kavgamızı hal için, düşmanla el ele verdiğimiz dakikadan itibaren milli yoktur.

General Franco'nun marşı yalnız milli de değildir. Hıristiyanlık medeniyeti dediği şeyi biz çok iyi biliriz. Daha ortaçağda, yükselen Arap medeniyetlerini dağıtmak, Endülüs hazinelerini, şarktaki altın membalarını, kıymetli servetleri kendi ülkelerine nakletmek için açtıkları Ehl-i Salıp, bir din kavgası değildi. Din bayrağı altında zengin Arap, Müslüman, Şarklı, Çinli, Asyalı millet servetlerinin yağması idi. Daha dün İstanbul'a, Anadolu'nun göbeğine kadar yayılan müstevlilerinin önünde rahipler elinde haçlarıyla yürüyerek yurdumuzun içine girdiler. Bu Hıristiyanlık medeniyetini ve bunu neşir için çarpışan orduları biz çok iyi biliriz. General Franco'nun Milli Marşını aynı gayelerle harp edenler dinleyebilirler, biz, bütün ezilmiş ülkelere istiklal, her millete hürriyet, ebedi sulh getiren bir marş dinlemek isteriz, bizim için milli marş bu demektir.”

Burada öncelikle belirtilmesi gereken vatan haini olarak damgalanan Nazım Hikmet'in, İstiklal Marşımızı benimseyip, “bizimdir ve iyidir” diye nitelediğidir. Sonra da üzerinde durulması gereken nokta, Franco'nun çelişkisidir. Bu çelişki kendisini milli diye niteleyen Generalin, kendi milli ve meşru hükümetin alaşağı etmek için kendi İspanyol kanından olan halkına Alman, İtalyan, Portekiz ve hatta

Müslüman Faslı ordusuyla ölüm kusturmasıdır. Ayrıca dinin politik bir maske olarak kullanılarak hakların sömürülmesine aracılık ettiğini ortaya koymaktadır. Nazım Hikmet, fakir köylü Faslı Müslüman halkın çelişkisini bu yazılarında defalarca tekrarlamıştır. Halkın evlatlarının yabancı diyarlarda para babalarının çıkarları için kanlarının akmasını içine sindirememiş, bu dram şairimizi rahatsız etmiştir.

Belki de dünyada emperyalizmin çelişkisini en acı deneylerle yaşayan halk, Fas halkıdır. Buna hem çalışmamızın konusu olan İspanya İç Savaşını incelerken tanık oluyoruz, hem de Nazım Hikmet'in belirttiği gibi İspanya Tarihini incelerken tanık oluyoruz. Ancak Fas Halkının dramı bununla da sınırlı değildir. Bu satırların okurlarına, “Çanakkale Savaşında Faslı askerler kimin yanında savaşa katıldı?”, sorusunu yönelttiğimizde, “Osmanlı ile beraber savaşa katılmıştır.”, cevabını alırız ya da Müslüman Faslı neferin, Müslüman Osmanlı Devletinin yanında savaşa katılmış olması beklenir. Oysa gerçek böyle değildir. Genelkurmay arşivleri incelendiğinde görülecektir ki Faslı askerler, Fransa komutasında İtilâf ordusu bünyesinde Çanakkale'ye, Türklere karşı savaşmak üzere yurdumuza getirilmiştir. “Sayıları az da olsa Kuzey Afrika Müslümanlarından da asker vardı. Bunlar Sudanlı, Senegalli, Faslı gibi Fransız sömürgelerinden getirilmiş askerlerdi. (Sayılır, 1990: 320) Böyledir emperyalizm, tarih boyunca “cambaza bak” diyerek sömürülen ülke halklarının evlatlarını birgün kominizme karşı savaşa göndermiş, ertesi gün ülkesinde seçimle işbaşına gelmiş yasal hükümeti yıkmak için türlü propogandalarla savaştırmış, bir başka gün ise kendi din kardeşlerini emperyalizme karşı dünyaya örnek kurtuluş savaşı verirken emperyalislerle beraber din kardeşlerinin kanını içmeye göndermiştir. Nazım Hikmet'in, Orhan Selim takma adıyla yazdıkları bu

yazılar maalesef güncelliğini hiç yitirmemiş, sanki bugün yazılmış gibi günümüzde yaşadığımız olaylara da ışık tutar mahiyettedir.

“Sulhun Zaferi” (Hikmet, 1992-2: 27) adlı 10.3.1937 tarihli Tan gazetesinde yine adsız olarak yayımlanan bir başka fıkrada ise Nazım Hikmet şunları yazmaktadır: “1914 Harbi’ni hazırlayan sebepler, tarihi seyir, ibresini hiç değiştirmeden aktı, durdu. Japonya, Almanya sulhun kollarını kırdı. İtalya sulhun iki ayağını kopardı. Almanya’nın İtalya’nın yardımıyla General Franco, İspanya topraklarında sulha ateş etti, göğsünden yaralandı. Bu sulha yapılan hıyanetlerin en müthişidir ve bütün Avrupa’ya yayılma istidadını gösteriyor. Nikbinler daha ümit ediyorlar, sulhu belki kurtaracağız diyorlar... Belki... Bu meflûç sulhu kurtarmak acaba mümkün mü?

İtalya’da faşist divanı toplandı. Silahların tahdidinden bahsedilemeyeceğini bütün sulhseverlerin yüzüne haykırdı. Konseyin kararlarının hülasası şudur.

1. Bütün millet asker;
2. Otarşinin tesisi;
3. Roma- Berlin hattının kuvvetlenmesi;
4. Franco’ya yardım.

İspanya İhtilali görülmemiş fedakârlıklarla devam ederken, faşist divanı sulha karşı açık açık harbi ilan ederken, sulhu kurtarmak ümitleri kuvvetli mi bilmem. Ümit zayıf dahi olsa, sulhu kurtarmak için sulhsever milletlerin, harbi isteyenlere karşı birleşmesi, en büyük vazifedir. Bunun içindir ki, sulhu seven milletler el ele veriyor, her memlekette dâhili fırkalar müşterek cepheler halinde birleşiyorlar. Sulhun zaferi bütün kuvvetlerin bu birliğine bağlıdır.”

Nazım Hikmet bu fıkrasında II. Dünya Savaşı öncesinde barışı tehdit eden gelişmeleri sıralarken Franco'nun yaptıklarını, “sulha yapılan hıyanetlerin en müthişi” olarak nitelemektedir. Bu savaşın bütün Avrupa'ya yayılma eğilimi gösterdiğini dile getirmektedir. Dünya barışını tehdit eden Roma-Berlin hattına karşı barışsever dünya milletlerini dayanışmaya davet etmektedir.

“Âdem-i Müdahale Komitesinin Dokuz Aylık Hayatı” (Hikmet, 1992-2: 33) adlı 14.3.1937 tarihli Tan gazetesinde yine adsız olarak yayımlanan bir başka fıkrada ise Nazım Hikmet, Fransa'nın 3.08.1936'da İspanya meselesini hal için diğer devletlere kurulmasını teklif ettiği adem-i müdahale komitesinin teşkilini ve ilk dokuz aylık faaliyetlerini bizlere anlatmaktadır. Burada İspanya'ya gelen gönüllülerin engellenmesi ve taraflara yardımın kesilmesi konusunda alınan kararlara faşist Alman, İtalyan, Portekiz ittifakının kararları kabul etmiş olsalar bile gerçekte kurallara uymadığını göstermek istemektedir.

“İspanyol Maçı” (Hikmet, 1992-2: 35) adlı 16.3.1937 tarihli Tan gazetesinde “Adsız Yazıcı” rumuzu ile yayımlanan fıkrada, Madrid Müdafaa Heyeti'nin komutanı General Maja'nın ‘Harp hakiki maçıdır’ sözüne atfen yazdığı makalede Nazım Hikmet, “Harp, her yerde yalnız hakiki değil, kanlı bir maçıdır. Fakat İspanyol maçının diğerlerine karşı ayrı bir hususiyeti vardır. Dövüşenler karşı karşıya iki millet değil, aynı milletin insanlarıdır. Bir tarafta, kilise mihraplarında Katolik Kilisesinin hâkimiyetini müdafaa eden zengin papazlar, Arap atının üstünde, elindeki kamçıyı İspanyol köylülerinin omuzlarında şaklatan derebeyleri, burjuva demokrat inkılâbıyla ellerinden gidecek mali tahakkümü korumak için silindir şapkalarıyla harp meydanına koşan büyük sanayiciler, bankerler, milyonerler, zavallı müstemleke

askerleri, mali sermayenin tahakkümünü bütün dünyaya yaymak için beynelmilel bir cihada çıkan Nazi orduları, faşist orduları.

Karşıda İspanyol derebeylerinin malikânelerinde kamçı ile çalıştırılan, toprağından mahrum, evleri, aileleri, şerefleri derebeylerin zulmüne teslim edilen köylü, şehirlerde en kötü şekilde istismar edilen işçi, krallık istibdadının altında nefes alamayan entelektüeller, faşist istilasına karşı sekiz yaşındaki çocukları, kadınları, ihtiyarlarıyla yan yana kahramanca dövüşen halk orduları, hakiki İspanya...

Bu maç yalnız iki ordunun çarpıştığı alelade bir maç değildir. Burada ordular çarpışıyor. İtalyan ordusu, Alman ordusu, Portekiz ordusu, Japon ordusu dünyanın her tarafından getirilmiş faşizm müdafileri... İspanya hudutlarında demokrasiyle faşizm çarpışıyor... Hürriyetle istibdat çarpışıyor... Krallıkla Cumhuriyet çarpışıyor... Derebeyleriyle köylü çarpışıyor... Milli kurtuluşla mali sermayenin istilasını çarpışıyor... Bu sadece generallerin maçı değil, faşizmle demokrasinin birbirine kılıç salladıkları bir maçıdır. Milli takımlardan sonra, beynelmilel takımların sahaya çıkması, beynelmilel maçların, büyük bir cihan olimpiyatının kurulması muhtemeldir. İspanyol maçı, arkasında bütün Avrupa'nın, İspanya'nın, Afrika'nın siyasi ve içtimai mukadderatını saklıyor.”

Nazım Hikmet, İspanya meselesinde savaşın taraflarının tanımını şiirsel bir tasvirle yapıp, tarafların amaçlarını gözler önüne serdikten sonra bir dâhiye yaraşır öngörüyle, “İspanyol maçı arkasında bütün Avrupa'nın, İspanya'nın, Afrika'nın siyasi ve içtimai mukadderatını saklıyor” diyerek İspanya İç Savaşının dünya için önemini gözler önüne koymaktadır.

19.3.1937 tarihli Tan gazetesinde “Adsız Yazıcı” rumuzu ile yayınlanan “Harp Çok Kazançlı Bir İştir” (Hikmet, 1992-2: 39) adlı fıkırdada ise İngiltere’de

mühimmat sanayinin 1931'den 1936'ya kadar sürede yüzde iki yüz net kâr elde ettiklerini belirterek bu firmaların kârlarının arkasında saklanan ölümlerin adedini, bize yeni patlayacak bir harp verecektir tespitini yapmıştır. Yaptığı bu tespitle okuyucusuna yakın gelecekte kaçınılmaz olarak patlak verecek olan büyük savaş için hazırlıkların tamam olduğunu ilan etmiştir. Ve İspanya'da bu büyük savaşın fiilen başlamış olduğunu, hani deyim yerindeyse İspanya'nın büyük savaşa hazırlanırken bir antrenman sahası olarak seçildiğini belirtmiştir. “Şurasını çok iyi bilmeliyiz ki bu gelmekte olan harp, silah firmalarının kasalarına milyonları indirirken, halk kitleleri yine mısır koçanı yiyecek, milyonlarca ana evladını, çocuklar babasını, milletler gençlerini kaybedecektir. Milli borçlar artacak, ekonomik buhranlar, açlık, sefalet, ölüm milletlerin başı üzerinde siyah kanatlarını gerecek, fakat yine silah sanayi tröstleri insan kanının bedelini harp kârı olarak dağıtacaktır. Görülüyor ki harp çok kazançlı bir iştir.” İspanya'da fiilen patlayan ve Nazım Hikmet'in önceki yazıda da irdelediği gibi bütün Avrupa'ya yayılma tehlikesi gösteren, gelmekte olan harbin sadece silah üreticileri ve silah tüccarlarının kârını arttırmakta olduğunu geniş halk yığınları için ise ölüm, yokluk, açlık getirmekte olduğu ortaya koymuştur.

21.3.1937 tarihli Tan gazetesinde “Adsız Yazıcı” rumuzu ile yayımlanan “Saat On İkiye Beş Var” (Hikmet, 1992-2. 43) adlı fıkrasında Nazım Hikmet, Sovyet münevverlerinin faşizmin yeni bir cihan harbi çıkarmasına mani olmak için dünya münevverlerini protestoya davet ettiklerini belirtmiştir. Nazım Hikmet devamla “İspanya cephesinde başlayan harbi durdurmak, bu harbin yeni bir cihan harbine varmasını engellemek her münevverin bugün azap ve ıstırapla beklediği ve istediği şeydir. Evet, faşizm harp hazırlıyor. Saat on ikiye beş var. Münevverler daima sulh istiyorlar. Fakat bu sulh sesini faşistlerden evvel, faşizm karşısında cephe olan büyük

devlet adamlarına duyurmak lazımdır.” Nazım Hikmet burada ise İspanya cephesinde başlayan ve cihan harbine dönüşeceği kaygısında bulunduğu savaşı durdurmak için öncelikle faşizm karşısında cephe alan büyük devlet adamlarının kayıtsızlıklarına son vermesini istemektedir.

27.3.1937 tarihli Tan gazetesinde “Adsız Yazıcı” rumuzu ile yayımlanan “İspanyol Zaferi” (Hikmet, 1992-2:51) adlı fıkrasında, Kadıköy vapurunda küçük bir müvezzi ile diyaloguna yer vererek başlıyor ve küçüğün ‘İspanyol Zaferi... Hükümetçiler galip. Hükümetçiler kazanırsa sulh olacak. Asiler kazanırsa faşizm kazanacak... Harp olacak... İşçileri hapsedecek...’ şeklindeki sözlerini naklettikten sonra İspanya’nın bugününü okuyucuya anlatır Nazım Hikmet: “İspanya, bugün cumhuriyet, hürriyet, istiklal için kan dökenlerin memleketidir. İspanya bugün, Avrupa siyasetinin, cihan sulhunun mihrini teşkil ediyor. Mağlup bir İspanya, mağlup bir cihan demektir. Çünkü cihan harbi onun zafer veya mağlubiyetine bağlanmış gibidir. İspanya’da yalnız sulh ve harp değil, demokrasilerle faşizm çarpışıyor. Orada çarpışan bu iki ordu iki ideolojiyi temsil ediyor. Cihan efkâr-ı umumiyetleri de bu ideolojilere göre sağ ve sol diye ikiye ayrılıyor. Sağ faşizmi, sol demokrasiyi tutuyor.

İspanyol hadiselerini şuurla takip edenler bu cephelerden birini benimsiyorlar. Ya geri kalan halk... Ya küçük müvezzi, cephesini nasıl tayin ediyor?! Şuurla mı, onu diyemeyiz... Bu öyle insiyaki bir şuurdur ki, ilim adamlarının düsturlarla, realist görüşlerle, adetlerle vardıkları neticeye, o iki kelimeyle varıyor. Hükümetçiler kazanırsa sulh olacak, asiler kazanırsa harp olacak... Harplerin en büyük kurbanı kendisi olduğu için harbin kokusunu sezer sezmez, cephesini insiyak bir buluşla, bir sezişle ne güzel tayin ediyor.” İşte bugün de dillerden düşürmediğimiz “halkın

sağduyusuna güvenmeliyiz” özdeyişinin Nazım’da bulduğu karşılık. Halk okuryazar olmasa da, olayları yakından takip etmese de hangi durumda, kimin yanında, niçin duracağını bilir bilmesine de, eğer doğru bilgilendirilirse, aldatılıp, kandırılmaz ise kendi sağduyusu ile doğru kararı verir.

4.5.1937 tarihli Tan gazetesinde “Adsız Yazıcı” rumuzu ile yayımlanan “Faşist General, Müslüman Başvekil” (Hikmet, 1992-2: 108) adlı fıkrasında General Franco’nun radyoda mücadelemiz günden güne bir Ehlisalip harbi mahiyeti alıyor. Bu mücadeleyi kazanmak için bütün komünizm düşmanları bize iltihak etmelidir. Fas Başvekili Abdülkadir, General Franco’nun eteklerine yüz sürdükten sonra hastanelerde yatan Faslı askerleri ziyaret etmiş, demiş ki: “General Franco’yu kurtarıcı olarak tanıyınız... Biz Müslümanları O kurtaracak.”

Ehlisalip, bir Hristiyan Müslüman kavgasıdır... Fakat Ehlisalip sadece bir Hristiyan-Müslüman kavgası değildir. Şarkta inhilale yüz tutan büyük medeniyetlerin mirasını paylaşmak, şark ülkelerini birer birer müstemleke haline getirmek isteyen Garp ticaret sermayesinin önlerine haçlı papazlarını sürüyerek Şarka yayılma teşebbüsüdür.

Eğer Ehlisalip, sadece bir din kavgası ise General Franco’nun karşısında cephe alan İspanyol köylüsü, İspanyol halkı Hazreti Muhammet’e şehadet getirmiyorlar. Ne Mecusi ne de Müsevidirler. Her iki ordunun neferleri aynı kilisede İsa’ya haç çıkarırlar. Franco’nun Ehlisalip harbi, büyük yerli derebeylerinin, sanayi sermayedarlarının, ecnebi ülkelerdeki lordlarla, tröstlerle birleşerek, halk kitlelerini ezmek, kolay kolay istimirar etmek için kurdukları Faşizm Ehlisalibidir.

Faşist kumandan Franco, kendi kanından, kendi ırkından, kendi dininden insanları, ecnebi ülkelerin askerlerine, Müslüman Faslı nefere öldürtürken, ne kadar

Nasyonalist, ne kadar Hristiyan'sa, Fas Başvekili Abdulkadir de o kadar Müslüman, o kadar milliyetçidir.

Zavallı Faslı nefer! Kurtarıcıların bunlar olduktan sonra merak etme, Fas yakın zamanda istiklaline kavuşacaktır!

Çalışmamızda verdiğimiz İspanya İç Savaşı kısa tarihi bilgileri ile Nazım'ın "Faşist General, Müslüman Başvekil" adlı makalesindeki bilgileri bir arada değerlendirdiğimizde söyleyecek tek söz kalmıyor. Faşizm, kırmızı fesli Faslı köylüye, İspanya'nın Bülbülü, Keçi Çoban'ına, Irgat Süleyman'a, Taranta Babu'ya, Federico García Lorca'ya, pirinç üreticisine, maden işçisine, dünyanın zenginliğini üretenlere ve dünyayı güzelleştirenlere sadece ölüm getirir.

Nazım Hikmet'in İspanya İç Savaşına ilişkin ulaştığımız yazılarından çıkarılacak sonuçlardan bugün bile yararlanılacak dersler olduğudur. Bu derslerin birincisi dünyayı yöneten emperyalist devletlerin dün olduğu gibi bugün de kendi emelleri için ne Faslı Müslüman askerinin kanının, ne kendi halinde yaşayan yüzbinlerce İspanyolun kanının hiçbir değerinin olmadığıdır. İkincisi ise iktidar olanlar eğer ülkelerini emperyalist politikalarından koruyacak milli politikalar uygularlarsa, demokrasinin hiçbir önemi olmadığı evrensel bir gerçeklik olarak ortaya çıkmasıdır.

Nazım Hikmet'in İspanya İç Savaşına ilişkin kaleme aldığı yazılardan çıkarılacak üçüncü ders ise dünyada gelişen olayları okuyucuya, izleyiciye aktaran medyanın, basın yayın organlarının işini yaparken son derece dikkatli bir dil kullanması gerektiğidir. Bu özen gösterilmezse istenmeden de olsa, emperyalist devletlerin emellerine alet olunması engellenemez. Gerçekten de bugünlerde haberleri dinlediğimizde 2013'ün Mayıs ayında mıyız yoksa, daha ilkel kabileler

olarak mı yaşıyoruz, bu ayrımı neredeyse unutuyoruz. Haberlere kulak kabarttığımızda XX. Yüzyılın modern devletlerin eşit bireyleri, özgür vatandaşları yaşamıyor da, ilkel kabilelerin insanları, din devletlerinin tebaaları yaşamaktadır gibi söylemlere tanık olmaktayız. Bu da Nazım Hikmet'in yıllar önce uyardığı hataya götürüyor gazeteciyi ve emperyalist devletlerin bir oyuncağına dönüştürüyor kendilerini. Dünyanın neresinde olursa olsun muharrir olayı naklederken jargonuna, kullandığı dile dikkat etmeli, oyuna gelmemelidir.

Nazım Hikmet'in İspanya İç Savaşına ilişkin kaleme aldığı yazılardan çıkarılacak son ders ise insanlarımızın bir kısmı tarafından "Vatan Haini" diye anılan Nazım Hikmet'in, Milli Marşımızı "İyidir ve bizimdir. Zira emperyalist devletlere verdiğimiz bağımsızlık savaşını seslendirmektedir", sözleriyle benimsemesidir. Bu sözlere sanırım her kesimden insandan eleştiriler gelecektir. Çünkü alıntılan bu cümleler ezber bozar niteliktedir. Milli Marşımız hakkında alıntılanan bu ifade göstermektedir ki herhangi birini eleştirirken dogmalardan, klişeleşmiş yakıştırmalardan uzak durulmalı, o insanı iyi tanımalı, bütünsellik içinde sonuca varmalıyız.

2.2. Nazım Hikmet'in Romanı "Yaşamak Hakkı"

Nazım Hikmet, İspanya iç Savaşı konulu "Yaşama Hakkı" adlı romanı 1 Ocak 1938'den 22 Ocak 1938'e kadar Haber-Akşam Postası gazetesinde tutuklanıncaya kadar 22 gün boyunca devam eder. Ancak tutuklanmasıyla roman yarım kalır. Her ne kadar yarım kalan bir eserin biçimsel olarak incelenmesi doğal

olarak bazı güçlükleri içinde barındırsa da, biz elimizdeki esere dayanarak “Yaşama Hakkı” adlı romanın biçimsel özelliklerini incelediğimizde şunları görürüz.

Eser toplam olarak yetmiş sayfadır, daha doğrusu 22 gün boyunca gazetede yayımlanan bölümlerin Yapı Kredi Yayınları tarafından Ocak 2008’de yapılan altıncı baskısında yetmiş sayfa olarak düzenlenmiştir. Roman rakamları ile sıralanmış iki kısım vardır romanda. Birinci kısım 1.2.3.4. olarak sıralanmış dört alt bölümden oluşmuştur ancak bölüm, kısım gibi bir başlık barındırmamakta, sadece doğal sayılar verilmiştir. İkinci kısımda ise böyle bir uygulamaya gidilmemiş, “İkinci Kısım” başlığı atıldıktan sonra paragraf başı yapılarak anlatıya devam edilmiştir.

Toplam yetmiş sayfa olan “Yaşamak Hakkı” adlı tamamlanmamış romanda olaylar Don Pavlo Alvares’in çevresinde gelişmektedir. Yazar bizlere birinci bölümde sadece Pavlo Alvares’in 1936 senesi 18 Temmuz Cumartesi günü Şafak vaktinden, öğlen vaktine, saat on iki sularına kadar gelişen olayları nakletmektedir. İkinci bölümde ise Pavlo Alvares’in oynaşı Donya Mariya’nın çiçekçi dükkânının karşısındaki bir kahvede, 1936 senesi 18 Temmuz Cumartesi günü öğleden evvel Pavlo Alvares’in bitaraflığını resmen ilan etmesinden bir saat önce, saat 11 sularında başlayan bir diyalog süreci boyunca gelişen olaylar anlatılmaktadır. Bu kısa süreçte vuku bulan olaylar zinciri boyunca, zaman açısından geriye dönüşleri de görmekteyiz.

Yazarın tutuklanmasından dolayı yarım kalan eserde roman kahramanı diyebileceğimiz başat bir karakterden söz edemesekte de olay örgüsü Don Pavlo Alvares’in çevresinde gelişmekte, eserde ana karakter olarak Don Pavlo Alvares öne çıkmaktadır. Romanın birinci kısmında, Don Pavlo Alvares’in kendisi, kızı Donya

Konçita, oğlu Don Antonio, damadı Pedro, arkadaşları Don Manuel, Don Alfonso, oynaşı Donya Mariya ve komşu ninenin kişilikleri, yaşama bakış açıları okuyucuya sunulur. İkinci kısımda ise biri bir Alman cambazla evlenmiş olan Çekoslovakyalı diğeri Danimarkalı Yahudi olan iki revü kızı, ressam Don Rodrigo ve iktisat doktoru Don Luis'in yaşam hikâyeleri okuyucuya sunulmaktadır. Bu karakterlerin kişilikleri ve kaderleri, rolleri ilerleyen bölümlerde detaylı olarak sergilenecektir.

“Yaşamak Hakkı” adlı tamamlanmamış romanda olaylar Don Pavlo Alvares'in çevresinde gelişmektedir. Şimdi Don Pavlo Alvares'in çevresinde gelişen olayları ve roman karakterlerinin hangi sınıfsal görüşü temsil ettiklerini, geleceğe dair beklentilerini etraflıca inceleyelim.

“Don Pavlo Alvares için yaşamak demek, güzel, çirkin, tatlı, tatsız farkı gözetmeksizin sadece görmek, koku almak, duymak, işitmek, tatmak ve çiftleşmek faaliyetinin yekûnu demektir.” (Nâzım, 2002: 211) Yaşama algısı, yaşama bakış açısı böylesine doğal ve insanlık onurundan uzak olan Don Pavlo Alvares rıhtımın beyaz taşlarına oturmuş, ütüsüz, bol, mavi pantolonu içinde uzun zayıf bacaklarını sallayarak denize bakıyordu. Yeni doğan güneş denizin içini bir camgöbeği gibi aydınlatmakta ve bu ışıklı, acayip dünyanın pırlıtısından birbirini kovalayan küçük balık gölgeleri geçmekteydi. Don Pavlo Alvares bu balıkların yerinde olmak istiyordu. Her güneşli Pazar sabahı rıhtımda balıkları seyrettikten sonra eve dönünce kızı Konçita ve damadı Pedro'yla bağırarak münakaşa eder ve onlara aşağı yukarı aynı cümlelerle aynı şeyleri söylerdi;

“Bir tek hakkımız var, insanoğlunun bir tek hakkı var, benim anladığım gibi yaşama hakkı... Nefes almak, sıcaklığı, soğukluğu duymak, çoğalmak, neyle olursa olsun

doymak, karanlığı, aydınlığı, yeşili, maviyi, kırmızıyı görmek hakkı... Gördün mü, kızım, derdi, uçümüz de asıl hakta, benim anladığım gibi yaşamak hakkında mutabıkız. Ayrılıklarımız, o temeller üstünde sizin kurmak istediğiniz hayallerde başlıyor. Yürekten sevgi, ev, siyasi hürriyet, içtimai müsavat; geç bunları... Evde, kaldırımda, hür, esir, nasıl olursa olsun yaşamının, kımıldamanın, ses duymanın yegâne ve kendi kendine yeter bir saadet olduğunu anlayın... Mesela İspanya'da krallık vardı, şimdi cumhuriyet... Vız gelir bana... Benim İstedğim bir şey var, asgari bir istek: Öldürmesinler beni, yaşamak hakkıma dokunmasınlar, ha hapishane duvarlarını, ha alabildiğince denizi görmüşüm hepsi bir bence... Yeter ki göreyim...

Her güneşli Pazar sabahı rıhtımda, balıkları seyrettikten sonra evine dönen Don Pavlo Alveres'in münakaşası bu sözlerle biterdi. O gün de güneşli bir sabahtı, fakat Pazar değil, Cumartesiydi. Ve bu 1936 senesi 18 Temmuz Cumartesi sabahı, Don Pavlo Alveres kırmızı bacalı bir Hollanda şilebinin düdüğünü dinledikten sonra kumsala doğru yürümeye başladı." (Nâzım, 2002: 211-212).

18 Temmuz 1936 tarihi İspanya'da İç Savaşın başladığı günün ertesi günüdür. İspanya İç Savaşı, 17 Temmuz 1936'da General Francisco Franco'nun komutasındaki isyancı askerlerin seçimle iş başına gelen Cumhuriyetçi "Halk Cephesi" koalisyonuna karşı ayaklanmasıyla başlamıştır. Üç yıl süren ve İspanya'da büyük yıkıma yol açmış İç Savaş, 1 Nisan 1939'da isyancılarının zaferi ile sonlanmıştır. Savaşın sonucunda İspanya'da Franco'nun, 1975'deki ölümüne kadar sürecek olan diktatörlüğü dönemi başlamıştır. Bilinçli olarak tarihe atıfta bulunduğu eserde Nazım Hikmet, İspanya'nın politik hayatının, Don Pavlo Alveres'in aile bireylerini nasıl bir birlerine düşman haline dönüştürdüğünü göstermektedir.

Nazım Hikmet'in tamamlanamamış bu romanının 1. kısmının 1. Bölümünde, Don Pavlo Alvares'in yaşama hakkı telakisine bu kadar geniş yer vermesinin nedeni kapitalizmin, iç savaş şafağındaki İspanya'nın, insana kendi öz benliğini yitirttiğini, insanı kendisine nasıl yabancılaştırdığını okuyucuya sunmak istemesidir. Don Pavlo Alvares neredeyse nebati çiftleşmeleri olan, dişileri memesiz balıkları kıskanmaktadır zira onun için önemli olan yaşamaktır. Ayrıca biliyoruz ki Nâzım Hikmet, balıkları saflığın ve cehaletin simgesi olarak ele almaktadır. "Dünyanın En Tuhaf Mahlûku" adlı şiirini hatırlarsak şu dizeler hemen dilimize gelecektir:

"Dünyanın en tuhaf mahlûkusun yani,Hani şu derya içre olup deryayı
bilmeyen balıktan da tuhaf." (Hikmet, 2007: 892)

"Don Pavlo Alvares evine dönmekteyken iki öküz arasında denizden balıkçı sandalını karaya doğru çeken Don Manuel'i görür. Ayyaş, aylak Don Manuel zengin mahallelerinde, kilise kapılarında değil, şehrin en fakir mahallelerinde dilenen, eli, ayağı, gözü, kulağı yerinde olduğu halde her ne pahasına olursa olsun iş görmeyen ve "Katedralin başpapazından sonra şehrin en tembel hayvanı ben'im" diyen Don Manuel şimdi iş görüyor ve Don Pavlo Alvares'e doğru yaklaşıyordu... Çalışmak belki size göre ayıp sayılmaz fakat süt çok pahalı. Düşünün en âlâ Mansanlıya şarabının litresi 35 santimken, bir litre süte 25 santim veriyorum... Çalışacak kadar küçüldükse de Allaha şükürler olsun susuz şaraptan başka bir şey içmeyecek kadar şerefimizi muhafaza ediyoruz. Süt bana değil bebekoya lazım." (Nâzım, 2002: 214)

"Katedralin başpapazından sonra şehrin en tembel hayvanı ben'im" diyen hem öksüz, hem de yetim olan bebeğe bakmak, ona süt alabilmek için çalışmak zorunda kalan Don Manuel aracılığı ile yazarımız İspanyol Katolik kilisesini,

İspanyol toplum düzenini, hayat pahalılığını eleştirmektedir. Özellikle Don Manuel'in bütün uzuvları yerli yerinde dururken, zengin mahalleri yerine yoksul mahallerinde dilencilik yapmasını kanımızca yazarımız Nazım Hikmet, Don Manuel'i İspanyol Katolik Kilisesi ile özdeşleştirmek maksadıyla bu yola başvurmuştur. İspanyol Katolik Kilisesi gibi Don Manuel de fakir fukarayı sömürmekte, onları aldatmaktadır.

Don Manuel'in yanından büyük bir üzüntü ile ayrılan Don Pavlo Alvares, bu olay karşısında şu düşünceleri dile getiriyordu. "Unutma ki, yegâne nefes almanın, iştihanın, duymanın, çiftleşmenin, kımıldamanın yekûnu olan yaşamaktır. Bu hakikatin içinde ayyaş, serser, serseri Manuelito'nun ağlayan bebekoya süt bulmaktan duyduğu hazzın yeri yoktur." (Hikmet, 2002: 216) Don Pavlo Alvares'in yaşama telakisi her şeyin üzerindedir. Onun yaşama telakkisinde insani duyguların yeri yoktur. Yaşamaktan başka hiçbir şey onun için önemli değildir. Don Pavlo Alvares insan olmanın hassasiyetlerini yitirmiş artık yaratıklaşmıştır.

Birinci kısmın ikinci bölümü çiçekçi dul Donya Mariya'nın tasviri ile başlıyor. Onun kişiliği ile de yine kilise ve insanın ikiyüzlülüğü eleştirilir. "Donya Mariya gündüzlerini, dükkânda çiçek satmakla, gecelerini, sayısı hiçbir vakit üçten aşağı düşmeyen ve yaşları yirmiyle elli arasında tehalüf eden âşıklarından birinin günahını paylaşmakta ve sabahları katedralde mum yakmakla geçirirdi. Her sabah Katedrale girdiği zaman ilk olarak Santa Margarita'nın tasviri önünde dua ederdi. Mumları onun ayakları dibindeki mum tepesinin içine dikip yakardı. Bu mumlar çeşit çeşit, boy boydu. Her çeşit, her boy mum Donya Mariya'nın nazarında başka bir âşığa ait. (Hikmet, 2002: 216). Sen Donya Mariya, sabahlara kadar oynaşlarınla

gönül eğlendir sonra da katedrale git duanı et, tanrıdan af dile. Yazar hiç şüphesiz burada hem âdemoğlunun ikiyüzlülüğünü, hem de buna müsaade eden kiliseyi eleştirmektedir.

1936 senesi 18 Temmuz Cumartesi sabahı, Donya Mariya dükkâna dönmüş renk ve koku sefaleti içinde Don Pavlo Alvares'in asık suratıyla karşılaşmıştı. Donya Mariya, onu böyle asık suratıyla görünce çok şaşırılmıştı. Don Pavlo Alvares, Donya Mariya'ya "Çiçeklerinin ve etinin rengini, kokusunu duymak, görmek ihtiyacındayım. Terlemişsin ve emin ol ki, bebekonun ağlamasından daha mühim bir kokun var." der. (Hikmet, 2002: 217) Don Manuel'in kimsesiz çocuğa süt almak için çalışması Don Pavlo Alvares'i biraz olsun sersemletmişse de, Don Pavlo Alvares kendi bildiği yaşama telakisinden vazgeçmemiştir. Her zamankinin tersine Donya Mariya'yı geceyi birlikte geçirdikten sonra gündüz ziyaret etmiş ve onun etinin rengini, kokusunu görmek ihtiyacında olduğunu belirtmiştir. Dikkat edilirse burada Don Pavlo Alvares yine insani duygu ve düşünce ifade etmiyor. Yaşadığını, varlığını hissettirmek için "etinin rengini görmek ihtiyacındayım" diyor.

Donya Mariya, burada çavuşluğuna bakmadan cumhuriyetçilere rey vermiş, kiliseye ayak atmayan, yarası hâlâ iyileşmemiş Fas gazisiyle evlenecek olan Don Rafaelito'nun kızının düğün çiçeklerini hazırlamakla meşguldü. (Hikmet, 2002: 217) Yazarımız Nazım Hikmet bu küçük ayrıntı ile yine eleştiri oklarını çok acı şekilde İspanyol toplumunun yöneticilerine yöneltiyor. Savaşların her zaman ezilen, sömürülen geniş halk kitleleri için acı, ölüm, sakatlık getireceğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Don Pavlo Alvares ile oynaşı çiçekçi dul Donya Mariya, çiçekçi dükkânında konuşurken Don Pavlo Alvares'in Madrid Üniversitesi'nden okul arkadaşı, birlikte Akdeniz kıyısındaki limanda beraber mektep hocalığı yapmış olduğu Don Karlos çıkagelir. "Don Pavlo Alvares ile aynı zamanda evlenen Don Karlos'un karısı yirmi yıl önce bir boğa güreşçisini sevip kaçmıştır. Bu hadise şanssız Don Karlos'un başına gelen sıradan, mutlak felaketlerden biriydi. Bütün eşleri, dostları, birlikte mezun oldukları arkadaşları işlerinde almış başını yürümüş, mesleklerinde ilerlemiş olmalarına karşın, bir Don Pavlo Alvares, bir de kendisi Don Karlos oldukları yerde saymışlardır. Don Pavlo Alvares vaktiyle anarşizme intisap etmiş olmasının bunda dahil vardı. Ancak don Karlos hiçbir politik cereyanla alakadar olmamıştı. Don Pavlo'dan başka bütün bildikleri mahallenin bakkalı, kasabı, mahalleli onu ilk fırsatta aldatmış o ancak bu ihanetleri tespit etmeye vakit bulabilmişti. Don Pavlo Alvares, bu bahtsız ihtiyarın kendisini aradığına göre yine verecek kara bir haberi olduğunu sanarak, "Gene kim oyun oynadı sana?" diye sorar. Ancak Don Karlos kötülük görmediği tek insan olan Don Pavlo Alvares ile vedalaşmaya gelmiştir. Limana gelen kırmızı bayraklı Hollanda şilebi ile İspanya'dan ayrılacağını bildirmektedir. Don Karlos, Don Pavlo Alvares'e, "Ben talihsiz bir adamım ama sen bedbinsin... Sen bütün insanlardan ümidini kesmişsin. Benim daha ümidim var... Bana öyle geliyor ki yalnız bizimkiler bu kadar kötüdür. Dünyayı gezip başka yerlerde yaşayan insanları görmek istiyorum... Hiçbir kuvvet beni yolumdan alıkoyamaz... Başka uzak memleketlerde, başka ve belki de iyi insanlar göreceğim... Ondan sonra da öleceğim..." der. (Hikmet, 2002: 217)

İki emekli muallim; biri tüm insanlardan ümidini kesmiş, kendince yaşama telakisi ortaya koymuş, sadece yaşamaya çalışan yaratıklaşmış bir küçük burjuva

aydını, diğeri İspanyol halkından ümidini kesmiş, başka ülkelerde belki de iyi insanlar görmeye giden, yaşamının büyük bölümünü buna adayan bir hayalperestin beyhude uğraşını bizlere nakletmektedir. Hiç şüphesiz bu emekli öğretmenlerin İspanya’da gelişen olaylara bakış açısını ortaya koyarken, büyük usta Nazım Hikmet’in amacı, halktan uzak olan aydınların, halkın sorunlarını kavramaktan uzak olacaklarını ve bu sorunlara çözüm bulamayacaklarını okuyucuya göstermektir. Aydın mum gibidir; sadece başını aydınlatır, dibine ışık vermez, özdeyişini bizlere anımsatmak istemektedir. Aynı zamanda aydın sorumluluğuna da dikkati çekmektedir. Şairimiz, halkın sorunlarına çözüm üretmek için halkla beraber olacaksınız, halkla birlikte üreteceksiniz görüşündedir. Yazara göre sırça köşklerinde yaşayan aydınlar ya böyle halktan kopar, ülkeden çıkıp gider ya da tuhaf bir yaşam algısı geliştirir. Ülkenin yakıcı sorunları sırça köklerinde yaşayan aydınları yine de rahat bırakmaz nerede olurlarsa olsunlar, o sorunlar onları yakmaya devam eder.

Don Pavlo Alvares, Don Karlos’u evine yemeğe davet eder. Don Pavlo’nun evinde yaşayan damadı Don Pedro, 1936 senesi 18 Temmuz Cumartesi günü işe gitmemişti. Karısı Donya Konçita’nın sabaha karşı sancıları tutmuş, doktor çağırma, geceyi karısının yanında geçirme ihtiyacı duymuştu. “Donya Konçita, doğurmadan öleceğinden korkmaktadır, doğururken ölen kadınlar az mı? Uzun uzun, hiç ölmeden yaşamak istiyorum. Hâlbuki ölüm şu masanın altındaymış, oraya gizlenmiş, elini masanın altından uzatıp şu mavi tabaktaki yemişleri tane tane yiyerek bana bakıyormuş, doğurmamı bekliyormuş sanıyorum. Aksi gibi de içimde hep günlerin hatıraları var...” (Hikmet, 2002: 222) Hamile bir kadının yaşama tutkusu çok yüksek olur. Oysa incelememize konu olan eserdeki roman karakteri Donya Konçita’nın

ölüm korkusu ağır basmakta, doğururken öleceğini düşünmektedir. Çünkü artık ülkesi için, ailesi için, eşi için, belki de kendisi ve çocuğu için de ölüm çanları çalmaya başlamıştır.

Pavlo Alvares ile Don Karlos eve yemeğe gelirken yolda Madrid Üniversitesi mütekit felsefe profesörü, sabık kralın adaşı olan Don Alfonso ile karşılaşrlar. Don Alfonso, “İspanya’ımızda artık büyük adam kalmadı. Talihin yardım eder de İngiliz sarayına yahut Tibet’te Dalaylama’ya misafir olursan, aradığın insanı oralarda bulabilirsin... Beşer yalnız muammayı halletmek için yaratıldı. Ve bunu halletmekten yok olacaktır.” (Hikmet, 2002: 224)

Yukarıdaki satırlarda Nazım Hikmet’in aydın eleştirisinden söz etmiştik. Bu satırlarda aydın eleştirisini sürdürmektedir. Artık hedefindekiler mektep hocaları değil, akademisyenlerdir. Bu felsefe profesörünün İspanya’da artık bulunmayan iyi insanları ya İngiliz sarayında ya da Dalaylama’nın yanında bulabileceğini öğütlemesi, onun da İspanyol halkından ümidini kesmiş olduğunu göstermektedir.

1936 senesi 18 Temmuz Cumartesi günü öğlene doğru Don Pavlo Alvares ve Don Karlos artık evdedirler. Evde Don Karlos ve damat Don Pedro politikadan konuştular. Pedro son intihabatta kazanan “Halk Cephesi” mensuplarındandı, tersanede tesviyeciydi ve Tersane İşçileri Mahalle Sendikası’nın kâtibiydi. Don Karlos, İspanya’daki son dakikalarında hala sevdiğini anladığı yurdu hakkında Pedro’dan bir şeyler öğrenmek istiyordu. Pedro, “Halk Cephesi” programının izahını bitirdikten sonra, Don Karlos: “Demek ümidin var, Pedro, dedi. Demek günün birinde İspanyollar birbirlerini dolandırmayacaklar, aldatmayacaklar, yalan söylemeyecekler, birbirlerini öldürmeyecekler, dalkavukluk etmeyecekler ve

birbirlerinden korkmadan birbirlerinin ellerini sıkabilecekler? Benim muhitimdeki insanlar kötü çıkmışsa bütün İspanyolların kötülüğüne hükmetmemek lazım. Her insana göre memleketi kendi muhitidir, Pedro... Ve benim tanıdıklarımın çoğu kötüydüler. (Hikmet, 2002: 227)

“Don Karlos, gökyüzünün başka parçalarına bakan başka ve iyi insanları yine bir bakkal, bir mektep müdürü, bir muhasebeci, bir profesör filan olarak düşünüyordu, yoksa Don Pavlo'nun damadı gibi bir tasfiyeci değil. Don Karlos, Pedro'dan çekiniyor. Hatta bir parça da onu korkunç buluyordu. Onun Primo dö Rivera devrinde iki yıl hapis yattığını da, hatta yirmi iki gün süren açlık ve sükût grevine katıldığını da biliyordu. Karısı tifoya tutulduğunda, Pedro'nun, karısı Donya Konçita'nın başucunda ağladığını da görmüştü Don Karlos. Pedro onun şaşkınlıklarına, “Büyük üstadımın yazdığı gibi, beşeri olan zaafaların yabancısı değiliz.” özdeyişi ile cevap vermektedir. (Hikmet, 2002: 228)

Büyük usta Nazım Hikmet için her şey sınıfı bir mahiyettedir. Nazım için en önemli unsur bu sınıf mücadelesidir. Bu mücadelede safını almayanlar, üreten, çalışan, zenginlikleri yaratan işçi sınıfının yanında yer almayanlar doğru yolu hiçbir yerde bulamayacaklardır. Bugün İspanya'da huzur bulamayan Don Karlos, yarın gittiği başka diyarlarda da huzur bulamayacaktır. Çünkü onlar kurtuluşu başka yerlerde aramaktadır. Yazara göre kurtuluş, geleceği kuracak olan işçi sınıfının devrimci mücadelesinin başarıya ulaşmasındadır. Don Karlos'un İspanya'yı terk etmek istemesini ve gideceği yerlerde de iyi insanları, kendisini aldatmış olan insanların bağlı oldukları sosyal çevrelerde arayacak olmasını, iflah olmaz bir aymazlık olarak görmektedir.

“1936 senesi 18 Temmuz Cumartesi günü öğleden evvel saat 11 sularında Akdeniz kıyısındaki İspanyol limanı mutad hayatını yaşamaktaydı. 1936 senesi 18 Temmuz Cumartesi günü öğleden evvel saat 11 sularında evinin kapısı çalındığında artık bu eve gelebileceğine ihtimal vermediği oğlunu kapıda görünce şaşırıldı.

- Sizleri ziyarete geldim, baba, Konçita nasıl? Pedro evde değil mi?

1936 senesinde resmen Falanjistlere iltihak eden ve bir iki ay içinde şehrin en kabadayı Falanjistleri arasında yer alan Antonio, eniştesi Pedro’yla yaptığı bir kavgadan sonra babasının evine bir daha uğramamıştı... Antonio, “Senin evde olduğunu bilseydim, Pedro, rahatsız etmezdim.” dedi Pedro’ya. Don Karlos, “Neden rahatsız edeceksin, oğlum, dedi. Ayrı politik cereyanlara mensup olmanız insan olmanıza mani değil.” (Hikmet, 2002: 23)

Antonio politikadan vazgeçtiğini belirtir. Pedro bunu ciddiye almaz. Baba Don Pavlo Alvares, oğlunun bu kararından Falanjistlerin bile memnun kalacağını ifade eder. Don Pavlo ile Pedro mutfağa yemek hazırlamaya giderler, bu arada Donya Konçita’nın sancısı tutar. Falanjist Antonio, kardeşine yardıma uzanır, yastığın altında Pedro’nun silahını bulur. Pedro ve Don Pavlo içeri girerler, Pedro tabancayı Antonio’dan alır, şarjördeki kurşunları sayar ve cebine yerleştirir. Pedro sofrada Antonio’ya ekmek uzatır, bardağına şarap koyuyor ve ani bir kararla politikadan uzaklaştığını söylüyor ancak nedenini açıklayamıyor, ikna edici olamıyordu. Pedro inanmıyordu. Pedro, Antoniyo’nun Falanjistlerden ayrıldığına inanmıyordu. Sonra Antoniyo çok kurnaz konuşuyordu. Demek ki karanlıkta sırtından bıçaklamak istediği bir şey vardı. (Hikmet, 2002: 238-239)

1936 senesi 18 Temmuz Cumartesi günü saat on ikiye geldiği dakikalarda Don Pavlo Alvares'in evinde İspanya'nın bölünmüşlüğüne, ülkenin nasıl kanlı bir kardeş kavgasına doğru sürüklendiğine tanık oluyoruz. Aynı evde beş farklı insan var. Beşi de farklı bir tutum içerisindedir, geleceğe umutla bakan hiç kimse yok. Pedro gelecek güzel günler için umut besler ancak o da her an birinin sırtından bıçaklanacağından kaygı duyar. Herkes ölüm korkusu içindedir; doğum sancıları çeken Donya Konçita bile doğururken öleceğinden korkuyor. Belki ölüm korkusu taşımayan biri vardır, fakat o da İspanya'dan ümidini kesen ve İspanyol insanına güveni kalmayan Don Karlos'tur.

Don Pavlo Alvares'in evinde 1936 senesi 18 Temmuz Cumartesi günü saat on ikiye geldiği dakikalarda, gerçekte enişte -kayınbirader birbirine kin ve öfke kusarken aynı sofrada enişte Pedro, kayınbiraderi Antonio'ya ekmek uzatıp, bardağına şarap koyarken, enişte Pedro, "Antoniyo çok kurnaz konuşuyordu. Demek ki karanlıkta sırtından bıçaklamak istediği bir şey vardı." diye fikir yürütürken herkesin Nine dediği, 1934'te Astorga'da, kömür madeni grevinde iki oğlunu kaybeden, ihtiyar, tuhaf komşu kadın gelir eve. Nineyi sofraya buyur ettiler. Nine birden bire korkunç bir şey hatırlıyormuş gibi, "Doğurma kızım, dedi. Sakın doğurma... Doğurma... E mi, doğurma..." diyor. Nine Konçita'yı her gördüğünde bu tavsiyede bulunuyordu. Daima aynı tuhaf rüyasını anlatıyordu. "Büyük bir bahçe, büyük kıpkırmızı güller, siyah, simsiyah uzun ağaçlar, ateş gözlü kara kediler miyavlıyormuş, köpekler uluyormuş gibi bir rüzgâr... Sonra sapından kopan kırmızı çiçeklerden biri yuvarlandı kırmızı çiçek, geldi, geldi kucağıma düşüverdi. Baktım yedi yaprağı var. Yedisinden de kan damlıyor. Ama nasıl kan. Sıcak sıcak. Öyle tuhaf, öyle acı bir kokusu var. Kan... Ellerim, yüzüm, gözüm, beyaz entarim, çıplak

ayaklarım kan içinde kaldı. Uzun altın saçlarımın dibine kadar kan bulaştı... Sonra koştum geldim buraya bu kız doğurmasın..." (Hikmet, 2002: 240-242)

Ninenin rüyasını anlatmasında ve bir ölçüde konçita'nın korkularını ifade etmesinde Nazım Hikmet'in modrn roman anlatım tekniklerinden olan bilinç akımı tekniğini kullandığını görüyoruz bilinç akımı tekniği hakkında bize şu bilgiyi vermektedir Boynukara, bilinç akışı yöntemini "Bir roman kişinin zihninden geçen gelişigüzel ve us dışı izlenimlerin akışını kayda geçirmeyi amaçlayan edebî bir teknik." olarak tanımlamıştır. (Boynukara: 1997, 27) Bilinç akışı tekniği bireyin iç dünyasını okura sunmadaki etkili anlatımıyla dikkat çeken bir yapıya sahiptir. Bu yönüyle çağrışım, bilinç akışı tekniğinin vazgeçilmez ilkelerinden biridir. Aslında bu yöntemi, düşünsel öğelerin zihin sahasında kıyasıya mücadele etme süreci ve bu süreçte zihnin paslaşma, atlama ve sıçrayışlarda bulunması; çağrışım değeri nispetinde psikolojik gerilimli bireyin sürekli bir düşünceden diğerine birbiri ardınca hızla geçişi, hiçbir mantıksal bağa dayanmayan fikirlerin; kendine gelişigüzel bir yol bularak beynin merkezine sızıp üşüşmesi, yığılarak birikmesi ve sıralanması olarak da ifade etmek mümkün. Bu teknik en çok iç monolog tekniği ile benzerlik gösterir. Berna Moran, iç konuşma ile bilinç akışı tekniği arasındaki birincil ayrımın dil düzeyinde olduğunu tanımdan çok açıklamaya dayalı bir anlatımı esas alarak şöyle vurgular: "Bilinç akımı, roman kişinin kafasının içini okura doğrudan doğruya seyrettiren bir teknik. Şu farkla ki, iç konuşma gramer bakımından düzgün, sentaks kurallarına uygun cümlelerle yapılan sessiz bir konuşmadır. Ve düşünceler arasında mantıksal bir bağ vardır. Bilinç akımında ise karakterin zihninden akıp giden düşüncelerde mantıksal bir bağ yoktur. Daha çok çağrışım ilkesine göre akarlar. Ayrıca gramer kuralları da gözetilmez" (Moran, 1983: 67) Nazım Hikmet, bir romancı değildir ancak bu kısa

çalışmasından rahatlıkla anlıyoruzki o yaptığı her işi bilinçli ve hakkını vererek yapmaktadır.

Don Pavlo'nun evindeki beş kişi yetmezmiş gibi eve gelen komşu Nine de ölüm korkusunu bütün benliği ile yaşamaktadır ve adeta Konçita'ya doğurmaması için yalvarmaktadır. Baktım yedi yaprağı var. Yedisinden de kan damlıyor. Evdeki beş kişi vardı Ninenin kendisi altı oldu birde Konçita'nın doğmak üzere olan çocuğu ile bereber yedi can oluyor evde. Ninenin rüyası bu yedi can için hayat tehlikesi olduğunu simgelemektedir. İki oğlunu Franco'nun kanlı bir şekilde bastırıldığı Asturyas kömür madeni grevinde kaybeden Nine, Franco'nun kana doymadığını ve kana susamışlığının dinmeyeceğini hissetmektedir. Bunun korkusuyla her gece rüyasında kan ve ölüm görmektedir. Kaybettiği evlatların acısıyla, ölüm korkusunu sürekli yaşayan Nine, Franco'nun herkese, her şeye, kundaktaki çocuğa ölüm kusacağını hissettiğinden, Konçita'nın doğurmasını istememektedir. Yaşlı ninenin rüyası ise Nazım Hikmet'in modern romanın etkili anlatım tekniklerinden biri olan bilinç akımı tekniğini bildiğinin göstergesidir.

1936 senesi 18 Temmuz Cumartesi günü saat on ikiyi geçe Pedro evden ayrılmak ister, Antoniyo kendisiyle konuşmak istediğini söyler. Ancak Ninenin ve don Karlos'un varlıklarından rahatsızdır. İspanya'daki son saatini iyi değerlendirmek isteyen Don Karlos, olanları bir tiyatro edasında izler. Yazar burada kendi ben anlatısından vazgeçerek, anlatma görevini bu romanın önemli karakterlerden biri olan ve yazarın fikirlerine en yakın karakter olan Pedro'ya bırakır. Eserde 'ben' anlatı tekniğine, birinci tekil şahıs anlatımına başvurur. Bakalım 1936 senesi 18 Temmuz Cumartesi günü saat on ikiyi geçe Pedro evden ayrılmak istediğinde meydana gelen olayları, roman örgüsünün doruğunu oluşturan olayları nasıl anlatmaktadır? Nazım Hikmet, burada tanrısal, olimpik bakış açısını bırakır ve sözü ben anlatıcıya verir. Biz sözü Pedro'ya bırakmadan önce tanrısal, olimpik bakış açısının, ben anlatıcının ne olduğunu açıklayalım. Hakim Bakış Açılı nc Tekil (O) Anlatıcı: yaşanmış, yaşanan ve yaşanacak olan her şeyi bilir, görür ve duyar. Kahramanların gnl veya kafasından geçenleri okumaya kadar uzanır. Anlatıcı, anlattığı olayların dışında durur, gören durumundadır. nc tekil şahıs ağzıyla konuşur. Yazarın dilini kullanır ve bu sebeple ona "yazar-anlatıcı" da denilir. Zaman zaman okuyucu ile diyaloga girmekten, onlarla sohbet etmekten ve onlara yol göstermekten geri durmazlar. Bu anlatıcı: kahramanlardan birisidir. Aynı zamanda olay örgüsünün bütün yükünü üstlenen asıl kahraman olabileceği gibi, daha da geri planda yer almış kahramanlardan biri de olabilir. Bir insanın sahip olduğu veya olabileceği bilme, görme, duyma, yaşama imknları ile sınırlıdır. Her zaman kendi yaşadıkları, bildikleri, duydıkları ve hissettiklerini ne çıkarır. Kahraman anlatıcının söz konusu olduğu roman ve hikyeler, çoğunlukla "otobiyografik" karakterlidir.

Bakış açısı ve anlatım tutumu konusunda Prof. Dr. Gürsel Aytaç'ın yaklaşımı ise şöyledir: “Anlatıcı: Bir anlatıda okuyucuya konuyu ve olayları aktaran kişidir. Kişidir. Ya birinci tekil kişi olarak aktarır ki bu durumda ‘ben anlatıcı’dır yada üçüncü kişidir, o zaman ‘o anlatıcı’söz konusudur. Ben anlatıcı anlatı edebiyatında, birinci tekil kişi ağzından dile getirme biçimi. Bu anlatıcı ‘Ben’ kendini anlatır; olayları bişzzat yaşamış bir sözde nakleder. Ben anlatıdan, o anlatıya geçişler, ustalıklı bir eserin belirtisidir.” (Aytaç, 2003: 106)

Şimdi ben anlatıcı Pedro’ya sözü bırakalım;

“Antoniyo’dan iyice şüphe ediyordum. Bana bir şey söylemek istiyordu fakat bu haberi mümkün mertebe geç vermek istiyordum. Belki de sadece yalan söylüyordu. Antoniyo, dedim, vermek istediğin haberi, arzu ettiğin yerde, hemen anlatmak niyetinde değilsen ben gidiyorum. Dışarıdan, deniz tarafından top atıldı gibi geldi bize... Top sesi bir daha duyuldu uzaktan. Ben derhal Antoniyo’yu aradım. Antoniyo oda kapısının önündeydi. Nine’nin mırıltısını duyuyordum: Rüyasını anlatıyordu aynı sözcüklerle. Dışarıda bir şeyler olduğu muhakkaktı. Gidip bakmalıyım.

- Sen dur, Pedro dedi. Bu odadan dışarı çıkamazsın. Kımıldanırsan geberirsin. En ufak bir hareket yaparsanız, damadınızı, kocanızı, Pedro’yu öbür dünya yolculuğuna çıkmış bilin...

Antoniyo tabancasını çekmişti. Namluyla aramda bir karış yer vardı. Antoniyo’nun bir saniyelik alakadan istifade ederek üzerine atılmak istedim. Çenemin altına okkalı bir yumruk indi.

-Geri çekil! dedi Antoniyo. Karının yanına git. Yatağa otur ve bekle...

Yanı başımda, battaniyenin altında kıvrandığımı hissettiğim Konçita buz gibi elleriyle bileğime sarılmıştı. Korkmuyordum. Antoniyo ateş edecek, öleceğim diye korkmuyordum. Dehşetli cesur olduğumdan filan değil. Sadece ölümü ölüm diye düşünecek bir halde bulunduğumdan, birdenbire beklemediğim bir tabanca namlusuyla karşılaştığımdan ve hayata dair düşüncelerim azami keskinliklerine ulaştıkları için korkmuyordum. Hayat faaliyeti son sürat işlemeye başladığı zaman insan korkmuyor.

- Pedro, diyordu Antoniyo, darılma ama seni bu kadar enayi sanmıyordum, demek Fas'ta General Franco'nun isyan ettiğinden bile haberin yoktu... Senin evde olduğunu babam söyleyince şaşırdım. Neyse Konçita sevinsin. Ve bana dua etsin ki seni sokağa bırakmıyorum. Yoksa çoktan temizlendindi. Bir iki saat sonra iş halledilir. Seni teslim ederim. Artık gerisi bana ait değil.

Nine, kırmızı çiçekli, siyah ağaçlı rüyasını mırıldanarak Antoniyo'ya iyice yaklaşmıştı. Nine, Antoniyo ile Don Alvares'in birbirlerini görmelerini engelliyordu. Don Pavlo Alvares çevikliklerine imrendiği balıkların ustalığı ile yerinden kalktı. Elinde meşhur ucu demirli bastonu vardı. Don Pavlo Alvares'in bastonuyla kımıldanıp, Nine'yi sola itmesiyle bastonu Antoniyo'nun tabanca tutan elinin bileğine indirmesi bir oldu. Antoniyo acı acı bağıırıyordu. Tabanca yere düştü. Tabanca Don Pavlo Alvares'in elindeydi. Nine kahkahalarla gülüyordu. Sabık anarşist Don Pavlo Alvares'in eline tabanca yakışıyordu. Don Pavlo Alvares:

- Çok komik şeyiz be çocuklar, dedi. Nine'yi bile kendimize güldürüyoruz.

Sonra bana dönerek, sen de işinin başına git, dediği zaman kapıya doğru koştum. Bir an durdum Konçita'ya baktım. Sapsarıydı, inliyordu. Don Pavlo, dedim, Konçita'ya göz kulak olun. Bu benim o odada söylediğim son söz oldu. (Hikmet, 2002: 245-250)

Pedro sonraları, Teruel cephesinde yılbaşı gecesini kar yağarken arkadaşlarına bu hikâyesini böyle anlatmıştı. Bu hikâye 1936 senesi 18 Temmuz Cumartesi günü saat on ikiyi geçte Pedro evden ayrılmak istediğinde İspanya İç Savaşı'nın Don Pavlo Alvares'in evinde nasıl başladığının hikâyesidir.

Don Pavlo Alvares'in evi, İspanya'yı simgelemektedir. İspanya gibi kardeşin kardeşe düşman olduğu kanlı bir savaşa sahne olmaktadır. Kardeşler birbirlerine, kayınbirader- eniştesine, baba-oğluna silah çekmektedir. Artık bir devin iskeletinden başka bir şey olmayan İspanya'da geleceğe umutla bakan kimse bulunmamaktadır. Herkesi ölüm korkusu sarmıştır. Henüz Don Pavlo Alvares'in evinde ölüm olayı yaşanmamıştır. Ailenin fertlerinin hepsi hayattadır. Ancak General Franco öncülüğündeki Falanjistler henüz ayaklanmışlardır. Ve dünyanın tanık olduğu en kanlı savaş, İspanya İç Savaşının kıvılcımı henüz tüm ülkeye tutuşturmamıştır.

Nazım Hikmet tamamlanmamış romanın ikinci kısmında olaylar Don Pavlo Alvares'in bitarafliğini resmen ilan ettiği hadiselerin bir saat öncesinde, katedralin marifetli saati daha on ikiyi çalmamışken başlar. Ressam Don Rodrigo'nun Don Pavlo Alvares'in oynaşı, dul Donya Mariya'nın çiçekçi dükkânının karşısında bulunan kahvede biri Danimarkalı Yahudi, diğeri Çekoslovakyalı iki revü kızıyla olan sohbetlerini ve bu sohbet esnasında gerçekleşen olayları anlatmaktadır. Eserin

bu bölümünde ben anlatıcının yerini tekrar tanrısal anlatıcı tutumuna geçildiğine tanık olmaktadır.

“Ressam Don Rodrigo’yla iki kadın Fransızca konuşuyorlardı. Danimarkalı Yahudi kız diyordu ki:

-İçimde ancak ölümle halledilebilecek bir sıkıntı var. İçimin sıkıntısı irili ufaklı parçalardan yapılmış bir mozaik gibi... Bir tek sebebi olsa içim böyle korkunç sıkılmayacak... Bu iç sıkıntısından kurtulsam iyi mi olacak? Bilmiyorum. Bana öyle geliyor ki ancak içim böyle sıkıldığı için bahtiyarım ve hayvanlardan ayrılıyorum. Çünkü hayvanların içi sıkılmaz değil mi, Don Rodrigo?

Don Rodrigo cevap vermedi. Bazen onun da canı sıkılırdı. Bilhassa ihtiyar dilencileri, sıksa bacaklarıyla arka sokaklarda koşuşan çocukları gördükçe müthiş bir iç sıkıntısına düşerdi. Ve bu tahammülleri korkunç, çok ağır kımıldanan insan yığınları onu ümitsizliğe düşürürdü...” (Hikmet, 2002: 253-354)

Danimarkalı Yahudi kızın içi sıkılmaktadır. Hem de bir nedenden dolayı değil sebebini bilmediği sayısız nedenden dolayı. Hissettiği sıkıntıyı ancak ölümün halledebileceğini düşünüyor ve/veya buna inanıyor, bu iç sıkıntısı onu yaşamının amacını sorgulamaya sevk eder. “Niçin yaşıyorum?”, sorusunu kendine yöneltir. Danimarkalı Yahudi kız dört bir koldan gelen ölüm tehlikesini yüreğinin derinliklerinde hissetmeye başlamıştır. Ressam Don Rodrigo da sıkılmaktadır fakat o sıkıntısının nedenini bilir. Onun sıkıntısı daha çok sosyal, sınıfsal nedenlere dayanmaktadır. O dilenen yaşlı insanların, sıksa bacaklarıyla koşuşan hasta çocukların durumuna sıkılmaktadır. Bu satırlardan anlaşılan İspanya’nın geniş halk

kitleleri kendilerini bekleyen tehlikenin farkındadırlar. Ve kendi ifadesiyle “münevverler dâhil nebatlaşan insan sürülerinin tepkisizliğinden öfkeye kapılmaktadırlar”. (Hikmet, 2002: 255)

Nazım Hikmet, tamamlanmamış eserinin bu bölümünde sözü Çekoslovakyalı kadına ve Ressam Don Rodrigo'ya bırakıyor, onlar da faşizme düşmanlıklarının sebeplerini açıklıyorlar. İlk sözü Ressam Don Rodrigo alıyor, şunları söylüyor:

“-Ben hayatı, rengi, eşyanın şekillerini ve manasını, güzel kadın etini ve koyu şarabı severim. Sonra iyiye, daha iyiye, güzele, daha güzele karşı dehşetli bir hasretim vardır. Bana öyle geliyor ki bu hasret mükemmel bir şeydir... İşte faşizm bu hasreti öldürüyor. Faşizm ölümün methiyesini yapıyor, hayatın en inanılmaz kıvılcımını, zekâyı, akli sevmiyor. Faşizm ümidi mahvediyor.” (Hikmet, 2002: 255)

Nazım Hikmet'in Ressam Don Rodrigo'nun faşizme düşmanlığının nedenini açıklarken kullandığı cümleler bize 6 Aralık 1945'te Piraye için yazdığı “Saat 21” şiirlerinden:

“Onlar ümidin düşmanıdır, sevgilim,

akarsuyun,

meyve çağında ağacın,

serpilip gelişen hayatın düşmanı.” (Hikmet.2007:635)

dizeleriyle başlayan şiirini hatırlatmaktadır.

“Don Rodrigo:

- Ben ressamım yüzlerce insanın portresini yaptım. Onları ben ikinci kez yaratmış gibiyim. Ben yarattıklarımı, insanları seviyorum. Faşizme düşmanlığımda bundandır.” (Hikmet, 2002: 256)

Bu sözlerle faşizme düşmanlığının nedenlerini açıklayan Ressam Don Rodrigo, sözü Çekoslovakyalı kıza bırakır ve onun faşizme düşmanlığının nedenini öğrenmek ister.

Çekoslovakyalı kız, “Ben faşizme yalnız beni alakadar eden bir sebepten dolayı düşmanım diye söze başlar” (Hikmet, 2002: 256) ve hikâyesini özetle şöyle dile getirir:

“Berlin’de bir kabarede vücudu benden güzel olan bir Alman delikanlısıyla beraber cambazlık numaraları yapıyorduk. İşimiz bittikten sonra beni oturduğum pansiyona götürür, yolda şarkı söylerdi. O şarkı söylerken onun boynuna sarılıp öpmek isterdim. Ben onunla senin erkekliğinden şüphe ediyorum diye alay ederdim. Gerçekte ise hiçbir zaman onun erkekliğinden şüphe etmemiştim. Beraber çalıştığımızın üçüncü ayında, karanlık siyah bir gece sabaha erirken, bir otomobil gezintisinden sonra, bir ormanda ıslak otların üstünde o bana erkekliğini ispat etmişti. Bu hadiseden on beş gün sonra evlendik. Evlenmemizin ertesi günü beni işten çıkarttı. İkimiz için de kazanıyordu. Ben ona her gece temiz yatağını hazırlıyor, patates salatasını yapıyordum. Topuz gibi çocukların birincisi de dünyayı görmek için karnımda yola çıkmıştı ki Göring, Berlin’de Raystag’ı yaktı. Raystag yakılana dek ne o, ne de ben politikanın hayatımızda yeri olabileceğini düşünmemiştik. Fakat Göring’in yangını zorla kapımızdan içeri girdi. Bir sabah onu kolları işaretli, bol çizmeli, kravatlı ve tabancalı S. A.’lar alıp götürdüler. Akşama doğru geldi. Patates

salatası hazırды. Yemedi. Karnımın ne kadar büyüdüğünü ölçmedi. “Sen İslavsın, ben Almanım, Cermenim, kanlarımız ayrıdır. Kanlarımız birbirine karışmaz. Ayrılacağız. Zaten nikâhımız mefsuttur.” İlk önce şaşırđım. Alay ediyor sandım. Aynı cümleleri, aynı sıra ile tekrarlıyordu. Zorla ezberlediğı anlaşılıyordu. Dışarı baktım. Sokakta sırtlarını duvarımıza dayamış iki S.A. duruyordu. Kocam beni pencereden çekti. Yüzü sapsarıydı. Sarışın başı birdenbire ihtiyarlamış gibiydi. Onun bu kadar korkabileceğini hiç düşünmemiştim. Pencereyi kapatmaya bile cesaret edemeden işaretlerle beni yatak odasına çağırđı. Birdenbire ondan tiksindim. O yavaş bir sesle: “Çare yok, hiçbir şey sorma, karıcığım hemen çık evden. Pasaportun var hemen Çekoslovakya’ya dön. Orada bekle beni. Geleceğim.” Hemen o akşam ayrıldım. Mektup bekledim. Gelmedi. Çocuğum doğdu anama bıraktım. Alman-Çekoslovakya sınırında bir köye yerleştim. Onun gelmesini bekledim. Gelmedi. Köyde muhacirlerin buluştuğı bir meyhane vardı. Oraya gidiyor onu soruyordum. Korkaklığına rağmen çocuğumun babasını, nikâhlı kocamı seviyordum. Nihayet kocamın kuzeyde bir temerküz kampına götürüldüğünü öğrendim. Artık her gelen muhacirden temerküz kamplarına dair malûmat topluyordum. Korkunç şeyler anlatılıyordu. Alman temerküz kamplarında yaşananları anlatan kitaplar çıkmıştı. Gecenin ikisine, üçüne kadar bu kitapları okuyor, ağlıyordum. Sahte bir pasaport çıkarttım Almanya’ya geçtim. Elimde bir adres ve çok az para vardı. Onu bulsam, sihirli bir halıya bindirip kaçırabilirdim. Elimdeki adrese gidemedim. Ve üçüncü sınıf bir mevki tren bileti parasından başka bütün servetimi bir gece içinde Berlin’in en büyük barında yedim. Ertesi gün ilk trenle tekrar Çekoslovakya’ya döndüm. Çünkü onunla o gece konuştum. O sadece bizi unutmuştu. Ondan daha çok nefret ettim. Sarışın erkeğimi görmek için bara gittim. Vestiyerde görmüşüm, onun beyaz

mayolu resmini asmışlardı. Gece on bire doğru o geldi. Vücudu hiç değişmemişti. Beyaz mayosunun içinde genç kız vücudu. Yalnız bu vücudun üstünde sarışın ve bilhassa dik tutulan başı yoktu. İlk heyecanım içinde dudaklarının da boyalı olduğunu fark ettim. Hâlbuki o numarasını yaparken yüzüne pudra bile sürmezdi. O numarasını bitirdikten sonra onun soyunma odasına gittim. En aşağılık fakat pahalı cinsinden lavanta kokan bu odada, aynanın kenarına sıkıştırılmış ablak ve kesik suratlı, S.A. üniformalı bir herifin fotoğrafı önünde onunla karşılaştım. O temerküz kamplarına hakikaten gitmişti. Ona taş kırdırılmış, onu uykusuz bırakmışlardı. Ve altı ay sonra onun Şimal Temerküz Kampından birdenbire nasıl çıkarılıp Berlin'in en büyük barına, en mükemmel kontratla nasıl gelebildiği de meçhuldü. Yalnız, Şimal Temerküz Kampının führeri olan ve yaverlerinin, muhafızlarının gençlikleri, güzellikleriyle nazarı dikkati celbeden, hani o aynanın kenarında, fotoğrafını gördüğüm ablak suratlı, yanağı kesik herif, beyaz mayolu cambazla yakından alakadar olmuştu. Bunu bütün şehir biliyordu. Beyaz mayolu cambazın Şimal Temerküz Kampına gönderilmesini o emretmiş ve beyaz mayolu cambaz kamptan çıkar çıkmaz onun tavsiyesiyle bu bara girebilmişti. Ve artık her gece... Ölseydi, hatta hâlâ temerküz kampında olsaydı alışırđım. Ama bu hale gelmesine alışamıyorum. Göring Rayştag'ı yakmasaydı, temerküz kampları ve ablak suratları kesik führerler olmasaydı benim erkeğim, benim kocam, benim çocuğumun babası, benim beyaz mayolu cambazım bu hale düşmeyecekti. Görüyorsunuz ya, Rodrigo, faşizme düşmanlığım yalnız bana ait olan bir sebeptendir. (Hikmet, 2002: 256-261)

Evet, faşizmin kıyıcılığından, kana susamışlığından, hukuk, ahlak tanınamazlığından herkes nasibini almıştır, almaya da devam edecektir.

Nazım Hikmet'in Çekoslovakyalı revü kızının faşizme düşmanlığının nedenini açıklarken kullandığı cümleler bize 7 Aralık 1945'te Pireye için yazdığı "Saat 21" şiirlerinden:

"Bursa'da havlucu Recebe,
Karabük fabrikasında tesviyeci Hasan'a düşman,
fakir-köylü Hatçe kadına,
ırgat Süleyman'a düşman,
sana düşman, bana düşman,
düşünen insana düşman,

vatan ki bu insanların evidir,

sevgilim, onlar vatana düşman." (Hikmet, 2007: 636) dizeleriyle başlayan şiirini hatırlatmaktadır. Faşizm zavallı, cahil Çekoslovakyalı kadına düşman, ressam Don Rodrigo'ya düşman, sana düşman, bana düşman, umuda düşman, vatana düşman.

Yazarımız Nazım Hikmet faşizmin herkes için, her yönüyle tehlikeli olduğunu, mutlu yaşamlarını sürdüren sıradan aileler, insanlar için de nasıl büyük tehlikeler içerdiğini Çekoslovakyalı revü kızının hikâyesi aracılığı ile okuyucuya sunar.

"Don Luis, dul Donya Mariya'nın çiçekçi dükkânının karşısında bulunan kahveye gelir. Çekoslovakyalı kız hikâyesini tamamlar tamamlamaz, Danimarkalı Yahudi kız konuşulan konuya ilgi gösterdiği izlenimi vermek için öylesine, 'İspanya'ya faşizm gelebilir mi?' sorulunu ortaya atar. Ekonomist Don Luis iktisat ilminde her yerde behresini göstermek istediğinden soruyu üzerine alır ve detaylı

olarak bu soruyu cevaplar. “İspanya’ya faşizm gelebilir mi sualine verebilecek cevabı ancak İspanyol tarihinin son inkişaf seyri verebilir. Bizim İspanya büyük burjuvazisi hiçbir vakit inkılâpçı olmadı. İspanya’da bu sınıf gözlerini açarken karşısında, maruf tabiriyle mezar kazıcılarını, İspanyol proleteriyasını, kazmalarının sapına yapışmış homurdandır halde gördü. Tabiatıyla, daha dünyanın nimetlerine yeni kavuşmuş bir sınıfın karşısına ölümün habercileri dikilirse yapacak bir işi kalır: Maziyle birleşmek. Maziden yalnız işine gelmeyen müesseseleri şöylece tasviye etmek, fakat daha ilerisine gitmemek. Bizim burjuva da öyle yaptı. Büyük toprak beyleriyle anlaştı. Zaten onlarla aralarında alacak verecek bağları da vardı. Bundan dolayı, İspanya’mızdaki ecnebi sermayesiyle de kaynaşan bizim bilhassa finans sermayedarlarımız 923 senesinden beri İspanya’ya faşizmin gelebilmesi için sahayı hazırladılar.” (Hikmet, 2002: 262)

İktisat ilminde her yerde behresini göstermek istediğinden soruyu üzerine alan ekonomist Don Luis, İspanya büyük burjuvazisinin İspanya’ya faşizmin gelebilmesi için ülkeyi hazırlamış olduğunu belirttiikten sonra işinin gereği olarak rakamlardan, istatistiklerden söz eder. “İspanya’yı mı anlamak istiyorsun? İlk önce benim tılsımlı rakamlarımın dünyasına gir. Sonra Blasco İbanyez’i oku, katedralleri yahut resimlerini seyret. Ben size sekiz on marifetli rakamla ilk önce onun sokak kapısını açayım. Sonra odalarımızda, sofralarımızda şarkılarımızın, şiirlerimizin, romanlarımızın yardımıyla kolayca dolaşırsınız. Önümüzdeki meseleleri, insanlarımızı, ihtiraslarımızı daha iyi anlarsınız. Güzel İspanya’mızın nüfusu 23 milyon kadardır. 23 milyonun üçte ikisi köylerde yaşar. 50 milyon hektarlık mukaddes İspanya toprağının 30 milyon hektarı asilzadelere aitti. 50 milyon, 30 milyon. İkisini yan yana koyun, karşısına geçip bakın. Kulağınıza sesler gelecek. Bu

sesler İspanyol köy şarkılarıdır. Ve ben eminim ki bu şarkılardaki hüznü, kederi, arzuyu şimdi daha iyi sezeceksiniz... İspanya’ımızda 35 bine yakın kilise var. Buna 5 bin manastırı da ilave edin. Karşımızda 43 bin Katolik kalesi var. Hâlbuki ilk ve ortaokullarımızın sayısı 35 bini geçmez. Bakın yine birbiriyle ölçülmek isteyen iki rakam. Bu mukayeseden sonra gözlerinizin önünde açılacak âlemi daha tozsuz bir ışık altında görmemiz için size iki üç rakam daha söyleyeceğim. Bizim Madrid’de meşhur bir banka vardır. Urikio Bankası. Bu muhterem mali müessese zeki Cizvit papazlarımızındır. Sermayesi 125 milyondur ve ayrıca sermayeleri 85 milyon peçata tutan başka dört bankayı da siyah pelerini içine almıştır. Siz saydığım rakamları 35 bini, 34 bini, 125 milyonu, 85 milyonu şöyle bir elinize alıverin. Onların her biri sihirli bir anahtardır ki eğer onlarla “İspanyol”un Katolik ruhunu açamazsanız, içlerinden bazıları hakikaten şayanı hayret mimari eserleri olan katedrallerimizin mimarisi size büyük bir şey söylemez... (Hikmet, 2002: 264-265) Bu satırları kaleme alırken Nazım Hikmet’in “Neyi Bildirir Sayılar” adlı uzun şiiri geliyor hemen insanın dilinin ucuna, işte bu şiirin birkaç dizesi:

dünya savaşı: I
dünya savaşı: II
14'ten 18'e 39'dan 45'e 10 yıl 54 milyon ölü
49 milyon sakat
ölülerle sakatların memleketi
103 milyon nüfuslu bir memleket
ve ayrıca öksüzleri delileri yanık taşlarıyla
ve gidenlerden biri evimizdendi
gitti dönmedi bir daha
19'unda mıydı 40'ında mıydı aklımda kalmamış
döndü iki gözü kör
gök gözlü müydü kara gözlü müydü aklımda kalmamış

döndü dizkapağından kesik sol bacağı

döndü ve kapısını bulamadı evinin

14'ten 18'e 39'dan 45'e 10 yıl 54 milyon ölü

49 milyon sakat. (Hikmet, 2007: 1822)

“İktisat ilminde her yerde behresini göstermek istediğinden ‘İspanya’ya faşizm gelebilir mi?’ sorusunu üzerine alan ekonomist Don Luis, işinin gereği olarak rakamlarla İspanya büyük burjuvazisinin İspanya’ya faşizmin gelebilmesi için ülkeyi hazırlamış olduğunu ispatlarken sokağın alt başında çiçekçi Donya Mariya’nın dükkânına doğru darmadağın bir kalabalık kaçış kaçış kaçışıyordu. Tam kahvenin camı önünde bir çocuk yere düştü. Bir kadın bayıldı. Bir top sesi ve arkasından mitralyöz tıkırtısı duyuldu. Garsonlardan biri tezgâhın arkasında asılı ceketini telaşla giyerken bağıra bağıra izahat verdi:

-Fas’ta General Franko isyan etmiş. Şimdi şehirdeki kışla zabıtları de onunla beraber olmuşlar. Sokak başlarına mitralyöz konulmuş, “Kahrolsun Cumhuriyet, yaşasın Franko!” diye haykırıyormuş. Don Luis ayaktaydı. Kendi kendine mırıldanıyordu. Bizim 24 ferikimiz, 57 mirlivamız, 39 livamız, 425 ihtiyat generalimiz, 319 fahri generalimiz var. 150 askere bir general düşerdi. Sanayi işçimizin sayısı 2 milyon, vasati olarak köylü ailelerimize 3 hektar toprak isabet eder. Şimdilik bu kadar rakam yetişir.” (Hikmet, 2002: 265-266)

Dikkatle gözlendiğinde yazarımız Nazım Hikmet’in incelememize konu olan eserinde her karakterin bir görevi vardır. Don Luis İspanya’yı iç savaşa sürükleyen nedenleri açıklamak için, revü kızları faşizmin herkes için felaket getirdiğini göstermek için eserde var olmuşlardır.

Don Luis'in ortaya koyduğu rakamlardan anlaşılmaktadır ki nüfusun üçte ikisini oluşturan köylüler, toprakların üçte birine sahiptir. 23 milyonluk ülkede bir milyon köylü ailesinin hiç toprağı yoktur. 2 milyon sanayi işçisi yokluk ve yoksulluğa mahkûm edilmiştir. Ülkede Katolik rahipler, generaller ve burjuvazi zenginlik içinde yüzerken Cumhuriyetçiler iktidara gelmiş ve geniş halk yığınları lehinde uygulamalar başlatmış veya başlatmayı planlamıştır. Toprak reformunu uygulamaya koymuştur. Bu ülkenin zenginliklerinden, zenginlikleri yaratan çalışan, üreten, işçinin, köylünün daha fazla pay alması, insanca yaşam koşullarına kavuşması anlamı çıkıyordu. Bütün dünyada zenginliklerin paylaşımı için kaçınılmaz olan dünyanın yeniden paylaşımı savaşı patlamak üzereyken İspanya'da zenginliklerin yeniden paylaşımı sadece bir seçim kazanması meselesi kadar kolay değildi. İktidarı, zenginlik kaynaklarını elinde bulunduranlar, iktidar nimetlerinden vazgeçmeye gönülleri razı olmayacaktı hiç şüphesiz. Don Luis'in sözleri bitmeden ileri sürdüğü tez gerçekleşmiş, General Franco ayaklanmış ve İç Savaş başlamıştır.

Nazım Hikmet'in tamamlanmamış romanı “Yaşamak Hakkı” adlı eserin incelenmesinde elde edilen sonuçları şöyle özetleyebiliriz; İspanya İç Savaşı tarihçesinde değindiğimiz gibi savaş hazırlıklarının yıllar önce başladığını teyit etmektedir. Yaşlı ninenin oğullarının ölümü hem bizlere İspanya'da kanlı savaşın önceki yıllara dayandığını hem de kapitalist holdinglerin kâr hırsından insanların ölümüne sebep olduğunu göstermektedir. Avrupa'nın birçok ülkesinde olduğu gibi İspanya'nın da faşizme hazırlandığını Don Pavlo Alvares'in ortaya koyduğu sayılardan anlıyoruz. Nazım Hikmet zaten Don Pavlo Alvares roman karakterini bu gerçeği okuyucuya sunmak için yaratmıştır kanımızca. Yine Don Pavlo Alvares'in ortaya koyduğu sayılardan İspanya'da gelir dağılımı ve toprak mülkiyeti

adaletsizliğine tanık oluyoruz. Ayrıca revü kızlarının çilesi, faşizmin herkes için hayati bir tehdit oluşturduğunu okuyucuya yansıtmaktadır. Çekoslovakyalı revü kızının ve onun eşinin dramı ise faşist generallerin ahlaki sefaletini okuyucuya hissettirmektedir. Don Pavlo Alveres'in evinde bir araya gelen nine ve doğacak bebekle beraber yedi kişi ise İç Savaş günlerindeki İspanya'yı simgelemektedir.

2.3. Nazım Hikmet'in İspanya İç Savaşı Şiirleri

Nazım Hikmet'in İspanya İç Savaşı'na ilişkin dört bölümden oluşan uzun, tek bir şiiri vardır. Bu şiir, "Talihsiz Yusuf'un Gemisiyle Barcelon'a Seyahat" (De Yusuf desafortunado con su barca viaje a Barcelona) adına sahiptir. Sırası rakamlarla belirtildikten sonra, alt başlığı da verilmiş dört bölümden oluşan şiirin bu bölümlerinin her biri değişik tarihlerde, farklı gazetelerde veya dergilerde İç Savaş günlerinde yayımlanmıştır. Bu bölümlerin adı ve yayımlandıkları tarihlerle yayımlandıkları gazete isimleri şöyledir:

1. Yusuf'un Hikâyesi (La historia de Yusuf) 1.07.1937 Haber Akşam Postası
2. Yolculuk (El viaje) 5. 5.1937 Yedi Gün
3. Denizdeki Şişe (La botella que está en el mar) 20.5.1937 Her Ay
4. "Karanlıkta Kar Yağıyor" (Nieva en la oscuridad) 1.01.1938 Haber Ak

"Talihsiz Yusuf'un Gemisiyle Barcelon'a Seyahat" adlı İspanya İç Savaş günlerinde yazılmış ve yazılır yazılmaz da değişik gazetelerde yayımlanmış bu eserleri incelediğimizde öne çıkan özellikler şunlardır:

Dört bölümlük uzun şiirin birinci bölümü “Yusuf’un Hikâyesi” (La Historia de Yusuf) (Hikmet, 2007: 765) şiirinin girişinde kafiye ve redif kullandığını görmekteyiz. Elbette Nazım Hikmet geleneksel Türk Edebiyatının zengin anlatım özelliklerini bilir ve onları zaman zaman kullanırdı. Geleneksel anlatım özelliklerine harfiyen uyan şiirler de yazmıştır. Nazım Hikmet aşağıda göreceğimiz mısralarda kafiye ve redifi alışılmış kalıpların dışında kullanmıştır.

Bir dalyan gözcüsüydü Yusuf
Akdeniz limanlarından birinde
Saatler bu limanda
çamurlu, çıplak adımlarla yürürdü.
Çarşıda renkli yemişler çürürdü.
Deniz kıyısında çocuklar
İri balık leşlerini sürürdü.
Ve dalyanda Yusuf
göğsünü verip tuzlu, ıslak rüzgâra
direğin tepesinden tükürürdü
suda karpuz kabukları gibi
dizilen kayıklara.

İlkönce o görürdü

Nazım Hikmet alıntıladığımız bu mısralarında kullandığı yürürdü/ çürürdü/ sürürdü/ tükürürdü/ görürdü eylem bildiren sözcüklerindeki –ürdü sesleri redif, eylem bildiren fiillerin kökündeki -ür sesleri ise tam kafiyeyi oluşturur. Fakat bu dizelerde kafiye örgüsü aramak ise nafile olacaktır. Zira Nazım Hikmet’in şiiri klasik dörtlüklerle, kıtalarla veya beyitlerle yazılmamıştır. Bu dizelerin devamında 25. 26.

27. mısralarda yürürken/ çürürken/ sürerken sözcüklerinde redif ve kafiyenin kullanıldığına bir kez daha tanık olmaktadır.

Nazım Hikmet şairdir; en güzel sevda şiirlerini yazabilirdi, yazmıştır da ancak onun şiiri, devrimci şiirdi. Hangi konuyu işlerse işlesin şiirlerinde toplum, düzen eleştiri bir şekilde mutlaka yer bulurdu. İşte bunun örneği incelemekte olduğumuz şiirinde gözlemlemekteyiz:

Fakat bir gün yine
saatlerce yürürken
yemişler çürürken
ve çocuklar balık başlarını sürürken
dalyanda yılan derili uskumrular
ağlara vakitsiz girdiler.
Bunda Yusuf'un bir günahı yoktu ama
onu direğinden indirdiler.
Suda karpuz kabuğu gibi yüzen kayıklarla
Turna kuşları gibi gelen balıklardan
ayrı düşünce Yusuf
koskoca dünyada bir istavrit gibi aç kaldı.
bir sabah bir kayık çaldı,
yakalandı o gece

Dalyan gözcüsü Talihsiz Yusuf, balık sürülerinin ağlara ansızın girmesini göremeyince işinden olur, aç kalır, hırsızlık yapar ve yakalanır. Gelişmekte olan Türk burjuvazisinin gözünü kâr hırsı bürümüştür, karın tokluğuna dalyan gözcülüğü yapan Talihsiz Yusuf hiç suçu yokken işinden olur ve şairin deyişiyle “demirlerin

dışından / demirlerin içine geçti/ pek farkında olmadan”. Bakalım dalyan gözcüsü Talihsiz Yusuf’un başına içeride neler gelmiş:

İçerde esrar içti,
barbut oynadı gardiyana haraç vermeden.
Yedi yerden bıçak yedi bir gece

Gözünü kâr hırsı bürüyen Türk burjuvazisinin kurbanı Talihsiz Yusuf’un çekeceği çile bitmemiştir. Dışarıda çalışarak geçimini sağlama peşindeki Yusuf teknesinden, üretimden uzak kumarla, rüşvetle tanışmış, yedi yerinden bıçak yemiştir. Nazım’ın eleştirileri bu satırlarda devlet bürokrasisine yönelmiştir. Dışarıda iyi olan Talihsiz Yusuf, devletin güvencesinde olması gereken içerde türlü belalarla baş etmek zorunda kalmış, bazı kötü işlere girişmiştir.

“Talihsiz Yusuf’un Gemisiyle Barcelon’a Seyahat” başlıklı şiiri Nazım Hikmet’in tarzının hemen her özelliğini yansıtmaktadır, Nazım Hikmet’in şiir tarzını şöyle bir hatırlayacak olursak: “Özgür koşuk dediğimiz “serbest nâzım” kesinlikle ölçsüzlük değildi. Yer yer gene hece kalıpları kullanılıyordu. Ama kurallara bağlı kalınmadan, 'serbest' olarak davranılıyor, kalıptan kalıba geçiliyor, ya da hiçbir kalıba uyulmuyordu. Sözcüklerin birbirine bağlanması, vurgular, harflerin sesleri, dilin müziği, bütün bunları saran bir uyum şairin işçiliğindeki en belirgin özelliklerdi. Bu titiz işçiliğin amacı ise içeriğin şiirini ortaya çıkarmak, söyleneni etkili kılmaktı. Şiir yalnız biçimde değil, içerikte de aranıyor, yalnız söyleyişin değil, söylenenin de şiirsel olmasına çaba gösteriliyordu. Nâzım Hikmet heceleri değişik vurgular, sesleri yuvarlar, uzatır, kalınlaştırırdı. Şiirlerini, nasıl seslendirileceklerini düşünerek yazıyordu. Sürekli ayakta dolaşarak dizeleri yüksek sesle yineler, beğendiği biçime ulaşıncaya oturup kâğıda geçirirdi. Şairi hep bir kalabalığa şiir

okurken düşlüyor olmalıydı. Ona göre şiir birinin seslendirdiği, birilerinin de dinlediği bir şeydi. Başka bir söyleyişle, Türk şiirinde en göze batan biçimsel devrimi yaparken, Nâzım Hikmet şaire bir eylemci olarak yığınları kışkırtma görevini veriyordu.” (<http://www.guneydergisi.com/sayilar/41/286-nazim-hikmet-sisirisnin-biscimssel-ozelslikslesri.html?showall=1>) Sözcüklerin birbirine bağlanması, vurgular, harflerin sesleri, dilin müziği, bütün bunları saran bir uyum şairin işçiliğindeki en belirgin özelliklerdi. Şimdi bu özelliği, incelediğimiz şiirde nasıl gerçekleştirdiğini görelim:

İçerde bir orman hayvanı gibi cesur

kurnaz

korkak

doldurdu günlerini

farkında olmayarak

ve biz ki şimdi dışardayız,

denizdeyiz,

rüzgârdayız,

yelkenlerin altında Yusuf

iki büklüm

diz üstü oturuyor.

Nazım Hikmet şiirinin en belirgin özelliği genellikle kırık mısra düzeni ile yazılmasıdır. Yukarıda alıntılan mısralar da buna örnektir. Bir başka örneği de incelediğimiz şiirin ikinci alt başlığı olan “Yolculuk”(Hikmet.2007:767) bölümünden verelim:

Çizmiş Talihsiz Yusuf

gemisini

mahpusane çeşmesinin taşına

Çeşmeden

su içen

bir mahpus

bakıyor:

duvarsız denizler aşan geminin

kement başına.

Çeşmenin yanında

bembeyaz

bir ağaç,

bir erik ağacı.

Görüldüğü üzere satırların her birisi merdiven gibi basamaklar halinde belirli bir düzen içerisinde yazılmıştır. Her ne kadar serbest tarz olarak görünse de şiirdeki biçime baktığımızda şiirde bir düzen olduğunu görüyoruz. Kırık mısra düzenine iki örnekle değindikten sonra, gene aynı şiirdeki alıntılanan bölümlerdeki ses olayına baktığımızda genelde ses tekrarları yani aliterasyon dikkatimizi çeker. Örneğin özellikle birinci örnekte -k, -z, -d, sesleri, ikinci örnekte -b, -s, -ç seslerini tekrar ettiğini görüyoruz.

Kırık mısra düzenini Rus şair Mayakovski'den etkilenererek yazdığını bilmekteyiz. Ancak özellikle bir ucu İspanya'ya dayanan, bu yönüyle bizi de ilgilendiren bir olay Nazım Hikmet'in bu biçimi seçmesinde önemli rol oynamıştır.

“Yirminci yıllarda Moskova'da ağızdan ağıza dolaşan bir şiir vardır, Mihayil Svetlof'un "Granada" şiiri. Granada İspanya'da bir kasabadır. Şiirin kahramanı "Granada, Granada, Granada moya!" (Benim Granada'm) diye bir türkü söylüyor ve birdenbire alnından bir kurşun yiyince, Granada kelimesini sonuna kadar söyleyemeyip, "Grana..." diye ölüyor. Şiirdeki sözleri anlamayan Nâzım Hikmet, şiirde kelimeyi yarıda bırakma oyununu o zamanlar yazdığı "Salkımsöğüt" ve "Bahri Hazer" şiirlerinde kullanıyor. (Babayev, 1976: 80) Böylelikle kırık mısra düzeni Nazım Hikmet'le özdeşleşerek Türk edebiyatına giriyor. Ancak burada Nazım Hikmet'in bir yanılsaması söz konusudur. Sözü bir kez daha Ekber Babayev'e bırakalım; “Çok sonra, 1952'de, "Salkımsöğüt" ve "Bahri Hazer" şiirlerden söz açıldığı zaman Nâzım şöyle demişti:

- *Svetlof'un şiirinde patlamamış, fakat bir an sonra patlayacak bir el bombası, benim şiirlerimde ise batmamış, fakat bir an sonra batacak bir kayık ve düşecek bir at var.*

- *Ne söylüyorsunuz? Ne el bombası, üstat? dedim.*

- *Granata el bombası değil mi?*

- *Evet, el bombasıdır ama şiirdeki "Granata" değil, "Granada"dır, yani İspanya'da bir kasabadır.*

- *Yok canım! Hay allah kahretsin, öyle anlamışım ne yapayım, şiiri artık yazmışız...*

(Babayev, 1976: 80)

Bu örnek de, Nâzım Hikmet'te Sovyet şiirinin etkisinin önce şekilde olduğunu gösteriyor. O devirdeki Sovyet şiirinin etkisini her şeyden önce o devrin şiirini yaratan havada, ihtilalin doğurduğu heyecanda aramak gerekir. Dönemin Rus şairlerine önemli şiirler yazdıran ihtilal, iç-harp Nâzım'a da o heyecanlı şiirleri

yazdırmıştır. O zamanın Sovyet şiirindeki muhteva, hem Sovyet şairlerinde, hem Nâzım Hikmet'te müşterektir. Daima yeni bir öze yeni bir şekil arayan Nâzım Hikmet, Sovyet şairlerinin bulduğu bazı şekillerden faydalanmıştır. (Babayev, 1976: 81)

Nazım Hikmet, Anadolu'ya geçtikten, bir yandan savaşın bir yandan da halkın sorunlarıyla, o güne kadar yeterince farkına varamadığı gerçeklerle karşılaştıktan sonra, hece ve aruz vezni ile yetinemeyeceğini, yeni bir şiire, başka bir şiire geçmesi gerektiğini anlamıştır: "Anadolu'ya geçtim. Millet sıksa, Nuh'tan kalma silahıyla, açlığı ve bitiyle savaşıyordu Yunan ordularına karşı. Milleti ve savaşını keşfettim. Şaştım, korktum, sevdim ve bütün bunları yazmak gerektiğini sezdim. Şiirle yeni şeylerin, şimdiye kadar söylenmemiş şeylerin ifade edilmesi gerektiğini sezdim. Bu işte önce beni yeni öze göre yeni bir şekil bulmak meselesi ilgilendirdi. İşe kafiyeden başladım. Kafiyele mısraların sonunda değil de bir sonda bir başta denedim." (<http://www.yghforum.com/tarih/193504-nazim-hikmet-ran-hayati-ve-sanati.html>)

Nazım Hikmet'in İspanya İç savaşı günlerinde yazılan incelediğimiz şiirinin, "Denizdeki Şişe" adlı 3. bölümünün hemen girişinde, "Kafiyele mısraların sonunda değil de bir sonda bir başta denedim." sözlerini gerçekleştirdiği bir örneğe tanık oluyoruz;

Ölü bir lodos vardı;

Suyun üstünde dalgalar

Tembel, ağır balıklar gibi yuvarlanıyorlardı.

Yuvarlanıyorlardı dilsiz, sağır,

yuvarlanıyorlardı hiç bir yere çarpmadan

yenilmeden hiç bir seye,
hiç bir şeyi yenmeden, çatlayıp köpüklenmeden;
yuvarlanıyorlardı sonsuz

sonsuz bir can sıkıntısı halinde.

Alıntılanan bu dizelerde görüyoruz ki, “yuvarlanıyorlardı” sözcüğü tam da şairin dediği gibi bir sonda, bir başta kullanılarak şiirde kafiyeyi, ahengi sağlamıştır. Şair son iki dizede ise bunu ‘sonsuz’ sözcüğü ile gerçekleştirmiştir.

Geleneksel dize yapısını kökünden yıkan Nazım Hikmet’in şiirlerini iyi anlamak açısından görsel ve sessel özelliklerine değinmekte de yarar. Görsel açıdan şiirler basamaklandırılmış bir düzen gösterirler. Sözcükler ortalarından kesilmekte, kimi zaman tek heceye indirgenmektedir. Şair, şiirlerin kimi bölümlerini büyük harfle yazmakta, değişik yazı karakterleri ve punto kullanmaktadır. Bu yüzden sayfa düzeni kendi başına bir yapı olarak belirlemektedir. Sözcükler, harfler, satırlarla neredeyse bağımsız bir varlık kazanmıştır sayfada. Bu nedenle hem Nazım’ın şiirlerini çevirirken, hem de Neruda’nın şiirlerini çevirirken onların hem içerik hem biçim hem de sayfa düzeni bakımından şiirlerin asıllarına birebir bağlı kalmak son derece önemlidir. Bu öneme istinaden bizde çevirilerimizde aynı özeni gösterdik. Şairlerimizin şiirlerinin anlamı kadar görüşü ve biçimi de önemlidir. Bununla birlikte bir nokta özellikle vurgulanmalıdır: Nazım Hikmet görsel öğeleri, salt oyun olsun diye kullanmamaktadır. Şiirin kurgusu her zaman öze göre ayarlanmıştır: Çünkü Nazım’ın yazın anlayışı en yalın ifadesini "öz biçimi belirler" ilkesinde bulmaktadır. Bu yüzden "Makınlaşmak" şiirinde net bir şekilde görüldüğü gibi Nazım’ın şiirlerinin biçimi de seçilen sözcükler de hep içeriğe göre seçilmişlerdir. Bu devirdeki şiirleri bilhassa sahnedeki yahut hep bir ağızdan okunmak için ve bir

yürüyüş marşı temposuyla işlediği şiirlerden oluşuyordu. Bunun da elbette şekile etkisi oluyordu.

“Talihsiz Yusuf’un Gemisiyle Barcelon’a Seyahat” adlı şiiri, Louis Aragon da “Arkadaşım Nazım Hikmet” adlı yazısında anar. Aragon bu anmasında “Talihsiz Yusuf’un Gemisiyle Barcelon’a Seyahat” adlı şiirin kahramanı ile “Ceviz Ağacı İle Topal Yunus’un Hikayesi” adlı şiirin kahramanlarını, şairin cezaevinde tanıştığından bahisle Nazım’ın şiiri hakkında şu şekilde söz etmektedir: “Taranta Babu’ya mektuplardaki romantizmin denektaşı gerçektir. Aynı zamanda Türk ulusal geleneğinden yararlanıp XIII. yüzyıl mistiği Mevlana Celalettin’in rubailerine başvurarak bu rubaileri militan materyalizmin yeni deyiş biçimleriyle kaleme almıştı yeni baştan. Hem düş gücünün, hem de gerçeğin kızı olan bu şiirin anahtarı hapisanede bulunmuştu. Bütün bir halkın zararına olacak bir girişimden, halkı kurtarmak için hapse atılarak toplumdan uzaklaştırılan insan, orada Türk halkını bulmuştu. Belki de hiçbir halk, kendi dünyasını demir parmaklıklar sayesinde böylesine görmüş olmayacak. Şairin dizelerini dolduran kişilerden bir daha söz etmek gerek. İşte Topal Yusuf örneği. Elinde avucunda ne varsa, günden güne hepsinden yoksun kalan, altı yaşındayken cevizin dalından düşüp sağ bacağı kırarak, sonra parası pulu olmadığından ceviz ağacını satmaktan başka çaresi kalmayan yoksul Yunus. Ancak mutsuz Yusuf da hapisanedeki çeşmenin taşına bir vapur resmi çizmiştir: Şairle Yusuf vapura binerler, Barselona’ya gidip orada, özgürlüğün etiyle kemiğiyle çarpıştığını görmek isterler. İki yıldan beri Bursa hapisanesinde yatıyordu Nazım, bu şiiri yazdığında. Belki de 1940 yılında Barselona’nın Franco’nun eline düştüğünü bilmiyordu. Gene de Bursa’da her şey sanki hapisteki adam dünyanın merkeziymiş gibi olup bitiyordu. Zaten öyküleri, geçmiş zaman

öyküleri, dışarıda olup bitenleri de aynı zamanda masalımsı ve gerçek bir günlük gibi. Şiirlerini kimler için yazıyordu? Kuşkusuz öteki mahpuslar için, ama aynı zamanda şiirlerini ağızdan ağıza aktaran bütün bir halk için yazıyordu.” (Nazım Hikmet, Özel Sayı II: 340)

Çalışmamız sonunda yer olan ekler bölümünde bulunan çalışmamızda şimdiye kadar ele alınan Nazım Hikmet şiirine dikkatle bakıldığında öze göre biçimlenmiş sayfa yapılarını rahatlıkla görebiliriz. Sessel açıdan ise dizelerin uzunluğu/kısalığı, dizelerin, sözcüklerin kırılma biçimleri, kafiyelerin seçimi, yinelemeler, aruz ve hece ölçülerinin kullanımı tümüyle çok sesli bir müzik parçasının melodik yapısını yansıtmaktadır. "Salkımsöğüt" şiiri, şairin büyük ölçüde sözcüğün gerçek anlamında orkestrasyona dayanan eserlerine en iyi örnektir. “Nazım Hikmet 1950’lerde, Moskova’daki sanat gecelerinde üç Türkçe şiirini mutlaka okurdu. (Kerem Gibi, Bahri Hazer, Yeni Sanat) ‘Dili anlamıyorlar, bari ritmi ve uyumu anlasınlar’derdi. Gerçekten de tek sözcüğünü anlamadıkları halde, dinleyiciler üzerinde büyük etki uyandırıyor bu şiirler. Nazım Hikmet’in şiirinde şiirsel düşünce ayrı bir kıta ya da beyite yerleştirilmiş değildir. Kimi zaman bütün şiirin boyutları içinde gelişir bu düşünce... Mayakovski’de anlamsal birim kıtadır. Nazım Hikmet’te ise anlamsal birim satırdır. (Babayev, 1976: 142/270) Bu nedenle burada Nazım’ın şiirini çevirirken aslına sadık kalmak daha büyük bir önem arz ediyor. Burada Nazım’dan bir anekdotu aktarmayı yararlı görüyoruz. Nazım henüz Rusçayı yeterince öğrenemediği günlerde, onun şiirlerini Rusçaya aktaran çevirmen kendisine tanıştırdığında, hoşnutlukla onu selamlar. Yıllar geçer Nazım Rusçayı yeterince öğrenir. Bakar ki şiiri Rusçaya tercüme edilmemiş, neredeyse Rusça yeni bir şiir yazmıştır çevirmen. Nazım, “Dostum tebrik ederim, çok güzel şiirler

yazmışsın. Bunlar artık senin şiirlerin olmuş.” der çevirmene. İşte biz çalışmamızda Neruda’yı Türkçeye ve Nazım’ı İspanyolcaya çevirirken bu özeni göstermeye çalıştık. Şiirlerin anlamlarını yitirmeden biçimlerini de koruma çabası içinde olduk. Alıntıladığımız şiirlerin tamamına çalışmamız ekinde bakışumlu olarak yer vereceğiz. Dilerim okuyucunun beğenisini kazanır. Biz tekrar “Talihsiz Yusuf’un Hikayesi ”ne dönelim.

Talihsiz Yusuf

Bir yelken daha aç,

Yaklaştır biraz daha gittiğin yeri.

Ve bir dal

koparıp

erik ağacından

koy ki gemine

gelsin dümen suyunca mapusane güvercinleri.

Talihsiz Yusuf

beni de

yolcu al

gemine!

Yüküm ağır değil:

bir kitap

bir resim

bir defter.

İncelediğimiz şiirin “Yolculuk” adlı bölümünden alınan bu mısralar da şairin orkestrasyona dayanan dizelerine güzel bir örnektir.

"Şiiri, roman hikâye vesaire gibi edebiyat şubelerini yekdiğerinden, nisbi olarak ayıran şey, şekilden ziyade muhteva, hava, derinlik, ölçü farkı, fikir ve his sahasında gördükleri iştir.(...) Şehrin şiiri olan yeni şiirin terkibi ve tekniği daha mürekkep olmuştur. Hem melodi hem armoni. Hem kafiye hem kafiyesizlik, hem 'mısraı berceste' hem 'kül'. Hem solo keman hem orkestra. Yani bütün mürekkepliği ve hareketi ile mazisi, hali ve istikbali ile realiteyi ve o realite içindeki faal insanı 'iç' ve 'dış' âleminde aksettirmesi lazım gelen şiire uygun dinamik şekil ve ölçüler". Nazım Hikmet'te görsel öğelerle sessel öğeler hep bir aradadır, bütünü, yapıyı belirginleştirmek amacıyla kullanılmakta, aralarında denge kurulmaktadır. Aynı içeriği, olayı şiirin de romanın da ele alabileceğini belirten ve şiirin kuruluşunun daha karmaşık duruma geldiğini belirten Nazım Hikmet, daha ilk yapıtlarından itibaren karışık tekniklerden yararlanmıştır. Yani şiir ve düzyazıdan, oyun ve senaryo biçiminden, roman kurgusundan yararlanmıştır. "Şiirin birkaç sözle çok şey söyleyebilme olanaklarından, 'İnsan Manzaraları'nda yararlandım. Kimi zaman şiire çok yaklaştım, kimi zamansa çıplak bir nesir olarak kaldı yazdıklarım. Sinema ve tiyatro olanaklarından yararlandım destanımı yazarken". (Babayev, 1976: 210) Nazım Hikmet, "İnsan Manzaraları" yapıtının niteliği konusunda bir başka yazısında şunları söylemektedir: "Bu kitabım, bir şiirler kitabı değildir. Uyum öğeleri hatta uyaklar bulunduğu doğrudur. Fakat aynı ölçüde düzyazı; hatta senaryo öğeleri de vardır. En önemlisi de, burada belirleyici olan şeylerin, şiir öğeleri olmadığıdır." Nazım'ın şiiri, nesre yaklaştırma, dize yerine satırı odak noktasına koyması konusunda detaylı bilgi için Öykü Terzioğlu'nun, Hilmi Yavuz ve Talat S. Halman'ın danışmanlığında hazırladığı "Nazım Hikmet ve Sömürgecilik Karşıtlığının Poetikası" adlı yüksek lisans tez çalışmasına bakılabilir.

“Nazım Hikmet, gazetede gördüğü Rusça bir şiiri biçimsel düzlemde örnek olarak 1922 yılından itibaren Türkçe şiir geleneği ile hesaplaşmaya girişmiş, dönemin egemen olan normlarına aykırı düşen, okurların alışık olmadığı tarzda bir şiir anlayışı geliştirmiştir. 1929 yılında yayımlanan ilk kitabına “835 Satır” adını vermiştir. Böylelikle şiirle düz yazı arasında bir ilişki kurmuş, bu kitabın konusunu oluşturan üç kitabından ikisi olan “Jokond ile Sİ-YA-Y (1929)” ve “Benerci Kendini Niçin Öldürdü?” den “roman” olarak söz ederek şiirle roman arasındaki sınırları silikleştirmiştir.” (Terzioğlu, 2009: 20-21). Nazım’ın “Memleketimden İnsan Manzaraları” adlı anıt yapıtı şiir, düzyazı, tiyatro ve senaryo öğelerinin, bu karşıt unsurların bir bileşkesidir. 1961 yılında yazdığı, Varşova’dan başlayıp Küba’ya uzanan, oradan tekrar Moskova’ya dönüşünü kaleme aldığı “Saman Sarısı”, şiirden daha çok bir gezi yazısını, seyahatnameyi andırır. Yine Havana’da başlayıp Moskova’da bitirdiği, Küba Devriminden duyduğu mutluluğu, kıvancı dillendirdiği “Havana Röportajı” adlı eseri de şiirden çok Küba’da olup bitenleri bildiren bir gazete havadisi havasındadır. Bundan dolayı da Nazım Hikmet ürününe “Havana Röportajı” adını uygun görmüştür. Elbette Nazım’ın değişik teknikler kullandığı birçok çalışması vardır ancak biz daha çok İspanya ve İspanyolca konuşan ülkelere ilişkin verdiği eserlere odaklandığımızdan “Saman Sarısı” ve “Havana Röportajı”nı örneklendirdik. Elbette incelediğimiz “Talihsiz Yusuf’un Gemisiyle Barcelon’a Seyahat” adlı yaratısı da bu bağlamla değerlendirilmelidir.

Nazım Hikmet şiirinin özelliklerine İspanya ve İspanyolca konuşan ülkelere ilişkin verdiği eserlere odaklanarak şöyle bir göz attıktan sonra, çalışmamıza konu olan esas şiirimizi incelemeye devam edelim. “Yolculuk” adlı ikinci bölümün 38. dizesinden 43. dizesine kadar olan bölüme kulak verelim;

Limanlara uğruyoruz birer birer.

Sevinçli, sonsuz bir hayat olan denizler

limanlarla bitiyor.

Dünya limanlarının çoğunda bugün

ölmek kolay, Yusuf.

yaşamak zor!

Dünya XIX. yüzyılın sonlarında ve XX yüzyılın başlarında ticari kapitalizmin en vahşi dönemini yaşıyordu. “Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler” yaklaşımı insan onurunu hiçe sayıyordu. Bu serbest ticaretin üstleri elbette limanlardı. Hiç şüphe yok Nazım Hikmet, “Dünya limanlarının çoğunda bugün /ölmek kolay, Yusuf. /yaşamak zor!” derken, limanlarda gerek dok işçilerinin, gerekse de limanlarda gemileri doldurup boşaltan işçilerin yaşam şartlarının ne kadar ağır olduğuna atıfta bulunmaktadır.

Nazım Hikmet, çalışmamızın girişinde de belirttiğimiz gibi dünya sorunlarına yabancı kalmamış, dünyanın en uzak köşesindeki haksızlıklara karşı yoksul, ezilen halkların sesi olmuştur. İtalya’da gelişen olaylara karşı da ilgisiz kalmamış ve bildiğimiz gibi bu olaylara karşı destansı bir yapıt “Taranta-Babu’ya Mektuplar” adlı eseri kaleme almıştır. İtalya’da gelişen olaylara duyduğu ilgiyi incelediğimiz şiirde de sürdürmüştür. Birkaç dize ile de olsa “Yolculuk” bölümünün son dizelerinde İtalya gerçeğine parmak basmıştır:

Adriyatik.

Bir balıkçı gemisine rampa ettik,

Haber sorduk İtalya’dan.

Çeşit çeşit ayrılırken güvertede kımıldanan balıkları,

Ankonalı bir ihtiyar:

“—İtalya bildiğin gibi,

Kaçak Negüs ve muzaffer Duçe bahtiyar!”

dedi.

Ankolalı balıkçının hakkı var.

Geçebildi altın defne dalı

muhteşem palavra

ve Negüs

banyosuz bir saraydan çıkıp

girdi banyolu bir saraya.

Her zaman Akdeniz’in bir kültür denizi olduğu söylenegelmiştir. Şairimiz Nazım da şiirin “Denizdeki Şişe” (Hikmet, 2007: 770) bölümünün 10. özellikle 11. ve 12. dizelerinde Akdeniz’in bir kültür denizi olduğuna göndermede bulunuyor;

Bu kahrolası dalgaların elinde,

Tunus’un şarkıları Malta’nın şimalinde

tahta bir tabut gibi yüzüyordu teknemiz.

“Denizdeki Şişe” bölümünün ilk dizelerinde yer alan ve Nazım’ın kafiyeyi oluşturan ‘yuvarlanıyorlardı’ sözcüğünü nasıl kendine özgü bir tarzda kullandığını göstermek için alıntıladığımız bölümde deniz dalgalarını da kişileştirdiğine tanık oluyoruz:

Ölü bir lodos vardı;

Suyun üstünde dalgalar

Tembel, ağır balıklar gibi yuvarlanıyorlardı.

Yuvarlanıyorlardı dilsiz, sağır,
yuvarlanıyorlardı hiç bir yere çarpmadan
yenilmeden hiç bir şeye,
hiç bir şeyi yenmeden, çatlayıp köpüklenmeden;
yuvarlanıyorlardı sonsuz
sonsuz bir can sıkıntısı halinde.

Akdeniz’de dalgaların birbirlerine düşmanlığı yoktur, kendi hallerinde yuvarlanıp gitmektedirler. Dalgalar, Talihsiz Yusuf’un gemisinin önüne bir şişe çıkarıverir. Şişeden bir not çıkar, tam bir asır öncesinden:

1823 senesi 16 Eylülde, Septe Boğazı’nda batırılan

Üç direkli İrma firkateyninden verin haberi.

Talihsiz Yusuf okuyunca bu satırları hiç düşünmeden yazarın yüzüne bakar:

—geç kaldık, dedi.

tam bir asır.

—Hayır geç kalmadık, dedim.

Barselon’a gidiyoruz.

Bu dizeler “Denizdeki Şişe” bölümünün son mısralarıdır. Şiir sanki bir dalyan gözcüsü Talihsiz Yusuf’un sıradan bir macerasını anlatıyor gibi devam ederken birdenbire bir şey oluyor. Talihsiz Yusuf ve buraya kadar şair olan, burada adeta “ben” anlatım tarzını benimsemiş bir roman yazarına dönüşen anlatıcı ile beraber Barcelona’ya gitmeye karar verirler. Ne yapacaklardır Barselona’da, nereye kimin yanına gideceklerdir? Üç direkli İrma firkateyni bir asır önce batmıştır. Şimdi kimi,

neyi kurtaracaklar? Bu soruların cevabı “Talihsiz Yusuf’un Gemisiyle Barcelon’a Seyahat” adlı şiirin dördüncü bölümünde, “Karanlıkta Kar Yağıyor” (Nazım Hikmet, 2007: 772-774) dizelerinde karşılık bulacaktır. Nazım Hikmet’in İspanya deyince insanlarımızın hatırladığı şiir “Karanlıkta Kar Yağıyor” adlı bölüm müstakil bir şiir değil aslında, daha öncede zikrettiğimiz gibi “Talihsiz Yusuf’un Gemisiyle Barcelon’a Seyahat” adlı dört bölümlük şiirin, 01.01.1938 tarihinde Haber Ak’ta yayımlanan son bölümüdür. Bu şiirin aşağıda alıntılanan uzun bölümüne dikkatimizi verdiğimizde Nazım Hikmet’in şiiri sadece biçimde değil içerikte de aradığına, sadece söyleyişin değil söylenenin de şiirsel olmasına çaba gösterdiğine tanık oluyoruz:

Kimdin, nerden geldin, ne yapardın?

Ne bileyim,

meselâ;

Astorya kömür ocaklarından gelmiş olabilirsin.

Belki alnında kanlı bir sargı vardır ki

kuzeyde aldığın yarayı saklamaktadır.

Ve belki varoşlarda son kurşunu atan sendin

"Yunkers" motorları yakarken Bilbao'yu.

Veyahut herhangi bir

Konte Fernando Valaskerosi de Kortoba'nın çiftliğinde ırgatlık

etmişindir.

Belki "Plasa da Sol" da küçük bir dükkânın vardı,

renkli İspanyol yemişleri satardın.

Belki hiçbir hünerin yoktu, belki gayet güzeldi sesin.

Belki felsefe talebesi, belki hukuk fakültesindensin
ve parçalandı üniversite mahallesinde
bir İtalyan tankının tekerlekleri altında kitapların.
Belki dinsizsin,
belki boynunda bir sicim, bir küçük haç.

Şiirin bu dizelerinde bazılarının başında kullanılan “belki” sözcüğü şiirde bir ahengi sağlamak, şiire canlılık kazandırmak ve okuma yazma oranı son derece düşük olan halkın bir dua gibi kolaylıkla aklında kalmasını temin etmek için sürekli yinelenmiştir. Ayrıca bu “belki” sözcüğünün dize başlarında yinelenmesi Nazım Hikmet’in Türk diline kazandırdığı farklı bir biçim zenginliğidir. Kim bilir belki de bugün Nazım Hikmet ve İspanya deyince bazı insanlarımızın “Karanlıkta Kar Yağıyor” adlı bölümü hatırlamaları bundandır.

Ne mâveradan ses duymak,
ne satırların nescine koymak o "anlaşılmayan şeyi",
ne bir kuyumcu merakıyla işlemek kafiyeyi,
ne güzel laf, ne derin kelam...

Çok şükür

hepsinin

hepsinin üstündeyim bu akşam.

Bu akşam

Şiire Nazım Hikmet etkileyici bir giriş yapıyor ve Nazım Hikmet şiirinin birçok özelliklerini daha bu ilk dizelerde görebiliyoruz. Dizelere “ne” sözcüğü ile başlıyor, sözcük yinelemesi yapıyor, böylece akılda kalıcı olmasını umuyor. Sonra da

sözcük yinelenmesini “hepsinin” kelimesi ile gerçekleştiriyor. Kafiye olarak ta “bu akşam” söz öbeğine tanık oluyoruz. Fakat buradaki kafiye geleneksel kullanım kalıplarında değil; tam da Nazım Hikmet dediği gibi yapıyor. Kimi yerde kafiye kullanmıyor kimi yerde kafiye oluşturan sözcükleri bir dize sonunda, bir dize başında kullanarak kendi tarzına uygun hareket ediyor. Yine kırık dize biçimine tanık oluyoruz. Kimi dizeler iki heceli bir sözcük, kimisi üç heceli iki sözcük, kimisi de on sekiz heceli yedi sözcükten oluşabiliyor. Madrid kapısındaki nöbetçiye onun işitemeyeceği bir şarkıyı söyleyen şair, nöbetçinin karşısındaki orduyu şöyle tanımlıyor:

Karanlıkta kar yağıyor,
sen Madrid kapısındasın.
Karşında en güzel şeylerimizi
ümidi, hasreti, hürriyeti
ve çocukları öldüren bir ordu.

Nazım Hikmet, ‘son çağın son sözünü söylemiş insan’ diye tanımladığı önderi Lenin’in ölümü için de kullandığı karanlıkta kar yağması imgesini İspanya İç Savaşı için de kullanıyor. Karanlıkta kar yağması zorlu, çetin ve olumsuz yaşam koşullarını simgelemektedir.

Afşar Timuçin, “Karanlıkta Kar Yağıyor” şiirinde Nazım Hikmet’in, “Benzetmelerden çok tanımlara ve belirlemelere yer verir. Şair güzel şiir yazma kaygısında olmadığını, derin söz, güzel söz söylemeyi düşünmediğini belirterek girer şiire. Şiirin sonlarına doğru bir yerde, ustaca çizilmiş bir imge, şiire özel bir tat özel bir güç katar:

Hâlbuki biliyorum,
bu soğuk karlı havalarda
iki çıplak çocuk gibi üşümektedir
Madrid kapısını bekleyen ıslak ayakların.

Bunun dışında şiir, bütün gücünü, göstermelerin oluşturduğu yalınlıktan alır. Ve acılı karamsar hava bu uzun şiirde boydan boya duyurur kendini. Şair, Franco'nun ordusunu şöyle tanıtır.

Karanlıkta kar yağıyor,
sen Madrid kapısındasın.
Karşında en güzel şeylerimizi
ümidi, hasreti, hürriyeti
ve çocukları öldüren bir ordu.

Ve şiirde Madrid kapısındaki nöbetçinin her an ölebileceği acı gerçeğini ve kendi çaresizliğini belirtir. Görüldüğü gibi Nazım Hikmet, 1937 yılında yüreği bütün dünya insanları için çarpan, kafası bütün dünya insanları için çalışan bir evren şairi olma niteliği kazanmış, henüz evrensel üne kavuşmadığı bu dönemde evrensel genişlikte bir sanat yaratmıştır.” (Timuçin, 2002: 45-46)

Pablo Neruda'nın çiçekli evi bir gün “Yunkers” bombardımanı ile bir harabeye döner. Neruda'nın şiirinde çiçekli evi, yaşama sevincini yok eden ordu, Nazım'ın şiirinde en güzel şeyleri, umudu, hasreti, hürriyeti ve çocukları öldürür. Nazım'ın İspanya İç Savaşını konu alan tamamlanmamış romanında da gördük ki faşizm Almanya'da da, İtalya'da da İspanya'da da halka kan ve ölümden başka bir şey getirmemiştir. Ve bu kan dökücülük, kıyıcılık sadece kendi ülkeleriyle sınırlı

kalmayacak, tüm dünyaya yayılacaktır. I. ve II. Dünya Savaşlarında olduğu gibi. Dahi Nazım Hikmet'in, "Piraye İçin Yazılmış Saat 21-22 Şiirleri" içinde yer alan 7 Aralık 1945 tarihli eserinin bir kısmını buraya almak sanırım yararlı olacaktır:

Bursada havlucu Recebe
Karabük fabrikasında tesviyeci Hasana düşman
fakir köylü Hatçe kadına
ırgat Süleyman'a düşman
sana düşman, bana düşman, düşünen insana düşman
vatan ki bu insanların evidir, sevgilim onlar vatana düşman.

Neruda'nın şiirinde faşizm, üretim araçlarına, İspanya'da üretilen zenginliklere, buğday başaklarına, üzüme, madene ve çiçekli eve düşmandır. Nazım'ın şiirinde faşizm, tesviyeci Hasan'a, havlucu Recep'e, ırgat Süleyman'a, fakir köylü Hatçe kadına düşmandır. İşte faşizm budur. Bakmasını bilen gözler İspanya'da olsun, Türkiye'de olsun faşizmin halk kitlelerine ne getirdiğini iyi anlarlar. Bunu halka anlatmayı bir görev bilirler, tıpkı Neruda ve Nazım'ın yaptığı gibi.

Nazım Hikmet'in şiiri "Talihsiz Yusuf'un Gemisiyle Barcelon'a Seyahat"ın en görkemli bölümü hiç şüphe yok ki "Karanlıkta Kar Yağıyor" bölümüdür. Bu şiirin görkemi Nazım Ustanın başyapıtı, "Kuvâyi Milliye Destanı"nın oluşmasına da kaynaklık etmiştir. Bunu elbette elde ettiğimiz kaynaklara dayanarak söylüyoruz; şimdi sözü Mehmet Fuat'a bırakalım. Bakalım "Karanlıkta Kar Yağıyor" nasıl olmuş ta "Kuvâyi Milliye Destanı"nın yazılmasına etken olmuş;

“Yıl 1937. Ankara’da Şevket Süreyya Aydemir’in evinde, Nâzım Hikmet, İspanya İç Savaşı’nı anlatan bir şiirini okumaktadır coşkuyla. Emniyet Genel Müdürü Şükrü Sökmensüer çok duygulanır ve gözleri yaşararak Nâzım Hikmet’ten bir dilekte bulunur.

-Bu şiirde ne komünizm, ne kapitalizm var. Bu şiirde anlatılan halkın isyanıdır. Tıpkı bizim İstiklal Savaşı’mızda olduğu gibi. Ama ne yazık ki hiçbir Türk şairi halkımızın yazdığı Kurtuluş Savaşı Destanını dile getirmedi, halkımızın gösterdiği fedakârlıkların şiirini yazmadı Yazık değil mi, Nâzım? Bizim halkımızın isyanı ve savaşı yanında İspanya İç Harbi çocuk oyuncağı kalır. Yaz Nazım, Anadolu destanını yaz. Yaz Nazım, sana yakışır Anadolu destanı yazmak sana yakışır” (Fuat, 2001: 283)

“Karanlıkta Kar Yağıyor” şiirinin coşkusu “Kuvâyi Milliye Destanı”nın yazılma düşüncesini oluşturur Nazım Hikmet’te. Halkımızın yedi düvele karşı gösterdiği direnişin ve yaptığı fedakârlığın sonucu elde edilen kurtuluşun destanını yazma isteği uyanmıştır şairde. “Karanlıkta Kar Yağıyor” şiiri “Kuvâyi Milliye Destanı”nın doğmasına neden olmuştur.

“Kuvâyi Milliye Destanı”nın yazılmasına neden olan “Karanlıkta Kar Yağıyor” şiiri, İspanya İç Savaşı, “Memleketimden İnsan Manzaraları” içinde yer bulmuştur. “Memleketimden İnsan Manzaraları” adlı uzun şiirin ilk sayfasında bulunan ithaf bölümünden anlıyoruz ki şiire 1939’da İstanbul’da başlanmıştır. (Hikmet, 2007: 959) Bu bizim için önemlidir, zira tutuklanmadan önce İspanya İç Savaşına dair sayısız yazı ve hatta tamamlanmamış roman yazan Nazım, tutukluluk döneminde ve mahkûmiyet yıllarında da İspanya İç Savaşına ilgisini devam

ettirmiştir, özgürlük günlerindeki kadar olmasa da. Şimdi şairin savaştan sonra İspanya İç Savaşına nasıl değindiğine göz atalım.

Ankara cezaevinde Süleyman, Halil ve diğer mahkûmlar dünyada gelişen olaylar üzerine sohbet ederler. Süleyman sözü İspanya'ya getirir:

“—İberik yarımadasının ‘en büyük vatanseveri’ Franco
saldırdı Faslı Arapları ve Alman uçaklarını
halkçı İspanyol vatanının üzerine.
Ve işte vurdun kahramanı Meraşal Peten.
Fransız kasketlerinden ürkerek
Fransa’yı düşmana teslim eden...
Vatan sevgisi mi bu hergeleler?

Hangi vatan sevgisi?” (Hikmet, 2007: 1215)

Nazım Hikmet’in, “Memleketimden İnsan Manzaraları” şiirinin bu bölümünde ifade ettiği görüş, incelediğimiz yazılarındaki ve “Yaşamak Hakkı” eserindeki görüşlerle tam bir uyum içerisindedir.

“Memleketimden İnsan Manzaraları”nın dördüncü kitabının birinci bölümünde, Fransızca ve Arapçayı eskiden beri bilen, radyo maniye tutulduktan sonra Almancayı, İngilizceyi, Rusçayı, İtalyancayı kendi kendine öğrenen ve radyo istasyonlarını karıştırırken Cevdet Bey güldü :

“—Cazbant sizi sarmadı Hacı baba,
İspanya’ya, Barselon’a gidelim.
İspanya’ya, Barselon...
Nasıl sustu,

neden sustu Dolares İbarruri Passionaria?

Sesi güneş gibi bir şeydi kadının.

Halâ arar dururum İspanyol radyolarında o sesin benzerini:

kalın

aydınlık

sıcak...

Ben İspanyolca anlamam,

Fakat silsileme bile sövse dinlemek saadetti onu..."

Ve Cevdet Bey ümitsiz açtı Barselon'u." (Hikmet, 2007: 1351)

Dolores Ibárruri, Bask kökenli komünist politikacı ve İspanya İç Savaşının daha çok La Pasionaria olarak bilinen cumhuriyetçi lideri. Madrid savunması sırasında öne çıkan No Pasarán sloganı ve cumhuriyet savunusu belki de onun en iyi bilinen yanıdır. 1921 yılında kuruluşuyla birlikte, İspanya Komünist Partisi'nin ilk üyelerinden biri oldu. 1930'larda İspanya Komünist Partisi'nin yayını "Mundo Obrero"da yazardı ve 1936'da İkinci Cumhuriyet sırasında Asturias meclisine vekil olarak seçildi. İspanya İç Savaşının sona ermesinden sonra İspanya'dan sürgüne gönderildi. 1960'tan 1989'daki ölümüne kadar Parti'nin başkanlığı görevini sürdürdü. 1977'de İspanya'ya dönünce, ilk kez İkinci Cumhuriyet sırasında temsil ettiği bölgeden, Cortes'e yeniden vekil olarak seçildi. Genellikle 20. yüzyılın etkili konuşma ustalarından biri olarak kabul edilir. Yaşamını kısaca özetlediğimiz Dolores Ibárruri susmuştur çünkü iç savaş bitmiş Franco galip gelmiş, Nazım'ın fikir birliği ettiği yoldaşları ya İspanya'nın bülbülü Miguel Hernández gibi susturulup öldürülmüş, ya da Dolores Ibárruri gibi sürgün edilmişlerdir.

Nazım Hikmet'in şiiri "Talihsiz Yusuf'un Gemisiyle Barcelon'a Seyahat" in en görkemli bölümü hiç şüphe yok ki belirttiğimiz gibi "Karanlıkta Kar Yağıyor"

bölümüdür. Öyle görkemli bir şiir ki bu yukarıda alıntıladığımız satırlarda görüldüğü gibi dinleyicinin ve/veya okuyucunun yoğun bir duygu seline kapılmasına neden olur. Bu duygu seline emniyet müdürü bile katılır. Neden böylesine etkileyicidir bu şiir. Çünkü bütün şiir gücünü imgelerin oluşturduğu yalınlıktan alır.

Nazım, İspanya İç Savaşının başladığı 17 Temmuz 1936'dan, tutuklandığı 17 Ocak 1938'e kadar tam on sekiz aylık süreyi kaplayan dönemde üzerinde en çok eser verdiği, şiirler, yazılar yazdığı konu İspanya İç Savaşı olmuştur. Nazım Hikmet'in İspanya İç Savaşı ile bu kadar alakadar olması kimi iktidar odaklarının hoşuna gitmemiştir. Zaten onun düşüncelerinden de hazzetmeyen iktidar çevreleri onu sudan sebeplerle, düzmece iddialarla tutuklamışlar, sonra da ağır cezaya mahkûm ettirmişlerdir. Mahkûmiyetine neden olarak gösterilen sebeplerden birisi bizim için önemlidir. Abdulkadir Konuk, "1938 Harp Okulu Olayı ve Nazım Hikmet" adlı kitabının tanıtım bölümünde Nazım'ın tutuklanmasını naklederken okuyucuya; "Başka türlü bir ayaklanmaydı bu. Kitaplar okunuyordu okulda. Ders kitaplarından ayrı kitaplar okunuyordu. Kimsenin kafası almıyordu Harp Okulu'nda Balzac'ın, Zola' nın, Tolstoy'un, Anatole France'ın, Gorki'nin, Pirandello' nun, Dostoyevski'nin okunmasını. Günlük gazetenin bile gizli gizli okunduğu, "Ulus" gazetesinin korka korka sokulduğu bir okuldu burası. Nasıl oluyordu da Haydar Rıfat'ın çevirileri okunuyordu. Benito Pérez Galdós'un "İspanya Kurtuluş Savaşı", "Yarı Müstemleke Oluş Tarihi" okunuyordu. Ya bir gün orduyu sararsa bu "isyan?" Ne olurdu o zaman vatanın hali? Yuvarlanır giderdik. Demek bizi yutmak isteyen düşman içimize kadar sokulmuştu. (Konuk, 2009: 6)

Şair A. Kadir, o günlerde Harp Okulu öğrencisidir. Edebiyattan, felsefeden konuşabildiği bir avuç arkadaşıyla birlikte kitaplar okumakta, uzun uzun sohbetler

sırasında bu okuduklarını paylaşmaktadır. 1938 yılı başlarında bir ders sırasında okul yöneticileri sınıflara girerek bu öğrencileri alırlar. Hücreler, sorgular, korkutmalar başlar. Nâzım Hikmet'i okumakla, onunla ilişkiye geçmekle ve nihayet yabancı devletlerin ajanı olmakla suçlanırlar. Ve Nâzım Hikmet de bu nedenle tutuklanır. Hüküm giyer, hapse atılır. Demek ki tespit ettiğimiz olgu, bizden önce A. Kadir tarafından da geçirilmesiyle bir belgeye dönüştürülüyor.

2.4. Nazım Hikmet'in İspanyolca Diyarlarının Yazarlarıyla Etkileşimi

İspanya İç Savaşı sürdüğü günlerde İspanya'da verilmekte olan mücadeleye dair hayranlığını ve desteğini sunmak için kaleme aldığı “Talihsiz Yusuf’un Gemisiyle Barcelon’a Seyahat” adlı şiiri yirmi yıllık gecikmeyle İspanya’ya, Arjantin’den, Fransa’dan ulaşmıştır. Ancak Nazım’ın mesajı İspanya’ya ulaştığında faşizme karşı verilen mücadele kaybedilmiş, Halk Cephesi’nde yer alanların çoğu öldürülmüş, hapse atılmış, ülkelerinden uzak diyarlarda yaşamak zorunda kalmışlardı.

Franco rejimi altında ülkesinde kalmayı tercih eden Blas de Otero, Nazım’ın “Karanlıkta Kar Yağıyor” şiirine cevaben yazdığı, “Cartas y Poemas a Nazım Hikmet” (Nazım’a Mektuplar ve Şiirler) (Otero, 1963: 137-139) adlı eseri sansürlendi. Yazıldıktan on yıl sonra yayımlanabilen “En Castellano” kitabında yer alan, Nazım’a adanmış eserinin son kısmında, hem mücadeleyi kaybetmelerinden

sonraki on dokuz yıl boyunca nasıl kahrolduklarını ortaya koyuyordu hem de Nazım'a yalvarıyordu:

“...Senin sözün bu köhne cezaevinin parmaklıkları arasından
Kantabra üzerine yükseldi,
İspanya'da çınladı
Dumlupınar meydanında bir kılıç gibi,
... Sana yalvarıyorum bizimle kal,
sana sunabileceğimizin hepsi: kayıp
ondokuz yıldır,
harcanmış, kırılmış daha fazlası
gönlümün derinliklerinde
merhamet
göster benim yaralı İspanya'ma.
...Asla benim adımlı duymadın duymuş da olamazsın, değil mi ki,
ayrılmışız denizler dağlar ve benim kahrolası
tutsaklığım yüzünden,
aşkın kudretine sevdalı
sade bir şairim, fakat gerçekten,
acılar maruz kaldım herhangi biri gibi,
az çok bilmediğinden yazmayanlar gibi, yapamadığından
konuşamayan diğerleri gibi, öldüler
korkudan ve açlıktan
konuş, yaz sen, Nazım Hikmet
sana söylediklerimi oralarda anlat, bahset bize

doğu rüzgârlarından ve günün gerçeğinden,
İşte gölgeler arasında sana yalvarıyorum, duy bizi.

Uzunluğundan dolayı kısım kısım buraya aldığımız Blas de Otero'nun tarafımdan tercüme edilmiş şiirinin tamamına Türkçesiyle ve orijinaliyle beraber bakışumlu olarak ekler bölümünde yer vereceğiz.

Blas de Otero'nun, "Cartas y Poemas a Nazım Hikmet" adlı Nazım Hikmet'in "Karanlıkta Kar yağıyor" şiirine nasıl göndermelerde bulunduğu, şairinin Nazım'dan nasıl etkilendiğı üzerinde uzun uzadıya duracak değiliz burada. Ancak şunu söylemeliyiz ki iki şiiri yan yana koyup, Nazım'ın yaptığı gibi şiirleri yüksek sesle okumak, hatta biraz önce aktardığım dizelere bir kez daha göz atmak bu göndermeleri ve etkileşimi görmeye yeterli olacaktır.

İspanya'da Nazım Hikmet'in sesine ses verenler sadece Blas de Otero ile sınırlı değildir. Uzun yıllar Franco'nun hapishanelerinde kalan ve aynı Nazım Hikmet gibi Uluslararası Af Örgütünün çabaları sonucu özgürlüğüne kavuşan Marcos Ana da bu sese katılır. "Decidme cómo es un árbol" (Bir Ağacın Nasıl Olduğunu Söyleyin Bana) adlı anılarını derlediğı kitabında Nazım Hikmet'in yaşam ve mücadele azminin kendisi gibi tutsak arkadaşlarına da direnme gücü verdiğini belirtmiştir. Tıpkı Nazım Hikmet gibi bazı çevrelerce umudun ve direncin sembolü olarak bilinen Marcos Ana, Avrupa Parlamentosunda yaptığı bir konuşmada Nazım'ın "Yaşamaya Dair" şiirini okumuş, yaşamı boyunca bu şiirin temsil ettiğı düşünceleri rehber edinmiş ve bu şiiri birçok yerde tekrarlamıştır

Has de saber morir por los hombres,
İnsanlar için ölebileceksin,

y además por hombres que quizás nunca viste,
hem de yüzünü bile görmediğın insanlar için

y adems sin que nadie te obligue a hacerlo,
hem de hiç kimse seni buna zorlamamışken

y adems sabiendo que la cosa ms real y
bella es vivir."
hem de en güzel en gerçek şeyin
yaşamak olduğunu bildiğin halde
(<http://www.izquierda-unida.es/node/1337>)

Marcos Ana cezaevi anılarını ve yaşama nasıl tutunduğunu anlatırken kitabının tanıtım yazısında Nazım'ı anmadan geçemiyor ve onunla gurur duyduğunu söylüyor; "Yaşamımla, mcadelemede bana eşlik eden yoldaşlarımla, varlığıma anlam veren yüce düşüncelerimle gurur duyuyorum ve en güzel yaşam biçiminin başkaları için yaşamak olduğunu bildiğimden başkaları için yaşamağa devam ediyorum" sözlerinden sonra yine biraz önce alıntıladiğımız "Yaşamaya Dair" şiirinin aynı kısmını kullanıyor. "La voz del patrimonio cubano", Küba Radyosuna verdiği Ropartajı da yine aynı şiirle bitiriyor. (<http://www.habanaradio.cu/articulos/6109/>)

Nazım sadece cezaevindeki komünist şaire yaşama direnci vermemiş aynı zamanda bazı İşpanyol yazarlara da esin perisi olmuştur. Bunların en önemlisi 2006 yılında İşpanya'nın en saygın edebiyat dl, Cervantes dln kazanan Antonio Gamoneda'dır. Antonio Gamoneda, Cervantes dln alırken yaptığı konuşmada dünyanın en iyi şairlerinden biri olarak vurguladığı Nazım Hikmet'i sevgi ve saygı ile anarak onun "Don Quijote" adlı şiirini okuyor. (http://cultura.Elpais.com/cultura/2007/04/23/actualidad/1177279204_850215.html)

2003 yılının 18 Temmuzunda Lugo niversitesinde yaptığı "Presencias de la Poesia europea" (Avrupa'nın şiir Varlıkları) adlı sunumda Avrupa şiirinin değerli temsilcileri hakkında görüşler ileri sürüp, onların birer şiirini okuyor. Sıra Nazım

Hikmet'ten söz etmeye gelince onun üç şiirini birden okuyor. Onun hakkında neler anlattığına gelin hep beraber kulak verelim;

“Nazım Hikmet'ten çeviriler yaptığım bilindir. Gerçek şu ki sadece bir tane Fransızca baskısını İspanyolcaya çevirdim, bunu layıkıyla başarmaya çalıştım aynı değerde olmadı fakat eşit oldu. Nazım Hikmet'in bir düzine kadar şiirini yayınladım, gerçek budur. Nazım'dan söz ederken belirtmeliyiz ki onun gibi gerçek bir sosyal değere sahip olan ve bu değeri dünya görüşü ile harmanlayabilen ve aynı zamanda evrensel edebi yeteneğe sahip çok çok az şair vardır. Çok az şairde bu yetenek, bu özellik vardır: Düşüncelerden yalıtılmış bir şiir yazmak çok zordur fakat şiirsel düşünce, politik düşünce yavanlığında olmamalıdır. İşte Nazım Hikmet zor olanı başarmıştır. Politik ifade gücüne ve kendi özel yaşamına geçmeden önce duyarlılık, sevgi ve bu sosyal düşüncelerle dolu radikal değişimi içselleştirmeyi başardı. Tabiri caizse, bu düşünce onun acılarından ve umutlarından ayrılmaz hale geldi. Öyleyse söz konusu olan bir ideolojik bir kavga değildir. Söz konusu olan umutlar, acılardır. Göstermiş olduğum bu içselleştirme, şiirlerinde düşüncelerini dizelerine yedirmelerden dolayı onun şiirlerinin sosyal içerikli değeri sürekli var olacaktır.” (Gamoneda, 2004: 9). Antonio Gamoneda; Nazım hakkında bu düşünceleri deklare etmesini takiben onun tam üç şiirini seslendiriyor, diğer yazarların sadece birer şiiri yer almaktadır Gamoneda'nın sunumunda.

Antonio Gamoneda'nın yaşamında ve eserlerinde Nazım Hikmet'in etkileri hakkında çok şey söylenebilir. Bu konudan iyi bir tez çalışması da çıkabilir ancak biz çalışmamızın dışına çıkmamak adına Gamoneda bahsini onun Nazım'ın “Angina

Pektoris” şiiri üzerine yazdığı “Tarareando Nazım” başlıklı Nazım için yazdığı şiiri naklederek bitiriyoruz.

Tarareando Nazım	Nazım’ı Mırıldanarak
Tengo ruidos en la nuca, doctor.	Ensemde hırıltılar var , doktor.
Siento el cráneo apretar y crujiir, sobre todo si hay penas,. No sé...	Kafamın sıkıştığını ve zonkladığını hissediyorum Özellikle cezalarda varsa.. Bilmiyorum...
Hace siete años, doctor, que en vez de pensamiento tengo un ruido y una pasta muy triste en la cabeza.	Altı yol önce, doktor, düşünce yerine bir zonklama ve hüznü bir hamur başımda.
Yo haré lo que me diga; yo tendré paciencia y confianza. Puede ser.	Ben, bana dediğini yapacağım; ben sabırlı ve güvende olacağım. Olabilir.
Yo tomaré las medicinas para poder pensar en mis amigos.	İlaçlarımı alacağım arkadaşlarımı düşünebilmek için.
Pero si lo que ocurre, doctor, es que tengo algún mal que se produce a causa del amor y el pensamiento de la resistencia, entonces, déjelo; esto no es más que nuestro sonido natural.	Fakat ne oluyorsa, doktor, sahip olduğum kötü şey her ne ise aşk yüzündendir. ve dayanışma düşüncesi, öyleyse, bırak onu; bu bizim doğal sesimizden başkası değildir.
Yo viviré mejor con este ruido en la cabeza.	Ben daha iyi yaşayacağım başımda bu zonklamayla

(Antonio Gamoneda.1982) Şiirin Türkçesi için ekler bölümüne bakılabilir.

Nazım Hikmet'in sadece İspanya'da yankılanmamış, onun sesine ses veren şairler dünyanın her yerinde var olmuşlardır. İşte o şairlere bir örnek; 1952 Arjantin doğumlu Jorge Boccanera ve işte onun Nazım'a yazdığı şiir;

Hablan los ojos de Nazım Hikmet	Nazım Hikmet'in Gözleri Konuşuyor
Sobre mi mano,	Elimin üzerinde
la mitad de una manzana brilla.	bir elmanın yarısı parıldar.
La otra mitad está sobre una mesa a miles de	Diğer yarısı bir masanın üzerindedir binlerce
kilómetros de aquí.	kilometre uzakta buradan.
Es imposible morder esta mitad	İmkânsızdır ısırarak bu yarısını
sin que duela el vacío.	acıtmadan mesafeyi.

Arjantinli şair Jorge Boccanera'nın şiiri dikkatle okunduğunda görülecektir ki o da "Angina Pectoris" şiiri etkisiyle bu satırları kaleme almıştır. (<http://www.revisatapantagruelica.com/index.pojemas-de-jorge-boccanera&catid=44:homo-literatus>) Nazım'ın bu şiirinin şu dizelerini hatırlamak bu benzerliği görmeye yeterli olacaktır;

“Yarısı burdaysa kalbimin
yarısı Çin'dedir, doktor.
Sarı Nehre doğru akan
ordunun içindedir...
Sonra, şu on yıldan bu yana
benim, fakir milletime ikram edebildiğim
bir tek elmam var elimde, doktor,
bir kırmızı elma :
kalbim... (Hikmet, 2007: 909)

Anılan İspanyol ve Latin Amerikalı şairlerin eserlerinde Nazım Hikmet'in etkilerini araştırmak, metinlerarası ilişkiyi gün yüzüne çıkarmak önemli bir edebiyat, karşılaştırmalı edebiyat konusu olarak bizleri beklemektedir. Nazım Hikmet'in, İspanyol ve Latin Amerikalı şairlerle olan ilişkisi adı anılan sanatçılarla da sınırlı değildir. İspanya'da Pablo Picasso'dan, Rafeal Alberti'ye Luis Cernuda'ya Meksika'dan Octavio Paz'a, Küba'dan Nicolas Guillen'e kadar birçok sanatçı Nazım Hikmet'le az ya da çok zaman zaman aynı yerlerde bulunmuş, bunların çoğu aynı havayı teneffüs etmiş, aynı düşünceleri paylaşmış ve hatta paylaştıkları düşüncelerden dolayı ile çekmişlerdir. Ve bu sanatçılar Nazım Hikmet'i şiirlerinde, gazete mülakatlarında, anılarında anmış; ona atıflarda bulunmuşlardır. Bu değinmelerin hepsini buraya almak çalışmamızın sınırlarını aşacağından Nazım'ın İspanyol ve Latin Amerikalı şairlerle etkileşimine burada noktayı koymayı uygun görüyoruz.

2.5. Nazım Hikmet'in İç Savaş Sonrası İspanya şiirleri

Çalışmamızın bu bölümünde Nazım Hikmet'in İç Savaş yılları sonrasında İspanya'ya ilişkin değinmelerini inceleyeceğiz. Bu bağlamla inceleyeceğimiz ilk çalışması 1947 yılında yazdığı, "Yatar Bursa Kalesinde" kitabının içinde yayımlanan "Don Kişot" şiiri, ikincisi ise Blas de Otero'nun, "Karanlıkta Kar yağıyor" şiirine atıfta bulunarak yazdığı "Cartas y Poemas a Nazım Hikmet" adlı şiirine atfen Blas de Otero'ya yönelik olarak yazdığı söylenen "İspanya" şiiridir. Bakalım Nazım; "Don Kişot" şiirinde neleri nasıl ifade etmiş bir görelim;

Don Kişot

Ölümsüz gençliğin şövalyesi,
Ellisinde uyup yüreğinde çarpan aklına
Bir Temmuz sabahı fethine çıktı
Güzelin, doğrunun ve haklının:
Önünde mağrur, aptal devleriyle dünya,
Altında mahzun ve kahraman Rosinant'ı.
Bilirim, hele bir düşmeye gör hasretin halisine,
Hele bir de tam okka dört yüz dirhemse yürek,
Yolu yok, Don Kişot'um benim, yolu yok,
Yel değirmenleriyle dövüşülecek.
Haklısın, elbette senin Dulsinya'ndır dünyanın en güzel Kadını,
Elbette sen haykıracaksın bunu
Bezirgânların suratına,
Ve alaşağı edecekler seni
Bir temiz pataklayacaklar seni.
Fakat sen, yenilmez şövalyesi susuzluğumuzun,
Sen, bir alev gibi yanmakta devam edeceksin
Ağır, demir kabuğunun içinde
Ve Dulsinya bir kat daha güzelleşecek. (Hikmet, 2007: 905)

Miguel de Cervantes'in modern romanın temeli olarak kabul edilen, şövalye öykülerinin komik bir birleşimi olarak tasarlanan "Don Quijote de la Mancha" adlı eserinde, bu öyküleri okumaktan akli karışmış yaşlı şövalye olan Don Quijote'nin, atı Rosinante ve gerçekliğe bağlı uşağı Sancho Panza ile birlikte geçirdiği serüvenleri

gerçekçi bir dille anlatıyor. Yıllarca sadece bir şövalye hikâyesi olarak değil, Cervantes'in yaşadığı çağın eleştirisini yaptığı bir felsefe kitabı olarak da görülen eserde yel değirmenleri sistemin çarkları, Dulcinea ise Don Quijote'nin uğruna savaştığı davasına taktığı addır. Cervantes, Don Kişot'un şahsında klasikleşen ve günümüze kadar gelen bir tip yaratmayı başarmıştır. Hayatını bir hiç uğruna heba eden hem ortaçağ şövalyeliğinin sonunu ve trajedisini, hem de inandığı değerler uğruna savaşan, bir kolunu kaybeden, fedakârlığının karşılığını alamayan ve iyi niyeti nedeniyle hapse düşen, Barbaros Hayretin Paşa'nın tutsağı olarak 5 yılı aşkın süre Cezayir'de yaşayan Cervantes'in kendi düş kırıklıklarını simgeler.

Edebiyat dünyasında böylesine önemli bir yere sahip olan Miguel de Cervantes ve onun ölümsüz eseri “Don Quijote de la Mancha”nın hakkında bu kısa değerlendirmeyi dikkate aldığımızda; yaşamının en önemli evresi olan uzun hapislik yıllarında Nazım Hikmet, “Don Kişot” şiirini yazarken aslında kendi hayatının bir muhasebesini yapmıştır kanımızca. Bir Temmuz sabahı iyiyi, doğruyu, adaleti egemen kılmak için devlerle savaşa girişen gençliğinin şövalyesinde bir parça da kendini bulur Nazım. Hiç şüphesiz ölesiye sevdiği vatanından uzakta Cervantes'in yaşadığı düş kırıklığının bir benzerini de kendisi yaşamaktadır. Nazım Hikmet'in, “Don Kişot” şiiri çalışmamız konusu olan İspanya İç Savaşı'na ilişkin şiirlerinden olmasa da, hem bazı İspanyol yazarlar tarafından bu şiire atıflarda bulunulması, değişik yerlerde seslendirilmesi hem de Nazım Hikmet'in yaşamının bir muhasebesi olarak değerlendirilebileceğinden önemlidir.

Nazım Hikmet, Don Kişot'u sadece ona adadığı şiirle değil, bir de “Benerci Kendini Niçin Öldürdü” adlı uzun çalışmasında anmaktadır. “Benerci'nin Eski bir kavga arkadaşıydı Roy Dranat. Fakat sonra galiba korktu, galiba sabrı tükendi ve

galiba ruhunu satıp rahatı bulma fırsatını ele geçirdi. Kavgadan ayrıldı. Şimdi *roy dranat* İngiliz emperyalizminin emrinde sakalsız, pelerinsiz ve kılıcsız, rahatını arayan zavallı mustarip bir Faust'tur." Roy Dranat, yoldan ayrılmış ve köşesine çekilmiş bir adam olarak kalmaz, bütün benzerleri gibi, her *roy dranat* gibi, umutsuzluk kusar ortalığa. Şöyle der Benerci'ye:

ROY DRANAT toprağa bakıyor

Ve konuşuyor, yarı yoldan dönen

bizim eski ahbab gibi:

«— Benerci sen

yüksek dağların çayırlarında biten

keskin kokulu

göz alan renkli bir otsun.

Fakat

devedikeninden

daha faydasız bir ot.

Benerci sen bir Don Kişot'sun,

kahraman

ve gülünç

bir Don Kişot. (Hikmet, 2007: 302)

Gerçekte Roy Dranat'ın inançsızlığı, devrime inançsızlığı değil, kendine olan inançsızlığıdır. Bir gün Benerci ile karşılaşır Roy Dranat sarhoştur, şöyle der ona: "Benerci, belki siz haklısınız. Fakat ben, 'dünyayı değiştirecek bir ben mi kaldım'a kadar düştüm. Mümkündür ki beş parmak bir olmaz'a kadar da alçalacağım. Ama bana öyle geliyor ki, sizin hakkınız var. Allaha ısmarladık Benerci. Ben bu tarafa

sapıp yoluma gidiyorum, sen de yoluna git.” (Hikmet, 2007: 315) Nazım Hikmet’in kendisi de Roy Dranat gibi yolunu şaşırınlara karşı inatla direnmiş, modern bir Don Kişot gibi en güç şartlarda bile inancını yitirmemiş; zafere, kendi Dulciena’sına kavuşmak için yılmadan mücadele etmiştir.

Nazım Hikmet’in, İspanya İç Savaşı’na ilişkin savaştan yirmi üç yıl sonra, Blas de Otero’nun, “Karanlıkta Kar Yağıyor” şiirine atıfta bulunarak yazdığı “Cartas y Poemas a Nazım Hikmet” adlı şiirine atfen Blas de Otero’ya yönelik olarak 20 Mayıs 1962’de yazdığı söylenen “İspanya” şiiridir. Bu konuda şöyle bir söylence vardır. Nazım, Blas de Otero’ya bir başka şiir yazmış ancak “İspanya” şiirini kendisine göndermiştir. İşte söz konusu olan şiiri:

İspanya

“Kimimiz altmışındadır kimimiz gitti daha ötelere kimimiz bir avuç kemiktir çoktan
İspanya gençliğimiz

İspanya bir kanlı güldür göğsümüzde açılmış

İspanya arkadaşlığımız ölümün karanlığında

İspanya arkadaşlığımız aydınlığında aldedilemez umudun

ve koca zeytin ağaçları yırtık pırtık ve toprak sarı ve toprak kırmızı ve delik deşik

kimimiz altmışındadır kimimiz gitti daha ötelere kimimiz bir avuç kemiktir çoktan

39’da düştü Madrid

acı tatlı neler gelip geçti o gün bu gündür başından insanoğlunun

İspanya 39’da düştü

öfkeli sıcak sesi geliyor Asturya madenlerinden 62’de

Bilbao’da aydınlığı aldedilemeyen umudumuzun

İspanya gençliğimizdi İspanya gençliğimizdir

İspanya alınyazımızdır hepimizin” (Hikmet, 2007: 1810)

Şiire şöyle biçimsel bir göz gezdirdiğimizde hemen büyük harflerin değişik bir biçimde kullanıldığına tanık oluyoruz. Büyük harfler sadece İspanya ve İspanya'nın iki şehri olan Bilbao ve Asturya için kullanılmıştır. Kanımızca bunu Nazım bilinçli bir biçimde İspanya'ya verdiği önemi ortaya koymak için yapmıştır. İspanya'ya verilen bu önem şiirin başlığından da anlaşılmaktadır, “İspanya”.

İçerik olarak baktığımızda, “İspanya gençliğimiz/ İspanya gençliğimizdi İspanya gençliğimizdir” dizelerini görüyoruz şiirin ikinci ve sondan ikinci dizelerinde. Bu dizeler İspanya'da seçimle iktidara gelen, topraksız köylülere toprak dağıtımını yapan, iktidar mücadelesini faşist bloka karşı kaybeden Halk Cephesi ne zamanında kadar büyük bir umut beslediğini göstermektedir. Halk Cephesinin temsil ettiği değerlerin bir gün mutlak galip geleceğine güzelin, doğrunun ve haklının dünyaya egemen olacağına olan inancını ifade etmektedir bu dizeler, “İspanya gençliğimizdi İspanya gençliğimizdir”.

“İspanya arkadaşlığımız aydınlığında aldedilemez umudun” Nazım umutkâr olmasına umutkârdır ama Halk Cephesi mücadeleyi kaybetmiş, geriye sadece umudun yenilmez aydınlığı kalmıştır. Halk Cephesinin yenilgisinin acısını da ömrü boyunca yüreğinde taşıyacaktır bitmez tükenmez bir aşk yarası gibi. “39'da düştü Madrid/ İspanya bir kanlı güldür göğsümüzde açılmış”.

Eğer yukarıda dile getirdiğimiz söylene doğru ise Nazım Hikmet'in Blas de Otero'ya yazdığı şiir ve veya mektup, 1954 yılında yazılmış olan “Lehistan

Mektubu” olabilir. Hem şiirin enternasyonalist dayanışmacı içeriği hem de İspanya İç Savaşının önemli bir yer tutması bizi bu kaniya götürmüştür:

“Sevgilim,

Nerde, ne zaman hürriyet dövüştü de

Ön safında Polonyalı bulunmamış?

yetmiş yedi milletin kanı

karişip İspanyol kanıyla

aktı İspanya toprağına

dedim ya, dayı kızı, dedim ya

nerde, ne zaman hürriyet dövüştü de

ön safında Polonyalı bulunmamış?

öyle şey olmaz.

dövüştü sarı, genç aslanlar gibi Valter (Sverçevski)

Saragossa'da o yaz.

dövüştü ölüme karşı

hayat gibi akıllı, kurnaz

dövüştü gülerek, şakalaşarak,

Valter biliyordu ki, toprak

tel örgülerin önünde durdurulmaz

ve öyle karanlıkta kaçak maçak değil,

Ay ışığında, hatta güpegündüz

geçer sınır topraklarını pasaportsuz.

Valter biliyordu ki

Madrid'te çıkan yangın

Varşova'yı yakabilir.

Varşova yandı, gonca gülüm

Varşova yandı.

gamalı haçıyla Paris'e girdi ölüm

Moskova kapılarına dayandı.

Kan aktı

hiçbir kitabın yazmadığı

hiçbir türkünün söylemediği kadar.

Göğsümü kabartmıyor değil

dedelerimden birinin Lehli oluşu" (Hikmet, 2007: 1810)

Nazım Hikmet, dedelerinin Polonyalı oluşuyla övündüğü bu şiirinde, Lehlerin dünyanın her yerindeki toplumsal sorunlara duyarlı olduklarını övünçle söylemektedir dayı Kızına, Münevver'e. Bu da Nazım'ı eleştirmek isteyenlere önemli bir malzeme sağlamaktadır ancak Lehli dedeleri hakkında küçük bir zahmete katlanıp beş on dakikalık bir araştırma ile bu dedelerin hem Osmanlı Devletine bağlılıkla hizmet ettiklerini hem de Türk kültür tarihinde önemli yere sahip olduklarını keşfedeceklerdir. Bir bilgi notu olarak şunu ifade edelim: Ziya Gökalp'ten önce Türk milliyetçiliğini kitaplaştıran ve Mustafa Kemal'in kenarlarına notlar olarak okuduğu Mustafa Celaleddin Paşa'nın "Les Turcs anciens et Modernes" (Eski ve Yeni Türkler) adlı kitaptır. Mustafa Celaleddin Paşa, Nazım Hikmet'in Lehli dedesidir. Bu kitap 1869'da Sultan Abdülaziz'e ithaf edilir. 362 sayfalık eser, Fransız, Alman, Rus ve Leh kaynaklarından devletin kurtuluşu için Türkçülük

siyasetinin uygulanmasının zaruri olduğunu vurgulamıştır. ([http://www.dunyabulteni.net /index.php?aType=haber&ArticleID=120500](http://www.dunyabulteni.net/index.php?aType=haber&ArticleID=120500))

Kurtuluş Savaşının kazanılıp Cumhuriyetin kuruluşuna tanıklık etmiş, Bolşevik Devrimini öğrenmiş, yaşamış Nazım Hikmet, gençliğinde ‘Çağımız devrimler ve sosyalizm çağıdır’ görüşüne sahip bir yazardı. Halk Cephesinin yenilgisi Sosyalist İspanya’nın oluşturulamaması Nazım Hikmet’i olgunluğunda ‘Çağımız sosyal devrimler ve karşı devrimler çağıdır’ çizgisine getirmiştir. Gençliğinin fidanı Cumhuriyetçi İspanya, verimli İspanya topraklarına kök salmadan sökülüp atılmış, kurumuştur. Cumhuriyetçiler sürgün edilmiş, hapis edilmiş, kurşuna dizilmişler, nasiplerine acıların en büyükleri düşmüştür. Cumhuriyetçilerin yaşamlarıyla Nazım Hikmet’in yaşamındaki bu paralelliği fark eden Nazım “İspanya alinyamızdır hepimizin” demiştir haklı olarak. Cumhuriyetçilerin savaşı kaybedeceği anlaşılmışken, Nazım da bu yönde yazılar yazarken Nazım tutuklanır, ağır hapis cezasına çarptırılır. Tıpkı cumhuriyetçiler gibi örneğin Miguel de Hernández gibi.

“İspanya alinyamızdır hepimizin”: elbette Nazım’ın bu dizeyi sadece etkili bir anlatım ortaya koymak için ifade ettiği söylenemez. Çalışmamız süresince, özellikle Nazım’ın İspanya şiirleri bölümünde ortaya koyduğumuz verilerden de anlaşılacağı üzere gerçekten de İspanya, Nazım’ın kaderi olmuştur. İspanya, Nazım’ın kaderini belirlemiştir. Bu nasıl olmuştur? Şimdi bizi bu yargıya götüren temel verileri ortaya koyalım.

Bizleri İspanya, Nazım’ın kaderidir yargısına götüren verilerin birincisi ve en önemlisi: kırık ve devrik cümleli şiir yazım biçimini oluşmasına sebep olan Mihayil Svetlof’un "Granada" şiiri Granadalı, İspanyol bir yurtseverin hikâyesine

dayanmaktadır. “Yirminci yıllarda Moskova'da ağızdan ağıza dolaşan bir şiir vardır, bu da Mihayil Svetlof'un “Granada” şiiridir. Granada İspanya'da bir kasabadır. Şiirin kahramanı “Granada, Granada, Granada moya!” (Benim Granada'm) diye bir türkü söylüyor ve birdenbire alnından bir kurşun yiyince, Granada kelimesini sonuna kadar söyleyemeyip, “Grana...” diye ölüyor. Şiirdeki sözleri anlamayan Nâzım Hikmet, şiirde kelimeyi yarıda bırakma oyununu o zamanlar yazdığı “Salkımsögüt” ve “Bahri Hazer” şiirlerinde kullanıyor. (Babayev, 1967: 80-81) Süreç içerisinde merdiven basamaklarının sıralanışı gibi kırık dizeli şiir yazma biçimi Nazım'ın en belirgin özelliği haline geliyor. Nazım'ın en belirgin özelliği olan kırık mısra düzeni, Granadalı yurtsever bir gencin hikâyesine dayanmaktadır.

Anın şairi olan Nazım, İspanya İç Savaşının haksızlıklarını, acılarını yazılarına şiirlerine yansıtıyordu hiç durmadan. 1937 yılının son haftasında Madrid Kapısında nöbet bekleyen cumhuriyetçi genç için “Karanlıkta Kar Yağıyor” şiirini yazdı. Şiir 38 yılbaşında Akşam Postasında yayımlanır. Şiir çok güçlü ve etkileyicidir. Okuyanı, dinleyeni derinden etkiler. Nazım Hikmet bir akşam arkadaşlarına şiiri yüksek sesle okur. Onu dinleyenler nasıl bir tepki gösterirler, şiirin görkemi Nazım Ustanın başyapıtı, “Kuvâyi Milliye Destanı”nın oluşmasına da kaynaklık etmiştir? Bu soruların cevabını Mehmet Fuat'ın şu satırlarında buluyoruz.: “Yıl 1937. Ankara'da Şevket Süreyya Aydemir'in evinde, Nâzım Hikmet, İspanya İç Savaşı'nı anlatan bir şiirini okumaktadır coşkuyla. Emniyet Genel Müdürü Şükrü Sökmensüer çok duygulanır ve gözleri yaşararak Nâzım Hikmet'ten bir dilekte bulunur.

-Bu şiirde ne komünizm, ne kapitalizm var. Bu şiirde anlatılan halkın isyanıdır. Tıpkı bizim İstiklal Savaşı'mızda olduğu gibi. Ama ne yazık ki hiçbir Türk

şairi halkımızın yazdığı Kurtuluş Savaşı Destanını dile getirmedi, halkımızın gösterdiği fedakârlıkların şiirini yazmadı Yazık değil mi, Nâzım? Bizim halkımızın isyanı ve savaşı yanında İspanya İç Harbi çocuk oyuncağı kalır. Yaz Nazım, Anadolu destanını yaz. Yaz Nazım, sana yakışır Anadolu destanı yazmak sana yakışır” (Fuat, 2001: 283) Mehmet Fuat’ın tanıklığında “Karanlıkta Kar Yağıyor” şiirinin “Kuvâyi Milliye Destanı”nın yazılmasında belirleyici bir rol oynamış olduğunu görüyoruz.

Nâzım Hikmet 1929'da "Putları Yıkıyoruz!" kampanyası başlattı. Çok açık, belirli, nesnel bir temel üzerinde, egemen sınıfın devrini doldurmuş sanatına karşı çıkarken, yerine yenisini, ezilen sınıfın estetiğiyle yaratılanı koymaya çalıştı. Büyük bir tepkiyle karşılaştı. Nazım Hikmet’in yazıları bölümünde detaylıca anlatıldığı gibi Orhan Selim adıyla yazılar yazıyordu, kitaplar yayınlıyordu. Orhan Selim adıyla 1935’de yazdığı kitap “İt Ürür Kervan Yürür” adını taşıyordu. Bu kitaptaki düşünceleri de çok büyük tepki görmüştü. Her fırsatta Nazım için dava üstüne dava açılıyordu. Nazım susmuyor, bildiği doğruları söylemeye devam ediyordu. Bu ortamda 1936’da İspanya’da İç Savaş patlıyordu. Nazım sürekli İspanya İç Savaşına ilişkin yazılar, şiirler yazıyordu. Bizim, emperyalizme karşı kurtuluş savaşı vermiş bir devlet olarak İspanya halkının yanında yer almamızı istiyordu. Bu da iktidar çevrelerinden kimilerini rahatsız ediyordu. 1 Ocak 1938’de Akşam Postasında yayınlanan “Karanlıkta Kar Yağıyor” şiirinin yayınlanmasından iki hafta sonra 17 Ocakta tutuklanıyordu. 1938 Harp Okulu Komutanlığı Askeri Mahkemesi Davası 15 yıl, 1938 Donanma Komutanlığı Askeri Mahkemesi Davası 20 yıl, o günkü ceza kanununa göre toplam 28 yıl dört aya mahkûm edildi. Şairin böylesine ağır ceza almasının nedenlerinden biri, bulundurduğu bir kitaptı. Bu kitap “İspanya Kurtuluş Savaşı Tarihi” adıyla Türkçeye çevrilen orijinal adı Benito Pérez Galdós’un “El 19

de Marzo y el 2 de Mayo” adlı eseridir. Abdulkadir Konuk’tan alıntıladığımız satırları tekrar analım; “Başka türlü bir ayaklanmaydı bu. Kitaplar okunuyordu okulda. Ders kitaplarından ayrı kitaplar okunuyordu. Kimsenin kafası almıyordu Harp Okulu'nda Balzac'ın, Zola'nın, Tolstoy'un, Anatole France'ın, Gorki'nin, Pirandello'nun, Dostoyevski'nin okunmasını. Günlük gazetenin bile gizli gizli okunduğu, “Ulus” gazetesinin korka korka sokulduğu bir okuldu burası. Nasıl oluyordu da Haydar Rıfat'ın çevirileri okunuyordu. “İspanya Kurtuluş Savaşı”, “Yarı Müstemleke Oluş Tarihi” okunuyordu. Ya bir gün orduyu sararsa bu “isyan?” Ne olurdu o zaman vatanın hali? Yuvarlanır giderdik. Demek bizi yutmak isteyen düşman içimize kadar sokulmuştu.” (Konuk, 2009: 5)

Kendisi de şair olan A. Kadir, Harp Okulu öğrencisidir. Edebiyattan, felsefeden konuşabildiği bir avuç arkadaşıyla birlikte kitaplar okumakta, uzun uzun sohbetler sırasında bu okuduklarını paylaşmaktadır. 1938 yılı başlarında bir ders sırasında okul yöneticileri sınıflara girerek bu öğrencileri alırlar. Hücreler, sorgular, korkutmalar başlar. Nâzım Hikmet'i okumakla, onunla ilişkiye geçmekle ve nihayet yabancı devletlerin ajanı olmakla suçlanırlar. Ve Nâzım Hikmet de bu nedenle tutuklanır. Hüküm giyer, hapse atılır.” Demek ki tespit ettiğimiz olgu, A. Kadir tarafından kayda geçiyor, bir belgeye dönüştürüyor. Bunu tespit edenlerden biri de Nazım'ın yakın arkadaşı ve onun hakkında en yararlı eserden birini yazan Ekber Babayev'dir. Bunu şu şekilde ifade ediyor yazar: “1934-1937 arası Türkiye’de gericiğin güçlendiği yıllardı. Kendi dar sınıfsal çıkarları peşindeki büyük ticaret mali burjuvazisi ve toprak ağaları, emperyalist devletlere karşı gittikçe daha pervasızca teslimiyetçi politikalar uygulamaktaydılar. Ülkenin dış ticareti ve ekonomisi yavaş yavaş emperyalistlerin eline geçmekteydi. Örneğin 1935’de Hitler

Almanya'sı ülke dış ticaretinin yarısını eline geirmifiti...Sözde 'ademi müdahale' politikası güden gerçekte faşizmi destekleyen o zamanki yönetimin tutumu, faşizme karşı kavgayı daha da keskinleştiriyordu. Türkiye ve İtalya arasındaki dostluk ilişkilerini ileri sürerek, yönetici çevreler İtalya faşizmine karşı her türlü yazıyı yasakladılar. (Babayev. 1967:177) İşte böylesi bir ortamda durmadan İspanya İç Savaşına ilişkin yazılar yazan, Alman ve İtalyan faşizmini yeren Nazım Hikmet 1937'de İspanya halkının faşizme karşı kahramanca direnişi konusunda duygularını dile getiren "Karanlıkta Kar Yağıyor" şiirini yazıyordu. Türkiye'deki gericilik faşizme, Franco'ya arka ıktı. Nazım Hikmet'i tutukladılar. Polis adamakıllı hazırlıklıydı bu kez. (Babayev, 1967: 187)

Her ne kadar gerekçeli kararda yer bulmasa da Nazım'ın İspanya İç Savaşına değındiğı yazılar ve şiirlerde bu ağır kararın çıkmasında etkili olmuş olmalıdır. Nazım'ın şiir biçiminin oluşmasında bir yönüyle İspanya nasıl etkili olmuşsa, ağır ceza almasında da İspanya faktörü rol oynamaktadır belli ölçüde. Son olarak İspanya kaderimiz diyen şairin gerçekten kaderi olmuştur İspanya. Tıpkı "Don Kişot" şiirinde belirttiğı gibi iyinin, doğrunun, haklının peşinde koşan şairimiz davasında başarıya ulaşamamış, hapislerde yatan, sakat kalan Cervantes ile "İspanya" adlı eserinde ifade ettiğı gibi gençliğinin İspanya'sını yaralı bir gül gibi sinesinde taşımaya devam etmekte, Halk Cephesi savaşçıları ile kendisini özdeş görmektedir.

İspanya, şairimiz Nazım Hikmet'in kaderidir. Çünkü Nazım'ın kırık mısra düzeninin temelinde Granadalı bir yurtsevere adanmış bir şiir yatmaktadır. Ağır mahkûmiyetinin temelinde yatan nedenlerden bazıları "İspanya Kurtuluş Savaşı" kitabı, İspanya'ya ilişkin gazete ve dergilerde yayımladığı yazı ve şiirlerdir.

Başyapıtlarından biri olan “Kuvayi Milliye Destanı”nın ortaya çıkış nedeninin temelinde ise “Karanlıkta Kar Yağıyor” adlı şiir vardır. Ve son olarak kendisini özdeşleştirdiği Cervantes ve kahramanı Don Quijote ve gençliğinin umudu olan Halk Cephesi savaşçıları yer almaktadır.

3. BÖLÜM

PABLO NERUDA’NIN İSPANYA İÇ SAVAŞINA DEĞİNMELEİ

Latin Amerika’nın kültürel gelişiminde politik davaya adanmış edebiyat önemli bir role sahiptir. Latin Amerika’nın bağımsızlık sürecinden günümüze kadar José Martí başta olmak üzere sayısız sanatçı sosyal ve politik görüşlerini edebi eserlerinde ifade etmişlerdir. Düşünür ve sanatçıların görüşlerini sanat yoluyla halka aktarmak istemeleri Latin Amerika halklarının kimliklerini bulmalarına ve kendilerini özgürce ifade etmelerine büyük katkısı olmuştur.

Bu durum sadece Şili’nin değil, aynı zamanda bütün Latin Amerika halklarının sesi olan, XX. yüzyılın en büyük şairlerinden Pablo Neruda’nın politik şiirlerinde açıkça gözlemlenmektedir. Neruda’nın eserleri ile ilgili sayısız çalışmalar yapılmıştır ve halen bu türden araştırmalar devam etmektedir. Pablo Neruda’nın “España en el Corazón” adlı eserini ele alan eleştirel çalışmalar da bulunmaktadır. Ancak biz bu çalışmada Neruda’nın politik bakış açısını ve İspanya ile olan ilişkisini detaylı olarak ortaya koyacağız ve sonra da yakın dostu, yoldaşı Nazım Hikmet’in İspanya İç Savaşına değinmeleri ve Pablo Neruda’nın İspanya İç Savaşına değinmelerini inceleyeceğiz. İncelemelerimizden elde ettiğimiz bilgi ve bulgular doğrultusunda iki dünya şairinin İspanya İç Savaşına değinmelerini biçim ve içerik bakımından karşılaştırmalı edebiyat bilimi ilke ve yöntemlerine bağlı kalarak karşılaştıracacağız.

Biz çalışmamızın bu bölümünde Neruda'nın "España en el Carazón" adlı eserini odak noktasına koyarak, şairin diğer eserlerinde de İspanya'ya, İspanya İç Savaşına değinmelerini ve İspanya izlenimlerini, anılarını kaleme alacağız.

Biz çalışmamızın bu bölümünde Neruda'nın "España en el Corazón" adlı eseri başta olmak üzere başka eserlerindeki İspanya konulu şiirlerini inceleyeceğiz ve şiirlerin edebi özelliklerini gözler önüne sermeye çalışacağız. Bu şiirlerin politik içerikleriyle özellikler arasında bir ilişki varsa belgelendireceğiz. Neruda'nın "España en el Carazón" eserinde öncelikle ve özellikle belli bir olay karşısında şairin duruşunu, görüşünü ifade eden politik şiirleri inceleyeceğiz. Bir kısım eleştirmenler bu tür şiirleri güdümlü edebiyat olarak değerlendirerek bunların edebi değerlerini küçümsemektedirler. "Hangi doğrultuda olursa olsun, angaje yazarlar için edebiyat belli bir şey içindir, o şey ideoloji de olabilir, din de olabilir, ahlâk da olabilir. Yazar sanatını geniş anlamda bir ideale, bir idolojiye hizmete adanmış olsa da yazdıklarının edebiyat katına yükselmiş olması şarttır." (Aytaç, 2008: 41) Ancak incelememize konu olan komünist şairlerimiz Marksist sanat anlayışının bir gereği olarak, toplumsal gerçekçi şiirler yazıyorlardı. Toplumsal gerçekçi sanat anlayışına göre sanat çalışmaları toplumsal eğilimleri ve toplumsal yapıları yansıtmalı ve insan emeğini konu almalıdır. İşte bu yaklaşımla hareket eden incelememize konu olan şairler şiirlerini halk için, politik bir dava adamı olarak yazmışlardır.

Pablo Neruda ideolojinin şiire, sanata yansımaları gerektiğine inanıyordu. Bunu sadece bir sanat biçimi olarak düşünmüyor, aynı zamanda geniş halk kitlelerini eğitmenin bir aracı olarak da öngörüyor ve politik şiir yazmayı ahlaki bir zorunluluk olarak kabul ediyordu. Elbette yaşamı boyunca, aynı yoldaşı Nazım Hikmet gibi sadece politik şiirler yazmamıştır ancak gerekli gördüğünde kalemini isyankâr sesini

duyurmanın bir silahı olarak kullanmaktan da çekinmemiştir. Neruda, “La Gran Alegría” (Büyük Sevinç) şiirinde bu düşüncelerini şöyle ifade etmektedir:

La Gran Alegría	Büyük Sevinç
<p>No escribo para que otros libros me aprisionen ni para encarnizados aprendices de lirio, sino para sencillos habitantes que piden agua y luna, elementos del orden inmutable, escuelas, pan y vino, guitarras y herramientas.</p> <p>Escribo para el pueblo, aunque no pueda leer mi poesía con sus ojos rurales.</p> <p>Vendrá el instante en que una línea, el aire que removi6 mi vida, llegará a sus orejas, y entonces el labriego levantará los ojos, el minero sonreirá rompiendo piedras, el palanquero se limpiará la frente, el pescador verá mejor el brillo de un pez que palpitando le quemará las manos, el mecánico, limpio, recién lavado, lleno de aroma de jabón mirará mis poemas, y ellos dirán tal vez: "Fue un camarada".</p>	<p>Ne kitapların tutsağı olmak için ne de zambakların acılarını öğrenmek için yazıyorum, bilakis değişmez düzen unsurları, su ve ay, okullar, ekmek ve şarap, gitar ve aletler isteyen temiz sıradan insanlar için yazıyorum.</p> <p>Halk için yazıyorum okuyamasalar da benim şiirlerimi köylü gözleriyle bir an gelecek ufukta, gökyüzünde göçüp gitse de ömrüm, ulaşacağım kulaklarınıza, işte o zaman emekçi açacak gözlerini, madenci cevher kırarak gülecek, hırsız alnını temizleyecek, balıkçı kalbi çarparak elini yakan balığın pırlıltısını daha iyi görecek, tamirci, temiz, yeni yıkanmış, sabun kokusu ile dolu benim şiirlerimi okuyacak, ve onlar belki diyecekler: “Bir yoldaşı.”.</p>

(<http://fac-web.spsu.edu/sis/nuhfer-halten/webconcordances/neruda/neruda.txt>. Web

YO SOY LA GRAN ALEGRÍA)

Neruda çevresinde tanık olduğu, gördüğü sosyal adaletsizlikleri, toplumsal çürümeyle gözler önüne sermeyi kendine bir görev bildi. Bizzat kendisi, 1966 uluslararası PEN konferansında insanların sömürülmesi, onların değişim özleminin komünist düşüncelerini beslediğini ifade etti.

Neruda ve onunla aynı fikirde olan yazarlar edebiyatı baskıcılara ve sömürücülere karşı bir silah olarak kullandıklarını sık sık yinelemişlerdir. Sözgeleşi anılarında Neruda, “Aurora de Chile dergisinde editördüm. Onun bütün edebi silahları Nazilere dönüktü.” demektedir. (Neruda, 1967: 139) 1941 yılında Nazilerin saldırıları sonucunda Neruda şu satırları yazmak zorunda kaldı:

“İçinde bulunduğumuz bu günlerde bütün yaratılar büyük tehdit karşısında, özgürlüğün, bağımsızlığın hizmetinde değilse, gaflet ve hıyanet içindedir. Her kitap bir mermi olmalıdır: Her resim bir propaganda olmalıdır: Her bilimsel eser zafer için bir araç, silah olmalıdır.” (Neruda, 1967: 173)

Neruda, şiirin ve şiirsel anlatının yaşamla derin bir bağıllık içinde olmasının şart olduğunu, önemli sorunları kararlı bir şekilde incelemekten kaçınılmaması gerektiğini, döneminin krizlerine tanıklık etmekten kaçınılmayacağını biliyordu.

“Belki şiir tarih boyunca aynı sorumluluğa sahipti. Belki şiirler, şairinden ayrı sokaklara çıkıp bu veya şu mücadeleye katılırlardı. Onlar şairin bir asi olduğunu söyledikleri zaman, o mücadeleden kaçıp kurtulamaz. Şiir isyandır.” (Neruda, 1967: 294)

3.1. Pablo Neruda “España en el Corazón”

(İspanya Yürekte)

Neruda ciltler dolusu şiirler yazmıştır. Edebiyat bilimciler Neruda'nın şiirlerini incelediklerinde onun genel yazım özelliklerini dikkate alarak eserlerini üç döneme ayırmaktadırlar. “España en el Corazón” eseri 1925- 1947 yılları arasında yazılmış olan “Residencia en la Tierra” (Yeryüzünde Konaklama) başlıklı üç kitaptan oluşan “Residencia” dönemine tekabül etmektedir. “España en el Corazón” üçüncü “Residencia” kitabı içinde bulunmaktadır. Kitap serbest nazım biçiminin yoğun olarak kullanıldığı yirmi üç şiirden oluşmaktadır. Şiirlerin başlıca temaları savaşın yıkımı, cumhuriyetçilerin yiğitlikleri, anti-faşizm, dayanışma ruhu ve kardeşliktir. İçeriği ve mesajı Neruda'nın “Residencia” dönemi şiirlerinden farklılık gösterse de, biçimsel özellikleri bakımından benzerdir. Bu dönemin diğer kitaplarında şair içeriğe paralel olarak şiirsel mecazları, kinayeleri, metaforları, saymaları, yinelemeleri, tekrarlamaları, imgeleri bolca kullanmaktadır.

Aşağıda “Canto a las Madres de los Milicianos Muertos” (Öldürülmüş Militanların Annelerine Türkü) (<http://fac-web.spsu.edu/sis/nuhfer-halten/webconcordances/neruda/neruda.txt.cantoalasmadresdelosmilicianosmuertos>) adlı ağıttan alıntılanan dizelerde Pablo Neruda'nın “España en el Corazón”da kullandığı şiir tekniğinin bir örneğine tanık olacağız.

No han muerto! Están en medio de la pólvora, de pie, como mechas ardiendo.	Onlar ölmediler! Ortasındalar barutun, ayakta, yanan fitiller gibi.
--	---

Sus sombras puras se han unido en la pradera de color de cobre como una cortina de viento blindado, como una barrera de color de furia, como el mismo invisible pecho del cielo.	Onların saf gölgeleri birleşti bakır renkli kırdada rüzgar kalkanı bir perde gibi öfke renkli bir engel gibi gökyüzünün sinesinde görünmez bir yürek gibi
--	---

“Bu mısralarda standart, alışlagelmiş bir hece ölçüsü kullanılmamışsa da Residencia üçlemelerinde genellikle belirgin bir ritimle, serbest nazımla yazılmıştır. Kıtanın ritmi geleneksel ölçü biçimlerine dayanmamakta, ritim sezgi veya duygu temeline dayanmaktadır. Mısralar düşüncenin parçaları olarak yapılandırılmıştır.” (Alonso,1997: 82) Örneğin; “como una cortina de viento blindado” mısrası bir sonra gelecek olan mısranın imgesini veya izlenimini veriyor. Üstelik bu mısradaki düşünce parçası dördüncü mısranın beşinci mısraya bağlandığı gibi diğer mısralara da taşınabilir, bağlanabilir.

“Dördüncü mısradaki şair aliterasyon kullanmaktadır. Bu gölgede aliterasyonu (sombras) meydana gelen bir fısıldamayı anımsatır biçimde s harfini tekrar tekrar kullanarak oluşturmaktadır. Başka bir anafora ise altıncı, yedinci, sekizinci mısralardaki gibi (como) edatıyla ile başlayarak yapmaktadır. Aynı zamanda bu mısralar benzer bir yapıya da sahiptirler. Şöyle ki; edat (como), belirsiz tanım edatı (una), isim, edat (de), ve bir sıfat veya sıfatımsı sözcük. Ayrıca bu mısralar dördüncü mısraya, gölgelere (sombras) geri dönmektedir.” (Phillips, 1982: 5)

Ses ve sözcük tekrarlamaları, aliterasyon ve anaforların varlığı, dizeler arasında paralellik, dinsel pasajlar gibi ezberlemeyi kolaylaştıran öğelerdir. Neruda

okur-yazar insanlardan daha çok sıradan insanlar için okuması ve ezberlemesi kolay biçimde yazmaktadır. Böylece şairin şiirlerini veya şiirinin parçalarını okuma yazma bilmeyen işçi ezbere bilecektir.

“Bu kıtadaki gölgeler (sombros) sözcüğü ölü askerleri göstermektedir. Altında gömülü oldukları toprağı sembolize eden bakır renkli çayırarda birleşmişlerdir. “Como una cortina de viento blindado” mısrası ile de zırhı, kalkanı ima ederek askerlerin güçlü olduklarını vurgulamaktadır. Takip eden iki mısradada yine cumhuriyetçi askerlerin güçlü olduklarına işaret edilmektedir. Çünkü yaratan gibi görünmez güçlere sahiptirler ve duvar gibi sağlamdırlar. Son satırda gökyüzü kişileştirilmiştir. Kıtadaki bütün imgeler gücü göstermektedir ancak onlar basit veya edebi imgeler değildir. Örneğin öfkenin rengi (color de furia) duyumsal izlenimden daha çok duygusal bir izlemim vermektedir. Bunun gibi karmaşık imgeler “España en el Corazón” şiirlerinde bolca bulunur.” (Phillips,1982: 6)

“España en el Corazón” kitabında yer alan şiirler bazı bakımlardan “Residencia” üçlemesinde bulunan şiirlerden ayrılırlar. Birçok karmaşık imgeler ve eğretilmeler içermekle birlikte, bu imgeler sıradan bir insanın kavraması için belli ölçüde kolaylaştırılmıştır. Pablo Neruda, “Residencia” döneminin başlangıcında sürrealist betimlemeler kullanmak eğilimindeydi. “España en el Corazón”da bazı sürrealist betimlemelere ve serbest nazım biçimine rastlasak ta bazı şiirleri geleneksel hece ölçüsü ile yazılmıştır. Söz gelişi “Sanjurjo en los Infernos” (Sanjurjo Cehennemlerde) ve “Mola en los Infernos” (Mola Cehennemlerde) gibi şiirlerinde uyak kullanmıştır.

Sanjurjo en los infiernos

Amarrado, humeante, acordelado -a
a su traidor avión, a sus traiciones -b
se quema el traidor traicionado.-a
Como fòsforo queman sus ríñones -b
y su siniestra boca de soldado -a
traidor se derrite en maldiciones,-b
por las eternas llamas piloteado, -a
conducido y quemado por aviones,b
de traición en traición quemado.-a

Pablo Neruda'nın, Primo de Rivera'nın yaptığı darbeyi destekleyen, Halk Cephesi iktidara gelir gelmez darbe planlayan, Burgos'a giderken uçağın düşmesi sonucu ölen darbeci General José Sanjurjo için yazdığı bu şiirde geleneksel biçim kullanmıştır. Kanımızca bunun sebebi, gerici darbeci Generalin görüşlerinin eskiliği ile eski şiir biçimi arasında bir paralelliğe parmak basmak istemesindedir. General Sanjurjo'nun silah arkadaşı olan, kaderin bir cilvesi gibi yine aynı şekilde bir uçak kazası sonucu ölen General Emilio Mola için yazdığı şiirde de aynı biçimde hece ölçüsü ve uyak kullanarak yazmıştır. Sanırım bu da bizim yargımızı desteklemektedir. Yeni şiir biçimini eski düşünceli ve halk düşmanı generaller için kullanmaya layık görülmemiştir Neruda tarafından. Onlar gideni, eskiyi temsil etmektedirler, o halde onlar hakkında yazılacak şiirler için de eski şiir teknikleri kullanılmalıdır.

1935’de Neruda, Şili’nin Madrid konsolosu oldu. Ertesi yıl İspanya İç Savaşı başladı. Bu savaş Pablo Neruda’nın kalan yaşamını ve edebi hayatını derinden etkiledi. Neruda, İspanya İç Savaşı’nın kendi hayatına etkilerini şöyle anlatmaktadır:

“Ben yaşadım o savaş günlerini. Bir milyon ölü İspanyol! Bir milyon sürgün! Sanırım bu kanlı diken hiçbir zaman insanın vicdanından çıkmayacaktır... Benim için her şey 19 Temmuz 1936 gecesini başladı. Madrid’de “catch” Güreşleri izlemeye gidecektik. Federico ile bir saat kararlaştırdık. Maskeli o mağara insanların dehşet ve gaddarlık dolu mücadelesini seyredecektik. Fakat Federico gelmemiştir. O saatlerde ölüm yolculuğuna başlamıştı. Bir daha birbirimizi görmemiştir. Şiirimi değiştiren İspanya İç Savaşı benim için bir şairin ölümü ile başlar.” (Pablo Neruda, 1967: 115)

Sayırsız acıya tanık olup adaletsizlikleri, haksızlıkları görünce Pablo Neruda ben merkezli şair dünyasından çıkıp, insanoğlunun acılarını ve ezilmişliklerini dile getirmeye kendini adayarak toplumsal bir şaire dönüştü. Darbecileri destekleyen sayısız şair, yazar, sanatçı kendisine karşı tavrı aldı. Rafael Alberti, Miguel Hernández gibi cumhuriyetçi şairlerle darbeci sanatçılara karşı bir araya geldi ve bir dergi çıkarmaya karar verdiler. Neruda’nın bu politik tercihi sonucu Şili hükümeti Neruda’nın işine son verdi. Bunun üzerine Neruda Paris’e geçti. Orada cumhuriyetçi sığınmacılarla birlikte darbecilere karşı mücadeleye devam etti. Neruda, Paris’te diğer yoldaşlarıyla beraber dünyanın her yerinden gelen temsilcilerle Faşizme Karşı Yazarlar Kongresi düzenledi.

“España en el Corazón”, Neruda’nın şiir biçiminde nasıl bir değişiklik olduğunu gösteren en iyi örnektir. Bu eser Neruda’nın politik davaya adanmışlık

etkisiyle yazdığı ilk şiir kitabıdır. Neruda'nın kendisi de bu değişimi inkâr etmez. “Dünya değişti ve benim şiirim de değişti. Bir damla kan bu satırlara düştü onların üzerinde sonsuza dek yaşayacak.” Bu düşüncesini Neruda “Las furias y las penas” (Öfkeler ve Acılar) şiirine yazdığı kısa bir girişte belirtti. (<http://www.neruda.uchile.cl/obra/obrasresidencia3b.htm>)

“España en el Carazón”, İspanya İç Savaşı sürdüğü günlerde yazılmış ve yayımlanmıştır. İç savaş boyunca, cumhuriyetçi askerler bu kitapları ceplerinde taşımışlardır. “España en el Carazón” kitabı Residencia Üçlemesindeki diğer kitaplara nazaran imgelerin bolluğu ve genellikle serbest nazımla yazılmış şiirler dikkati çeker. Yirmi üç şiirin büyük çoğunluğunda cumhuriyetçi askerlere politik methiyeler seslendirilmiştir. Cumhuriyetçilere yapılan övgü zaten kitabın tam adından da anlaşılmalıdır. “España en el Carazón: Himno a las glorias del pueblo en la guerra” (Yürekte İspanya: Savaşan Halkın Yüceliğine Marş). Bir ulusun övgüsü, bir ağıt veya bir şarkı gibi ilahi bir tonda yapılabilir. Neruda da, “España en el Corazón”da İspanyol halkı için tam olarak bunu yapmıştır. Eserde yer alan şiirler, okuma yazma bilmeyen madencinin, köylünün, ezilen halkın kolay ezberlemesi için ilahi bir tonda yazılmıştır. Neruda eserinde İspanya Halkını görkemli, etkileyici, dramatik mısralarla okuyucuya sunmaktadır.

Bu kitapta Neruda halka, cumhuriyetçilere veya onların destekçilerine, müttefiklerine seslenmekle kalmaz, aynı zamanda halkın düşmanlarını diktatör Franco'yu, onun generallerini, birliklerini, aristokrasiyi ve Katolik Kilisesini eleştirir, yerden yere vurur. Önceki sayfalarda değindiğimiz “Sanjurjo en los Infernos” ve “Mola en los Infernos” adlı şiirlerinde ise ilenme, beddua göze çarpmaktadır.

Neruda şiirlerinde halkı buğday, tahıl, üzüm, maden, çiçek ve İspanyol diyarının bütün cömertliği ile insanlığa sunduğu zenginliklerle birlikte anmaktadır. Bunları bir imge olarak kullanmaktadır. Halk, güzellikleri üreten işçidir, köylüdür. Bunlar cumhuriyetçilerin destekçileridir. Aristokrasi ve Katolik Kilisesi ve İspanyol ordusu tüketicidir. Güzelliklerin düşmanıdır onlar, insanların, bütün zenginliklerin düşmanıdır. Neruda, üretici İspanyol halkının ürettiği bu zenginlikleri sık sık dile getirir şiirlerinde. Örneğin, “La Victoria de las armas del pueblo” (Halk Ordusunun Zaferi) şiirinin üçüncü dizesinde “Pueblo, patria y avena, es tu Victoria” (Halk, vatan ve yulaf ezmesi senin zaferindir.) demektedir. “Oda solar al ejército del pueblo” (Halk Ordusuna Övgü) şiirinde ise Neruda şöyle sesleniyor: ([http://fac-web.spsu.edu/sis/nuhfer-halten/webconcordances/neruda/Tercera residenciamadrid](http://fac-web.spsu.edu/sis/nuhfer-halten/webconcordances/neruda/Tercera%20residenciamadrid))

...adelante, España, Adelante, campanas populares, Adelantes, regiones de manzanas Adelante, estandartes cereales ileri İspanya, İleri halk birlikleri, İleri, elma bölgeleri İleri, tahıl afişleri
--	--

Benzer şekilde yine “Triunfo” (Zafer) adlı şiirinde İspanyol diyarının halka sunduğu doğal zenginlikleriyle, İspanya halkının ürettikleriyle, onların zaferleri arasında bir bağ kurmuştur. ([http://fac-web.spsu.edu/sis/nuhfer-halten/webconcordances/neruda/Terceraresidencia triunfo](http://fac-web.spsu.edu/sis/nuhfer-halten/webconcordances/neruda/Terceraresidencia%20triunfo))

Solemne es el triunfo del pueblo. A su paso de gran Victoria La ciega patata y la uva Celeste brillan en la Tierra.	Görkemlidir halkın zaferi Yolunda büyük zaferin Kör patates ve üzüm Gök parlıyorlar Yeryüzünde
--	---

“España en el Carazón” eserini oluşturan şiirlerde halk, üreticilerden, işçilerden, köylülerden, zanaatkârlardan oluşur. Bu eserde sabanla tarlasını süren köylü, tezgâhında dokumacı, inşaatta marangoz sık sık karşımıza çıkar. Bu emekçi insanlar Neruda’nın eserinde İspanya’yı yeniden inşa ederler. Zaten İspanya’da ve tüm dünyada yaratılmış ne varsa, güzel olan hepsi insan emeğinin, işçinin, köylünün alın teridir, göz nurudur. Neruda birkaç şiirinde dünyadaki zenginliklerin yaratıcısı emekçi insanları peş peşe anar. Örneğin “Los Gremios en el Frente” (Cephede Dayanışma) adlı uzun şiirinde madencilere, ip, halat yapanlara, deri işleyenlere, balıkçılara, demir yolcularına ve daha birçok meslek grubuna seslenmektedir. Neruda dünyadaki bütün değerleri üreten emeğe büyük değer vermektedir. Emek teması Neruda’nın politik eserlerinde İspanya İç Savaşından sonra her geçen gün daha yaygın olarak kullanılacaktır. Bu özelliği iyi bilmek Neruda’yı daha iyi anlamamızı ve daha kolay okumamızı sağlayacaktır. Bu nedenle adı geçen “Los Gremios en el Frente” (Cephede Dayanışma) (<http://fac-web.spsu.edu/sis/nuhfer-halten/webconcordances/neruda/neruda.txtlavictoriadelasarmasdelpueblo>) şiirinde üreten halkı nasıl andığını, emek temasına nasıl önem verdiğini görmek için bu şiiri çalışmamıza almayı gerekli görüyoruz. Zaten bu şiir de “España en el Carazón” eserinde yer alan şiirlerden biridir.

Los gremios en el frente	Cephede Dayanışma
Dònde están los mineros, donde están los que hacen él cordel, los qué maduran la suela, los que mandan la red?	Nerede madenciler, nerede halat örenler, derileri tabaklayanlar, ağ atanlar?
Dònde están?	Neredeler?
Dònde los que cantaban en lo alto	Nerede şarkı söyleyenler tepesinde

<p>del edificio, escupiendo y jurando sobre el Cemento aéreo? Dònde están los ferroviarios voluntariosos y nocturnos? Dònde está el gremio del abasto? Con un fusil, con un fusil. Entre los pardos latidos de la llanura, mirando sobre los escombros. Dirigiendo la bala al duro enemigo como a las espinas, como a las víboras, así. De día y noche, en la ceniza triste del alba, en la virtud del mediodía calcinado.</p>	<p>Binanın, tükürerek ve söverek Çimento harcının üzerine? Nerede başına buyruk ve gececi demiryolcular?? Nerede levazımcılar? Bir tüfekle, bir tüfekle. Ovanın Kasvetli nabız atışında Seyrederek harabeleri. yönelterek mermileri amansız düşmana, dikenlere ve engereklere yönetir gibi, işte böyle. Günden geceye, külünde Şafağın hüznü, alazlanan Günoratası tavının.</p>
--	---

Pablo Neruda halkın düşmanları olarak değerlendirdiği insanlara yönelik te
şiiirler yazmıştır. O Katolik Kilisesini, zenginlerin tarafında kabul etmektedir.
İnsanlar fakir kalmış, ezilmiş ve zulme başkaldırmamıştır. Zira kilise insanlara
yaşadıkları bu toprak üzerinde mutlu olmaları için haklarını aramayı salık
vermemekte, bilakis yaşamdan sonraki dünyada mutluluğu bulmaları için onlardan
itaatkâr olmalarını istemektedir. Söz gelişi “España Pobre por el Culpo de los Ricos”
(İspanya Zenginlerin Şuçları Yüzünden Fakir) şiirinde Neruda ölümden sonra daha
iyi bir yaşam vadettiği için kiliseyi eleştirmektedir. (<http://fac-web.spsu.edu/sis/nuhfer-halten/webconcordances/neruda/españa+pobre+por+culpa+de+los+ricos>)

<p>A no sembrar, a no parir las minas, a no montar las vacas, al ensimismamiento de las tumbas, a visitar cada año el monumento de Cristóbal el marinero,</p>	<p>Ekini ekmeğe değil, madeni çıkarmaya değil, İnekleri sağmaya değil, mezarları sövmeye Denizci Kristof Kolomb’un anıtını ziyarete</p>
---	---

<p>a relinchar discursos con macacos venidos de América, iguales en ‘posición social’ y podredumbre. No levantéis escuelas, no hagáis crujir la cáscara terrestre con arados, no llenéis los graneros de abundancia triga: rezad, bestias, rezad, que un dios de culo inmenso como el culo del rey os espera: “Allí tomaréis sopa, hermanos míos”.</p>	<p>makaklarla konuşup kişnemeyegeliyorlar gezinleri Amerika’nın “sosyal konum” ve çürümeye eşit olarak. Okullar yapmayın, Sabanlarla gıcirtayarak toprağı sürmeyin Mısır bolluğunda kilerleri doldurmayın: dua edin, zavallılar, dua edin, kral gibi kudretli olan tanrı sizi bekliyor: “orada çorba içeceksiniz, kardeşlerim benim”.</p>
--	---

Şair bu kitabında kiliseyi birçok imge ile okuyucuya sunmuştur. Bunlardan en önemlisi papaz cüppesidir. Bu kitapta cüppe için, “sotanas de agrios, hediondos perros de cueva y sepultura, una ola de sotanas rabiosas” gibi tanımlamalar kullanılmıştır. Şairin satırlarında, cüppe kasveti, sıradanlığı ve ölümü temsil etmektedir.

Neruda, kiliseyle birlikte aristokrasiyi ve geleneksel gerici güçleri de eleştirmektedir. İspanya’nın varlıklı insanlarını, sebep oldukları yoksulluk ve toplumsal çürüme nedeniyle suçlamaktadır. Takip eden sayfalarda detaylı olarak inceleyeceğimiz “Almería” şiirinde Neruda’nın zenginlerin suçları hakkındaki düşünceleri açıkça görülecektir.

Üstelik şair, geleneği durgunluk ve toplumsal çürümüşlüğün bir sebebi olarak betimlemektedir çünkü insanları ilerleme, medeniyet için çalışmasını da engellemektedir. “La tradición” (Gelenek) şiirine bir inceleyelim. (<http://fac-web.spsu.edu/sis/nuhfer-halten/webconcordances/nerudaLatradición>)

En las noches de España, por los viejos jardines La tradición, llena de mocos Muertos, Chorreando pus y peste se paseaba Con una cola en bruma, fantasmal y fantástica, Vestida de asma y huecos lavitones sangrientos, Y su resto de ojos profundos detenidos Eran verdes babosas comiendo tumba, Y su boca sin muelas mordía cada noche La espigna sin nacer, el mineral secreto, Y pasaba con su corana de cardos verdes Sembrando vagos huesos de difunto y puñales.	İspanya'nın gecelerinde, o eski bahçelerde, Gelenek, kurumuş sümükle dolup taşarak, Damlayarak irin ve çürümüşlük dolaşiyor Siste sürüklerken cüppesini, hayalet benzeri ve fantastik, Giyinmiş astımla ve kanlı boş redingotlarla, Ve yüzün derinliği, dimdik bakan gözleri Bir mezarı kemirmekte olan yeşil salyangozlardı, Ve her gece ısırdı dişsiz ağzı Doğmamış olan başağı, o saklı minerali, Ve yeşil dikenlerden tacıyla geçip gitti ekerek ölmüşlerin rahmetli kemiklerini ve hançerlerini.
--	---

Şair bu şirinde geleneği olumsuz imgelerden biri olarak kullanmaktadır. Gelenek, ölümcül bir mikrop gibi İspanyol düşünce tarzına yapışmış hastalıklı bir fikir hayatının oluşmasına sebep olmuş bir varlık olarak kişileştirilmiştir. Neruda'nın düşüncesine göre gelenek, yoksulların fakirliğinin sürmesinin nedenidir ve toplumsal ilerlemenin önünü kapatan etkin bir güçtür. Neruda'ya göre ölümlerin kemikleri ekilmiştir. Daha inançlı ve daha çok mücadele insanı doğacaktır yeniden.

Neruda darbeci generallere ve onların ordularına karşı yılmadan mücadele etmiş, İspanya Cumhuriyetinin savunulması için aktif rol oynamıştır. Neruda daha önce de andığımız gibi Mola, Sanjurjo gibi generalleri ve bizzat General Franco'yu hedef alan şiirler yazmıştır. İsyancı generallerin meşru İspanyol Cumhuriyet Hükümetini yıkmak için kullandığı Müslüman Faslı askerleri "Afrika çakalları" olarak nitelmiştir. O masum geniş halk kitlelerinin savaşta maruz kaldığı acıları okuyucuya nakletmek için çok etkileyici ifadeler kullanmıştır. Neruda'nın satırlarını okuyan her kim, hangi düşünce ve toplumsal sınıfın üyesi olursa olsun General

Franco'ya karşı derin bir nefret duyar, Franco'yu ve onun adamlarını umutsuzluğu ve yıkımı bütün İspanya'ya yaymaktan dolayı suçlar.

“España en el Corazón” eserinde bu savaşın genel görüntüsünü, can sıkıcı bir biçimde, kısmen kaba ve edebi olmayan sözcüklerle tanımlamaktadır. Neruda, çocukları bombardımanlardan kolları, ayakları kopmuş, değişik yerlerinden yaralanmış olarak okuyucuya nakleder. Ezilmiş kafatasları, parçalanmış ve çürümüş bedenler satırları arasında göze çarpar. Bu eserde kan ve yakılmış cesetlerin külleri “leitmotiv” unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

İsyancı generallerin, meşru İspanyol Cumhuriyet hükümetini yıkma çabasını simgeleyen sayısız imgelere karşın, “España en el Corazón”, alt başlığından da anlaşılacağı üzere İspanyol halkının zaferine adanmıştır. Neruda bu insanları tanımladığı zaman dayanışma ve kardeşlik terimlerini sık sık dile getirir. O samimi ikinci şahıs formlarını tú ve vosotros kullanırken onları kardeş ve yoldaş olarak kendisinden bir parçaymış gibi kabul ettiğini vurgulamak için bu sözcükleri seçmiştir. Neruda'nın, “España en el Corazón” kitabındaki son şiiri olan ve ekler bölümünde bulacağınız uzun, “Oda solar al ejército del pueblo” şiirinde özgürlüğü, için mücadele eden İspanyol halkına duyduğu yakınlığı ve onlarla nasıl bir dayanışma içerisinde olduğunu açık bir şekilde görmekteyiz. İspanyol halkının mücadelesine ve onların umutlarını dile getirmeye adanmış “Madrid (1936)”, “Canto a las Madres de los Milicianos Muertos” (Öldürülmüş Militanların Annelerine Türkü) gibi başka şiirler de mevcuttur.

“España en el Corazón” hem İspanyol halkının direnişine övgü hem de ezilen halkın savaşta çektiği acıları ve maruz kaldığı haksızlıkları dünyanın gözleri önüne

sermek amacıyla kaleme alınmıştır. Okuyucunun sosyal bilincinde şok etkisi yaratması düşüncesiyle ve propaganda amacıyla yazılmış bir sanat çalışmasıdır. Bu konuda edebiyat eleştirmenleri ve tarihçilerle fikir birliği içerisindeyler. Pablo Neruda da bu fikri inkâr etmez.

Çalışmamızın bu bölümünde Neruda'nın, "España en el Corazón"da İspanya İç Savaşını ne şekilde yorumladığını en iyi biçimde ortaya koyacağına inandığımız bazı şiirini detaylı bir şekilde inceleyeceğiz. Bu şiirleri seçmemizin nedeni bunların kitaptaki şiir biçimini ve işlenen konuları en iyi şekilde örneklendirdiğini düşünmemizdir.

Örnek olarak seçtiğimiz şiirlerin ilki "El General Franco en los Infernos" (General Franco Cehennemlerde) adlı şiirdir. (<http://fac-web.spsu.edu/sis/nuhfer-hal-ten/webconcordances/neruda/neruda.txt>) Bu şiirde Neruda, General Franco'yu suçlamaktadır. Önce sert, hırçın sözcüklerle onu tanımlamaktadır. Sonra da onu sonsuza dek öldürdüğü masum insanların işkenceleriyle hiç uyumadan kalacağı cehennemde yaşamaya mahkûm etmektedir. Bu şiiri seçmemizin nedeni Neruda'nın beddualarının, ilenmelerinin özellikle sadece bir kişiye, General Franco'ya yönelmiş olmasıdır.

Desventurado, ni el fuego ni el vinagre caliente
en un nido de brujas volcánicas, ni el hielo devorante,
ni la tortuga pútrida que ladrando y llorando con voz de mujer
muerta te escarbe la barriga.
buscando una sortija nupcial y un juguete de niño degollado,
serán para ti una puerta oscura,

“El General Franco en los Infernos” şiirinde Neruda, “Residencia” üçlemelerinde olduğu gibi serbest vezin kullanmıştır. Buna örnek olarak aldığımız şiirin ilk üç dizesinde kolaylıkla tanık oluyoruz. Şiirde döneme ait birçok şiirsel unsur göze çarpmaktadır. Enjambment (bir cümle veya fikrin mısra sonunda bitmeyip birkaç mısradaki devam etmesi) ilk dört dize tek cümle oluşturmaktadır. Paralelizm (aynı sözün veya söz grubunun şiirde benzer şekilde tekrarlanması) ni sözcüğünün tekrarlanmasını paralelizme örnek olarak verebiliriz. Ses yinelenmesi döneme özgü şiirsel unsurlardan bazılarıdır. Ve Neruda’nın dönem eserlerinde olduğu gibi bu şiirinde de bunların varlığına tanık oluyoruz. Sözdizimsel olarak birçok mısranın takip eden mısraya bağlandığını görüyoruz. Birçok durumda mısraları aynı sözcükle başlatarak paralelizm yapıyor. 10. ve 11. dizelerde leche (süt) sözcüğünün, 15. Ve 16. dizelerde ve ayrıca 42-43-44 mısralarda de (nın) edatının, buna tanık oluyoruz. Şiir boyunca başka bir aliterasyona, ses yenilemesine de “s” sesinin tekrarlanmasıyla tanık oluyoruz. Şair bu sesle okuyucuda cehennem ateşinin cızırdamasını, çatırdamasını okuyucuya sezdirmek istemektedir.

Bu şiirde şair birçok çelişik unsuru yanyana kullanmaktadır. Örneğin ilk iki mısradaki tahrip edici iki unsur olarak buz ve ateşi anmaktadır. Kırk ve kırk dördüncü mısralarda ölüm ile oynayan çocukların çelişkisi göze çarpıyor. Bu mısralarda savaşın, yaşama sevincinin simgesi olan çocukları bile nasıl yok ettiğini, buna karşın isyancı generallerin ölüm kusan bombardımanlarına karşın halkın çocuklarının yani halkın umudunun hiçbir zaman yok olmayacağını anlatmak istemektedir şair. Başka bir örnekte Neruda’nın Franco’nun cehennem günleri için otuz dokuzdan elli ikinci mısralara kadar metaforik bir öge olarak kullandığı soğuk eğlence “fiesta fría” tanımlamasıdır. Partiler genellikle soğuk değil sıcak, dostane, eğlenceli toplantılardır.

Bu şiirde tanımlamadan ziyade bir durumu düşündürmeye yönelik birçok imge vardır. Örneğin Franco'nun en aşağılık mahlûkatlarla karşılaştırıldığı “estiércol de siniestras gallinas de sepulcro” (mezar tavuğunun uğursuz gübresi) dizesinde biz bunu rahatlıkla görürüz. Ancak bu mısradaki edebi bir anlatımdan söz etmemiz olası değildir, sadece büyük bir aşağılama, yergi söz konusudur. Böyle bir tanımlama generallerin cehennemi için de yapılmıştır. Generallerin cehenneminde onlara yapılan beddua şöyledir; “la tortuga pútrida que ladrando y llorando con voz de mujer/ muerta te escarba la barriga” (kadın sesiyle ağlayan ve havlayan çürümüş ölü kaplumbağa senin mideni kazısın), bu dizelerde aşırı bir tiksinti ile büyük bir dünya şairine yaraşır yaratıcı bir beddua ile karşılaşırız.

İspanya'nın özgür geleceğinin umudu olan çocukları ve genç anneleri şimdi “materia asesinada y harina muerta.” şeklinde tanımlanmıştır. Yukarıda andığımız gibi Neruda, Franco'yu çok ağır bir şekilde zaman zaman hakaret sözcükleriyle eleştirmekte “estiércol de siniestras gallinas de sepulcro” (mezarlık tavuklarının uğursuz gübresi), anmasının yanında onu “pesado estupro” (şişman tecavüzcü), “perro de la Tierra” (Dünyanın köpeği) ve “maldito” (lanet) olarak tanımlamaktadır.

“El General Franco en los Infernos” şiirinde çürümenin ve imha etmenin birçok imgesi ile yüz yüze geliyoruz. Örneğin “España en el Corazón” eseri boyunca sıkça kullanılan ölümü simgeleyen ‘kan’ sözcüğübu şiirde de aynı amaç için kullanılmıştır. Ölüm için kullanılan başka imgeler de vardır. “Las recién paridas, ametralladas en Otoño” (Yeni yavrulayan kediler, Sonbaharda vurulmuşlar); “Niños negros por la explosión” (Patlamadan yanmış çocuklar) ve “rostro huecos de pólvora pertetua.” (kalıcı barutun oyuk yüzleri) çürümede tanımlanmıştır. İşte bazı örnekleri: “la tortuga pútrida” (kokuşmuş kaplumbağa), “ojos podridos” (çürümüş gözler),

“comiendo silenciosa pus y sangre” (sessiz irini ve kanı yiyerek) ve “entre la podredumbre de la recién paridas” (hayvanların doğum sonrasının çürümüş kan ve irinin arasında). Şair, şiirine kederli bir hava katmak için gözyaşı ve ağlamayı da kullanmıştır. Neruda şiirde önce Franco'nun günahlarını sıralamış sonra da onu cehennemde sonsuz bir işkence ile başbaşa bırakmıştır. Şair savaşın yıkıcılığını canlı bir şekilde betimlemiş ölüm, yıkım ve felaketleri işlemiştir. İspanya'nın özgür geleceğinin umudu olan çocuklarının ve genç annelerinin trajedilerini betimleyerek okuyucunun sempatisini kazanır.

“El General Franco en los Infernos” şiiri boyunca generallere hakaretleri ve suçlamaları sonucunda Neruda bir yargıca dönüşüyor ve Franco'yu cehennemde sürekli uykusuzluğa mahkûm ediyor. “comiendo silenciosa pus y sangre” (sessiz irini ve kanı yiyerek), “por una eternidad maldita y sola.” (sonsuz kadar lanetli ve yalnız). Buna ilaveten onun gözleri sürekli açık kalacak şekilde perçinlenecek ki kurbanlarının dik dik bakışlarından kurtulmasın “un agonizante río de ojos cortados te resbale y recorra mirándote sin término”.

Şairin İspanya İç Savaşına ilişkin inceleyeceğimiz ikinci şiiri ise daha önce sözünü ettiğimiz “Almería” şiiridir. ([http://fac-web.spsu.edu/sis/nuhfer-halten/webconcordances/neruda/7673 Tercera residencia almería](http://fac-web.spsu.edu/sis/nuhfer-halten/webconcordances/neruda/7673_Tercera_residencia_almería)) Almería şiiri, şairin savaş boyunca olan hadiseleri en iyi biçimde ortaya koyduğu bir şiirdir. 1937 Şubatında bir grup Cumhuriyetçiler Malaga'dan Almería'ya doğru geri çekilirken aniden isyancı birliklerin baskınına uğrayarak erkekler ve çocukların eşleri ve/veya annelerinin gözleri önünde infaz edilmesini anlatmaktadır. O, bu şiiri yazarken hali vakti yerinde olan İspanyolların, deyim derindeyse orta direk İspanyolların vicdanına seslenerek, onların hiç olmazsa bir kısmının isyancıların bu tür zalimliklerini dikkate alarak

onları desteklemekten vazgeçmelerini ummaktadır. Neruda, “Almería” şiirinde de isyancı askerleri destekledikleri için zengin burjuvaziye ve aristokrasiyi ağır bir dille eleştirmektedir.

Almería

Un plato para el obispo, un plato triturado y amargo,
un plato con restos de hierro, con cenizas, con lágrimas,
un plato sumergido, con sollozos y paredes caídas,
un plato para el obispo, un plato de sangre de Almería.

Un plato para el banquero, un plato con mejillas
de niños del Sur feliz,
un plato con detonaciones, con aguas locas y ruinas y espanto,
un plato con ejes partidos y cabezas pisadas,
un plato negro, un plato de sangre de Almería.

Cada mañana, cada mañana turbia de vuestra vida
lo tendréis humeante y ardiente en vuestra mesa:
lo apartaréis un poco con vuestras suaves manos
para no verlo, para no digerirlo tantas veces:
lo apartaréis un poco entre el pan y las uvas,
a este plato de sangre silenciosa
que estará allí cada mañana, cada
mañana.

Un plato para el Coronel y la esposa del Coronel,
en una fiesta de la guarnición, en cada fiesta, sobre los juramentos y los
escupos, con la luz de vino de la madrugada

para que lo veáis temblando y frío sobre el mundo.

Sí, un plato para todos vosotros, ricos de aquí y de allá,

embajadores, ministros, comensales atroces,

señoras de comfortable té y asiento:

un plato destrozado, desbordado, sucio de sangre pobre,

para cada mañana, para cada semana, para siempre jamás,

un plato de sangre de Almería, ante vosotros, siempre.

Şiir beş kıta halinde serbest vezinle yazılmış yirmi altı mısradan oluşmaktadır. Şiir “un plato” sözcüğünün yinelenmesiyle hissedilir bir ritme sahiptir. Daha ilk kıtada anafor kullanılmaktadır. İlk kıtanın son mısrası hariç diğer mısraların hepsini “un plato” sözcüğü ile başlatarak ve un platoyu diğer kıtalarda da mısra başında sıkça kullanarak kuvvetli bir ritim duygusu oluşturmakta ve enjambment örneği sunmaktadır bizlere 4. -5. ve 7.-8. mısralarda. Şiirde ayrıca benzer sözcük veya sözcük grupları tekrarlanarak paralelizm oluşturulmuştur. Sözgeleş 2., 6., 8. ve 9. mısralarda bu paralelliği görüyoruz. Bu mısraların hepsinde bir ismi diğer bir isme bağlayan “con” bağlacının varlığına tanık oluyoruz. Belli bir düzenle benzerliklerin ve tekrarların olması Neruda'nın canlı ve saldırgan tarzını ortaya koymaktadır.

“Almería” şiirinde şair samimi “vosotros” biçimini kullanmaktadır zenginler için. Bu kullanım bir arkadaşlığı, dostluğu çağrışırsa da Neruda burada bu sözcüğü bilinçli bir şekilde saygısızlık, küçümseme belirtmek için tercih etmektedir. “Almería” şiirinde şahıslar sembolik figürlerdir: Rahip Katolik Kiliseyi, banker kapitalist para babalarını, albay orduyu, büyükelçi, bakan, devlet yöneticilerini temsil etmektedir. Bu insanlar ve bunların temsil ettiği toplumsal katmanlar isyancı General Franco'yu destekleyen İspanya'yı, Cumhuriyetçilerin düşmanlarını oluşturmaktadır.

Neruda bu insanları “suaves manos” (yumuşak eller) olarak tanımlamaktadır. Böylece bunların çalışmadan, alın teri dökmeden yaşayan, İspanya halkının ürettiği zenginlikleri sömüren, emen sülüklere benzediğine atıfta bulunmaktadır. Bu çok önemli bir faktördür. Zira Neruda için en büyük erdem emektir. Ve bunlar bu erdemden yoksundurlar.

Şairin bu şiirde en belirgin olarak kullandığı imge “sangre” kandır. “Sangre de Almería”, (Almería’nın kanı) ifadesini şair birkaç kez anmıştır; “sangre silencio” (sessiz kan) ve “sucio de sangre pobre” (yoksul kanın lekesi). Şair savaşın kıyıcılığını ve ölümcüllüğünü ortaya koymak için kanı sembolize etmiştir. Aynı zamanda kan halkın yaşam gücünün bir simgesi olarak ta kullanılmaktadır Neruda tarafından. Şair hierro, cenizas, paredes caídas, detonaciones ve cabezas pisadas (demir, kül, yıkık duvar, patlamalar ve ezik baş) gibi imgelerin yanında halkın yasını da lágrimas ve sollozos (göz yaşı ve hıçkırık) gibi sözcüklerle de imgelemektedir.

Neruda, “Almería” trajedisini parçalanmış cesetleri, ölmüş insanları acıyla doldurulmuş bir yemekle kıyaslamaktadır. Şair bu yemeği zenginlere servis etmektedir. Böylece “Almería” trajedisinin acımasızlığını onlara hatırlatmak ve onların suçlarını yüzlerine vurmak istemektedir.

Oda solar al ejército del pueblo

Armas del pueblo ¡Aquí! La amenaza, el asedio
aún derraman la tierra mezclándola de muerte,
áspera de aguijones
Salud, salud,
salud te dicen las madres del mundo,

las escuelas te dicen salud, los viejos carpinteros,
Ejército del Pueblo, te dicen salud, con las espigas,
la leche, las patatas, el limón, el laurel,
todo lo que es de la tierra y de la boca
del hombre.

Todo, como un collar
de manos, como una
cintura palpitante, como una obstinación de relámpagos,
todo a ti se prepara, todo hacia ti converge!

Día de hierro,
azul fortificado!

Hermanos, adelante,
adelante por las tierras aradas,
adelante en la noche seca y sin sueño, delirante y raída,
adelante entre vides, pisando el color frío de las rocas,
salud, salud, seguid. Más cortantes que la voz del invierno,
más sensibles que el párpado, más seguros que la punta del trueno,
puntuales cómo el rápido diamante, nuevamente marciales,
guerreros según el agua acerada de las tierras del centro,
según la flor y el vino, según el corazón espiral de la tierra,
según las raíces de todas las hojas, de todas las mercaderías fragantes de la tierra.

Salud, soldados, salud, barbechos rojos,
salud, tréboles duros, salud, pueblos parados
en la luz del relámpago, salud, salud, salud,

adelante, adelante, adelante, adelante,
sobre las minas, sobre los cementerios, frente al abominable
apetito de muerte, frente al erizado
terror de los traidores,
pueblo, pueblo eficaz, corazón y fusiles,
corazón y fusiles, adelante.
Fotógrafos, mineros, ferroviarios, hermanos
del carbón y la piedra, parientes del martillo,
bosque, fiesta de alegres disparos, adelante,
guerrilleros, mayores, sargentos, comisarios políticos,
aviadores del pueblo, combatientes nocturnos,
combatientes marinos, adelante:
frente a vosotros
no hay más que una mortal cadena, un agujero
de podridos pescados: adelante!
no hay allí sino muertos moribundos,
pantanos de terrible pus sangrienta,
no hay enemigos: adelante, España,
adelante, campanas populares,
adelante, regiones de manzana,
adelante, estandartes cereales,
adelante, mayúsculos del fuego,
porque en la lucha, en la ola, en la pradera,
en la montaña, en el crepúsculo cargado de acre aroma,

lleváis un nacimiento de permanencia, un hilo
de difícil dureza.

Mientras tanto,

raíz y guirnalda sube del silencio

para esperar la mineral victoria:

cada instrumento, cada rueda roja,

cada mango de sierra o penacho de arado,

cada extracción del suelo, cada temblor de sangre

quiere seguir tus pasos, Ejército del Pueblo:

tu luz organizada llega a los pobres hombres

olvidados, tu definida estrella

clava sus rancos rayos en la muerte

y establece los nuevos ojos de la esperanza.

Şairimiz “Oda solar al ejército del pueblo” adlı şiirinde de yine çalışkan aynı zamanda sömürülen İspanyol halkının ürettiği ürünleri ve onları üreten insanları anmaktadır. Şair; başakları, sütü, patatesi, limonu, defneyi kaleme aldığı dizelerin peşinden, şiirin dokuz ve onuncu mısralarında “todo lo que es de la tierra y de la boca del hombre.” (insanın ağzında ve toprakta olanın hepsi) sözleriyle ifadelerimizin doğruluğunu göstermektedir. Şair, şiirin takip eden dizelerinde de emek ürünü olan zenginliklerden söz ederek, emeğe verdiği değeri her satırda gözler önüne sermektedir. Neruda şiirin sön bölümünde halk ordusunun halkın umudu olduğunu şu sözlerle dile getirmektedir;

para esperar la mineral victoria: cada instrumento, cada rueda roja, cada mango de sierra o penacho de arado, cada extracción del suelo, cada temblor de sangre	madenin zaferini beklemek için; her araç, her kırmızı çember, her dişi testerenin, her tozu pulluğun her cevheri toprağın her titremesi kanın
--	--

Cumhuriyetçi Halk Ordusuna adanmış, halk Ordusuna methiyeler, övgüler içeren altmış beş dizelik bu şiirde Neruda yine çalışan, okuma yazma bilmeyen yoksul halkın, şiirini kavramaları ve ezberine alması için sanki bir dua gibi sık sık tekrarlamalar kullanmıştır. Bu tekrarlamalara en iyi örnek “salud” (sağlık) ve “adalente” (ileri) sözcükleridir. Şair aynı zamanda bu tekrarlamalarla şiire bir ritim ve canlılık ta katmaktadır. Komünist şair Pablo Neruda Halk Ordusuna adadığı bu şiiri umut dolu bir biçimde bitirmektedir;

Ejército del Pueblo: tu luz organizada llega a los pobres hombres olvidados, tu definida estrella clava sus rancos rayos en la muerte y establece los nuevos ojos de la esperanza.	Halk Ordusu: senin örgütlü ışığın ulaşıyor zavallı insanlara unutulmuş, senin belirlenmiş yıldızın çiviliyor ölümlerde horultulu ışıklarını ve kuruyor umudun yeni gözlerini
---	---

Görüldüğü gibi burada şair umut doludur. Şair umutvarlığını bizlere aktarmak için ışık ve yıldız imgelerini kullanmıştır.

Pablo Neruda direnişin ve umudun başkentine iki şiir yazar Madrid (1936) ve Madrid (1937)'dir bu şiirler. Şimdi de sırasıyla bu şiirleri inceleyelim.

MADRID sola y solemne, julio te sorprendió con tu alegría de panal pobre: clara era tu calle, claro era tu sueno. Un hipo negro de generales, una ola de sotas rabiosas rompió entre tus rodillas sus cenagales aguas, sus ríos de gargajo.	Madrid yalnız ve vakur, Temmuz seni şaşırttı neşesiyle oğul veren arının: aydınlıktı cadden, aydınlıktı düşün, Kara bir hıçkırık generalin, bir dalga yobaz cübbelerinin boşalttı dizlerinin arasından su kanllarını, balgam nehirlerini.
--	--

Şairimiz Neruda, 1936 Madrid'ini ağırbaşlı ve yalnız olarak tanımlayarak şiirine başlıyor; Madrid'in neşesini yazın ilk günlerinin coşkusunu, yaşayan bal peteğinin, arıların neşesiyle betimliyor. Işıklıydı cadden, ışıklıydı düşün sözleriyle önceki şiirde de gördüğümüz gibi ışığı, zafere olan inancın imgesi olarak kullanmaktadır. Devam eden dizelerde ise generallerin hıncını ve papazların hiddetini bir balgam ırmağı gibi halkın neşesini boğmak için onların üzerine kustuğunu dile getirmektedir. Burada bir kez daha Neruda'nın halk düşmanları olarak nitelediği beyaz elliler için her zaman saldırgan ve eleştirel bir tutum içinde olduğunu görüyoruz. Ve onları eleştirirken edebi sanatlara başvurmayı bile gereksiz görür, alelade bir tarzda eleştirir. Şiirin son dizelerinde halk ordusu karanlık kışlara, ihanetin papaz odalarına girer ve gericiliğin ve aristokrasinin bu kalelerine, yüzünde bir damla kanla gülerek zafer bayrağını diker. Şair, Madrid 1936 şiirinde umutludur. Halk mutludur. Sevinç yumağı içerisinde yaşantısını sürdürmektedir. Arı kovanının neşesi. Madrid 1937 şiirinde halkın neşesinden, şairin umudundan eser kalmamıştır artık. Hemen şiirin ilk dizesinde, En esta hora recuerdo a todo y todos, (Bu saatte hatırlıyorum hepsini ve her şeyi) girişiyse halkın neşesinden eser kalmadığını okuyucuya sezdirmektedir.

En esta hora recuerdo a todo y todos, fibradamente, hundidamente en las regiones que -sonido y pluma- golpeando un poco, existen más allá de la tierra, pero en la tierra. Hoy comienza un nuevo invierno. No hay en esa ciudad, en donde está lo que amo, no hay pan ni luz: un cristal frío cae sobre secos geranios.	Bu saatte anımsarım tümünü ve hepsini liflerimle, temelinde bölgelerin – ses ve tüy – vurarak azar azar, vardır uzağında bu toprağın, fakat gene de toprakta. Bugün başlıyor yeni bir kış. Yok bu şehirde sevdiğim bu şehirde ne ekmek ne de ışık var: soğuk bir kırağı düşüyor kurumuş sardunyalara üzerine.
--	--

Madrid (1936) şiirine Temmuz sıcaklığının neşesiyle başlayan Neruda, Madrid 1937 şiirine, “Hoy comienza un nuevo invierno.” (Bugün yeni bir kış başlıyor) betimlemesini 6. 7. dizelerde yapıyor. Zira artık halk ordusunun zaferine olan inancı azalmış, savaşın kaybedilmekte olduğunu görmüştür. Nazım gibi destekledikleri, gönül verdikleri Halk Cephesinin yenilgisini kış/ kar imgesiyle okuyucuya aktarmıştır.

Biraz önce andığımız mısranın peşinden” No hay en esa ciudad,/ en donde está lo que amo,/ no hay pan ni luz: un cristal frío cae/ sobre secos geranios.” (Sevdiğim her şeyi barındıran /bu kentte, ne ekmek var/ ne de ışık: Bir buz kristali düşüyor/ kurumuş sardunyalara üzerine.) dizeleri gelmektedir. Şairin sevdiği her şeyi barındıran şehirde artık hiçbir şey, ne ekmek ne de ışık bulunmamaktadır. Geceleri el bombaları düşleri, kağnyı paramparça ediyor. Neşenin yerini sessizlik, kırılma noktalarının yerini yanmış evler alıyor. Madrid böylesine köklü değişikliklere uğramıştır bir yılda. Bu değişiklikler şairi karamsarlığa itmiştir. Madrid’in bu çöküşü şairin yaşantısında da derin izler bırakmıştır.

Emeği en yuce değer olarak kabul eden Pablo Neruda, emekçilerin mücadelesini kaybettiğini sezince, “kentte ekmek ve ışık kalmadı” vurgusuyla, şehrin emekçilerin yarattıkları zenginliklerden mahrum kaldığını belirtmek istemektedir. Zaten bombalar kağnıları parçalamışlardır. Üretim araçları da insanların barınakları gibi kullanılmayacak haldedir. Pablo Neruda, “Madrid 1937” şiirinde kış mevsiminin yanında kan ve toprağı birer imge olarak kullanmıştır. İsyancı askerler, döktükleri işçilerin, köylülerin kanlarıyla verimli İspanya toprağını kirletmektedirler. Ama dökülen bu kan toprağın verimini arttıracak er veya geç halk, hak ettiği insanca yaşama onuruna kavuşacaktır.

Neruda bu şiirinde proletaryanın düşmanı olarak gördüğü üretmeden yaşayan, emekçilerin yarattıkları zenginlikleri sülük gibi emen, “yumuşak elliler” olarak nitelediği Katolik Kilisesine, elçilere, feodal derebeylerine ve generallere en ağır ifadelerle saldırmaktadır.

“el obispo de turbio testuz, los señoritos fecales y feudales, el general en cuya mano suenan treinta dineros: están contra tus muros un cinturón de lluviosas beatas, un escuadrón de embajadores pútridos”.	“bulanık alınlı piskopos, dışkılık ve feodal efendileri, general elinde otuz gümüş para çınlayan: senin surlarının karşısındalar yağmurlu sofı kuşadı, çürümüş elçilerden bir filoyu”.
---	--

Alıntılanan bölümde görüldüğü gibi bu ifadeler hiç te edebi bir üslup içermemektedir. Kanımızca Neruda bunu yaparken bilinçli bir tercih kullanıyor; halk düşmanlarından söz ederken onların hakkında edebi tarzda konuşmayı gereksiz görüyor.

Neruda ve İspanya İç Savaşı deyince ülkemizde birçok insanın aklına gelen, “Hain Generaller, gelin de görün ölü evimi görün” dizelerini de içeren “Explico Algunas Cosas” (Bazı Şeyleri Açıklyorum) ([http://fac-web.spsu.edu/sis/nuhferhalten/webconcordances/neruda/Tercera residencia Explico algunas cosas](http://fac-web.spsu.edu/sis/nuhferhalten/webconcordances/neruda/Tercera%20residencia%20Explico%20algunas%20cosas)) adlı şiirini incelemeden geçmek olmaz kanısındayız. Bu şiirle beraber ekler bölümüne aldığımız şiirlerin çevirisi tarafımızdan yapılması uygun görülen şiirlerdir. Çevirinin doğrudan İspanyolcadan yapılması anlam kaymalarını daha aza indirgemek içindir. Pablo Neruda'nın İspanya'da İç Savaş boyunca tanık olduğu olaylardan duyduğu tiksintinin ve çektiği ıstırabın ifadesi olan “Explico Algunas Cosas”, İspanya'daki sosyal adaletsizliği, şiddeti açık bir şekilde ortaya koyduğu en ünlü şiirlerinden biridir. Hernán Loyola'nın, “Pablo Neruda'da Ölmek ve Yaşamak” adlı eserinde değindiği gibi Neruda bu şiirde “İç Savaşta olanları gözler önüne seren, cinayetleri anlatan, suçluları açıklayan, böylelikle tüm insanlığın dikkatini İspanyol Şehitlerinin üzerine çekmek isterken, hainlerin de cezalandırılmasını arzulayan bir tanıktır.” (Hernan Loyola.1967:38)

“Explico Algunas Cosas” iki bakımdan özel bir öneme sahiptir. Bunlardan birincisi Madrid'in bombardımanla yerle bir edilmesi gibi tarihi gerçekleri yansıtmasıdır. İkincisi ise Neruda'nın felsefesinin, bakış açısının nasıl evrimleştiğini şiirsel bir anlatı ile dile getirmesidir. Daha başlıktan anlaşılmalıdır ki şair açıklayıcı bir anlatı biçimi seçmiştir şiiri için. Söz konusu açıklamaları, farazi dinleyicilerin sözde sorularıyla anlatısına, açıklamalarına bir canlılık ve devamlılık kazandırmaktadır. Dikkate değer bir simge kullanımıyla oldukça fazla sayıda değerler dizisi göze çarpar:

Preguntaréis: Y dónde están las lilas? Y la metafísica cubierta de amapolas? Y la lluvia que a menudo golpeaba sus palabras llenándolas de agujeros y pájaros?	Soracaksınız: Ya nerede leylaklar? Ya gelinciklerle örtülmüş metafizik? Ya sık sık yağan yağmur beyitlerinin boşluğunu onlarla doldurduğun ve kuşlar nerede?
--	--

Şiirin birinci bendindeki karşılıklı konuşma tarzındaki bu sorularının hemen arkasından, tek başına, hepsinden farklı olarak yazılmış bir dize dikkati çeker:

Os voy a contar todo lo que me pasa.	Size anlatacağım bana olanların hepsini.
--------------------------------------	--

“Bana ne olduğunu sizlere anlatacağım”. Bu dizeden sonra şairin şiiri için yeni bir anlatım tutumu içine girdiğini görüyoruz. İspanya İç Savaşında olanlardan, faşist birliklerin bombardımanlarından dolayı onları kınar, suçlar:

Y una mañana todo estaba ardiendo y una mañana las hogueras salían de la tierra devorando seres, y desde entonces fuego, pólvora desde entonces, y desde entonces sangre. y por las calles la sangre de los niños corría simplemente, como sangre de niños.	Ve bir sabah bunların hepsi yanıyordu ve bir sabah ateş topları çıktı topraktan tüketerek insanları ve o andan beri ateş barut o andan beri ve o andan beri kan. ve caddeler boyunca çocuk kanları akıyordu sadece, çocuk kanı gibi
---	---

Dayanışmanın varlığı, çiçekler, dinleyiciyi, okuyucuyu meraklandırın doğanın sürekli yinelenildiği yaşama sevinci artık geride kalmıştır. Birgün, bir sabah aniden bir şey olmuştur, olmaya devam etmektedir. Birgün, bir sabah aniden olan ve olmaya devam eden şey şairin felsefi düşüncelerini değiştirir. Anlatıcı, ana kahramanının kendisi olduğu bir öykü anlatmaya başlar:

Yo vivía en un barrio de Madrid, con campanas, con relojes, con árboles.	Ben bir semtinde yaşadım Madrid'in, çanlarıyla, saatleriyle, ağaçlarıyla.
--	---

Kahraman önce bir şeylerin vukuu bulunduğu yaşadığı şehri belirtir. Devamlı yaşadığı mahalleyi tanımlamaya yarayan bir dizi unsurdan söz eder. Bunlar kilise çanları, saatler ve ağaçtır. Kilise çanları, saatler zamanın sakin ve düzen içinde akıp gittiğini, ağaçlar ve yeşil ise yaşamın huzur içinde sürdüğünü, doğanın, hayatın kendisini durmaksızın yinelenildiğini göstermektedir. Bu üç unsur şehrin, mahallenin uzak olmayan yakın bir geçmişte sakin, düzenli ve huzur içinde bir yaşam sürdüğünü belirtmektedir. Kahraman şair ve dinleyiciler, şairin eski yuvasının görüldüğü bir yerden geçerken eski yaşam alanını betimler:

Mi casa era llamada la casa de las flores, porque por todas partes estallaban geranios:	Evime ad takmışlardı çiçekli evdi adı, çünkü her yerinden sardunyalı fişkırdı:
---	--

Anlatıcı evinin güzelliğine vurgu yapar, dinleyicinin dikkatini yuvasının güzelliğine çekmek ister ama bu evcimen şairin mutluluk yuvası, çiçekli evi kilitli kalmış, baykuşlar tünemiştir. Ancak bu tablo artık eskide kalmıştır; anlatıcı Raúl

González Tuñón'a, Rafael Alberti'ye ve Federico García Lorca'ya yönelttiği sorularla bize bunu hissettirmektedir:

Raúl, te acuerdas?	Raúl, hatırlıyor musun?
Te acuerdas, Rafael?	Hatırlıyor musun, Rafael?
Federico, te acuerdas	Federico, hatırlıyor musun
debajo de la tierra,	toprağın altından
te acuerdas de mi casa con balcones en donde	hatırlıyor musun evimin balkonlarında
la luz de junio ahogaba flores en tu boca?	Haziran ışığı boğardı çiçekleri senin ağzında
Hermano, hermano!	Kardeşler, kardeşler!

Şair bu soruları okuyucuyu etkileme ve ikna etme işlevi görmesi için yöneltmektedir dinleyicilere. Şairin, şiirine şair dostlarını katarak kazandırdığı bu canlılık, gerçeklik, okuyucuya sanki kendisini şairin arkadaşları arasındaymış, onlardan biriymiş hissi vermektedir. Anılan dostların, katılımcıların, okuyucuların bu sorulara verdiği tek yanıt sessizliktir. Öyle bir sessizlik ki binlerce sözcükten oluşacak cevaplardan daha anlamlı, daha anlaşılır bir sessizlik.

Anlatıcı, mahallesini, insanların tamamının yaşam dolu, son derece hareketli, ticaretin son derece canlı olduğu Argüelles semtini tanımlamaya devam ediyor. Beklenmedik bir olay meydana geliyor ve şiirin yönü tamamen değişiyor:

Y una mañana todo estaba ardiendo, y una mañana las hogueras salían de la tierra devorando seres, y desde entonces fuego, pólvora desde entonces, y desde entonces sangre.	Ve bir sabah bunların hepsi yanıyordu ve bir sabah ateş topları çıktı topraktan tüketerek insanları ve o andan beri ateş barut o andan beri ve o andan beri kan.
--	--

“Desde entonces” (o andan beri) ifadesinin tekrarlanmasını, meydana gelen değişikliğin vahşetini dramatize etmek için kullanmaktadır. Anlatıcı tam ve düzgün cümle kullanmak yerine değişikliğin sebep olduğu vahşeti, zalimliği gözler önüne sermektedir. Şair düşüncesini ispatlamak için o andan itibaren ortaya çıkan yıkımı simgeleyen isimler “fuego, pólvora, sangre” (ateş, barut, kan) için her defasında değişik bir ifade tarzı tercih etmektedir dizelerinde normal söz dizimi yerine. Böylelikle şair, ateş, barut ve kanın o andan itibaren İspanya’yı yakıp, yerle bir ettiği gibi kendi şiirini de tamamen değiştirdiğini okuyucuya hissettirmek istemektedir. Dünün barışının ve umudunun yerini artık ölüm, korku, ateş, barut ve kan almıştır:

bandidos con frailes negros bendiciendo venían por el cielo a matar niños, y por las calles la sangre de los niños corría simplemente, como sangre de niños.	haydutlar siyah cüppeli rahipleriyle geliyorlardı gökyüzünden öldürmek için çocukları ve caddeler boyunca çocuk kanları akıyordu sadece, çocuk kanı gibi
---	---

Anlatıcı, askerleri, soyluları, kiliseyi hepsini birlikte haydutlar “bandidos” nitelmesiyle, savunmasız halkı, masum çocukları öldürmekle suçlamaktadır. Çünkü barışın ve umudun semtine ölüm ve yıkım getirmiştir “bu haydutlar”. Yaptıklarından dolayı bu haydutlar her türlü hakareti hak etmişlerdir. Öyle ki doğadaki varlıların, hayvanların bile kabul etmeyeceği hakaretleri hak etmişlerdir:

Chacales que el chacal rechazarla, piedras que el cardo seco mordería escupiando, víboras que las víboras odiaran!	Çakalların tiksindiği çakallar kuru çalılıların bile tükürdüğü taşlar engereklerin nefret ettiği engerekler!
--	--

Anlatıcı, anlatısında dökülen (sangre) kanı sürekli vurgulayarak bir onur unsuru haline getirmektedir. Haydutların döktüğü kan arttıkça halkın onuru artmaktadır. Anlatıcı son olarak en üst kademedeki subaylara seslenir:

Generales traidores: mirad mi casa muerta, mirad España rota:	Hainler generaller: ölü evime bakın, bakın paramparça İspanya'ya:
--	--

Anlatıcının Argüelles mahallesinde yaşadığı (casa de flores) çiçekler evi sadece bir ev değildir. Hiç şüphesiz yurdu, İspanya'yı temsil eden bir simgedir çiçekler evi. Anlatıcı şehrin yerle bir edilmesine, halkın yok edilmesine ve haydutların adaletsizliğe karşı her ölü evden yanan bir metal, her ölü çocuktan yeni bir silah çıkarır, savaşta işlenen her suçtan bir mermi çıkar ki bunların hepsi top, tüfek, mermi olarak tekrar generallere yöneleceğini ifade etmektedir:

Pero de cada casa muerta sale metal ardiendo en vez de flores, pero de cada hueco de España sale España, pero de cada niño muerto sale un fusil con ojos, pero de cada crimen nacen balas que os hallar un día el sitio del corazón.	fakat her bir evden erimiş maden çıkıyor çiçek yerine, fakat her çukurundan İspanya'nın İspanya çıkar. fakat her ölü çocuktan gören bir tüfek çıkıyor, fakat mermiler doğuyor her cinayetten, ki onlar günün birinde sizi, bulacaklar yerini kalbinizin.
---	---

Şiirin sonunda anlatıcı başlangıçtaki soruyu tekrarlamaktadır ancak bu kez soru bizzat anlatıcının şiirine yönelmektedir:

Preguntaréis por qué su poesía no nos habla del sueño, de las hojas, de los grandes volcanes de su país natal?	Soracaksınız şiirin neden bizlere bahsetmiyor düşlerden, yapraklardan büyük yanardağlarından anayurdunun?
--	---

Neden şiirin bizlere umutlardan, yapraklardan, senin ülkenin büyük volkanlarından söz etmemektedir? Çünkü haydutlar, çakalların tiksineceği çakallar, yaşama sevinci içinde mutlu ve huzurlu yaşayan üretken, güzel insanları, insanlığa ait ve verimli doğada ne varsa güzel olan her şeyi, önce onları öldürürler, insanların umudunu, barış içinde yaşama sevincini, halkın evlatlarını ve çiçekleri öldürürler. Şiirin girişinde doğanın güzelliğine, insanların barış içinde yaşamına vurgu yapan okuyucuya huzur veren bir tını vardı, oysa şiirin ilerlemesiyle beraber anlatıcının ve okuyucunun umudunu alıp götürün, onları her dize ile biraz daha fazla dehşete düşüren bir tınıya tanık olmaktadır. İşte anlatıcıyı dehşete düşüren, onu son derece kaygılandıran aslında politik olaylardır:

Venid a ver la sangre por las calles, venid a ver la sangre por las calles, venid a ver la sangre por las calles!	Görmeye gelin caddeler boyu kanı görmeye gelin caddeler boyu kanı görmeye gelin kanı caddeler boyu!
---	---

Anlatıcı Pablo Neruda, “Explico Algunas Cosas” adlı şiiriyle İspanya’da meydana gelen bu ani değişime karşı insanları dayanışmaya davet ederken aynı zamanda bu suçların sorumlularını protesto etmektedir. “Explico Algunas Cosas” şiirinde Neruda, “Os voy a contar todo lo que me pasa” dizesinde vurguladığı gibi

kendisine ne olduğunu, şiirinin yapısının, biçiminin, içeriğinin niçin değiştiğini de anlatmak istemektedir hiç şüphesiz. Burada şunu vurgulamak yerinde olur; retorik unsurlar önceki dönem Neruda şiirinin en belirgin özelliğiydi. Beklenmedik karşılaştırmalar, cesur metaforlar, anafolar, nesnel olayların öznel sunumu Neruda'nın yeni şiir tarzının özelliği olmuştur. (Alazraki.1965:194.)

Neruda'nın İspanya İç Savaşı günlerinde yazdığı, derhal yayınlattığı, yayımlanır yayımlanmaz da cumhuriyetçi askerlerin elden ele dolaştırdığı “España en el Carazón” adlı kitabının incelemesini böylelikle bitirmiş bulunuyoruz. Eserde İspanyol halkının umutlu bir şekilde düzenli, huzurlu ve barış içinde yaşamlarını sürdürürken bir anda bir ayaklanmanın meydana geldiğini ve o andan itibaren İspanyol halkının umutlu bir şekilde düzenli, huzurlu ve barış içinde sürdürdükleri yaşamlarından eser kalmadığını, caddelerin kan, sokakların ceset dolmaya başladığını, çalışmadan yaşayan aristokrasinin, generallerin, Katolik Kilisesinin İspanya'nın zenginliklerinden buğdaydan, yulaftan, üzümünden, yemişlerden, ne varsa işçinin, köylünün ürettiği her şeyden daha fazla elde etmek istemelerine ve yumuşak ellerinin nasırlaşmaması için çocuk kanlarını döktüklerine tanık oluyoruz.

Onun şiirini, anın korkunç gerçekliği belirlemiştir, tanık olduğu bombardımanlar onun şiirini değiştirmiştir. Bu tanıklık, Neruda'nın yaşamını değiştirir, Madrid'deki diplomatlık görevine son verilir. Bu tanıklık, Neruda'nın şiirini değiştirir, onu toplumsal gerçekçi şiirin yılmaz bir savucusu yapar. Bu tanıklık, Neruda'nın düşüncesini değiştirir onu dünyanın her köşesindeki ezilen halkların kurtuluş mücadelesinin bir öncüsü haline getirir, onu komünistleştirir.

İç Savaş konusu iki şairi Nazım Hikmet ile Pablo Neruda'yı buluşturan ortak bir kaynak olmuştur. Neruda'nın başvurduğu eylemlerin, sembollerin ve imgelerin

bir şemasını çizebiliriz. “España en el Carazón” eserinde kanın, çılgınlık, ölümün, yaraların, toz ve barutun bol bol kullanılması, hayatı yok eden unsurları özel mülkiyeti, gelenekleri ve kurumları temsil eder. “La Guerra civil española en la obra de César Vallejo y Pablo Neruda” adlı makalesinde Linda Zee: “Neruda'nın İç savaşı ele alış biçimi Cesar Vallejo'dan daha esnek ve semboller daha az ürkütücü özelliktedir. -El silencio/lo silenciado- (sessizlik/susturulmuşluk); bu sözcük türevleri ile birlikte toplam on kez kullanılmıştır. Yeni bombalanmış Madrid'in (ya da tüm İspanya'nın) kahredici sessizliği “silencio de amanecer” (şafak vaktinin sessizliği) olarak nitelendirilen bu sessizlik, ölüm ve umut çelişkisini göstermektedir. “Como era España” (İspanya Nasıldı?) şiirinde yer verilen 'Los silencios' sözcükleri “rodeada por las piedras abstractas del silencio” (sessizlik taş engellerde çevrili) örnek dizesinde olduğu gibi yaşamın zor şartlarını belki de yitip giden üzüm bağlarını, ve narin çiçekleri göstermektedir. Diğer 'Los silencios' sözcükleri ise yaşlı anneyi, Almería'da dökülen kanı, Franco yanlılarının suçunu ve ihanetini çağrıştırmaktadır.” (<http://critica.cl/literatura/la-guerra-civil-espanola-en-la-obra-de-cesar-vallejo-y-pablo-neruda>)

Neruda'nın eserinde yıkım ve ölüm her yerde anılsa da, şair olayın ayrıntısını okuyucuya bırakır. Neruda, Franco'nun ellerinde yerle bir olan umutların, yıkılmış hayallerin, dökülen kanın öfkesini cumhuriyet düşmanlarına yöneltir.

Neruda'nın “España en el carazón” kitabındaki on beş şiir için farklı bir bakış açısıyla değerlendiren eleştirmenlerde bulunmaktadır. Bunlardan biri Carlos Rojas'dır. “Porqué perdimos la guerra” adlı inceleme kitabında Neruda'nın, “Toro”

şiiirini bence en güzel şiiiri diyerek onu ön plana çıkarıp hakkındaki düşüncelerini şu şekilde ortaya koyuyor:

“Savaştan yirmi yıl sonra yayımlanmış “Toro” şiiiri Neruda’nın Cantos Ceremoniales (Tören şiiirleri) olarak bilinen şiiirlerinden biridir. Her ne kadar değeri bilinmese de benim anlayışıma göre Şilili şairin en iyi şiiirleri arasındadır. Savaş boyunca İspanya’nın dramına adanmış başka birçok şiiirleri de vardır. Bunların on çoğu “España en el corazón” içinde bulunur ama onlar konumuzla ilgili değildir. Zira “España en el corazón” da bulunan şiiirler, savaşı kaybeden mağlupların niçin ve nasıl mücadele ettiklerini açıklar. Yaşananlara, olaylara olan yakınlığı yüzünden tarihsel olaylar şişirilmiştir. “Toro” şiiirinde tersine, mitten tarihe geçilmiştir. Mit ritüele dönüşmüştür. Belki de yaşatmak için tekrar etmeye yazgılıdır. Trajedi, matadora dönüştürülmüş, aynı zamanda ölmüş askerin ve boğanın fedakârlığını özetliyor. Belki de bu geçmiş zamanların arka planından, önceki bir zamanın arka planından bireyleri tamamlamak için ortaya konmuş gibidir.

Neruda’nın şiiirinde asla kimin dikte ettiğini bilmediğimiz alınyazısı, kader de tanımlanır. Canlı varlıklar boğa, at, seyis, asker, ölmek üzere olana dokunmak isteyen beyefendiler, hepsi törensel trajedinin araçlarıdır. Diğer taraftan bekleyen su ve başka biri tarafından dökülen kan ironisinde, onun korkusu ani bir şaşkınlıktan değil aksine olayların çok yavaş ve fedakârlığın gerçekleşmesini telafisinin mümkün olmayan bir tarzda geliyor almasından kaynaklanmaktadır. Bu kimi zamanda ışık olur. Kim bilir onun “Esa es la luz de toro.” (Bu boğanın ışığıdır) dediği alınyazısıdır. Boğa ve asker - insan ve halk- doğanın karşısında olduğu gibi tarih önünde de öylesine yalnızdır ki ‘tabağın dili yok’, ‘zümrüdün gözü’, ‘safirin kuyruğu’, ‘parlak kırmızı’ ve de ‘bulut’ imgeleri Neruda’nın şiiirinde insanın

yalnızlığını, alinyazısını vurgular. Her şey gereksizdi. Her şey boşunaydı. Kanın kıvılcımı sadece yangını alevlendirdi. Kaderin haksız zalimliği bir kez daha insanlar arasında başarı kazandı.” (Rojas.1970:337-338)

3.2. Pablo Neruda'nın İç Savaş Sonrası Değİnmeleri

Mi casa era llamada la casa de las flores... Y una mañana todo estaba ardiendo, y una mañana las hogueras salían de la tierra devorando seres, y desde entonces fuego, pólvora desde entonces, y desde entonces sangre.	Evime ad takmışlardı çiçekler eviydi adı... Ve bir sabah bunların hepsi yanıyordu ve bir sabah ateş topları çıktı topraktan tüketerek insanları ve o andan beri ateş barut o andan beri ve o andan beri kan.
---	--

Şairin en önemli eserlerinden olan “Explico Algunas Cosas” (Bazı Şeyleri Açıklıyorum) şiirinden bir kez daha alıntulamakta yarar gördüğümüz bu dizeleri sadece İspanya İç Savaşı ile İspanya'nın nasıl değıştiğini anlatmayıp, aynı zamanda iç savaş ile kendi yaşantısının da nasıl değıştiğini göstermektedir.. Şiiri daha da önemli hale getiren unsurlardan biri de bu özelliştir. “Evim çiçek evi olarak isimlendirilirdi/ .../ Ve bir sabah her şey yanıyordu/ bir sabah ateş topları/ topraktan çıktılar/ insanları yutarak/ ve o andan beri ateş/ barut o andan beri/ ve o andan beri

kan” Neruda’nın çiçekli evini, İspanya’yı o andan itibaren ateş ve barut yakar, yıkar, yok eder. Çiçekli evin yerini harabe bir ev; huzurlu, umutlu İspanya’nın yerini caddelerinde kan akan bir İspanya alır.

Os voy a contar todo lo que me pasa. (Bana ne olduğunu sizlere anlatacağım): Bu dizeden de kesin bir şekilde anlaşılacağı üzere Neruda, İspanya’da olanları kendisine olmuş gibi kabullenmiş, kendisini bir diplomat addetmemiş, diplomatik bir davranış göstermemiş, Halk Cephesinin bir gönüllüsü gibi tavır almıştır. Bir dünya vatandaşı, dünya aydını olarak İspanya’da olup bitenleri dünyaya duyurmak, Franco’nun cinayetlerini gözler önüne sermek amacıyla olmuştur. Halk Cephesinin destek bulmasını sağlamak için çeşitli etkinlikler yapmış, kampanyalar düzenlemiş, uluslararası antifaşist yazarlar konferansı gerçekleştirmiştir.

O andan itibaren Neruda da tıpkı çiçekli evi, yaralı İspanya gibi değişir. Düşünceleri daha radikalleşir, şiirinde daha keskin bir dil kullanır. Nihayet İspanya İç Savaşı, Pablo Neruda’yı komünistleştirir. 1934’te İspanya’da “Naciendo en los bosques” (Ormanlarda Doğanlar) adlı bir şiir yazmıştır. Halk Cephesinin iktidara gelmesinden duyduğu sevinci dile getirdiği bu şiire, cumhuriyetçilerin artık savaşı kaybettiği 1939’da yeni bir bölüm ekler. Bu ikinci bölümde İspanya İç Savaşının, Neruda’nın yaşamını nasıl değiştirdiğine açık bir şekilde tanık oluyoruz. İspanya’nın, İspanya İç Savaşının kendi üzerinde ne gibi değişikliklere sebep olduğunu Neruda şöyle anlatır:

En 1934 fue escrito este poema. Cuántas cosas han sobrevenido desde entonces! España, donde lo escribí, es una cintura de ruinas. Ay! si con sólo una gota de poesía o de amor pudiéramos aplacar la ira del mundo, El mundo ha cambiado y mi poesía ha cambiado. Una gota de sangre caída en estas líneas quedará viviendo sobre ellas, indeleble como el amor,	1934'te yazılmıştı bu şiir. Ne kadar çok şey yaşandı o andan beri! Onu yazdığım yer İspanya, harabelerden bir kemerdir. Oy! Eğer sadece bir damlasıyla şiirin ya da aşkın yumuşatabilseydik dünyanın öfkesini, Dünya değişti ve şiirim de değişti. Bir damla kan düştü bu satırlarda olacak yaşayarak onların üzerinde unutulmaz aşk gibi
--	---

([http://facweb.spsu.edu/sis/nuhferhalten/webconcordances/nerudaTercera residencia Elabandonado](http://facweb.spsu.edu/sis/nuhferhalten/webconcordances/nerudaTercera%20residencia%20Elabandonado))

Neruda'nın umutları yıkılmış, savaş kaybedilmiştir. 1934'ten bugüne, 1939 Martına kadar birçok şey yaşanmıştır. Dünya değişmiş, Neruda'nın şiiri de değişmiştir. Neruda'nın şiirine kan damlamıştır. Ve onun şiirlerinde devamlı bu kanın kokusu sezilecektir.

Gerçekten de “Naciendo en los bosques” şiiri, Pablo Neruda'nın ‘España’ sözcüğünü kullandığı ilk şiiri olmuş, sonraki eserlerinin neredeyse hepsinde İspanya'yı, İspanya günlerini ya da dostluğunu kazandığı bir İspanyol kültür insanını ve orada tanıklık ettiği korkunç savaşın yıkımını, dökülen kanı anmıştır.

Neruda'nın sayısız şiirinde İspanya'yı andığını görüyoruz. Elbette Rafael Alberti'ye, Ramón Gómez de la Serna'ya hitaben yazdığı türkülerde, Miguel de Hernández'e atfen kaleme aldığı "El pastor Perdido" (Kayıp Çoban) şiirinde İspanya'yı anması doğaldır. Ancak Neruda, Canto a los ríos de Alemania (Almanya'nın Irmaklarına Türkü), Canto a Stalingrado (Stalingrad'a Türkü), 7 de noviembre Oda a un día de victorias (7 Ekim Zafer Gününe Türkü), Oda al aceite (Zeytinyağına Türkü) gibi birçok eserinde İspanya'yı anmıştır. Çünkü daha iç savaş günlerinde yazdığı "España en el carazón" (Yürekte İspanya) eserindeki gibi sadece o günlerde değil, ömrü boyunca İspanya, Neruda'nın yüreğinde olmuştur. Yoldaşlarının, kaybettiği dostlarının üzüntüsü, kanlı kardeş kavgasının kalbinin orta yerinde açtığı yara sürekli sızlamış, unutulmaz bir aşk acısı gibi yazarımız var oldukça ona eşlik etmiştir. Şiirleri bu yürek sızısını bugün bile okurlarına hissettirerek canlı tutmaktadır.

Burada Neruda'nın İspanya sevgisini ve İspanya'ya duyduğu bağlılığı gösteren, İspanyol Şairler için 1957'de yazdığı, Angela Figuera Aymerich'e verdiği açık bir mektubundan bir bölüm aktarmayı uygun görüyoruz. Zürih Politeknik Üniversitesinden José Manuel López de Abiada'nın "La experiencia madrileña de Neruda: su evolución ideológica, el cambio de estética y su compromiso frente a España" adlı uzun makalesinde yer alan Neruda'nın mektubunda:

"Sevgili İspanyol şairler, burada İspanyol toprağına çok yakınım ve ona dokunamamanın acısı içindeyim. Ben, sıradan bir sürgün değilim. İspanya hayaliyle, sizlere olan sevgimle yaşıyorum. Bir sürgün kaybettiği diyarlara sadece havadan yaklaşabiliyor. Kaç kez geceleyin uçaklar beni yurdunuzun üzerinden uçurdu. Ben sıkıntıyla ateş böcekleri gibi altımızda parıldayan ışıkları deşifre etmeye çalışırdım.

Onlar kayıp evlerdi, tarumar edilmiş köyler, karanlık dağlar, belki de bir daha asla tekrar göremeyeceğimiz sevilen yüzlerdi. Yurdunuzun üzerinde uçarken gözyaşlarıyla dolu olan topraklarınızın çağrısını duydum. İspanyol şairleri, bizleri soğuk bir zalim ayırdı. Yüzyıllar gibi geçti yıllar. Biz Amerikalı şairler kardeşliğin ve şiirin yeniden yeşermesini istiyoruz. Şiir bizi tekrar birleştirmeli. Şiir yeniden inşa etmeli, yıkılanları ve dostluğu yeniden kurmalı.” (Abiada, 2001: 250) Aynı makalenin devamında, Neruda'nın bir zamanlar kimi yazarlarca İspanyolca karşıtı olarak nitelenildiği belirterek Antonio Colinas ile yaptığı görüşmede bu iddiayı şöyle cevaplar:

“İspanya hakkında, onun insanları hakkında, onun toprakları hakkında ne diyebilirim? İspanya hayatımın önemli bir parçasıdır. Gerçekten önemli ve ciddi bir parçasıdır, benim kişisel yaşam öykümün en tutarlı parçasıdır. Birilerinin yaptığı İspanyolca karşıtı eleştirisi üzücü bir kafa karışıklığıdır. Ben, İspanya için, insanları için, toprakları için üzülüyorum. Bu başka bir şeydir. İspanya'nın bütün tarihi boyunca – istisnasız diğer tüm ulusların tarihi boyunca olduğu gibi- beğenilen tarafları ve hoşlanılmayan tarafları mevcuttur. Bu her İspanyolun hissettiği bir şeydir. Doğal olarak insanlık tarihinde doğal, bireysel ve ulusal ayrımcılık vardır. Fakat benim İspanya'ya bağımlılığım, İspanya'yı kavrayışım ve İspanya'ya sevgim kesinlikle tartışılmazdır. Bu yüzden bunun aksinin konuşulması beni rahatsız ediyor.” (Abiada, 2001: 252)

Belirttiğimiz gibi Neruda'nın İspanya'ya değindiği şiirler oldukça çoktur. Biz burada İç Savaş dedektifliği yapmaya çalışacağız ve onun iç savaş sonrası eserlerinde özellikle Neruda'nın kendi yaşantısında da önemli etki bırakmış olan Miguel

Hernández bağlamında iç savaşa değinmelerini inceleyeceğiz. Öncelikle Neruda'nın yaşamında Miguel Hernández'in yerine bir göz atalım, sonra da Miguel Hernández için yazdığı şiirleri inceleyelim.

“Yaşadığımı İtiraf Ediyorum” adlı anılarını bizlere naklettiği kitapta Neruda, Miguel Hernández'e uzun bir yer ayırır. Orada Miguel Hernández için şunları yazar: “Federico ve Rafael'in dostlarından biriydi. Kendisini tanıdığım da memleketi Orihuela'dan yeni gelmişti köylü giysileri içinde. Köyünde keçi çobanıymış. “Caballo Verde” adlı dergide şiirlerini bastım. Şiirlerindeki coşkunluk beni kendisine hayran bırakmıştı. Miguel öylesine köylüydü ki, sanki çevresine toprak saçıyordu yürürken. Benim evimde kalıyor ve burada şiir yazıyordu. Başka ufuklar ve başka dünyaların izlerini taşıyan benim Güney Amerika şiirim yavaş yavaş onu etkiledi ve değiştirdi.” (Neruda, 1967: 111) O an gelir iç savaş patlar ve Neruda'nın dostu Miguel Hernández, Şili elçiliğine sığınmak ister, Şili'ye sığınma hakkı ona bahşedilmez. Olayı Neruda şöyle nakleder bizlere; “Savaş sırasında sayısız Franco taraftarını kabul etmiş olan elçi Carlos Morla, şiirlerinin hayranı olmasına rağmen, Hernández'i geri çevirmişti. Birkaç gün sonra tutuklanan şair hapse atılmıştı. Üç yıl sonra öldü. Veremden. Bülbül tutukluluğa dayanamamıştı.” (Neruda, 1967: 119) Neruda'nın da görev yaptığı Şili elçiliği Miguel Hernández'e sığınma hakkı vermemiş ve nihayetinde onun yaşama tutunma çabası nafile sonuçlanmış, tutukluluğu ölümle sonuçlanmıştır. Belki de bu ölümden bir parça da olsa kendini sorumlu tutan Neruda, Miguel Hernández'e atfen bir dizi şiir yazmıştır. Kanımızca bu şiirler Neruda'nın iç savaş sonrasında İspanya ile ilgili yazdığı şiirlerin en önemlilerindedir. Neruda'nın, 1952'de Şili'ye dönerken yanında getirdiğini belirttiği ancak 1954'te yayımlanan “Las uvas y el viento” (Üzümler ve Rüzgâr)

kitabının içinde yer alan “El Pastor Perdido” bölümü şu alt başlıkları taşıyan “Vuelve, España; Si yo te recordara; Llegará nuestro hermano, el pastor perdido” (Dön, İspanya; Seni Hatırlaydım; Bizim Kardeşimiz Gelecek; Yitik Çoban) dört şiirden oluşmuştur. Bunlardan başka Neruda’nın bir şiiri daha vardır Miguel Hernández’i konu edinen “A Miguel Hernández, asesinado en los presidios de España” (İspanya Hapishanelerinde Öldürülmüş Miguel Hernández’e) adlı bu şiir “Canto general” kitabında yer almaktadır. (<http://fac-web.spsu.edu/sis/nuhfer-halten/webconcordances/neruda/canto a miguel hernández, asesinado en los presidios de España>)

Neruda’nın yüreğinde her zaman açık olan Miguel Hernández’in acı hatırasının varlığını birçok şiire yansıttığını görüyoruz. “Vuelva, España” (<http://fac-web.spsu.edu/sis/nuhfer-halten/webconcordances/neruda/txt El pastorperdidovuelva España>) şiirinin girişinde Neruda dostuna şöyle seslenir;

España, España corazòn violeta, me has faltado del pecho, tú me faltas no como falta el sol en la cintura sino como la sal en la garganta, como el pan en los dientes, como el odio en la colmena negra, como el día sobre los sobresaltos de la aurora, A quién puedo llamar sino a tu boca? Tengo otros labios que me representen?	İspanya, İspanya kan kırmızı yürek, senin döşünü özledim, ben seni özledim belinde güneşin özlemi gibi değil ancak boğazda tuz gibi dişinde ekmek gibi kin gibi kara kovanda, gün gibi şafak vaktinin ışığı üstüne Kimi çağırabilirim senin ağzın olmasa? Başka dudaklara sahip miyim beni temsil eden?
---	--

Estás abandonada o estoy mudo?	Terk mi ettin yoksa ben mi dilsizim?
Qué significa tu callada esfera?	Anlamı ne gökyüzünü tutan suskunluğunun?
Dónde voy sin tu voz?	Nereye gideyim sesin olmadan?

Görüldüğü gibi Neruda, Hernández’i dışında ekmek, boğazında tuz gibi özlüyor. Onun ağzından konuşuyor. Onun yokluğu ile dilsiz oluyor, nereye gideceğini bilmiyor. Şiirde sanki dostunun karşısına oturmuş sohbet ediyormuş havası var. Ama şair sorularına cevap alamıyor. Diyalogdan çok bir monolog olan şiirin son bölümünde ise şair:

Ven a mí, devuélveme la torre que me robaron, devuélveme la lengua y el pueblo que me esperan, asómbrame con la unidad final de tu hermosura. Levántate en tu sangre y en tu fuego	Bana gel, bana geri verin benden çalınan kuleyi, bana geri verin dili halk beni bekliyor, beni hayran et güzeliğinin nihai birliği ile. Kalk kanından ve ateşinden
---	---

Bana geri verin kuleyi, dili diye Miguel Hernández’in ölümüyle yitirdiği sesi, yani Miguel Hernández’i bana geri verin demek istemektedir. Ayrıca Kastilla dilinin çoban şairini, “Castilla” sözcüğünün eş anlamlısı “torre” ile selamlayarak hem bir kelime oyunu yapıyor, anlatımı zenginleştiriyor hem de bir kişileştirme yapmış oluyor. Kişileştirme yaparken Miguel Hernández’i vatani Castilla ile özdeşleştiriyor.

“El pastor perdido” ortak başlığındaki ikinci şiiri “Si yo te recordara”(Eğer Seni Hatırlasaydım) adındadır. Şiir şöyle başlamaktadır:

España, no hay recuerdos tuyos, no eres memoria. Si quiero recordar los azahares, o el mercado amarillo o las acidas sombras de Valencia, cierro la frente, abro los ojos y me muerdo la boca. No, no tengo recuerdos.	İspanya, yok senin hatıraların, sen hafızalarda değilsin. Eğer hatırlamak istersem portakal çiçekleri, veya pazar sarısı veya Valencia'nın ekşi tatları, kapatıyorum yüzümü, açıyorum gözümü, ve ısıyorum dilimi. Hayır, hatıralarım yok.
---	--

Neruda bu şiirinde Miguel Hernández'i geçmişe ait bir hatıra olarak değerlendirmiyor. Bilakis hayatın, üretimin sürdüğü, her sınıftan insanların doldurduğu pazar yerlerinde varlığını sürdüren bir imge olarak kullanıyor. Çünkü Miguel Hernández halkın sesidir. O İspanya topraklarında üretimin, yaşam sevincinin, insan sevgisinin olduğu her yerde olmaya devam edecektir. Şair şiiri şöyle bitirmektedir; “se oiga la voz de tus pueblos /en el nuevo coro del mundo” (halklarının sesi duyulur/ dünyanın yeni korosunda). Şair umudunu hiç yitirmemiştir. Miguel Hernández boşuna ölmemiştir. Mutlaka halkının sesinin içinde, onun sesi de dünyanın yeni korosunun içinde yer alacaktır.

“El pastor perdido” ortak başlığındaki üçüncü şiir “Llegará nuestro amigo” (Bizim Dostumuz Gelecek) adındadır. (29887 Las uvas y el viento El pastor perdido Llegará Nuestro Hermano) Neruda bu şiirde “Arkadaşının ölümünü, öcü alınması gereken bir suç olarak kabul eder. Bu suçun cezasının karşılığı, sadece ülkesinin

Franco diktatörlüğünden kurtulup özgürlüğe kavuşmasıdır.” (http://www.Elecohernandiano.com/numero_15/articulos/articulos.html) Çok uzun olduğundan tamamını buraya alamadığımız “Llegará nuestro hermano” şiirinin son bölümünde Neruda bu düşüncesini açık bir biçimde ortaya koymaktadır:

Tu victoria olvidada va errante en los caminos, déjala entrar, deja entrar tu victoria, abre las puertas, que tu hijo abra la puerta con recias rojas manos de minero, que se abran las puertas de España, porque ésa es la victoria que nos falta y sin esa victoria no hay honor en la tierra.	Unutulmuş zaferin dolaşıp gider yollarda, bırak onu girsin, bırak girsin zaferin, aç kapıları, oğlun açıyor kapıyı, madencinin iri kırmızı eliyle, açılıyor İspanya'nın kapıları çünkü bu zaferdir özlediğimiz ve bu zafersiz yoktur onur yeryüzünde.
---	--

Bu zafer İspanya'nın Franco cuntasından kurtuluşu, Miguel Hernández'in uğruna canını verdiği zaferdir. Franco'nun iktidara gelişi insanlığın yüz karasıdır. Bu kara lekeden kurtulmazsa insanlıktan, yeryüzünde onurdan söz edilemez. “Yaşadığımı İtiraf Ediyorum” eserinde söz ettiği gibi Neruda, “İspanya Cumhuriyetini korumak için yapılan mücadeleye katılmam yüzünden Şili hükümeti konsolosluk görevime son vermişti.” demektedir. (Neruda, 1967: 119) İspanya'da Cumhuriyeti koruma mücadelesine katıldığından konsolosluk görevinden olan Neruda, Miguel Hernández'in ölümünün acısını ancak zaferle unutulabileceğini ve

böylelikle İspanya’da insanlık onurunun galip geleceğini vurgular. İspanya’nın isimsiz evlatları, madencileri yani proletarya boyunduruk altındaki yurtlarını kurtaracak, Neruda ile birlikte arkadaşlarının beklediği zafer madencinin iri, nasırlı elleriyle gelecektir. “Llegará hermano hermano” şiirinin okuyucuda böyle bir etki uyandıracığı beklentisi doğru çıkmıştır. Neruda bu etkinin okuyucuda oluşmasını sağlamıştır.

“El pastor perdido” ortak başlığındaki dördüncü şiirin adı ortak başlıkla aynı adı taşımaktadır. ([http://fac-web.spsu.edu/sis/nuhfer-haltenwebconcordances neruda](http://fac-web.spsu.edu/sis/nuhfer-haltenwebconcordances%20neruda))
Bu şiire Neruda şu dizelerle başlamaktadır;

Se llamaba Miguel. Era un pequeño pastor de las orillas de Orihuela. Lo amé y puse en su pecho mi masculina mano, y creció su estatura poderosa hasta que en la aspereza de la tierra española se destacó su canto como una brusca encina en la que se juntaron todos los enterrados ruiseñores, todas las aves del sonoro cielo,... Miguel hizo de todo	Onun adı Miguel’di. Küçük bir Çobandı kıyılarında Orihuela’nın. Onu sevdim ve koydum onun göğsüne güçlü elimi ve büyüdü onun kudretli yapısı engebeli yüzeyi kadar İspanyol diyarının göze çarptı onun şarkısı devasa bir meşe gibi dallarında toplandılar tüm gömülü bülbüller cennet seslerinin tüm kuşları... Miguel her şeyi yaptı
---	---

-territorio y abeja, novia, viento y soldado - barro para su estirpe vencedora de poeta del pueblo.	-toprak ve arı, nişanlı, rüzgâr ve asker- harç oldu halkın şairinin neslinin utkusuna.
--	---

Bu şiirde artık “El pastor perdido” şiirinin keçi çobanı Miguel Hernández’e atfen yazıldığı kesinleşiyor. Zira ilk dizelerde görüldüğü gibi onun adını anıyor Neruda. İlk üç dizede onu okuyucuya tanıttıktan sonra, Miguel Hernández’in kendisi ile olan dostluğunu dillendirmiştir. Bunu yaparken sevgisinin onun söz söyleme yeteneğini İspanya diyarının geniş platoları kadar genişlediği ifadeyiyle, sözü onun yurt sevgisine getirmektedir. Hernández’in şiirlerinin yüzyıllık çınarlar gibi yurdunun tüm bülbüllerine ve gökyüzünde öten kuşlara yuva olduğunu belirtmektedir. Sonraki dizelerde “Miguel her şeyi yaptı” derken kullandığı kelimeler semboliktir: Toprak, vatanı; arı, çalışkanlığı; nişanlı, insan sevgisini; rüzgâr, doğa sevgisini, çobanlığını; asker, Halk Cephesi neferi olduğunu göstermektedir. Şiirin ilerleyen dizelerinde Neruda, Miguel Hernández’in şiirlerini betimlemektedir:

Su poesía es más agrupado en un racimo de oro, es viña de uvas negras, es botella de cristal deslumbrante llena de vino y agua, noche y día, es espiga escarlata,	Onun şiiri bir tutam mısırdır altından bir hevenkte, kara üzüm bağıdır, şişedir göz kamaştırıcı parlaklıkta şarap ve su dolu, gece ve gündüz, kızıl başaktır,
---	---

estrella anunciadora, hoz y martillo escritos con diamantes en la sombra de España.	yıldız müjdecisi, orak ve çekiç yazılmış elmas ile bayrağına İspanya'nın
---	--

Neruda, İç Savaş sırasında yazdığı şiirlerden de anımsayacağımız gibi sürekli verimli İspanya toprağının ürünlerini dile getiriyordu. Bunu yaparken amacı insan emeğini ve İspanya'yı yüceltmektir. Burada da görüyoruz ki Neruda, Miguel Hernández'in şiirlerini betimlerken sürekli İspanya toprağının ürünlerini anmaktadır; buğday başaklarını, mısır tarlalarını, üzüm asmalarını, bağlarını ve sanayi ürünü cam şişeyi anmaktadır. Böylelikle İspanya'yı ve İspanya'nın emekçi halkını yüceltirken, burada söz etmese de yumuşak ellileri eleştirmektedir:

Miguel Hernández, toda la anaranjada greda o levadura de tu tierra y tu pueblo revivirá contigo.	Miguel Hernández, hepsi portakal renkli yemiş veya tohumu memleketinin ve halkının canlanacak seninle
---	--

Neruda, düşüncesinin doğruluğundan hiçbir zaman şüphe etmiyor; bir gün mutlaka zafere erişilecek, Miguel Hernández elini kolunu sallayarak yürüyecektir, o gün geldiğinde canlanacaktır. Şiir aynı umutvarlığını koruyarak bitiyor:

hijo mío, verás que tu rostro arrugado estará en las banderas, vivirá en la victoria, revivirá cuando reviva el pueblo,	oğlum benim göreceksin kırışık yüzün bayraklarda olacak zaferlerde yaşayacak halk canlandığında canlanacak
---	--

marchará con nosotros sin que nadie pueda apartarte más del regazo de España.	bizimle yürüyeceksin hiç kimse fazla ayıramaz seni İspanya'nın sinesinden
---	---

Zafer gününde Miguel Hernández, mutlaka halkıyla birlikte olacaktır bayraklarda, afişlerde. Gerçekten de Neruda'nın bu öngörüsü doğru çıkmıştır. 2011 Temmuzunda Madrid'deydim. İç Savaş mağdurları ve onların yakınları onurlarının iade edilmesini ve suçluların yargılanmasını istiyorlardı. El Sol meydanındaki binlerce insan, aralarında Miguel Hernández'in yakınlarının, kızının ve torununun da bulunduğu binlerce insan Miguel Hernández'in posterlerini bir bayrak gibi gururla taşıyorlardı ellerinde.

Neruda'nın "El pastor perdido" şiiri hakkında söyleyeceklerimizi burada bitiriyoruz. Neruda'nın iç savaş sonrasında İspanya ile ilgili inceleyeceğimiz bir başka şiiri de yine Miguel Hernández hakkında yazılmış olan, "Miguel Hernández, asesinado en los presidios de España" (Miguel Hernández, İspanya'nın Hapishanelerinde Öldürüldü) adlı şiiridir. (<http://fac-web.spsu.edu/sis/nuhfer-halten/webconcordances/neruda/amiguelhernandez,asesinadoenelpresidiosdeEspaña>) Şiiri Türkçe çevrisi ile ekler bölümünde bulabilirsiniz. Şiir seksen iki dizeden oluşmuştur. Şiir biri iki dizelik, üçü dört dizelik olmak üzere değişik sayıda dizeden oluşan bentler halinde yazılmıştır. Şiirin birinci bendinde Miguel Hernández'in Neruda'nın evine gelişi ve onun betimlemesi yapılır. Bu betimlemede göze çarpan unsur Miguel Hernández'in portakalla, tahılla, keçiyle betimlenmesidir. Böylelikle hem onun köylülüğü vurgulanmakta hem de İspanya'nın doğal zenginliğine ve çalışkan insanlarına vurgu yapılmaktadır. Şiirin ikinci bendinde Neruda'nın evinde bülbül taklidi yapan Miguel Hernández, bülbülle özdeşleştirilmiştir. Şiirin dörtlük olarak

düzenlenmiş üçüncü bendinde daha önce alıntıladığımız Miguel Hernández'e sığınma hakkı veremediğine işaretle onun için şiir yazmaktan başka hiçbir şey yapamamış olmanın çaresizliğini, pişmanlığını ifade ediyor ve bunun sonucunda bugün toprakta onun kanını, şiirini, müziğini ve kefeni dinlemek zorunda kaldığını bizlere naklediyor:

Ya sabes, hijo mío, cuánto no pude hacer, ya sabes que para mí, de toda la poesía, tú eras el fuego azul. Hoy sobre la tierra pongo mi rostro y te escucho, te escucho, sangre, música, panal agonizante.	Artık biliyorsun, evladım benim, her ne kadar bir şey yapamadıysam da, artık biliyorsun ki benim için, şiirlerinin hepsi, sen mavi bir ateşsin. Bugün toprağa yüz sürüyorum ve seni dinliyorum, seni dinliyorum, kan, müzik, ölü bal peteği.
--	--

Şiirin yine dörtlük olarak düzenlenmiş dördüncü bendinde Miguel Hernández'in ve İspanya halkının kahramanlığına, yiğitliğine vurgu yapmaktadır.

No he visto deslumbradora raza como la tuya, ni raíces tan duras, ni manos de soldado, ni he visto nada vivo como tu corazòn quemándose en la púrpura de mi propia bandera.	Görmedim göz alıcı bir nesil seninki gibi ne güçlü bir kök ne de askerın elleri, ne de görmedim hiç canlı senin yüreğın gibi yanıyor morluğunda benim bayramın.
--	--

Şiirin on dokuz dize olarak düzenlenmiş altıncı bendinde Neruda sen öldüğünden beri yalnız değilim, senin intikamını alacaklarla beraberim, kim bilir bugün seni öldürenler, senin yokluğınla beni yaralamak isteyenler günün birinde bunu kanlarıyla ödeyecekler ifadelerinin yer aldığı sözcüklerle intikam ister açıkça.

No estoy solo desde que has muerto. Estoy con los que te buscan.	Yalnız değilim sen öldüğünden beri. Birlikteyim seni arayanlarla.
Estoy con los que un día llegarán a vengarte.	Birlikteyim bir gün senin öcünü almaya geleceklerle.
Que sepan los que te mataron que pagarán con sangre.	Bilsinler ki seni öldürenler kanlarıyla ödeyecekler.
Que sepan los que te dieron tormento que me verán un día.	Bilsinler ki sana eziyet edenler beni görecekler bir gün.

Sonraki bentlerde ise Neruda, Miguel Hernández'in beklediği zaferin dünyanın dört bir tarafında gerçekleştiğini Mao'dan Stalin'e; Prag'dan Varşova'ya kadar her yerde anlattığı tatlı bal kovanının yapıldığını, nehirlerde şarkılarıyla dans ettiklerini ve hayallerinin gerçekleştiğini müjdeler. Neruda şiiri, Miguel'in mücadelesinin devam edeceğini, zafer gününü, kendisini beklemesini söyleyerek bitirir:

Miguel de España, estrella de tierras arrasadas, no te olvido, hijo mío, no te olvido, hijo mío! Pero aprendí la vida con tu muerte: mis ojos se velaron apenas, y encontré en mí no el llanto, sino las armas inexorables! Espéralas! Espérame!	İspanya'nın Miguel'i, yıldızı yerle bir edilmiş diyarların, seni unutmuyorum, evladım benim, seni unutmuyorum, evladım benim! Fakat öğrendim hayatı senin ölümünle: gözlerim kapandı demincek, ve kendimi buldum gözyaşlarında değil acımasız silahlarda! Onları bekle! Beni Bekle!
---	--

İspanya'nın Miguel'i, yanık toprakların yıldızı, oğlum benim seni unutmayacağım! Senin ölümünle öğrendim geceleri uykusuz geçirmeyi ve kendimi gözyaşları içinde değil, acımasız silahlar içinde buldum! Bekle onları! Bekle beni! Pablo Neruda, İspanya İç Savaşında tank olduğu yıkımı, dökülen kanı hiçbir zaman

unutmadı, unutamadı. Aynı şekilde aynı evi paylaştığı, aynı salonlarda türküler söylediği, şiirler okuduğu Miguel Hernández’i de hiçbir zaman unutmadı, unutamadı. Bu nedenle artık yaşı ilerlemişken, ömrünün son demlerinde arkadaşı, yoldaşı Miguel Hernández’e, “Espérame!” (Bekle beni!) diye seslenmektedir.

Gördüğümüz gibi "Vuelve, España" şiiri İspanya sevgisi ve onun zorla İspanya'dan yoksun bırakılmasının acısını dile getirmektedir. "Si yo te recordara" şiirinde yine bu yoksunluğun ve acının izleri açığa vurulur. Son olarak "Memorial de Isla Negra" serisinin üçüncü kitabında İspanya teması bir kez daha birkaç şiirde karşımıza çıkar. Neruda'nın, José Manuel López de Abiada'nın da yukarıda adı geçen makalesinde belirttiği gibi (Abiada, 2001 :252) İspanya sevgisini ve İspanya özlemini en güzel ve belirgin biçimde ortaya koyduğu şiirine, “El fuego cruel” (Zalim Ateş)'e bir göz atalım:

¡Aquella guerra! El tiempo un año y otro y otro deja caer como si fueran tierra para enterrar aquello que no quiere morir: claveles, agua, cielo, la España, a cuya puerta toqué, para que abrieran, entonces, allá lejos... Y allí llegué para cumplir mi canto	O savaş! Zaman bir yıl ve başka bir yıl ve bir daha bırak düşün sanki toprağa gömmek için o ölmek istemiyor: karanfiller su, gökyüzü İspanya, kapısını çaldığım, açılın diye o zamanlar, orası uzak... ve oraya geldim şarkımı tamamlamak için.
---	--

Şair, uzakta kalan savaş yıllarının unutulmasını, savaş acılarının toprağa gömülmesini ister ve şarkımı tamamlamaya oraya geldiğini belirtir. Beni bırakın da türkümü tamamlayayım demek istemektedir.

4. BÖLÜM

NAZIM HİKMET ve PABLO NERUDA'NIN DOSTLUĞU

İspanya İç Savaşına hemen her fırsatta değinen Pablo Neruda, yoldaşı Miguel Hernández gibi yakın dostu olan ve onun adına Dünya Barış ödülünü alan Nazım Hikmet'in özgürlüğe kavuşmasından duyduğu kıvancı "Aqui viene Nazım Hikmet" (Nazım Hikmet Buraya Geliyor) adını taşıyan şiirde dile getirmiştir. Neruda, Nazım'ın ölümünden duyduğu acıyı da, onun ölümünü takip eden bir hafta dolmadan dizelere döktüğü ve altıncı günde yayımladığı "Corona de invierno para Nazım Hikmet" (Nazım'a Bir Güz Çelengi) adlı şiirde okuyucuya nakletmiştir.

Nazım Hikmet'in Pablo Neruda'ya adanmış şiiri yoktur ama onun, Nazım'ın yaşantısındaki yerinin önemini gösteren, Neruda'ya ne denli değer verdiğini ve onu önemseydiğini belirten kaynaklara sahibimiz. Bu kaynaklara güzel bir örnek verelim: Neruda ile birlikte gezilere çıkan, Moskova'da aynı politik ve kültürel havayı teneffüs eden Nazım Hikmet te, yokluğunda Neruda'yı özler. Yeni bir şiir yazdığında, yeni şeyler öğrendiğinde onunla paylaşmak ister. "Halklar arasındaki sonsuz kardeşlik duygularını yalnızca biz komünistler yaratabiliriz", diyen Nazım, (Dimitrova, 2002: 365) Bulgaristan gezisinde, Türkçe konuşma özlemiyle Türk köylerini gezdiği Bulgaristan gezisinde yaşadığı tecrübeleri Neruda'ya aktarmak arzusu duyar:

"Kırcaalili tütün işçilerinin hediye ettiği kaliteli sigaralardan birini keyifle içen Nazım, düşlere dalıyor. Gezisinin sona ermekte olduğu şu sıralarda şairin tek arzusu, büyük dostu Pablo Neruda ile görüşmek ve gördüklerini ona anlatmaktır.

Şilili şair elbette onu çok iyi anlayacaktır. Nazım Hikmet bu görüşmeyi güçlü bir biçimde istiyor ve anlatacaklarını sesli olarak şöyle düşünüyor:

—Pablo, bu mutluluğu yaşamadığın için üzüntü duyuyorum. Halk ayaklanmalarının yükseldiği, baskılara karşı isyan türkülerinin söylendiği yerlere seyahat etmenin... Sonra da açık alanlarda, fısıldayarak değil, yüksek sesle konuşarak, şarkılar, şiirler arasında binlerce hür insanla görüşmenin... Bunların en güzeli, kendi kardeşlerini, diğer kardeş ulusun insanlarıyla el ele, sosyalizmi kurarken görmenin, kendi vatandaşlarının adlarını yeni kurulan bir işletmenin onur tabelasında okumanın ne olduğunu sen daha bilmiyorsun. Bundan beş yüz yıl önce, kendi halkının bağrından bir şair ve sosyalistin, halk düşmanlarına karşı ayaklanmaya giriştiği kırlarda bir gezi yapmak... Bedreddin'in ayaklanma bayrağını dalgalandırdığı rüzgârı teninde hissetmek... Ve bugün de aynı rüzgârın, kendi adını taşıyan bir tarım kooperatifinin bayrağını dalgalandırdığını görmek... Zaman gelecek bunu sen de yaşayacaksın Pablo! O zaman beni anlayacaksın.” (Dimitrova, 2002: 371)

Dostluk kavramı Nazım'ın evrensel yorumu içinde daha tutarlı bir anlam kazanır, dünyanın her yerinde nasıl düşmanları varsa, dünyanın her yerinde dostları da vardır. Dostları, kendisiyle aynı inancı paylaşan insanlardır. Adlarını bilmediği, yüzlerini görmediği:

“Çin'den İspanya'ya, Ümit Burnu'ndan Alaska'ya kadar
her mili bahride, her kilometrede dostum ve düşmanım var.
Dostlar ki bir kere bile selâmlaşmadık
aynı ekmek, aynı hürriyet, aynı hasret için ölebiliriz.

Ve düşmanlar ki kanıma susamışlar

kanlarına susamışım.” (Nazım Hikmet, 2007: 645)

Evensel şairlerimizin dostluklarını anlatan tanıklıklar birçok örnek bulmak olasıdır elbette ancak biz Nazım’ın soyadını taşıyan, onun hayat arkadaşı olan Vera Tulyakova Hikmet’in tanıklığına da başvurmayı gerekli gördük:

“Tanışıklığımızın ertesini günü beni aradı. ‘Sizin için bir hikâye düşündüm,’ dedi. Hikâyenin adı ‘Sevdalı Bulut’ diye ekledi. Böylece Nazım’ın hikâyelerini dinlemeye başladım. Aşkımız beş yıl sürdü. Bana dünyayı ve beni açtı. XX. yüzyılın en hümanist, entelektüel insanları onun dostlarıydılar. Pablo Neruda, Tvardovskiy, Vera Maretskaya, Aragon, Yves Montan, Simone Signoret, Edith Piaf, Picasso kimler yoktu ki Nazım’ın arkadaşları arasında! Bu insanlar dost olmayı biliyorlardı ve her zaman birbirlerine büyük değer veriyorlardı.” (Dimitrova, 2002: 396)

Neruda’nın “Aquí viene Nazım Hikmet” (Nazım Hikmet Buraya Geliyor) başlıklı şiir “Las uvas y el viento” adlı kitabının “Memorial de estos años” (O yılların Anıları) bölümünde bulunmaktadır. Santiago’da, Nascimento yayınevi tarafından 1954 yılında yayımlanmıştır. Seksen yedi dizeden oluşan şiirin dizeleri, iki heceli tek sözcükten “pe/ro” , on bir heceli yedi sözcükten oluşan “to/do el/ a/rroz/ sa/lu/da/ con/ su/ ri/sa” değişik dize kalıpları görülmektedir. Serbest ölçü ile yazılmıştır. Şiirin içeriği ve kitabın yayın tarihinden anlaşılacağı üzere, şiir Nazım’ın cezaevinden çıkması üzerine Neruda sevincini dile getirmek için yazmıştır. (<http://facweb.spsu.edu/sis/nuhferhalten/webconcordances/neruda/neruda.txt>. WebConcordance /framconc.htm35302LasuvasyelvientoMemorialestosañosAquíVieneNazım Hikmet)

Nazım, de las prisiones recién salido, me regaló su camisa bordada con hilos de oro rojo como su poesía.	Nazım, hapishanelerden yeni çıkmış, bana hediye etti kazağını altın kırmızısı simlerle işli şiiri gibi
--	--

Cezaevinden yeni çıkan Nazım, bana şiirleri kırmızı altın yaldızla işlemiş gömleğini hediye etti, sözleriyle şiire girdikten sonra, şiirin ikinci bendinde “Hilos de sangre turca/ son sus versos,” (Türk kanının izleri/ dizelerindedir) mısraları ile Nazım’ın şiirlerini değerlendiriyor.

hoy son como las armas escondidas, brillan bajo los pisos, esperan en los pozos, bajo la oscuridad impenetrable de los ojos oscuros de su pueblo.	hoy son como las armas escondidas, brillan bajo los pisos, esperan en los pozos, bajo la oscuridad impenetrable de los ojos oscuros de su pueblo.
--	--

Bugün saklanmış bir silah gibidirler, / yer altında parlıyorlar,/ kuyularda bekliyorlar,/ halkının,/ kara gözlerinin,/ zapt edilemez karanlığı altında, dizeleriyle Nazım’a kendi öz yurdunda uygulanan sansürü dile getirmek ister gibidir. Ayrıca Nazım’ın şiirinin etkisini de belirgin bir şekilde vurgulamaktadır, onun şiirlerini, dizelerini bir silaha benzetir. İkinci bendin sonunda Neruda, “İşte onun portresi unutmayınız.” sözleriyle üçüncü bentte Nazım’ı betimler ve onu uzun bir kuleye benzetir. Kulenin pencerelerine, Nazım’ın gözlerine Türk Ayının şavkı vurur. Dördüncü bentte Neruda, Moskova günlerini, Nazım’la dostluğunu anlatır bizlere sonra da şiirlerinin amacını bildirir:

nuestra única secta, la esperanza total que compartimos, y más que todo una lucha de pueblos	bizim tek inancımız, hepsini paylaştığımız umudumuz , ve hepsinden daha fazlası kavgası halkların
--	---

Bizim tek derdimiz,/ paylaştığımız umudun tamamı/ ve hepsinden fazlası/ halkların/ kavgasıdır. Bu dizelerden sonra dikkat çekmek için tek sözcükten oluşan dizesi gelir Neruda'nın, "pero" (fakat) artık umutlardan konuşmayı, şiirin güzelliklerini bir kenara bırakır ve sözü Nazım'ın yaşadığı talihsizliklere, çektiği çilelere getirir. Nazım'ın neşesinin arkasında yaşanmışlıklar vardır. Sessizlik ve mahpusluk günlerinde gençliğinin kahramanını sindirememiş, susturamamıştır. Burada şunu ifade etmekte yarar var: "Su heroica juventud" (gençliğinin kahramanı) ifadesiyle Neruda, Nazım'ım, 'Don Kişot' şiirine gönderme yapıyor. Yine şiirin başlangıcında yer alan, "me regaló su camisa bordada" (Nazım, bana işlemeli kazağını hediye etti) dizesi de yine Nazım'ın memleket hasretini ifade etmek için 1958 yılında yazdığı 'Yine Memleketim Üstüne Söylenmiştir' şiirindeki dizelerini bizlere hatırlatır.

Memleketim, memleketim, memleketim,
ne kasket kaldı senin ora işi,
ne yollarını taşımış ayakkabım
son mintanım da sırtımda paralandı çoktan

Şile bezindendi. (Nazım Hikmet:2007:1639)

Neruda' şiirini Nazım Hikmet'in gülüşünü betimleyerek bitirir; onun gülüşü nehirdeki ay, yıldız şaraptan ve ölümsüz topraktan daha beyazdı der ve son iki dizesinde yine sözü üretime getirir, dolayısıyla İspanya'nın çalışkan işçisine,

köylüsüne bir kez daha göndermede bulunur, pirincin anlamı budur alıntıladığımız dizede. Halkın, yurdunun insanları sarkılar, türküler söylüyorlar onun ağzından böylelikle Neruda, Nazım Hikmet’i ölümsüz kılmak istiyor. Halk türkülerini söyledikçe tıpkı Miguel Hernández gibi Nazım da yaşayacaktır uğruna savaştığı insanların arasında;

todo el arroz saluda con su risa, todo su pueblo canta por su boca.	Pirinçlerin hepsi selamlıyor senin gülüşünle halkının hepsi şarkı söylüyor senin ağzınla.
--	--

Pablo Neruda’nın Nazım Hikmet için yazdığı ikinci şiir, “Corona de invierno para Nazım Hikmet” adını taşımaktadır. Neruda, Nazım Hikmet’in ölümünden sonra 29 Eylül 1973’te Santiago de Chile’de bir parkta yaptığı konuşmada olduğu gibi onu defalarca birçok yerde tutkuyla anmıştır. Ama belki de Neruda’nın, Nazım’a adadığı en görkemli yaratisi “Corona de invierno para Nazım Hikmet) (Nazım’a Kasımpatlarından Çelenk) şiiridir. Şiir, Neruda’nın hiçbir kitabında yayımlanmamış, Nazım Hikmet’in 3 Haziran 1963’te ölümünden sadece bir hafta sonra Santiago de Chile’de “El siglo” adlı dergide 9 Haziran 1963’te yayımlamıştır. Bu çalışmamızda bizi en çok zorlayan nokta bu şiirin kaynağını bulmak oldu: sayısız çalışmada bu şiire atıfta bulunuluyor ancak hiç birinde şiirin kaynağı gösterilmiyordu. Neruda’ya, Nazım’a ve İspanya İç Savaşına ilişkin çalışma yapan birinin bu şiire yer vermemesi olanaksızdı. Biz bu çalışmamızda bu şiire yer verdiğimiz için gerçek kaynağını bulmalıydık ya da bu önemli şiiri görmezden gelerek çalışmamız eksik kalacaktı. Bu zorunluluk duygusu ile günler süren araştırmadan sonra nihayet David Schidlowsky’nin, “Neruda y su tiempo: 1950-1973” (Neruda ve Zamanı:1950-1973) eserinde yaptığı alıntıda bu şiirin gerçek kaynağını bulduk. (Schidlowsky, 2008:721)

Böylelikle büyük bir yükten kurtularak çalışmamızda önemli sayılabilecek bir eksikliği tamamlamış olduk. Biz şiirin nerede, hangi tarihte yayımlandığını bulduk ama “El Siglo” dergisinin 9 Haziran 1963 tarihli Pablo Neruda Vakfında bir örneği de mevcut olan nüshasına ulaşamadık. Bu nedenle incelememize esasen Ernesto Gómez Abascal’ın, Peru Komünist Partisinin yayın organı olan “La Cultura” dergisinde 2006 Ağustos nüshasında yayımlanan “Nazım Hikmet, Amo en ti lo imposible” (Nazım Hikmet, Sende İmkansız Seviyorum) adlı yazısındaki şiir formunu kullanacağız. Şiir otuz altı dizeden oluşmuştur. Dizelerdeki hece sayısı beşten, on sekiz heceye kadar değişiklik göstermektedir. Bu otuz altı dizenin her kaynakta değişik bir şekilde dizildiği görülmüş ise de kanımızca şiir beş bentten oluşmaktadır. Bu bentlerdeki dize sayısı da farklılık göstermektedir. Birinci bent sekiz dize, ikinci bent yedi dize, üçüncü bent dokuz dize, dördüncü ve beşinci bentler ise altışar dizeden oluşmuştur. Bu bentler adeta birer paragraf gibi düzenlenmişlerdir ve her bentte bir konu birliği göze çarpmaktadır. ([http://www. Pcperuano .com/index.php?option=com_content&view= article&id= 577 cultura& catid=2: cultura&Itemid=27](http://www.Pcperuano.com/index.php?option=com_content&view=article&id=577_cultura&catid=2:cultura&Itemid=27))

“Corona de invierno para Nazım Hikmet” (Nazım’a Kasımpatlarından Çelenk) sekiz dizelik birinci bendinde şair Nazım Hikmet’in ölümünden duyduğu acıyı, onun kaybının önemini dile getirmektedir:

¿Por qué te has muerto, Nazım? ¿Y ahora qué haremos sin tus cantos? ¿Dónde encontraremos la fuente? ¿Dónde estará tu sonrisa, esperándonos?	Niçin öldün Nâzım? Peki, şimdi ne yapacağız şarkılarından yoksun? Nerede bulacağız ilhamı? Nerede olacak gülüşün, bizleri bekleyen?
---	---

Niçin öldün Nazım? Ne yaparız şimdi biz şarkılarından yoksun? Nereden bulacağız ilhamı? Nerede olacak gülüşün bizleri bekleyen? dizeleriyle şiire giriş yapıyor ve Nazım’ın gözlerine yüklediği anlamı dile getiriyor:

¿Dónde encontrar otros ojos que como los tuyos contengan el fuego y el agua de la verdad que exige, de la congoja que llora y de la alegría valiente?	Nerede bulmalı seninkiler gibi gözleri gerçeğe çağrışı, kederli ağlamayı, cesur sevinci su ve ateşte buluşturan?
---	--

Nerede bulmalı seninkiler gibi gözleri gerçeğe çağrışı, kederli ağlamayı, cesur sevinci su ve ateşle buluşturan? Su ve ateş birbirine zıt olan iki olgudur. Biri yaşam kaynağı olan su, diğeri her şeyi yok eden ateştir. Nasıl oluyor da Nazım'ın gözleri bu iki olguyu birleştiriyor gerçeğe çağrışı, kederli ağlamayı ve cesur sevinci? Burada Neruda, kanımızca Nazım'ın acılarla, hapislerle, sürgünlerle geçen yaşamına inat, yaşama sevincini, inancını, umudunu hiç yitirmemiş olmasını anımsatmak istemektedir. Neruda'nın şiiri de Nazım'ın yaşantısı gibi çelişik olgular içermektedir.

Şiirin ikinci bendine Neruda “Hermano, me enseñaste tantas cosas” (Kardeşim, bana o kadar çok şey öğrettin ki) dizesiyle başladıktan sonra Nazım'a, onun düşüncesine inancını ifade eder;

Hermano, me enseñaste tantas cosas si que las deshojara en el amargo viento del mar, a manos llenas, tal vez se irían y caerían como la nieve allá lejos, en la tierra que escogiste en la vida, que ahora te acoge también en la muerte.	Kardeşim, bana o kadar çok şey öğrettin ki eğer onları denizin acı rüzgarının yaprağına katsaydın avuçlar dolusu, belki gidecekler ve yağacaklardı kar gibi uzak ellere, hayata doğduğun şimdi sığındığın hatta öldüğün diyara.
---	---

“Eğer onlar (bana öğrettiklerin) denizin acı rüzgârının yaprağına katılsaydı, avuçlar dolusu, belki gidecekler ve yağacaklardı kar gibi uzak ellere, hayata doğduğun, sığındığın, hatta öldüğün diyara.” Neruda, bu dizelerde Nazım'ın öğrettiklerinin, düşünce ve umutlarının dünyanın dört bir tarafına egemen olmasını

istediğini gösterir. Neruda bu dizeleriyle ayrıca dostlarına, Anadolu’da bir köy mezarlığına gömülmek istediğini vasiyet eden Nazım Hikmet’e, Anadolu’da bir köy mezarlığına gömülmesen de şiirlerini, düşüncelerini rüzgârın, dağ dağ, deniz deniz, ova ova taşıyarak tüm dünyaya, Anadolu’ya ve Anadolu’da bir köy mezarlığına taşıyacağını belirtmektedir. Burada Nazım’ın “Vasiyet” adlı şiirini son bölümüne bir göz atalım:

“Yoldaşlar, ölürsem o günden önce yani,
Öyle gibi de görünüyor hani,
Anadolu'da bir köy mezarlığına gömün beni
ve de uyarına gelirse,
tepemde bir de çınar olursa
taş maş da istemez hani. (Nazım Hikmet:2007:1517)

Neruda, şiirin üçüncü bendinin ikinci kısmında Nazım’ın ölümü ile dünyanın yalnız kaldığını dile getirir ve şu mısraları yazar:

Hermano mío, soldado, ¿qué sola es la tierra para mí desde ahora sin tu rostro que florecía como un cerezo de oro, sin tu amistad que fue pan de mi boca, agua de mi sed, fuerza para mi sangre!	Kardeşim benim, yoldaş, ne yalnız bir dünya benim için bugününden itibaren senin çiçek açmış bir altın kirazına benzeyen yüzünden yoksun, ağzımda bir lokma ekmek, susuzluğuma su olan, kanıma güç katan dostluğundan yoksun!
--	---

“Kardeşim benim, yoldaş, dünya ne kadar yalnız benim için artık, senin çiçek açmış bir altın kirazına benzeyen yüzünden yoksun, ağzımda bir lokma ekmek, susuzluğuma su olan, kanıma güç katan dostluğundan yoksun!” Oldukça açık bir şekilde görünüyor ki Nazım Hikmet’in ölüm haberi Neruda’yı derinden sarsmıştır. Onun ölüm haberini alır almaz bu şiiri yazması da bunun delilidir. 3 Haziranda

Nazım ölmüş, 9 Haziranda şiir, “El siglo” dergisinde yayımlanmıştır. Demek ki şiir şairin vefatını müteakip bir hafta içinde yazılmıştır. Şair Nazım’ın dostluğunu “ağzında ekmek, susuzluğunu gideren su, kanına güç katan” bir öge olarak nitelemektedir. Nazım’ın dostluğunun şair için ne kadar büyük bir öneme sahip olduğunu bu nitelemelerden kolaylıkla anlamaktayız. Ayrıca Miguel Hernández için de benzer betimlemeler yaptığını unutmayalım.

Neruda şiirin dördüncü bendinde Nazım’la olan tanışıklığını dizelerine taşır;

te ví llegar y aceché en tus manos la huella del castigo, en tus ojos busqué la espina del odio, pero lo que traías era tu corazón radiante,	seni gördüm ve ellerinde izine tanık oldum ışkencelerin, gözlerinde buldum nefretin dikenini, fakat getirdiğin parıldayan yüreğindi,
--	--

“Karanlık zindanlarından gelişini gördüm, ellerinde işkencenin izine tanık oldum, gözlerinde buldum nefretin dikenini, getirdiğin parıldayan yüreğindi” mısralarıyla Nazım’ın çilesini ve inancını, onunla tanışıklığını da ilave ederek bir kez daha anıyor.

Şiirin son bendinde şair, “Nazım olmadan dünyanın nasıl olacağını düşünüyüm, hayal edeyim onun öğrettiğinden yoksun nasıl dövüşüleceğini” dizeleri ile Nazım’ın sadık bir dava adamı olduğuna ve mücadeleyi sürekli kılmak için onun eğitici rolüne vurgu yapmaktadır. Ve şiirin son iki dizesinde Nazım’a teşekkürlerini sunar:

Gracias por lo que fuiste y por el fuego que tu canción dejó para siempre encendido.	Teşekkürler var olduğun ve kıvılcım için ki bıraktığın şarkı sürekli yanacak.
---	--

Neruda, Nazım'a müteşekkirdir, ona öğrettikleri ve davaya yaptığı hizmetler için, tutuşturduğu kıvılcım için.

Neruda, Nazım'ın ölümünden sonra "Corona de invierno para Nazım Hikmet" adlı incelediğimiz şiiri yazmakla kalmamış, her zaman Nazım'dan söz etmeye devam etmiştir. Kendi ölümünden bir yıl önce yayınladığı kitabı "Elegía (Ağıt) [1971-1972]" adlı kitabında Nazım Hikmet'e atfen bir şiiri yoktur ama daha kitabı ilk sayfasında Nazım Hikmet'e dokuz dize ayırmıştır. (<http://fac-web.spsu.Edu/sis/nuhfer-halten/wda/framconc.htm/99400Elegiaadiòs>) Şimdi bu mısralara kulak verelim Neruda, "Ağıt" kitabında Nazım Hikmet'i nasıl anıyor;

Qué perdí, qué perdimos cuando Nazım cayò como una torre, como una torre azul que se desploma? Si me parece a veces que el sol fue con él porque era el día, era Nazım un gran día dorado y cumpliò su deber de amanecer a pesar de cadenas y castigos: Adiòs, resplandeciente compañero!	Ne kaybettim, ne kaybettik Nazım bir kule gibi düştüğü zaman mavi gök kubbe çökmüş gibi? Bazen güneş onunla gitmiş gibi gelir bana zira o gündüzdü, yaldızlı bir gündü Nazım ve görevini tamamladı şafak vakti cezalar ve zincirlere karşın; Elveda, parıltılı yoldaş!
---	--

Nazım Hikmet'in kaybını "mavi gök kubbenin çökmesine" benzeten Neruda onu her andığında, onunla ilgili yazdığı her satırda, her dizede ona ne kadar büyük bir değer verdiği anlaşılıyor. Yoksa hiç kimse sıradan bir insan kaybını "gök kubbenin çökmesi" gibi değerlendirmez. Yine "yaldızlı bir gündü, güneş onunla gitti" betimlemesi de Nazım'ın önemini ortaya koyan başka bir dizelerdir.

Neruda'nın, Nazım'ı andığı her yerde ona önem verdiğini görmenin yanında onun çektiği çileleri dile getirdiğine de tanık oluyoruz. “Ağıt” kitabında Nazım'ı anlatırken diğer anlatılarından farklı bir yaklaşımda da bulunuyor. İlk kez burada görevini tamamladığına işaret ediyor. Önceki şiirinde kendisine öğrettikleri ve davaya yaptığı hizmetler için teşekkür ediyordu.

Neruda ve Nazım Hikmet'in dostluğunun bir başka kanıtına daha sahibiz. İspanyol Dili ve Edebiyatı çevrelerinde bilindiği gibi Neruda'nın ‘La Isla Negra’da kendi zevkine göre yaptırdığı, bugün müze olarak kullanılan bir ev vardır. Bu evin tavandaki payandaların her birinin üzerine yakın dostları ile birlikte Nazım'ın adını da kazımıştı adate evine her girdiğinde dostlarını ve Nazım'ı hatırlamak ister gibi. (Pairot, 1987: 55) Madrid Belediyesinin İç Savaşın 50. Yılı'nı ve Neruda'yı anmak için hazırladığı “Neruda Retratar de Ausencia” adlı kitapta bu resmi bulduk.

Neruda'nın Miguel Hernández'e atfen yazdığı “Vuelva, España” şiirinin girişinde Neruda dostuna şöyle sesleniyordu:

Tú me faltas. Como la sal en la garganta, como el pan en los dientes, como el odio en la colmena negra, como el día sobre los sobresaltos de la Aurora.	Seni özledim. Tuz gibi boğazda, ekmek gibi dişinde, kin gibi kara kovanda gün gibi şafak vaktinin üstüne doğan.
---	---

Bu dizeleri buraya Neruda'nın Nazım Hikmet'e verdiği değeri belgelendirmenin bir başka destekleyici unsuru olduğunu düşündüğümüzden tekrar aldık. Miguel Hernández, Neruda ile aynı evi paylaşmış, aynı havayı solumuş, hatta onun ölümünden de bir parça kendini sorumlu tutmuştu. Neruda, kendisi için bu derece değerli olan Miguel Hernández'e yakınlığını boğazımda tuz, dişimde ekmek

gibi seni özledim derken Nazım için de, “ağzımda bir lokma ekmek, susuzluğuma su olan, kanıma güç katan dostluğun” gibi benzer ifadeler kullanıyor. Nazım’ı bir kuleye benzeten Neruda, önceki sayfalarda belirttiğimiz gibi Miguel Hernández’i de kuleye benzetmektedir. Onlar, kule gibi sağlam, yurdunu ve insanını koruyan birer kaledir Neruda’nın gözünde.

Neruda İspanya İç Savaşını, aynı evi paylaştığı yakın dostu Miguel Hernández’i, Moskova’da, Havana’da, Pekin’de, Yeni Delhi’de aynı konferanslara, Dünya Barış Konseyine birlikte katıldığı yoldaşı Nazım Hikmet’i her zaman yanında bilmiş, hayatının bir parçası olarak görmüş ve her fırsatta onları anmıştır. Ölümünden önce yayımladığı son eseri “Elegía” (Ağıt) kitabında, yaptığı konuşmalarda, verdiği röportajlarda da sürekli buna tanık oluyoruz. Bu tanıklığa ilişkin kanıtların birkaçını da Doç. Dr. Şebnem Atakan, “Pablo Neruda y Nazım Hikmet: Una Visión Similar” adlı makalesinde yapmıştır. Makalesinde Neruda’nın, Nazım adına barış ödülünü alırken, “Hapishanede geçirdiği seneler işe yaradı. Nazım’ın lirik sözleri dev ölçüsüne gelmiştir. Sesi yeryüzünün sesi olmuştur. Barış için açılan savaşın bu kilit anında, şiiirlerimin onun şiiirlerinin yanında olması ile iftihar ediyorum.” (Atakan, 2006: 121) dediğini aktarır ve devamla sözü tanışmalarına getirir: “ Puşkin’in doğumunun yüzüncü yılı anma etkinlikleri için Neruda’yı Moskova’ya davet ettiklerinde tanıştılar. Nazım’ın uzun yıllar boyunca çektiği çileyi dinleyince büyük üzüntü duydu. Ve Nazım’a şöyle seslendi; “Hepimiz için şarkılar, türküler söyledin. Artık ne yapacağımızı düşünmeye gerek yok. Biliyoruz artık türküler söylemeye başlamanın gerekli olduğunu.” (Atakan, 2005: 127) Neruda ve Nazım, Moskova’da Puşkin’i anmak için buluşup, tanışırlar ancak çalışmamızdan da anlaşılacağı gibi düşünce dünyalarında onları birleştiren bir unsur vardı: İspanya İç Savaşı. Onları

buluşturan Moskova, onların şiir tekniği konusunda da buluşmalarını sağlıyordu: Mayakovski'nin şiir tekniğini kendi şiirleri için de uygun teknik olarak seçerek onun şiir tekniğinden yararlanmışlardır.

Pablo Neruda da, Nazım Hikmet de bizzat kendilerinin ifade ettiği gibi siyasallığı ve şiirselliği ile birer bütündürler. Yaşamları boyunca tam bir tutarlılıkla ortaya koydukları ideolojik inançlarını cesurca savundular, yurt sevgisinin ve vatan özleminin güçlü sesi oldular. İdeolojileriyle, şiirleriyle, yaşamlarıyla, aşklarıyla, tutkularıyla, sıla acısıyla, ülke sevdasıyla bir bütünün söylencesi oldular.

SONUÇ

“Nazım Hikmet ve Pablo Neruda’nın İspanya İç Savaşı’na Değİnmeleri” adlı bu doktora tez çalışmamızda Pablo Neruda ve Nazım Hikmet’in İspanya İç Savaşına ilişkin yaratıları ele alınıp incelenmiş ve İspanya’nın şairlerin yaşantısı üzerindeki etkileri tartışılmıştır.

Şair, şiir yazarken başka şahsiyet, konuşurken başka şahsiyet değildir, hayatın içinde hayatı teşkilatlandıran bir şahsiyettir diyen Nazım Hikmet bu düşünce ile İspanya İç Savaşına ilişkin yazılar, şiirler hatta tamamlanmamış bir de roman yazmıştır. Yazılarında genel olarak Ulusal Kurtuluş Savaşı veren bir millet olarak kurtuluşu için mücadele eden, meşru yollarla iktidara gelmiş olan Halk Cephesini desteklememiz gerektiğini, gazetelerin haberleri verirken dillerine çok dikkat etmesi gerektiğini, Franco birlikleri içinde yer alan Faslı askerın çelişkisini, Milliyetçi olarak lanse edilen Franco’nun kendi milletine yabancılarla beraber kıydığını, böyle bir milliyetçilik olamayacağını, İspanya’da aslında bir dünya savaşının provasının yapıldığını ve bunu dünya silah tüccarlarının, büyük emperyalist devletlerin istediğini, tarafsızlık politikasının yanlış olduğunu, bu politikanın Franco’nun zaferine zemin hazırlayacağını, tarafsız kalınmaması gerektiği, dünyanın uygar milletlerinin haklının, İspanya’nın meşru hükümeti yanında yer alması gerektiğini ifade etmiştir.

Nazım Hikmet’in tamamlanmamış romanı “Yaşamak Hakkı” eserinde kurgusal karakterler, savaşın patlak verdiği günün ertesi gününü 18 Temmuz 1936 gününde sıradan bir İspanyol ailenin evinde olup bitenleri bizlere sunmaktadır. Kardeş kardeşe silah çekmekte, hamile kadın doğum yaparken ölmekten korkmakta,

baba, balık gibi nebati bir yaşam sürmeyi tercih etmekte, komşu nine geleceğin çok karanlık olacağını belirterek kızın doğurmamasını söylemekte ve devamlı kâbuslar görmekte, emekli öğretmen ülkesinin içinde bulunduğu durumdan kurtulmak için yurtdışına gitmeyi istemektedir. Bunlardan da anlaşılacağı üzere romanda herkes Nazım'ın kendilerine verdiği görevi yerine getirmek için bir araya gelmişleridir. Romanın ikinci bölümünde revü kızları ise faşizmin herkesin, her şeyin ve umudun düşmanı olduğunu ispatlamak, emekli ekonomist Don Luis ise İspanya'nın gerçekte İç Savaşa uzun yıllardır gebe olduğunu okuyucuya sunmak için romana yerleştirilmiştir. Çiçekçi dul kadın ise kapitalizmin ahlaksızlığını ve kilisenin ikiyüzlülüğünü temsil etmektedir. Görüldüğü gibi eserdeki karakterler kurgusal birer şahsiyettir. Her biri kendisine verilen görevi yerine getirmek için esere yerleştirilmişlerdir.

Nazım Hikmet'in, İspanya İç Savaşına ilişkin aslında dört bölümden oluşan ve her biri ayrı başlık taşıyan tek bir şiiri vardır: "Talihsiz Yusuf'un Gemisiyle Barcelon'a Seyahat". Bu şiirde Nazım'ın kendine has kırık dizeli serbest nazım, özgür koşuk üslubunun bütün özelliklerini görüyoruz. Serbest nazımla da yazsa şair şiirinde redif ve kafiyeyi de kullanmaktadır. Talihsiz Yusuf'un macerasında da toplum eleştirisini görüyoruz. Sözlerin birbirine bağlanması, vurgular, harflerin sesleri, dilin müziği şiirine bir ritim ve canlılık katıyor. Mayakovski'nin, Nazım'ın üzerinde etkisinin bugüne kadar sanılandan az olduğunu, onun daha çok Svetlof 'un Granada şiirinden etkilenmiş olduğunu gördük. Kafiyeleri dizinin sonunda değil de başında denediğini, sayfa düzeninin Nazım'da tek başına şiirin bir yapısı olarak belirlendiğini, şiirlerini bir yürüyüş marşı temposuyla yazdığını, şiirinin çok sesli müzik parçasının melodik yapısını yansıttığını gözlemledik. Madrid kapısında nöbet

tutan askerin içinde bulunduğu zor şartları ifade etmek için ‘Karanlıkta kar yağıyor’ imgesine yer verdiğini, bu imgeyi daha önce lideri Lenin için de kullandığını tespit ettik. Buradan Nazım’ın, Halk Cephesinin sıradan neferine Lenin kadar değer verdiğini anladık. ‘Karanlıkta Kar Yağıyor’ şiirinde faşizmin herkes için, en güzel şeyler için büyük bir tehdit olduğunu ortaya koyuyor.

Nazım, İç Savaş sonrasında İspanya’ya ilişkin “Don Kişot” ve “İspanya” şiirlerini yazmıştır. “Don Kişot” şiiri bir bakıma Nazım’ın yaşamının bir muhasebesi olarak değerlendirilebileceğinden önemlidir. “İspanya” şiiri ise bir zamanlar Halk Cephesine ne kadar büyük bir güven duyduğunun göstergesidir. Halk Cephesinin yenilgisi umutları tüketmiş, yazara göre “İspanya alinyamız olmuştur hepimizin”.

Nazım, “Memleketimden İnsan Manzaraları” destansı eserinde de üç yerde İspanya İç Savaşına değinmiştir. Bunların birinde Nazım’ın bir akrabasının İspanya İç Savaşına gönüllü olarak katılmasının gururunu okuruna yansıtır. İkincisinde ise yazılarında olduğu gibi Franco’nun ve Faslı askerin çelişkisine parmak basmıştır. Üçüncüsünde ise Dolores Ibárruri’nin sesinin artık radyoda işitilmemesinden duyduğu üzüntüsünü ifade edilmiştir.

“Karanlıkta Kar Yağıyor” şiiri yayımlandıktan yirmi yıl sonra İspanya’ya ulaşır. İspanyol edebiyat dünyası bu şiirden etkilenir. Blas de Otero, Nazım’a cevaben “Cartas y Poemas a Nazım Hikmet” şiirini yazar. Şiirinde, “Senin sözün parmaklıklar arasından Cantabra üzerine yükseldi ve İspanya’da çınladı.” der. Adeta Nazım’a yalvarır: “Merhamet göster! Benim yaralı İspanya’ma.” Şiirde, Nazım’ın şiirine göndermeler de açıkça görülür. Marcos Ana da Blas de Otero’nun sesine katılır ve her fırsatta Nazım’ın kendisine direnme gücü verdiğini ifade eder. Antonio

Gamoneda ise şiirlerinde, özellikle “Blues Castellano” eserinde Nazım’ın etkisini kabul eder ve ona hayranlığını her yerde belirtir. Nazım’ın sesine ses verenler sadece İspanya ile sınırlı kalmamış, Arjantin’den de bu sese katılan Jorge Boccanera gibi şairler olmuştur.

İncelemelerimizin sonucunda elde ettiğimiz bulgulara göre, Nazım’ın “İspanya alinyamızdır hepimizin” dizesinde ifade ettiği gibi İspanya hepimizin olmasa bile Nazım’ın alinyazısı olmuştur. Nazım’ın üslubunu belirleyen merdiven basamakları şeklinde dizilmiş kırık mısra düzeni Granadalı bir yurtseverin hikâyesine dayanmaktadır. Ağır mahkûmiyetinin nedenlerinden biri de İspanya İç Savaşı üzerinde çok durması ve orijinal adı “El 19 de Marzo y El 2 de Mayo” olan ve Türkçeye, “İspanya Kurtuluş Savaşı” olarak çevrilen Benito Pérez Galdós’un kitabının suç delili sayılmasıdır. Şairin “Memleketimden İnsan Manzaraları” adlı en önemli yapıtlarından birinin temelinde Nazım’ın, İspanya İç Savaşı için yazdığı “Karanlıkta Kar Yağıyor” şiiri yatmaktadır. Son olarak savaştan sonra yazdığı “İspanya” ve “Don Kişot” şiirlerinde Nazım’ın yaşamının muhasebesini yaptığına tanık oluyoruz. Nazım evrensel bir şairdir hiç şüphesiz ama bu evrenselliğinin en iyi görüldüğü coğrafya İspanyolca konuşulan diyarlar olmuş ve İspanya’dan, Şili’den, Küba’dan, Meksika’dan, Arjantin’den Nazım’a ses veren, ondan etkilenen şairler olmuştur. Kısaca sürgünde yaşadığı Sovyetler Birliği dâhil hiçbir ülke Nazım’ın yaşamında İspanya kadar önemli rol oynamamıştır.

Şilili şair Pablo Neruda 1927-1935 arası hükümetin elçisi oldu ve Burma, Seylan, Java, Singapur, Buenos Aires, Barselona ve Madrid’te görev yaptı. İspanya İç Savaşı ve García Lorca’nın ölümü onu çok etkiledi. İspanya’da, Fransa’da Cumhuriyetçi Halk Cephesi taraftarlarıyla birlikte hareket etti. Onun bu tutumu

diplomatlık görevinin son bulmasına neden oldu. Savaş günlerinde incelememizin önemli bir bölümünü oluşturan ve cephede basılması açısından özel bir yeri olan “España en el Corazón” (1937)” (Kalbimde İspanya) adlı eseri yayımladı. Bu eserinde Neruda'nın, sanat çalışmaları, toplumsal eğilimleri ve toplumsal yapıları yansıtmalı ve insan emeğini konu almalıdır düşüncesiyle halk için yazdığını, politik bir dil kullandığını ve şiirini bir silah gibi kullandığına tanık olduk.

“España en el Corazón” (1937)” şiirlerinin başlıca temaları savaşın yıkımı, Cumhuriyetçilerin yiğitlikleri ve onlara övgü, dayanışma, kardeşlik, isyancı generallerin eleştirilmesi hatta suçlanıp yargılanmasıdır. Şairin şiirlerinde içeriğe paralel bir şekilde mecazlar, kinayeler, metaforlar, saymalar, yinelemeler, tekrarlamalar, değişik imgeleri bolca kullanmaktadır. Neruda'yı, Nazım Hikmet'le buluşturan bir başka unsurun da kullandıkları şiir tekniği olduğunu tespit ettik. Yararlandıkları şiir tekniğinin ise Rus gelecekçi şairi Vladimir Mayakovsk'nin şiir tekniği olduğunu gözlemledik. Yeni öz ve biçim anlayışı ile alışlagelmiş altüst eden, değişebilen ve değiştiren bir ozan olan Mayakovski bizim şairlerimizi değiştirmiş ve onları etkilemiştir. Neruda'nın şiirlerinde bazı gelecekçi, sürrealist betimlemelere ve serbest nazım biçimlerine rastlasak ta bazı şiirleri özellikle “Sanjurjo Cehennemde”, “Mola Cehennemde” ve “Franco Cehennemde” şiirlerinde hece ölçüsü kullanarak kafiyeli, uyaklı şiirler de yazdığını gördük. İç savaşın kısıcılığı Neruda'yı mücadeleci bir şaire dönüştürdü. Bu dönüşüm onun işinden olmasına neden oldu. Neruda bu şiirlerininin kolay ezberlenmesi amacıyla ilahi bir tonda işlemiştir. Neruda, sadece Halk Cephesine ve destekçilerine övgüler düzmemiş aynı zamanda halk düşmanlarını, General Francoyu ve onun askerlerini, aristokrasiyi, insanlara gerçek dünyada değil ölümden sonra mutlu bir yaşam vaat

eden Katolik Kilisesini eleştirmiştir. Ayrıca yoksulların fakirliğinin sürmesinin nedeni ve toplumsal ilerlemenin önünde engel olan gelenek de eleştirilen unsurlardan biridir. Onlara beddualar etmiştir. Neruda, İspanyol halkının çalışkanlığına ve toprağının verimliliğine göndermelerde bulunur sık sık ve buğday, tahıl, üzüm, maden, bağ sözcüklerini dile getirir, birçok meslek gruplarını anar. Emek teması da önemli bir yer tutar. “Oda solar al ejército del pueblo” şiiri buna iyi bir örnektir. Şair bu şiirde ayrıca ‘adante’ ve ‘salud’ sözcüklerinin tekrarlanmasıyla hem şiirin kolay ezberlenmesini beklemektedir hemde şiire bir ritim ve canlılık kazandırmaktadır.

“El General Franco en los Infernos” şiirinde Neruda bir yargıca dönüşür ve onu cehenneme mahkûm eder, üstelik gözleri hiç kapanmasın diye göz kapaklarını perçinleyerek cezalandırır onu. Onun için birçok hakaret sözcükleri kullanır. “Almería” şiirinde olduğu gibi kanı bir imge olarak kullanır, parçalanmış cesetleri, ölmüş insanları, acıyla doldurulmuş bir kap yemek gibi servis eder eleştirdiği insanlara, böylelikle savaşın yıkımını onların yüzüne vurmak istemektedir eserinde.

Nazım Hikmet gibi o anın şairi olan Neruda’nın, o anın şairi olduğunu gösteren şiirleri Madrid 1936 ve Madrid 1937 şiirleridir. 1936’da, ‘Temmuz sıcaklığının neşesiyle dolup taşan bal peteği’ dizesinin yerini 1937’de ‘Bugün yeni bir kış başlıyor.’ dizesi alıyor. Zira anın yazarı artık savaşın kaybedilmekte olduğunu sezmiştir. “Sevdiğim her şeyi barındıran bu kentte, ne ekmek var, ne de ışık: bir buz kristali düşüyor kurumuş sardunyalara üzerine”. Zaten kağnılar da bombardımanda parçalanmıştır. Franco’nun ordusu güzel olan ne varsa her şeyi yok etmektedir.

Pablo Neruda’nın İspanya’da İç Savaş boyunca tanık olduğu olaylardan duyduğu tiksintinin ve çektiği ıstırapın ifadesi olan “Explico Algunas Cosas”,

İspanya'daki sosyal adaletsizliği, şiddeti açık bir şekilde ortaya koyduğu en ünlü şiirlerinden biridir. Aynı zamanda bu şiir kendisindeki değişimin nedenini açıklaması bakımından da ayrı bir öneme sahiptir. Hernán Loyola'nın, "Pablo Neruda'da Ölmek ve Yaşamak" adlı eserinde değindi gibi "İç Savaşta olanları gözler önüne seren, cinayetleri anlatan, suçluları açıklayan, böylelikle tüm insanlığın dikkatini İspanyol Şehitlerinin üzerine çekmek isterken hainlerin de cezalandırılmasını arzulayan bir tanıktır." (Loyola, 1967: 38)

İspanya iç Savaşına ilişkin şiirler yazmaya savaş sonrasında da devam eden Neruda'nın yaşamında aynı evi paylaştığı, cezaevinde ölen Miguel Hernández'in ayrı bir yeri vardır. Bu nedenle Miguel Hernández'e ilişkin yazdığı şiirlere odaklanarak inceledik savaş sonrası İspanya şiirlerini. "El Pastor Perdido" adındaki dört bölümlük uzun şiirinde Miguel Hernández'i, dışinde ekmek, boğazında su gibi özlediğine; onu bir kuleye benzettiğine; onu pazar yerinde varlığını sürdüren bir imge olarak kullandığına; bir gün mutlaka halkların yeni korosunun içinde onun da sesinin duyulacağına inandığına, umudunu yitirmedeğine; bekledikleri zaferin madencilerin iri, nasırlı ellerinden geleceğine; onun şiirlerinin yüzyıllık çınarlar gibi yurdunun bütün bülbüllerine yuva olduğuna tanık oluyoruz.

Aynı düşüncedeki yazarlarımız Nazım Hikmet ve Pablo Neruda'yı Rus şair Mayakovski'nin şiirin uslubu konusunda da birleştirdiğini ifade etmiştik. Şairlerimizi buluşturan bir başka ortak nokta da İspanya İç Savaşı olmuştur. Her ikisi de İspanya'da gelişen olayları ilgi ve umutla izlemişler ve konu ile ilgili yaratılar ortaya koymuşlardır. Ortaya koydukları eserlerde şöyle bir farklılık görüyoruz: Neruda, savaşın yıkımına daha yakından tanık olduğu için halkın düşmanlarına karşı daha sert bir üslup kullanmakta ve yer yer hakaretlerde bulunmaktadır halk düşmanlarına

karşı. Nazım Hikmet ise daha edebi bir dil kullanmaktadır. Nazım, “Yaşamak Hakkı” başlıklı eserinde ise adete bir ekonomist titizliğinde İspanya sosyo ekonomik yapısını tahlil etmektedir roman kahramanı Don Luis vasıtasıyla.

Şairlerimizin komünistliklerine gelince şu farkı belirtmek yerinde olacaktır. İstanbul’da yaşayan, yaşadığı kent işgal edilen Nazım, Kurtuluş Mücadelesine katılmak için Anadolu’ya geçer. Bolu’da öğretmenlik yaparken köylünün, halkın ağır sorunlarıyla karşılaşır, Bolşevik devrimini iştir ve kendi iradesiyle 19 yaşında Sovyetler Birliği’ne gider, bilinçli olarak kominizmi seçer. Neruda ise İç Savaştan sonra 1939’da Şili Komünist Partisine üye olur. Kendisinin de dediği gibi İspanya İç Savaşı, Neruda’yı değiştirir, onu komünistleştirir.

Sürgün Olarak Moskova’da yaşayan Nazım ile Neruda, Puşkin’in ölümünün 100. yılı nedeniyle Moskova’da yapılan etkinliklerde tanışırlar. Hindistan’da, Çin’de, Küba’da birlikte bulunurlar. Yakın arkadaş, dost olurlar. Öyleki Nazım, Bulgaristan gezisinde gördüğü güzellikleri Neruda’ya anlatma isteği duyar, onu özler. Nazım’ın, Neruda’ya atfen yazdığı şiir bulunmamaktadır. Neruda, Nazım ile tanışmadan önce onun adına Barış Ödülünü almıştır ve onun cezaevinden çıkışından duyduğu sevinci “Aquí viene Nazım Hikmet” şiirinde dile getirmiştir. Şiirde, Nazım’ın çilesine ve bazı şiirlerine atıfta bulunmaktadır. Zaman geçer, Nazım ölür. Onun ölümünden duyduğu üzüntüyü bir hafta içinde kaleme aldığı “Corona de invierno para Nazım Hikmet” adlı şiirinde ifade eder. Ne yaparız biz sensiz? diye seslenir dostuna ve onu da, Miguel Hernández’e benzer şekilde kuleye benzetir ve onun için kullandığı betimlemelere benzer betimlemeler kullanır: “sin tu amistad que fue pan de mi boca, agua de mi sed, fuerza para mi sangre!” (Ağzımda ekmek, susuzluğuma su, kanıma için güç olan dostluğundan yoksun). Neruda, Nazım’ı son olarak ölmeden önce

kaleme aldığı son eseri “Elegía” (Ağıt) kitabında anmaktadır. Kitabın giriş bölümünde bulunan dokuz dize ile Neruda, Nazım’ın kendisi için ne kadar büyük değere sahip olduğunu Nazım’ın ölümünü, “Mavi gök kubbe çökmüş gibi? Bazen güneş onunla gitmiş gibi.” dizeleriyle bizlere sunuyor.

Bizim öncelikli amacımız Nazım Hikmet’in İç Savaşa ilişkin eserlerini biçim ve özellikle içerik bakımından incelemek, Pablo Neruda’nın konuyu ele alış ve işleyiş biçimiyle, içeriklerindeki farklılıkları, benzerlikleri ortaya koymaktı. Yaptığımız çalışmada Nazım Hikmet’in Pablo Neruda’dan daha fazla yazın alanında eserler verdiğini, bir dahi öngörüsüyle yazılarında İç Savaşa ilişkin doğru tespitler yaptığını, modern anlatım tarzlarından örnekler gösterdiği ‘Yaşamak Hakkı’ adlı romanında İspanyol toplumunun özelliklerini tüm gerçekliği ile gözler önüne serdiğini gözlemledik.

Nazım Hikmet’in İspanya İç Savaşına ilişkin şiirlerinde daha çok umudu ve direnci beslediğini ve faşizmi daha çok umudun, fakir köylünün, ırgatın, tavsiyecinin kısaca üretenlerin düşmanı olarak okuyucuya sunduğunu tespit ettik. Madrid kapısında nöbet tutan cumhuriyetçi sıradan bir muhafıza lideri Lenin kadar değer verdiğini her ikisini de ‘Karanlıkta Kar Yağıyor’ imgesiyle okuyucuya sunduğu dizelerden çıkardık. İç Savaş şiirlerinin, Nazım Hikmet şiirlerinin bütün özelliklerine sahip olduğunu gördük.

Pablo Neruda’nın İspanya İç Savaşına ilişkin şiirlerinde ise savaşı yakından tanımış olmasından dolayı çok saldırgan bir tutum sergilediğini, isyancı generalleri açıkça suçlayıp yargıladığını, kilise ve aritokrasiyi üretimden uzak güzelliklerin düşmanları olarak gördüğünü, onları ‘yumuşak elliler’ imgesiyle andığını, sürekli

olarak İspanya'nın çalışan insanların ürünlerini, yulafı, buğday başağını, üzümü, madeni, kömürü dillendirdiğini bunu yaparken amacının üretkenleri yüceltmek olduğunu gördük. 'Yumuşak elliler' ise kağnıları kırmış, çeşmeleri yıkmış, şairin çiçekli evini harap etmişlerdir. Nerud'nın şiirinde faşizm İspanya'nın güzelliklerine, üretim araçlarına, İspanyol halkının yarattığı zenginliklere düşmandır.

Neruda, Nazım Hikmet için yazdığı şiirlerde onun kaybını, gök kubbenin çökmesi gibi nitelemiş ve onu bir kuleye benzetmiştir. Kule imgesi Nazım'ın yaşama direncine, yurtseverliğine gönderimde bulunmaktadır. Nazım ise Şeyh Beddredin'in diyarında gördüğü güzellikleri, atalarının yarattığı güzellikleri Neruda'nın da görmesini ister, onu özler ve ona mektuplar yazar.

İspanya her iki şairimiz için de önemli yer tutar. Nazım'ın şiir biçiminin oluşmasına, 'Kuva-yi Milliye' estanının yazılmasına, mahkûmiyetine belli bir ölçüde İspanya neden olur. İspanya alinyazımızdır hepimizin, özellikle de Nazım Hikmet'in. İspanya'nın, Nazım yaşamındaki önemini bilen İspanyol şairler başka hiç kimse için olmadığı kadar Nazım için şiirler yazmışlardır. Pablo Neruda'nın ise hem yaşamı, hem şiiri değişir İspanya sayesinde. İspanya İç Savaşı, Neruda'yı komünistleştirir, onu işinden eder.

Nazım Hikmet ve Pablo Neruda'yı buluşturan paylaştıkları düşüncelerinin yanında İspanya İç Savaşı onları buluşturan ikinci bir unsur olmuştur.

ÖZET

“Nazım Hikmet ve Pablo Neruda’nın İspanya iç Savaşı’na Değınmeleri” adlı bu doktora tez çalışmamızda Pablo Neruda ve Nazım Hikmet’in İspanya İç Savaşına ilişkin yaratıları ele alınıp incelenmiş ve İspanya’nın şairlerin yaşantısı üzerinde ki etkileri tartışılmıştır.

İspanya İç Savaşına ilişkin yaratılarının incelenmesinden sonra Pablo Neruda’nın bizzat savaşın kıyımına tanık olması nedeniyle, o andan itibaren neredeyse hemen hemen tüm çalışmalarında İç Savaş etkileri sezinlenmektedir. Neruda’nın “España en el carazón” kitabı dışında da birçok şiiri vardır İç Savaşla ilgili. Bu şiirler Nazım’ın şiirlerinden daha şiddetli ve yoğun eleştiriler içermektedir. Franco ve generalleri için yazdığı şiirlerde yazar, açıkça hakaret eder, suçlar, mahkûm eder onları.

Halk Cephesi neferlerini sevgi ve saygıyla anar. Eserinde onları yüceltir. İspanya İç Savaşı, Neruda’yı öylesine etkilemiştir ki savaş sonunda kendisini komünist partisinin üyesi olarak bulmuştur.

Neruda, İspanya İç Savaşı şiirlerinde İspanyol halkının ürettiklerini sık sık birer imge olarak kullanmış, savaşın sorumlusu olarak üretimden uzak, elleri nasırlaşmamış ‘beyaz ellileri’ görmüştür. Bu şiirlerde kendi tarzının bütün özelliklerine de tanık oluyoruz. Kırık mısra düzeni, bir ayın gibi, bir marş gibi yazılan dizeler, tekrarlamalar, yinelemeler şiirin kolay ezberlenmesi için yapılmaktadır.

İspanya İç Savaşına ilişkin yaratılarının incelenmesinden sonra ise Nazım Hikmet’in sadece şiirler değil, gazete yazıları yazdığını ve tutuklanmasından dolayı

tamamlayamadığı bir de roman kaleme aldığını gördük. Nazım'ın yaratılarında İspanya'da olup bitenleri bir dahi öngörüsüyle doğru değerlendirip olacakları önceden kestirdiğine tanık olduk.

Nazım da Neruda gibi eserlerinde faşizmin herkes için bir tehlike olduğunu ortaya koymaya çalışır ve romanında bu net bir şekilde görülür. Ancak Neruda genellikle faşizmi, üretilen buğdayın, üzümün, madenin düşmanı olarak anar, Nazım ise genellikle faşizmin umudun düşmanı olduğunu dile getirir.

Birbirlerinin dostluğunu kazanmış evrensel şairler, birbirlerinden sevgi ile söz etmişlerdir. Neruda, Nazım'a biri cezaevinden çıkışının sevincini belirttiği, diğeri de onun ölümünden duyduğu acıyı ifade ettiği iki şiir yazmıştır. Nazım'ın Bulgaristan gezisi notlarında Neruda'yı özlediği ve ona verdiği önem ortaya çıkıyor.

Her iki şairi de İspanya etkilemiş ve değiştirmiştir. İspanya, Neruda'yı komünistleştirilmiş, şiirinin biçimini ve içeriğini değiştirmiştir. Nazım gibi Neruda'nın da son nefesine kadar komünist olmak yaşamında belirleyici bir unsur olmuştur. İçinde bulunduğumuz 2013 yılında, ölümünün 40. Yılında, 'Komünist olduğu için darbeci General Pinochet tarafından darbeden 12 gün sonra öldürüldü.' iddiası ile soruşturulmak üzere mezarı açılmıştır. İspanya, Nazım'ı mahkûm ettirmiş ve onun kaderinin belirleyici unsurlarından biri olmuştur. Nazım'ın kırık dizeli serbest nazım biçiminin temelinde de Granadalı bir İspanyol yurtseverin kahramanlık öyküsü yatmaktadır. Nazım'ın başyapıtlarından olan "Kuvâyi Milliye" eserinin yazılma fikrinin oluşmasını sağlamıştır. İspanya İç Savaşı hakkında sürekli yazılar yazması ve evinde İspanya Kurtuluş Savaşı kitabının bulunması onun ağır ceza almasının nedenlerinden olmuştur. Nazım evrensel bir şairdir ama bu evrenselliğinin etkisi en

çok İspanyolca konuşulan diyarlar üzerinde görülmüştür, İspanya'dan, Küba'ya, Meksika'ya, Şili'ye, Arjantin'e kadar. Son olarak İspanya ile ilgili yazdığı şiirlerde Nazım yaşamının muhasebesini de yapmıştır. Kısaca İspanya, Nazım Hikmet'in kaderi olmuştur.

SUMMARY

In our doctoral dissertation titled “Nazım Hikmet and Pablo Neruda Mentions to the Spanish Civil War” handled and analyzed the literary products of Nazım Hikmet and Pablo Neruda on Spain's civil war and its effects on their life of poets discussed.

The literary products on the Spanish Civil War are examined, because Pablo Neruda personally witnessed the slaughter of the war almost all the work from the moment that shows the effects of the Civil War. Except “Spain in Our Heart” there are many other books of Neruda written and circulated from hand to hand even during Civil War. These poems are more severe and include intense criticism than Nazım's poems. And in the poems that which he wrote about Franco and Generals the poet openly insults and offends them.

They quoted with Popular Front with respect and love. Glorify them in his work. At the end of the Civil War, Neruda had such an impact that he has found himself as a member of the communist party. Nomination of a presidency has been raised even then.

Neruda, in the poetry of civil war in Spain used the products of Spanish people as an image. He saw the “white handed” people who away from producing, as the responsible of the war. What we are witnessing in this poem are, the features of his own style. Verse broken layout strings as a starter post, iterations, renovations were made the poem easy to memorize. Information on Spain Civil War in the newspaper articles written by Nazım Hikmet are not only poems and he also penned a novel

that is not completed because of his arrest. He also saw and evaluated at the same time what is going on in advance.

Nazım is also as Neruda, seeks to foster the generation of fascism is a threat to everyone, and this is clearly visible in his novels. However Neruda, is quoted fascism as an enemy of produced wheat, grapes and mine. But Nazım usually expresses the fascism as the enemy of the hope. These universal poets have won the friendship of each other and have spoken by love about each other.

Neruda wrote two poems for Nazım. One is for the joy of his output from prison and the other has written to express the pain over the death of him. In the notes of the Bulgarian trip, there are also missed notes for him. Spain is both influenced and changed the poets. Spain made the Neruda communist and changed the format and content of his poetry. To be communist, he has been a decisive factor to the last breath. In 2013, in the 40. year of his dead his tomb has been opened for the investigation about that he was killed by the General Pinochet.

Spain has adjudged to the life of Nazım and determined his fate. His articles about the civil war in Spain and the books which are at his home about the Spain constant war of liberation are the reasons of his severe punishment.

Nazım is an universal poet. Effects of his universality was observed in most of the Spanish speaking countries, from Spain to Mexico, Chile, up to Argentina. Spain has been the fate of Nazım Hikmet briefly.

RESUMEN

En nuestro estudio tesis doctoral que se llama “Las Menciones de la Guerra Civil Española de Nazim Hikmet y Pablo Neruda” se manejaron y se analizaron las información cerca de La Guerra Civil de España en sus obras de Nazim Hikmet y Pablo Neruda. Al mismo tiempo, los efectos de Guerra Civil Española sobre las vidas de nuestros poetas se examinaron.

Pablo Neruda personalmente fue testigo de la matanza de Guerra Civil Española, casi todo el trabajo desde el momento en que muestra los efectos de la Guerra Civil. Hay muchos otros poemas de Neruda, excepto “España el corazón”, escrito y distribuido de mano en mano en los frentes durante la guerra. Estos poemas son más graves e incluye intensas críticas de poemas de Nazım. En los poemas que escribió sobre Franco y sus Generales se observen abiertamente los insultos y ofensas a ellos. Neruda y Nazım citaron por Frente Popular con respeto y amor. Glorificaron a los bandos republicanos en sus trabajos a lo largo de Guerra Civil y también después de Guerra Civil.

Neruda, en la poesía de la guerra civil España los productos de la población española como una imagen. Vio a los ‘de manos blancas’ quien están lejos de producir como los responsables de la guerra

Lo que estamos presenciando en este poema son, las características de su propio estilo. Verso diseño rotas cadenas como un poste del arrancador, iteraciones, renovaciones hicieron fácil de memorizar el poema.

Información sobre la Guerra Civil de España en los artículos de prensa escritos por Nazım Hikmet no son sólo poemas, también escribió una novela que no

se ha completado debido a su detención, y además vio y evaluado al mismo tiempo lo que está sucediendo con antelación

Nazım es también como Neruda, pretende fomentar la generación del fascismo es una amenaza para todo el mundo, y esto es claramente visible en sus novelas. Sin embargo, Neruda, es citado fascismo como enemigo del trigo producido, uvas y mina. Pero Nazım por lo general expresa el fascismo como enemigo de la esperanza Estos poetas universales han ganado la amistad de unos de otros y han hablado de amor entre si.

Neruda escribió dos poemas para Nazım. Uno de ellos es para la alegría de su salida de la cárcel y el otro ha escrito para expresar el dolor por su muerte En las notas del viaje búlgar también hay notas en que escribe lo que le echaba de menos.

Neruda tuvo tal impacto que se ha encontrado a sí mismo como un miembro del partido comunista. España hizo comunista a Neruda y había cambiado el formato y el contenido de su poesía. Hasta el último aliento, el ser comunista ha sido un factor decisivo en su vida. En el año 2013, en el 40. año de su muerte su tumba se ha abierto para la investigación si fuera asesinado por el General Pinochet.

España ha considerado a la vida de Nazım y determinó su destino. Sus artículos sobre la guerra civil en España y en los libros que se encuentran en su casa sobre la España guerra constante de liberación son las razones de su severo castigo. Nazım es un poeta universal. Efectos de su universalidad se observó en la mayoría de los países de habla hispana. Desde España a México, Chile, hasta Argentina. Finalmente en los poemas poemas que escribió sobre España había cuestionado su vida. Brevemente España ha sido el destino de Nazım Hikmet.

KAYNAKÇA

Alonso, A., (1997), **Poesia Y Estilo De Pablo Neruda**, Edicion Gredos, Madrid.

Alazraki, J., (1995), **Poética y poesía de Pablo Neruda**, Las Américas Publishing Company, New York.

Alvar, J., (2002), **Diccionario Espasa Hitoria de España y América**, Espasa Calpe, Madrid.

Ana, M., (2007), **Decidme cómo es un árbol: Memorias de la prisión y la vida**, Editorial Umbriel-Tabla Rasa, Barcelona.

Aragon, L., (2002), Çağdaş Türk Dili, Nâzım Hikmet, Özel Sayı II, **Arkadaşım Nâzım Hikmet**, Cilt:XV, Sayı 173, Kurtuluş Basımevi, Ankara.

Armaoğlu, F., (2010), **XX. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1945**, Alkım Yayınevi, İstanbul.

Atakan, Ş., (2005) **Pablo Neruda y Nazım Hikmet: Una sision similar**, Cilt 16, Littera, Hacettepe, Ankara.

Aydemir, A., (1986), **Nâzım**, Broy Yayınları, İstanbul.

Aytaç, G., (2003) **Genel Edebiyat Bilimi**, Say Yayınları, İstanbul.

Babayef, E., (1976), **Yaşamı ve Yapıtlarıyla Nâzım Hikmet**, Cem Yayınevi, İstanbul.

Boynukara, H., (1997), **Modern Eleştiri Terimleri**, Boğaziçi yayınlr, İstanbul.

Cabanellas, G., (1977), **Cuatro Generales: La lucha por el poder**, Editorial Planeta, Barcelona.

Dimitrova, B., (2002), “Çağdaş Türk Dili, Sayı 173, Nâzım Hikmet, Özel Sayı II, **Nazım Hikmet Bulgaristan’da**, Kurtuluş Basımevi, Ankara.

Felipe, L., (1939), **Español del éxodo y del llanto**, Mexico, La Casa de España en México.

Fuat, M., (2001), **Nazım Hikmet**, Adam Yayınları, İstanbul.

Gamoneda, A., (1982), **Blues Castellano**, Edición Noega, Gijón.

Gamoneda, A., (2003) **Presencias de la Poesia europea, Poetas europeos contemporáneos** Campus Universitario de Lugo, Lugo.

Hikmet, N., (2007), **Bütün Şiirleri**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Hikmet, N., (2002), **Kemal Tahir’e Mapushaneden Mektuplar**, Tekin Yayınları, İstanbul.

Hikmet, N., (1987), **Yazılar (1936)**, Adam Yayınları, İstanbul.

Hikmet, N., (1987), **Yazılar (1937-1962)**, Adam Yayınları, İstanbul.

Hikmet, N., (2008), **Yeşil Elmalar**. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Hikmet, N., (2000), **Últimos Poemas I. 1959-1960-1961**, Ediciones del oriente y del mediterráneo, Madrid.

Işık, G., (1991), **İspanya: Bir Başka Avrupa**, Metis Yayınları. İstanbul.

Konuk, A., (2009), **1938 Harp Okulu Olayı ve Nazım Hikmet**, Can Yayınları, İstanbul.

Loyola, H., (1967), **Ser y Morir en Neruda**, Editorial Santiago, Santiago,1967

López de Abiada., (2001), **La experiencia madrileña de Neruda: su evolución ideológica, el cambio de estética y su compromiso frente a España**, Edición digital: Alicante : Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes.

Marks, K., 1939: **Revolution In Spain**, International Publishers, New York.

Mcdonald Phillips, J-M., (1982), **The Circumstantial Political Poetry Of Pablo Neruda**, Ohio University, Ohio.

Moran, B., (1983) **Edebiyar Kuramları ve Eleştirisi**, Cem Yayınevi, İstanbul.

Neruda, P., (1979), **Confieso que he vivido: Memorias**, Seix Barral, 1979.

Neruda, P., (1990), **Yaşadığımı İtiraf Ediyorum: Anılar**, Alan Yayıncılık, İstanbul.

Ortega y Gasset, j., (1964), **España invertabrada**, Espasa-Calpa, Madrid.

Otero, B., (1963), **Esto no es un libro**, Editorial Universitaria de Puerto Rico, Puerto Rico.

Poirot, L., (1987), **Neruda Retratar La Ausencias**. Imprenta Cominidad de Madrid, Madrid.

Rojas, C., (1970), **Porqué Perdimos La guerra**, Ediones Nauta, Barcelona.

Salman, B., (2003), **İspanya'da II. Cumhuriyet ve İç Savaş (1936-1939)**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Sayılır, B., (2005), **Çanakkale Savaşları'nda Yer Alan İtilâf Askerlerinin Dini-Etnik Yapısı ve Sahip Oldukları Türk İmajı**, 18. Sayı, OTAM Dergisi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Sandoval, J., Azcarate, (1969) M., **İspanya İç Savaşı 1936-1939**, Köprü yayınları, İstanbul.

Sertel, Z., (1977), **Mavi Gözlü Dev: Nazım Hikmet ve Sanatı**, Cem Yayınevi, İstanbul.

Terzioğlu, Ö., (2009), **Nâzım Hikmet ve Sömürgecilik Karşıtlığının Poetikası**, Phoenix Yayınevi, Ankara.

Timuçin, A., (2002), **Nazım Hikmet'in Şiiri**, Bulut Yayınları, İstanbul.

Trapiello, A., (2010), **Las Armas y Las Letras**, Ediciones Destino, Barcelona.

Vilar, P., (2007) **İspanya İç Savaşı**, Dost Kitapevi Yayınları, Ankara.

Zee, L., (2011), **La Guerra Civil española en la obra de C. Vallejo y P. Neruda**, Critica.cl, Revista electrónica independiente, Santiago.

İnternet Kaynakları

<http://critica.cl/literatura/la-guerra-civil-espanola-en-la-obra-de-cesar-vallejo-y-pablo-neruda>

http://cultura.elpais.com/cultura/2007/04/23/actualidad/1177279204_850215.html

http://dspace.usc.es/bitstream/10347/5747/1/pg_007-018_moena10.pdf

<http://www.dunyabulteni.net/index.php?aType=haber&ArticleID=12050>

http://www.elecohernandiano.com/numero_15/articulos/ articulos.html

<http://fac-web.spsu.edu/sis/nuhfer-halten/webconcordances/neruda/neruda.txt.WebConcordance/framconc.htm>

<http://www.guneydergisi.com/sayilar/41/286-nazim-hikmet-sisirisnin-biscimssel-ozelslikslesri.html?showall=1>

<http://www.habanaradio.cu/articulos/6109>

http://www.littera.hacettepe.edu.tr /TURKCE/22_cilt/aytac_3.pdf

<http://www.izquierda-unida.es/node/1337>

http://www.marksist.net/ozan_demirci/ispanya_ic_savasi.htm

<http://www.neruda.uchile.cl/obra/ obraresidencia3b.htm>

http://www.pcperuano.com/index.php?option=com_content&view=article&id=577:cultura &catid=2:cultura&Itemid=27

<http://www.subconturkey.com/2011/Nisan/koseyazisi-1929-Dunya-Buyuk-Iktisadi-Buhrani-II.htm/> 10 Şubat 2014

<http://www.yghforum.com/tarih/193504-nazim-hikmet-ran-hayati-ve-sanati.html>

EKLER

TALİHSİZ YUSUFUN GEMİSİYLE

BARSELON'A SEYAHAT

1.

YUSUF'UN HİKÂYESİ

Kısacık bir hikayedir

Yusuf'un hikâyesi

fazla durmağa gelmez üzerinde.

Bir dalyan gözcüsüydü Yusuf

Akdeniz limanlarından birinde

Saatlerce bu limanda

çamurlu, çıplak adımlarla yürürdü.

Çarşıda renkli yemişler çürürdü.

Deniz kıyısında çocuklar

Iri balık leşlerini sürürdü.

Ve dalyanda Yusuf

göğsünü verip tuzlu, ıslak rüzgâra

direğin tepesinden tükürürdü

suda karpuz kabukları gibi

dizilen kayıklara.

İlkönce o görürdü

DE DESAFORTUNADO YUSUF CON SU BARCA

VIAJE A BARCELONA

1.

LA HISTORIA DE YUSUF

Es una historia breve

la historia de Yusuf

no la hace hincapié excesivo.

Era un vigilante de kiddle

En uno de los puertos mediterráneos

para horas en este puerto

Fangoso, desnudos pasos caminaba

en el mercado frutas coloridas languidecían

en la playa los niños

las carroñas de peces grandes arrastraban.

Y en el kiddle Yusuf

su pecho de dar a salado, viento húmedo

la parte superior del mástil escupía

como cáscaras de sandía en agua

a las que chalupas se alinean.

Primero él veía

suyun altında balıkların

turna kuşları gibi

sürüyle gelişini.

Sevinçsiz ve kedersiz

yapıyordu işini.

Bilmiyordu hünerini düşünmek denen şeyin.

Ne memmudu, ne pişmandı dünyaya geldiğine

Fakat bir gün yine

saatlerce yürürken

yemişler çürürken

ve çocuklar balık başlarını sürürken

dalyanda yılan derili uskumrular

ağlara vakitsiz girdiler.

Bunda Yusuf'un bir günahı yoktu ama

onu direğinden indirdiler.

Suda karpuz kabuğu gibi yüzen kayıklarla

Turna kuşları gibi gelen balıklardan

ayrı düşünce Yusuf

koskoca dünyada bir istavrik gibi aç kaldı.

bir sabah bir kayık çaldı,

yakalandı o gece

Ve böylece

kızmayarak, üzülmeyerek

de los peces bajo del agua

como aves damisela

la llegada con manada

sin alegría y sin tristeza

hacía su trabajo.

No sabía la habilidad de la casa que se llaman pensar

Ni era contento ni era arrepentido con que he venido al mundo

Pero un día de nuevo

mientras a lo largo de las horas caminaba

mientras las frutas languidecían

mientras los niños arrastraban las cabezas de los peces

en kiddle las caballas piel de serpiente

entraron inoportuno en las redes.

en este un pecado de Yusuf no hubo pero

le bajaron de su mástil.

En agua como cáscaras de sandía con chalupas que nadan

de los peces que vienen como grúas aves

al quedarse apartado Yusuf

el mundo enorme como una caballa queda hambre

una mañana robó un caique

fue capturado esa noche

y así que

no enfadándose, no lamentando

belki de farkında olmadan pek

demirlerin dışından

demirlerin içine geçti.

İçerde esrar içti,

barbut oynadı gardiyana haraç vermeden.

Yedi yerden bıçak yedi bir gece

devrilmedi fakat

kısım ağasını yere sermeden.

İçerde bir orman hayvanı gibi cesur

kurnaz

korkak

doldurdu günlerini

farkında olmayarak

ve biz ki şimdi dışardayız,

denizdeyiz,

rüzgârdayız,

yelkenlerin altında Yusuf

iki büklüm

diz üstü oturuyor.

Esmer, kalın bir kadın sesi gibi rüzgâr

ne bir çocuk sevincine

ne kederli ihtiraslara çağırıyor onu.

quizá no seas conscientes muy

fuera de los hierros

entró en dentro de hierros.

En el dentro fumó hachis

jugó al dados sin que da extorsión a los guardias

De siete lugares fue acuchillado una noche

pero no fue derribado

el agá de pupilo sin que tendió al suelo.

En el dentro como un animal de bosque valiente

astuto

miedo

rellenó sus días

sin que fue consciente

y nuestros que estamos en fuera,

estamos en mar,

estamos en viento,

está bajo de las velas Yusuf

dos torcidos

se sienta por encima de la rodilla

El viento como el sonido grueso, morena de una mujer

ni a una alegría de niño

ni a las pasiones tristes le llamaba

Ve dalgalar

geçiyor gözlerinden onun

bir damla ışık bırakmayarak.

O, ömründe ilk defa olduğu yerden uzak,

O, ömründe ilk defa düşünmeye çalışıyor.

2. YOLCULUK

Çizmiş Talihsiz Yusuf

gemisini

mahpusane çeşmesinin taşına

Çeşmeden

su içen

bir mahpus

bakıyor:

duvarsız denizler aşan geminin

kement başına.

Çeşmenin yanında

bembeyaz

bir ağaç,

Y las ondas

pasan ante sus ojos

una gota luz no dejando.

Él, primera vez en su vida está lejos de donde es

Él, primera vez en su vida está tratando de pensar.

2. EL VIAJE

Desafortunado Yusuf había dibujado

su barco

a la piedra de fuente de la prisión

De la fuente

bebe agua

un condenado

mira:

el barco que sobrepasa por los mares sin pared

al jefe de laso

Al lado de fuente

blanco como la nieve

un árbol

bir erik ağacı

Talihsiz Yusuf

Bir yelken daha aç,

Yaklaştır biraz daha gittiğin yeri.

Ve bir dal

koparıp

erik ağacından

koy ki gemine

gelsin dümen suyunca mapusane güvercinleri.

Talihsiz Yusuf

beni de

yolcu al

gemine!

Yüküm ağır değil:

bir kitap

bir resim

bir defter.

Gidelim

kardeşim

gidelim;

dünya dolaşmaya değer!

*

Kumkale iskelede,

un árbol de ciruelo.

Desafortunado Yusuf

Abre una vela más,

Acerca al lugar que fuiste.

Y una rama

desplumada

de un árbol de ciruelo

pon que tu barco

vengan según agua de timón los pajeros de prisión

Desafortunado Yusuf

a mí también

toma pasejero

a tu barco!

Mi carga no es pesada

un libro

un cuadro

un cuaderno.

Vamos

mi hermano

vamos :

¡el mundo vale la pena a pasear ¡

*

Kumkale en andamio

sancakta Hellas Feneri.

Bir balıkçı türküsüdür ağzında yelkenlerimizin

Adalar denizi meltemleri.

*

Limanlara uğruyoruz birer birer.

Sevinçli, sonsuz bir hayat olan denizler

limanlarla bitiyor.

Dünya limanlarının çoğunda bugün

ölmek kolay, Yusuf.

yaşamak zor!

Sicilya önlerindeyiz.

Geçiyor yelkenlerimizin yanından

bir açık-deniz vapuru

o, pırıl pırıl, kat kat, koskocaman,

o, yıldızların arasından suya düşmüş

bir dünya gibi.

Biz, Seninle, Yusuf,

başımızı kaldırıp ona bakıyoruz

ve o, gözden kaybolana kadar

cigara üstüne cigara yakıyoruz.

*

Adriyatik.

Bir balıkçı gemisine rampa ettik,

en estribor el faro de Hellas

Es una popular canción pescador en la boca de nuestras velas

Las brisas del mar islas

*

Nos asomamos de paso a uno por uno

los mares que son una vida eterna y alegría

terminan en los puertos.

¡En la mayoría de los puertos del mundo hoy

fácil de morir, Yusuf.

difícil de vivir!

Estamos ante Sicilia.

Pasa al lado de nuestras velas

un buque de mar abierto

aquello, brillante brillante, capa capa, grandísimo

aquello, cayera en agua desde entre de las estrallas

como un mundo.

Nosotros, Contigo, Yusuf

Nuestras cabezas de alzar lo miramos

y aquello, hasta que desaparezca

cigarrillo a través de cigarrillo quemamos.

*

Adriático.

Hicimos rampa a barco de pesca,

Haber sorduk İtalya'dan.

Çeşit çeşit ayrılırken güvertede kımıldanan balıkları,

Ankonalı bir ihtiyar:

“—İtalya bildiğin gibi,

Kaçak Negüs ve muzaffer Duçe bahtiyar!”

dedi.

Ankolalı balıkçının hakkı var.

Geçebildi altın defne dalı

muhteşem palavra

ve Negüs

banyosuz bir saraydan çıkıp

girdi banyolu bir saraya.

3. DENİZDEKİ ŞİŞE

Ölü bir lodos vardı;

Suyun üstünde dalgalar

Tembel, ağır balıklar gibi yuvarlanıyorlardı.

Yuvarlanıyorlardı dilsiz, sağır,

yuvarlanıyorlardı hiç bir yere çarpmadan

yenilmeden hiç bir şeye,

hiç bir şeyi yenmeden, çatlayıp köpüklenmeden;

yuvarlanıyorlardı sonsuz

Preguntamos por noticias de Italia

Cuando fueron separados tipos de peces que están moviéndose en baraja,

Un anciano de Ancona

“-¡Como sabes Italia,

Fugitivo Negüs y victorioso Duçe contentos!

dijo.

Tiene derecho del pescador de Ancona

puede pasar rama de laurel oro

discurso fabuloso

y Negüs

salió de un palacio sin baño

entró en el palacio con baño

3. BOTELLA QUE ESTÁ EN EL MAR

Había viento del sureste muerto

Ondas sobre el agua

Como los peces perezosos, pesados estaban rodando

estaban rodando sordos, mudos,

estaban rodando sin chocar ningún lugar

sin ser vencido a ninguna cosa

sin vencer a ninguna cosa

estaban rodando infinito

Bu kahrolası dalgaların elinde,
Tunus'un şarkıları Malta'nın şimalinde
tahta bir tabut gibi yüzüyordu tekmemiz.
Direklerde, iplerde, kaplamalarda gıcırtilar,
bir ölü duası gibi rüyasız bir sayıklama.
Ve tane tane, bir bir
ömrün kısalığına, ihtiyarlığa, beylik, âdi kederlere dair
korkunç kötü şeyler gelirken aklıma
birdenbire suyun üstünde gördüm onu.
Bir şişe.
Tek başına, yapayalnız.
Küçücük boynu uzamış güneşe,
topraktan ve insandan uzak
yüzüyordu suyun üstünde batıp çıkarak.
Ve bu sonsuz
ve bu ölü suların
ağır ağır kımıldanan yığını
çoğalıyor
büyültüyor
dayanılmaz bir hale getiriyordu
onun dehşetli yalnızlığını.

En mano de estas olas jodidas

Las canciones de Tunisia están en el Norte de Malta

como un ataúd de madera nadaba nuestra vela

en mastiles, en cuerdas, revestimientos chirridos,

como una oración muerto un delirio sin sueño.

Y pieza pieza, uno uno

a la brevedad de la vida, a la vejez, estereotipo, tristeza ordinario relacionado

cuando cosas terribles malas venían a mi mente

de repente lo vi sobre el agua.

Una botella.

Sola, completamente sola.

Su cuello poqueñito ha prolongado al sol,

lejos del suelo y de la humana

nadaba sobre el agua de hundiendo y saliendo.

Y este infinito

y estos aguas muertos

pila que se mueve despacio despacio

aumentan

agrandan

traían un caso irresistible

de su soledad terrible.

Yusuf geçti dümene

Yanaştı ona.

Ve uyandırır gibi bir çocuğu korkulu bir uykudan

Onu çekip aldı sudan.

Soğuk, ıslak ve karanlıktı.

İçinden bir kâğıt çıktı.

Okudum:

“Dayanamadık artık!

“1823 senesi 16 Eylülde,

“Septe boğazı önünde

“Gömleğimizi grandi gabya çubuğuna,

Süvariye mizana direğine astık.

“Fakat gitgide daraltarak denizi

“Yelkenler kovalıyor peşimizi.

“Kardeşler!

“Bu şişe elinize geçerse eğer,

“Yolunuzu bekleyenlere

“Septe Boğazı 'ında batırılan

“Üç direkli İrma fırkateyninden verin haberi!”

Yusus pasó al timón

Lo abordó.

Y como si despertara a un niño de una duerma temerosa

Lo tomó de captar del agua.

Era fría, húmeda y oscura,

De su dentro un papel salió.

Leí:

“¡Ya no podemos aguantar!

“1823 el año 16 de septiembre,

“Ante de Estrecho de Gibraltar

“Nuestra camisa a biela de grandi gabya

colgamos al caballería a mastil mesana.

“Pero gradualmente estrechando el mar

“las velas persiguen de nuestra trasera.

“¡Hermanos!

“Si obtienen su mano esta botella,

“A los que esperan su camino

“En el Estrecho de Gibraltar fue sumergido

“¡Den la noticia de la fragata Irma con tres mástiles!”

Yusuf yüzüme baktı

—geç kaldık, dedi.

tam bir asır.

—Hayır, geç kalmadık, dedim.

Barselon'a gidiyoruz.

4. Karanlıkta Kar Yağıyor

Ne mâveradan ses duymak,

ne satırların nescine koymak o "anlaşılmayan şeyi",

ne bir kuyumcu merakıyla işlemek kafiyei,

ne güzel laf, ne derin kelam...

Çok şükür

hepsinin

hepsinin üstündeyim bu akşam.

Bu akşam

bir sokak şarkıcısıyım hünersiz bir sesim var;

sana,

senin işitemeyeceğin bir şarkıyı söyleyen bir ses.

Yusuf miró a mi cara

—tardamos, dijo

Un siglo completo .

—No, no tardamos, dije

Vamos a Barcelona.

4. Nieva en la oscuridad

Ni oír voz desde el mundo invisible,

ni poner aquello “incomprensible cosa” en el tejido de las líneas,

ni tallar la rima con la curiosidad de un joyero:

que bonita palabra, que expresión profunda,

mucho agradecimiento

de todo,

de todo esta noche estoy por encima.

Esta noche

soy un cantante callejero, tengo una voz sin habilidad,

a ti,

una voz que te canta una canción que no podrás oír.

Karanlıkta kar yağıyor,

sen Madrid kapısındasın.

Karşında en güzel şeylerimizi

ümidi, hasreti, hürriyeti

ve çocukları öldüren bir ordu.

Kar yağıyor.

Ve belki bu akşam

ıslak ayakların üşüyordur.

Kar yağıyor,

ve ben şimdi düşünürken seni

şurana bir kurşun saplanabilir

Ve artık bir daha

ne kar, ne rüzgar, ne gece...

Kar yağıyor

ve sen böyle "No pasaran" deyip

Madrid kapısına dikilmeden önce

herhalde vardın.

Nieva en la oscuridad

tú estás en la puerta de Madrid.

en tu contra nuestras más preciosas cosas:

la esperanza, el anhelo, la libertad

y el ejército que asesina a los niños

Nieva

y quizá esta noche

tengan frío tus pies mojados.

Nieva

y ahora mientras yo pienso en ti

una bala puede agujerearte por allí,

Y ya una vez más

ni nieve, ni viento, ni noche...

Nieva

y tú así «No pasarán» de decir

antes de fue plantado a la puerta de Madrid

en todo caso existías

Kimdin, nerden geldin, ne yapardın?

Ne bileyim,

meselâ;

Astorya kömür ocaklarından gelmiş olabilirsin.

Belki alnında kanlı bir sargı vardır ki

kuzeyde aldığı yarayı saklamaktadır.

Ve belki varoşlarda son kurşunu atan sendin

"Yunkers" motorları yakarken Bilbao'yu.

Veyahut herhangi bir

Konte Fernando Valaskerosi de Kortoba'nın çiftliğinde ırgatlık

etmiştir.

Belki "Plasa da Sol" da küçük bir dükkanın vardı,

renkli İspanyol yemişleri satardın.

Belki hiçbir hünerin yoktu, belki gayet güzeldi sesin.

Belki felsefe talebesi, belki hukuk fakültesindensin

ve parçalandı üniversite mahallesinde

bir İtalyan tankının tekerlekleri altında kitapların.

Belki dinsizsin,

belki boynunda bir sicim, bir küçük haç.

¿Quién eras, de dónde viniste, qué hacías?

Que sé,

por ejemplo:

Haya podido llegar de las minas de carbón de Asturias.

Quizá tuvieras una vendeja ensangriando en la frente,

está ocultando la herida que obtuvistes en el Norte.

Y quizá fueras tú el que disparó la última bala en los suburbios

mientras los motores de «Yunkers» quemaban Bilbao

O en una de cualquiera

la finca de Conde Fernando Velázquez de Córdoba

hubieras hecho de molinete.

Quizá tuvieras una pequeña tienda en la Plaza del Sol,

vendieras coloreadas frutas españolas.

Quizá no hubiera ningún artificio, quizá tuvieras una bonita voz,

Quizá seas estudiante de filosofía, quizá de la Facultad de Derecho

y fue desintegrado en el distrito de universidad

tus libros bajo de las ruedas de un tanque italiano

Quizá no seas religioso

quizá lleves en tu cuello un cordele, una crucecita

Kimsin, adın ne, tevellüdün kaç?

Yüzünü hiç görmedim ve görmeyeceğim.

Bilmiyorum

Belki yüzün hatırlatır

Sibirya'da Kolçak'ı yenenleri

belki yüzünün bir tarafı biraz

bizim Dumlupınar'da yatana benziyordur

ve belki bir parça hatırlatıyorsun Robespiyer'i.

Yüzünü hiç görmedim ve görmeyeceğim,

adımı duymadın ve hiç duymayacaksın.

Aramızda denizler, dağlar,

benim kahrolası acım

Ve "Ademi Müdahale Komitesi" var.

Ben ne senin yanına gelebilir,

ne sana bir kasa kurşun,

bir sandık taze yumurta,

bir çift yün çorap gönderebilirim.

Halbuki biliyorum,

bu soğuk karlı havalarda

¿Quién eres tú, cómo te llamas, en qué año naciste?

no he visto nunca tu cara ni la veré.

No sé.

Quizá tu cara recuerde

en Siberi a los que derrotan a los Kolçak

Quizá por una parte de cara un poco

se parece al mártir en nuestro Dumlupınar.

y quizá recuerdas un poco a Robespierre.

no he visto nunca tu cara ni la veré.

No has oído mi nombre y no lo oirás nunca;

entre nosotros mares, montañas,

mi jodido incapaz

y «Comité de No Intervención Humana» hay.

Yo ni puedo venir a tu lado

ni enviarte una jaula de balas

ni una caja de huevos frescos,

ni un par de calcetines de lana.

Sin embargo sé

en estos tiempos de frías neveso

iki çıplak çocuk gibi üşümektedir

Madrid kapısını bekleyen ıslak ayakların.

Biliyorum,

ne kadar büyük, ne kadar güzel şey varsa,

insanoğulları daha ne kadar büyük

ne kadar güzel şey yaratacaklarsa,

Yani o korkunç hasreti, daüssılâsı içimin

Güzel gözlerindedir,

Madrid kapısındaki nöbetçimin.

Ve ben ne yarın, ne dün, ne bu akşam

Onu sevmekten başka bir şey yapamam.

Como dos niños desnudos están enfriándose

Tus pies mojados los que esperando a la puerta de Madrid.

Sé,

que si hay cosa tal grande y tal precioso

si humanos van a crear a que tal grande

a que tal cosa preciosa

Y sí ese terrible anhelo y morriña de mi espíritu

Están en sus bonitos ojos,

mi centinela donde está en la puerta de Madrid.

Y yo ni mañana, ni ayer, ni esta noche

No puedo hacer nada más que quererte.

Don Kişot

Nazım Hikmet

Ölümsüz gençliğin şövalyesi,

Ellisinde uyup yüreğinde çarpan aklına

Bir Temmuz sabahı fethine çıktı

Güzelin, doğrunun ve haklının:

Önünde mağrur, aptal devleriyle dünya,

Altında mahzun ve kahraman Rosinant'ı.

Bilirim, hele bir düşmeye gör hasretin halisine,

Hele bir de tam okka dört yüz dirhemse yürek,

Yolu yok, Don Kişot'um benim, yolu yok,

Yel değirmenleriyle dövüşülecek.

Haklısın, elbette senin Dulsinya'ndır dünyanın en güzel Kadını,

Elbette sen haykıracaksın bunu

Bezirgânların suratına,

Ve alaşağı edecekler seni

Bir temiz pataklayacaklar seni.

Fakat sen, yenilmez şövalyesi susuzluğumuzun,

Sen, bir alev gibi yanmakta devam edeceksin

Ağır, demir kabuğunun içinde

Ve Dulsinya bir kat daha güzelleşecek

Don Quijote

Nazım Hikmet

Caballero de la juventud inmortal:

su cincuenta años escuchando su idea latía en su pecho.

Una mañana de julio salió a la conquista

de lo bello, lo recto, lo justo.

Ante él: el mundo con sus gigantes tontos y mulos.

En virtud triste y heroico Rocinante

Yo lo sé, si por azar cayeras en la pura nostalgia

y además tienes un corazón más blando que la nieve,

no hay su camino, Don Quijote mío, no hay su camino,

Habrás que luchar con los molinos.

Tienes razón, sin duda, tu Dulcinea es la mujer más bella de la tierra.

Sin duda lo gritarás

a la cara de los hipócritas.

Te arrojarán la cabeza hacia abajo a tierra.

Te apalearán ferozmente.

Pero tú, caballero invencible de nuestra sed,

seguirás ardiendo como una llama

en dentro de tu coraza pesada de hierro.

Y Dulcinea se volverá doblemente más bella.

İspanya

Nazım Hikmet

kimimiz altmışındadır kimimiz gitti daha ötelere kimimiz bir avuç kemiktir çoktan

İspanya gençliğimiz

İspanya bir kanlı güldür göğsümüzde açılmış

İspanya arkadaşlığımız ölümün karanlığında

İspanya arkadaşlığımız aydınlığında aldedilemez umudun

ve koca zeytin ağaçları yırtık pırtık ve toprak sarı ve toprak kırmızı ve delik deşik

kimimiz altmışındadır kimimiz gitti daha ötelere kimimiz bir avuç kemiktir

39 da düştü Madrid

acı tatlı neler gelip geçti o gün bu gündür başından insanoğlunun

İspanya 39'da düştü

öfkeli sıcak sesi geliyor Asturya madenlerinden 62'de

Bilbao'da aydınlığı aldedilemeyen umudumuzun

İspanya gençliğimizdi İspanya gençliğimizdir

İspanya alinyazımızdır hepimizin

20 Mayıs 1962, Moskova

España

Nazım Hikmet

algunos de nosotros tienen sesenta años algunos de nosotros fueron a más lejos

algunos de nosotros han sido huesos desde hace mucho

España nuestra juventud

España es una flor sangriento que se había en nuestro pecho

España nuestra amistad en la oscuridad de muerte

España nuestra amistad en la luz de la esperanza no será derrotado

y grandes olivos ríos y tierra amarilla y tierra roja y agujero hueco

algunos de nosotros sesenta años algunos de nosotros fueron a más lejos

algunos de nosotros han sido huesos desde hace mucho

en 39 cayó Madrid

los que amargos dulces se han venido y se han ido de aquel día a este día

España cayó en 39

el sonido enojado caliente viene de las minas en Asturias en 62

en Bilbao la luz de nuestra esperanza no será derrotado

España era nuestra juventud España es nuestra juventud

España es nuestro destino

20 Mayo de 1962, Moscú

“**Lehistan Mektubu**”ndan

“Sevgilim,

Nerde, ne zaman hürriyet dövüşmüş de

Ön safında Polonyalı bulunmamış?

yetmiş yedi milletin kanı

karişip İspanyol kanıyla

aktı İspanya toprağına

dedim ya, dayıkızı, dedim ya

nerde, ne zaman hürriyet dövüşmüş de

ön safında Polonyalı bulunmamış?

Öyle şey olmaz.

dövüştü sarı, genç aslanlar gibi Valter (Sverçevski)

Saragossa'da o yaz.

dövüştü ölüme karşı

hayat gibi akıllı, kurnaz

dövüştü gülerek, şakalaşarak,

Valter biliyordu ki, toprak

tel örgülerin önünde durdurulmaz

ve öyle karanlıkta kaçak maçak değil,

De **“La carta de Polonia”**

“Cariño mío,

¿Dónde, cuándo la libertad también luchó

no había estado un polaco en primera línea?

del setenta y siete la nación, la sangre,

mezclado con la sangre de España

fluyó en la tierra de España.

Ya te dije, hija de mi tío, ya te dije

¿Dónde, cuándo la libertad también luchó

no había estado un polaco en primera línea?

No puede ser así cosa,

Luchó como un león dorado, el joven Valter (Sverçevski),

En Zaragoza aquel verano.

Luchó contra la muerte,

Inteligente, astuto como la vida,

luchó riendo, bromeando,

Valter sabía que la tierra

no se puede detener frente a la valla

y así en la oscuridad no es fugitiva,

Ay ışığında, hatta güpegündüz

geçer sınır topraklarını pasaportsuz.

Valter biliyordu ki

Madrid'te çıkan yangın

Varşova'yı yakabilir.

Varşova yandı, gonca gülüm

Varşova yandı.

Gamalı haçıyla Paris'e girdi ölüm

Moskova kapılarına dayandı.

Kan aktı

hiçbir kitabın yazmadığı

hiçbir türkünün söylemediği kadar.

en la luz de la luna, e incluso en plena luz del día,

pasa por la frontera terrestre sin pasaporte

Valter sabía que

en Madrid el incendio que ocurre

puede quemar a Varsovia.

Varsovia se quemó, mi capullo rosa

Varsovia se quemó,

Con cruz gamada, la muerte entró en París,

llegó a las puertas de Moscú.

La sangre fluyó

lo que no escribió ningún libro,

lo que no cantó ninguna canción.

“Memleketimden İnsan Manzaraları”ndan

—Cazbant sizi sarmadı Hacı baba,

İspanya’ya, Barselon’a gidelim.

İspanya’ya, Barselon...

Nasıl sustu,

neden sustu Dolares İbarruri Passionaria?

Sesi güneş gibi bir şeydi kadının.

Halâ arar dururum İspanyol radyolarında o sesin benzerini:

kalın

aydınlık

sıcak...

Ben İspanyolca anlamam,

Fakat silsileme bile sövse dinlemek saadetti onu...”

Ve Cevdet Bey ümitsiz açtı Barselon’u.

De “**Los paisajes humanos de mi país**”

—A Haji padre no te gusta Jazz banda

vamos a ir a España, a Barcelona

a España, Barcelona...

¿Cómo calló,

por qué calló Dolores Ibarruri Passionaria?

su sonido de mujer era una cosa como el sol

aún sigo buscando similar aquello sonido en estaciones de radio en español

grueso

brillante

caliente

Yo no entiendo español,

Pero incluso insulta a mi dinastía escucharle era una felicidad...

Y Cevdet Bey abrió desesperado la radio de Barcelona.

“Saat 21-22 Şiirleri”nden

Bursa’da havlucu Recebe

Karabük fabrikasında tesviyeci Hasan’a düşman

fakir köylü Hatçe kadına

ırgat Süleyman’a düşman

sana düşman, bana düşman, düşünen insana düşman

vatan ki bu insanların evidir, sevgilim onlar vatana düşman.

De **“Poemas de las horas 21-22”**

En Bursa de Recep tejedor

En la fábrica Karabük enemigo de Hasan ajustador

de Hatçe mujer pobre campesina

enemigo de Süleyman labriego

enemigo de mí, enemigo de tí, enemigo de humano quien pensa

patria que es el hogar de estas personas, mi cariño, ellos enemigos de la patria

“Memleketimden İnsan Manzaraları”ndan

“—İberik yarımadasının ‘en büyük vatanseveri’ Franco

saldırdı Faslı Arapları ve Alman uçaklarını

halkçı İspanyol vatanının üzerine.

Ve işte vurdun kahramanı Meraşal Peten.

Fransız kasketlerinden ürkerek

Fransa’yı düşmana teslim eden...

Vatan sevgisi mi bu hergeleler?

Hangi vatan sevgisi?”

De “Paisajes humano de mi país”

“—De la Península Ibérica ‘el gran patriota’ Franco
atacó Árabes marroquíes y los aviones alemanes
sobre la patria española popular.

Y aquí está , tiró al héroe Mariscal Peten.

El quién entregó el enemigo Francia

Asustadizos de gorras franceses...

¿Esto es el patriotismo bastardos?

¿Qué patriotismo?”

“Benerci Kendini Niçin Öldürdü?” den.

ROY DRANAT toprağa bakıyor

Ve konuşuyor, yarı yoldan dönen

bizim eski ahbap gibi:

«— Benerci sen

yüksek dağların çayırlarında biten

keskin kokulu

göz alan renkli bir otsun.

Fakat

daha faydasız bir ot

devedikeninden.

Benerci sen bir Don Kişot'sun,

kahraman

ve gülünç

bir Don Kişot.

De **¿Por qué se ha suicidado Benerci?**

Roy Dranat mira al suelo

Y habla como nuestro viejo amigo que

devuelto de la mitad camino:

«Benerci tú

Eres una hierba

que crece en los prados de las montañas altas

fuerte fragante

colores llamativos.

Pero

una hierba inútil más

de cardo

Benerci eres un Don Quijote

héroe

y ridículo

un Don Quijote.

“Neyi Bildirir Sayılar” dan

dünya savaşı: I

dünya savaşı: II

14'ten 18'e 39'dan 45'e 10 yıl 54 milyon ölü

49 milyon sakat

ölülerle sakatların memleketi

103 milyon nüfuslu bir memleket

ve ayrıca öksüzleri delileri yanık taşlarıyla

ve gidenlerden biri evimizdendi

gitti dönmedi bir daha

19'unda mıydı 40'ında mıydı aklımda kalmamış

döndü iki gözü kör

gök gözlü müydü kara gözlü müydü aklımda kalmamış

döndü dizkapağından kesik sol bacağı

döndü ve kapısını bulamadı evinin

14'ten 18'e 39'dan 45'e 10 yıl 54 milyon ölü

49 milyon sakat.

De “A qué declaran los números”

la guerra mundial: I

la guerra mundial: II

de 14 a 18 de 39 a 45 diez años 54 millones Muertos

49 millones lisiados

su país de muertos y lisiados

un país con población de 103 millones

y también sus huérfanos, sus locos, con sus piedras quemaduras

uno de los que fueron era de nuestra casa

fue no volvió nunca más

tenía 19 años o tenía 40 años no me había quedado en mi mente

devolvió dos sus ojos ciegos

tenía ojos azules o tenía ojos negros no me había quedado en mi mente

volvió su pierna izquierda cortada de rótula de la rodilla

volvió y no pudo encontrar la puerta de la casa

de 14 a 18 de 39 a 45 diez años 54 millones muertos

49 millones lisiados.

Tarareando Nazım

Antonio Gamoneda

Tengo ruidos en la nuca, doctor.

Siento el cráneo apretar y crujir,
sobre todo si hay penas,. No sé...

Hace siete años, doctor,
que en vez de pensamiento tengo un ruido
y una pasta muy triste en la cabeza.

Yo haré lo que me diga; yo tendré
paciencia y confianza. Puede ser.

Yo tomaré las medicinas
para poder pensar en mis amigos.

Pero si lo que ocurre, doctor,
es que tengo algún mal que se produce
a causa del amor

y el pensamiento de la resistencia,
entonces, déjelo; esto no es
más que nuestro sonido natural.

Yo viviré
mejor con este ruido en la cabeza.

Nazım'ı Mırıldanarak

Antonio Gamoneda

Ensemde hırıltılar var , doktor.

Kafamın sıkıştığını ve zonkladığını hissediyorum

Özellikle cezalarda varsa.. bilmiyorum...

yedi yıldır, doktor,

düşünce yerine bir zonklama

ve hüzünlü bir hamur var başımda.

Bana dediğini ben yapacağım; ben olacağım

Sabırlı ve güvenli. Olabilir.

İlaçlarımı alacağım

Arkadaşlarımı düşünebilmek için.

Fakat ne oluyorsa, doktor,

sahip olduğum kötü şey her ne ise aşk

yüzünden oluşur

ve dayanışma düşüncesi,

öyleyse, bırak onu; bu değildir

bizim doğal sesimizden daha fazla.

Ben yaşayacağım

daha iyi başımda bu zonklamayla.

Cartas de Poemas a Nâzim Hikmet

Blas de Otero

Puesto que tú me has conmovido,
en este tiempo en que es tan difícil la ternura,
y tu palabra se abre como la puerta de tu celda
frente al Mármara,
rasgo el papel y, de hermano a hermano, hablo contigo
(acaban de sonar
las nueve de la noche)
de cosas que no existen: Dios
está escuchando detrás de la puerta
de tu celda,
cedida por amor al hombre: Nâzim Hikmet,
quédate con nosotros.
Que tu palabra entre las rejas de esta vieja cárcel
alzada sobre el Cantábrico,
que golpee en España
como una espada en el campo de Dumlupinar,
que los ríos la rueden hacia Levante y por Andalucía se
extienda
como un mantel de tela pobre y cálida,
sobre la mesa de la miseria madre.
Te ruego te quedes con nosotros,
es todo lo que podemos ofrecerte: diecinueve años perdido

Názım Hikmet'e Şiir Mektupları

Blas de Otero

Madem ki sen beni duygulandırdın,
öyle zor olan bu zamanda şefkatin,
ve sözün kapı gibi açılır hücrenden
Marmara önüne,
kâğıdı yırtıyorum ve, kardeş kardeşe, konuşuyorum seninle
(yat zili çaldı
saat gecenin dokuzu)
olmayan şeyler hakkında: Tanrı
dinlemekte kapının arkasından
hücrenin,
insan sevgisi için terk et: Nazım Hikmet
bizimle kal
ki sözün bu köhne cezaevinin parmaklıkları arasından
Cantábrico üzerine yükseldi,
İspanya'da çınladı
Dumlupınar meydanında bir kılıç gibi,
Andalucía'dan Levante'ye doğru kıvrıla kıvrıla akan nehirler
kapsın
sıcak ve yoksul kumaştan masa örtüsü gibi
yoksul annemin masasının üzerini.
Sana yalvarıyorum bizimle kal,
sana sunabileceğimizin hepsi: ondokuz yitik yıldır,

peor que perdidos, gastados,
más que gastados, rotos
dentro del alma:
ten
misericordia de mi espuria España.

Nunca oíste mi nombre ni lo has de oír, acaso,
estamos separados por mares, por montañas, por mi
maldito encierro,
voluntario a fuerza de amor,
soy sólo poeta, pero en serio,
sufrí como cualquiera, menos
que muchos que no escriben porque no saben, otros
que no hablan porque no pueden, muertos
de miedo o de hambre
(aquí decimos A falta de pan, buenas son tortas, se cumplió)

pero habla, escribe tú, Nâzim Hikmet,
cuenta por ahí lo que te he dicho, háblanos
del viento del Este y la verdad del día,
aquí entre sombras te suplico, escúchanos.

yitik, harcanmış yıllardan daha kötüsü
harcanmış, kırılmış daha fazlası
gönlümün derinliklerinde
merhamet
göster benim yaralı İspanya'ya.

Asla benim adım duymadın duymuşta olamazsın, değilmi ki,
ayrılmışız denizler dağlar ve benim kahrolası
mapusluğum yüzünden,
aşkın kudretine sevdalı
sade bir şairim, fakat gerçekten,
acılar maruz kaldım herhangi biri gibi,
az çok bilmediğinden yazmayanlar gibi, yapamadığından
konuşamayan diğerleri gibi, öldüler
korkudan ve açlıktan
(burada 'Ekmek bulamayan kek yesin' deriz, bu gerçekleşti)

fakat konuş, yaz sen, Nazım Hikmet
sana söylediklerimi oralarda anlat, bahset bize
doğu rüzgarlarından ve günün gerçeğinden,
İşte gölgeler arasında sana yalvarıyorum, duy bizi.

Hablan los ojos de Nazım Hikmet

Jorge Boccanera

Sobre mi mano,

la mitad de una manzana brilla.

La otra mitad está sobre una mesa a miles de

kilómetros de aquí.

Es imposible morder esta mitad

sin que duela el vacío.

Nazım Hikmet'in Gözleri Konuşuyor

Jorge Boccanera

Elimin üzerinde

bir elmanın yarısı parıldar.

Diğer yarısı bir masanın üzerindedir binlerce

kilometre uzakta buradan.

İmkânsızdır ısırarak bu yarısını

acıtmadan mesafeyi.

Aquí viene Nazim Hikmet

Pablo Neruda

NAZIM, de las prisiones
recién salido,
me regaló su camisa bordada
con hilos de oro rojo
como su poesía.

Hilos de sangre turca
son sus versos,
fábulas verdaderas
con antigua inflexión, curvas o rectas,
como alfanjes o espadas,
sus clandestinos versos
hechos para enfrentarse
con todo el mediodía de la luz,
hoy son como las armas escondidas,
brillan bajo los pisos,
esperan en los pozos,
bajo la oscuridad impenetrable
de los ojos oscuros
de su pueblo.

De sus prisiones vino
a ser mi hermano
y recorrimos juntos
las nieves esteparias
y la noche encendida
con nuestras propias lámparas.

Buraya Geliyor Nazım Hikmet
Pablo Neruda

NAZIM, hapishanelerden
yeni çıkmış,
bana hediye etti kazağını
altın kırmızısı simlerle işli
şiiri gibi

Türk kanının simleridir
onun dizeleri,
gerçek masalları
eski tornalarla bükülmüş eğri veya düz,
palalar veya kılıçlar gibi
onun dizelerinin gizi
direnmek için yapılmış
ışığın her gün ortasıyla ,
bugün saklanmış silah gibidirler
parlıyorlar toprağın altında
bekliyorlar kuyularda
halkının
kara gözlerinin
aşılmaz karanlığın altında.
Hapishanelerinden geldi
kardeşim olmaya
ve birlikte dolaşmaya
karlı bozkırları
ve aydınlatılmış gece
bizim özel lambalarımızla

Aquí está su retrato
para que no se olvide su figura:

Es alto
como una torre
levantada en la paz de las praderas
y arriba
dos ventanas:
sus ojos
con la luz de Turquía.

Errantes
encontramos
la tierra firme bajo nuestros pies,
la tierra conquistada
por héroes y poetas,
las calles de Moscú, la luna llena
floreciendo en los muros,
las muchachas
que amamos,
el amor que adoramos,
la alegría, nuestra única secta,
la esperanza total que compartimos,
y más que todo
una lucha
de pueblos
donde son una gota y otra gota,
gotas del mar humano,

İşte onun portresi
onun şeklini unutmayasınız:

Uzundur
bir kule gibi
büyümüş bozkırın barışında
ve yukarıda
iki pencere:
onun gözleri
Türkiye'nin ışığı ile

Burada orada
buluşuyoruz
sağlam bir zemin ayaklarımızın altında
kurtarılmış topraklar
kahramanlarca ve şairlerce
Moskova caddeleri, dolun ay
çiçekler açıyor surlarında
kızlar
sevdiğimiz
aşka tapıyoruz
neşe, bizim tek inancımız
hepsini paylaştığımız umudumuz
ve hepsinden daha fazlası
kavgası
halkların
bir damlar ve başka bir damla
insanlık denizinin damlaları

sus versos y mis versos.

Pero

detrás de la alegría de Nazim

hay hechos,

hechos como maderos

o como fundaciones de edificios.

Años

de silencio y presidio.

Años

que no lograron

morder, comer, tragarse

su heroica juventud.

Me contaba

que por más de diez años

le dejaron

la luz de la bombilla eléctrica

toda la noche y hoy

olvida cada noche,

deja en la libertad

aún la luz encendida.

Su alegría

tiene raíces negras

hundidas en su patria

como flor de pantanos.

onun dizeleri ve benim dizelerim.

Fakat

sevincinin arkasında Nazım'ın
gerçekler var
direk gibi gerçekler
veya binaların temeli gibi

Yıllar

suskunluk ve mahpusluk dolu.

Yıllar

başaramadılar
sırmayı, yemeyi, yutmayı
onun gençliğinin kahramanını

bana anlattı

on yıldan fazla
bütün gece ve ve gün
elektrik ampulünün ışığında
onu bıraktıklarını
unutur her gece,
özgür bırakır
hala yanan ışıkları.
Onun sevinci
siyah köklere sahiptir
yurdunda gömülü
bataklık çiçekleri gibi

Por eso
cuando rie,
cuando ríe Nazim,
Nazim Hikmet,
no es como cuando ríes:
es más blanca su risa,
en él ríe la luna,
la estrella,
el vino,
la tierra que no muere,
todo el arroz saluda con su risa,
todo su pueblo canta por su boca.

Bundan dolayı

güldüğü zaman

Nazım güldüğü zaman

Nazım Hikmet

senin güldüğün zamanki gibi değildir:

onun gülüşü daha beyazdır,

o gülünce ay,

yıldız,

şarap,

toprak ki ölmez,

pirinçlerin hepsi selamlıyor onun gülüşüyle

halkının hepsi şarkılar söylüyorlar onun ağzından

Corana de Invierno Para Nazım Hikmet

Pablo Neruda

¿Por qué te has muerto, Nazım? ¿Y ahora qué haremos
sin tus cantos? ¿Dónde encontraremos la fuente?
¿Dónde estará tu sonrisa, esperándonos?,
¿qué vamos a hacer sin tu postura,
sin tu ternura inflexible?
¿Dónde encontrar otros ojos que como los tuyos
contengan el fuego y el agua de la verdad que exige,
de la congoja que llora y de la alegría valiente?
Hermano, me enseñaste tantas cosas
que si las deshojara en el amargo viento del mar,
a manos llenas,
tal vez se irían y caerían como la nieve allá lejos,
en la tierra que escogiste en la vida,
que ahora te acoge
también en la muerte.
Un ramo de crisantemos del invierno de Chile,
la luna fría del mes de junio de los Mares del Sur
y algo más: el combate de los pueblos, del mío,
y el redoble apagado de un tambor de luto en tu patria.
Hermano mío, soldado, ¡qué sola es la Tierra
para mí desde ahora
sin tu rostro que florecía como un cerezo de oro,

Nazım'a Bir Güz Çelengi

Pablo Neruda

Niçin öldün Nâzım? Peki, şimdi ne yapacağız
şarkılarından yoksun? Nerede bulacağız ilhamı?
Nerede olacak gülüşün, bizleri bekleyen?
Ne yapacağız duruşundan yoksun,
bükülmez şefkatinden yoksun?
Nerede bulmalı seninkiler gibi gözleri
gerçeğe çağrıyla, kederli ağlamayı,
cesur sevinci su ve ateşte buluşturan?
Kardeşim, bana o kadar çok şey öğrettin ki
eğer onları denizin acı rüzgarının yaprağına katsaydın
avuçlar dolusu,
belki gidecekler ve yağacaklardı kar gibi uzak ellere,
hayata doğduğun
şimdi sığındığın
hatta öldüğün diyara.
Şili'nin kış kasımpatılarından bir demet,
Güney Denizlerinin temmuz ayının soğuk kameri
ve daha fazlası: Halkların kavgası, benimkinin,
yurdunun yas davullarının sağır eden tınısı
Kardeşim benim, yoldaş, ne yalnız bir dünya
benim için bugünden itibaren
senin çiçek açmış bir altın kirazına benzeyen yüzünden yoksun,

sin tu amistad que fue pan de mi boca,
agua de mi sed, fuerza para mi sangre!

De tus prisiones que fueron como pozos sombríos,
pozos de la crueldad, del error y del dolor;
te ví llegar y aceché en tus manos la huella
del castigo, en tus ojos busqué la espina del odio,
pero lo que traías era tu corazón radiante,
tu corazón herido solo traía luz.

¿Y ahora?, me pregunto. Déjame ver, pensar,
imaginar el mundo sin la flor que dabas.
Imaginar la lucha sin que tú me demuestres
la claridad del pueblo y el honor del poeta.
Gracias por lo que fuiste y por el fuego
que tu canción dejó para siempre encendido.

ağzımda bir lokma ekmek, susuzluğuma su olan,
kanıma güç katan dostluğundan yoksun!

Zalimliklerin, hataların ve acıların hücrelerinden;
kuyu gibi kapkaranlık zindanlarından gelişini,
seni gördüm ve ellerinde izine tanık oldum
işkencelerin, gözlerinde buldum nefretin dikenini,
fakat getirdiğin parıldayan yüreğindi,
senin yaralı yüreğin yalnızca ışık yayardı.

Ya şimdi? soruyorum kendime. Bırak ta göreyim, düşüneyim,
hayal edeyim verdiğin çiçekler olmaksızın dünyayı
hayal edeyim halkın dürüstlüğünü, şairin onurunu
bana öğrettiğinden yoksun nasıl dövüşüleceğini.
Teşekkürler var olduğun ve kıvılcım için
ki bıraktığın şarkı sürekli yanacak.

De “Elegía [1971-1972]”

Pablo Neruda

Qué perdí, qué perdimos

cuando Nazim cayò como una torre,

como una torre azul que se desploma?

Si me parece a veces

que el sol fue con él porque era el día,

era Nazim un gran día dorado

y cumpliò su deber de amanecer

a pesar de cadenas y castigos:

Adiòs, resplandeciente compañero!

“Ağıtlar [1971-1972]”dan

Pablo Neruda

Ne kaybettim, ne kaybettik

Nazım bir kule gibi düştüğü zaman

mavi gök kubbe çökmüş gibi?

Bazen güneş onunla gitmiş gibi

gelir bana zira o gündüzdü,

yaldızlı bir gündü Nazım

ve görevini tamamladı şafak vakti

cezalar ve zincirlere karşın;

Elveda, parıltılı yoldaş!

La Gran Alegría

Pablo Neruda

No escribo para que otros libros me aprisionen
ni para encarnizados aprendices de lirio,
sino para sencillos habitantes que piden
agua y luna, elementos del orden inmutable,
escuelas, pan y vino, guitarras y herramientas.

Escribo para el pueblo, aunque no pueda
leer mi poesía con sus ojos rurales.

Vendrá el instante en que una línea, el aire
que removi6 mi vida, llegará a sus orejas,
y entonces el labriego levantará los ojos,
el minero sonreirá rompiendo piedras,
el palanquero se limpiará la frente,
el pescador verá mejor el brillo
de un pez que palpitando le quemará las manos,
el mecánico, limpio, recién lavado, lleno
de aroma de jabón mirará mis poemas,
y ellos dirán tal vez: "Fue un camarada".

Büyük Sevinç

Pablo Neruda

Ne kitapların tutsağı olmak için
ne de zambakların acılarını öğrenmek için yazıyorum,
bilakis değişmez düzen unsurları, su ve ay,
okullar, ekmek ve şarap, gitar ve aletler isteyen temiz
insanlar için yazıyorum.

Okuyamasalar da benim şiirlerimi köylü gözleriyle
halk için yazıyorum.

Bir an gelecek ufukta, gökyüzünde
göçüp gitse de ömrüm, ulaşacağım kulaklarınıza,
işte o zaman emekçi açacak gözlerini,
madenci cevher kırarak gülecek,
hırsız alnını temizleyecek,
balıkçı kalbi çarparak elini yakan
balığın pırıltısını daha iyi görecek,
tamirci, temiz, yeni yıkanmış, sabun kokusu ile dolu
benim şiirlerimi okuyacak,
ve onlar belki diyecekler: “Bir yoldaştı.”.

EXPLICO ALGUNAS COSAS

Pablo Neruda

Preguntaréis: ¿Y dónde están las lilas?

¿Y la metafísica cubierta de amapolas?

¿Y la lluvia que a menudo golpeaba

sus palabras llenándolas

de agujeros y pájaros?

Os voy a contar todo lo que me pasa.

Yo vivía en un barrio

de Madrid, con campanas,

con relojes, con árboles.

Desde allí se veía

el rostro seco de Castilla

como un océano de cuero.

Mi casa era llamada

la casa de las flores, porque por todas partes

estallaban geranios: era

una bella casa

con perros y chiquillos.

Raúl, te acuerdas?

Te acuerdas, Rafael?

Federico, te acuerdas

debajo de la tierra,

BAZI ŞEYLERİ AÇIKLIYORUM

Pablo Neruda

Soracaksınız: Ya nerede leylaklar?

Ya gelinciklerle örtünmüş metafizik?

Ya sık sık yağın yağmur

beyitlerinin boşluğunu onlarla doldurduğun

ve kuşlar nerede?

Size anlatacağım bana olanların hepsini.

Ben bir semtinde yaşadım

Madrid'in, çanlarıyla,

saatleriyle, ağaçlarıyla.

Oradan görünürdü

kuru yüzü Kastilya'nın

meşinden bir okyanus gibi

Evime ad takmışlardı

çiçekli evdi adı, çünkü her yerinden

sardunyalar fişkırdı:

güzel bir evdi

köpekleriyle ve çocuklarıyla

Raúl, hatırlıyor musun?

Hatırlıyor musun, Rafael?

Federico, hatırlıyor musun

toprağın altından

te acuerdas de mi casa con balcones en donde
la luz de junio ahogaba flores en tu boca?

Hermano, hermano!

Todo

eran grandes voces, sal de mercaderías,
aglomeraciones de pan palpitante,
mercados de mi barrio de Argüelles con su estatua
como un tintero pálido entre las merluzas:
el aceite llegaba a las cucharas,
un profundo latido
de pies y manos llenaba las calles,
metros, litros, esencia
aguda de la vida,
pescados hacinados,
contextura de techos con sol frío en el cual
la flecha se fatiga,
delirante marfil fino de las patatas,
tomates repetidos hasta el mar.

Y una mañana todo estaba ardiendo
y una mañana las hogueras
salían de la tierra
devorando seres,
y desde entonces fuego,
pólvora desde entonces,
y desde entonces sangre.

hatırlıyor musun evimin balkonlarında
Haziran ışığı boğardı çiçekleri senin ağzında

Kardeşler, kardeşler!

Her şey

o büyük sesler, tezgahların tuzu,

dumanı üstünde taze ekmekler

benim semtim Argüelles'in pazarları heykelleriyle

barlamlar arasında solmuş bir mürekkep gibi

yağ akardı kaşıklara

yoğun bir kalp çarpıntısı

eller ve ayakların doldururdu caddeleri

metreler, litreler, keskin

özü yaşamın

balık yığınları,

soğuk güneşiyle çatıların dokusunda

ok bile yorulurdu

patateslerin ince coşkun fildişi beyazı

domatesler dalga dalga denize kadar

Ve bir sabah bunların hepsi yanıyordu

ve bir sabah ateş topları

çıktı topraktan

tüketerek insanları

ve o andan beri ateş

barut o andan beri

ve o andan beri kan.

Bandidos con aviones y con moros,
bandidos con sortijas y duquesas,
bandidos con frailes negros bendiciendo
venían por el cielo a matar niños,
y por las calles la sangre de los niños
corría simplemente, como sangre de niños.

Chacales que el chacal rechazaría,
piedras que el cardo seco mordería escupiendo,
víboras que las víboras odiaran!

Frente a vosotros he visto la sangre
de España levantarse
para ahogaros en una sola ola
de orgullo y de cuchillos!

Generales
traidores:
mirad mi casa muerta,
mirad España rota:
pero de cada casa muerta sale metal ardiendo
en vez de flores,
pero de cada hueco de España
sale España,

haydutlar uçaklarıyla ve Faslılarıyla
haydutlar düşeşler ve yüzükleriyle
haydutlar siyah cüppeli rahipleriyle
geliyorlardı gökyüzünden öldürmek için çocukları
ve caddeler boyunca çocuk kanları
akıyordu sadece, çocuk kanı gibi

Çakalların tiksindiği çakallar
kuru çalılıarın bile tükürdüğü taşlar
engereklerin nefret ettiği engerekler!

Alınlarınızda gördüm kabaran
kanını İspanya'nın
boğmak için sizleri tekbir dalgasında
onurun ve bıçakların!

Hainler

generaller:

ölü evime bakın,

bakın paramparça İspanya'ya:

fakat her bir evden erimiş maden çıkıyor

çiçek yerine,

fakat her çukurundan İspanya'nın

İspanya çıkar.

pero de cada niño muerto sale un fusil con ojos,
pero de cada crimen nacen balas
que os hallarán un día el sitio
del corazón.

Preguntaréis por qué su poesía
no nos habla del sueño, de las hojas,
de los grandes volcanes de su país natal?

Venid a ver la sangre por las calles,
venid a ver
la sangre por las calles,
venid a ver la sangre
por las calles!

fakat her ölü çocuktan gören bir tüfek çıkıyor,
fakat mermiler doğuyor her cinayetten,
ki onlar günün birinde sizi, yerini bulacaklar
kalbinizde

Soracaksınız şiirin neden
bizlere bahsetmiyor düşlerden, yapraklardan
büyük yanardağlarından anayurdunun?

Görmeye gelin caddeler boyu kanı
görmeye gelin
caddeler boyu kanı
görmeye gelin kanı
caddeler boyu!

“Almería”

Pablo Neruda

Un plato para el obispo, un plato triturado y amargo,
un plato con restos de hierro, con cenizas, con lágrimas,
un plato sumergido, con sollozos y paredes caídas,
un plato para el obispo, un plato de sangre de Almería.

Un plato para el banquero, un plato con mejillas
de niños del Sur feliz,
un plato con detonaciones, con aguas locas y ruinas y espanto,
un plato con ejes partidos y cabezas pisadas,
un plato negro, un plato de sangre de Almería.

Cada mañana, cada mañana turbia de vuestra vida
lo tendréis humeante y ardiente en vuestra mesa:
lo apartaréis un poco con vuestras suaves manos
para no verlo, para no digerirlo tantas veces:
lo apartaréis un poco entre el pan y las uvas,
a este plato de sangre silenciosa
que estará allí cada mañana, cada
mañana.

Un plato para el Coronel y la esposa del Coronel,
en una fiesta de la guarnición, en cada fiesta, sobre los juramentos y los escupos,
con la luz de vino de la madrugada
para que lo veáis temblando y frío sobre el mundo.

“Almería”

Pablo Neruda

Bir kap yemek rahip için, bir kap yemek öğütölmüş ve acı,

Bir kap yemek demir artıklarıyla, külle, gözyaşlarıyla,

Bir kap yemek batmış, hıçkırıklar ve yıkık duvarlarla,

Bir kap yemek rahip için, bir kap yemek Almería'nın kanından

Bir kap yemek banker için, bir kap yemek yanaklarıyla

Güneyin mutlu çocuklarının,

Bir kap yemek patlamalarla, deli, harap, korkak sularla,

Bir kap yemek kolu kanadı kırılanlar ve ezik başlarla,

Bir kap yemek kapkara, bir kap yemek Almería'nın kanından

Her sabah, her sabah tortusu yaşamınızın,

Ona sahip olacaksınız sıcak buharı üzerinde masanızda:

Onu biraz kenara iteceksiniz yumuşak ellerinizle

Görmemek için onu, birçok kez sindirmemek için onu:

Onu biraz kenara iteceksiniz ekmek ve üzümlerin arasından,

Bu bir kap yemeği suskun kandan

Ki arada olacak her sabah, her

Sabah.

Bir kap yemek Albay için, bir kap yemek Albayın karısı için,

Garnizon eğlencesinde, her bir eğlencede, tükürükler ve yeminler üzerine,

şafak şarabının ışığı ile

titreyerek onu göresiniz diye ve soğuğu dünya üzerinde.

Sí, un plato para todos vosotros, ricos de aquí y de allá,
embajadores, ministros, comensales atroces,
señoras de confortable té y asiento:
un plato destrozado, desbordado, sucio de sangre pobre,
para cada mañana, para cada semana, para siempre jamás,
un plato de sangre de un plato destrozado, desbordado, sucio de sangre pobre,
para cada mañana, para cada semana, para siempre jamás,
un plato de sangre de Almería, ante vosotros, siempre., ante vosotros, siempre.

Evet, bir kap yemek hepimiz için, oranın ve buranın zenginlerine,
elçilere, bakanlara, yıldırın şölen misafirlerine,
çay ve koltuk konforunun kadınları:
bir kap yemek, harap, batmış, yoksul kanın kiri,
her sabah için, her sabah için, sonsuza dek,
bir kap yemek Almería'nın kanından
bir kap yemek kandan harap, batmış, yoksul kanın kiri,
her sabah için, her sabah için, sonsuza dek,
bir kap yemek Almería'nın kanıyla, önünüzde, her daim.

Oda solar al ejército del pueblo

Pablo Neruda

Armas del pueblo ¡Aquí! La amenaza, el asedio
aún derraman la tierra mezclándola de muerte,
áspera de agujijones
Salud, salud,
salud te dicen las madres del mundo,
las escuelas te dicen salud, los viejos carpinteros,
Ejército del Pueblo, te dicen salud, con las espigas,
la leche, las patatas, el limón, el laurel,
todo lo que es de la tierra y de la boca
del hombre.
Todo, como un collar
de manos, como una
cintura palpitante, como una obstinación de relámpagos,
todo a ti se prepara, todo hacia ti converge!
Día de hierro,
azul fortificado!
Hermanos, adelante,
adelante por las tierras aradas,
adelante en la noche seca y sin sueño, delirante y raída,
adelante entre vides, pisando el color frío de las rocas,
salud, salud, seguid. Más cortantes que la voz del invierno,

Halk Ordusuna Güneş Türküsü

Pablo Neruda

Halkın silâhı! Burada! Tehdit ve taciz

hâlâ karıştırıyor ölümün toprağını,

sivrisinek iğneleri

Selâm , selâm,

selâm sana diyor dünyanın anneleri ,

selâm sanadıyor okullar seni, yaşlı marangozlar

Halk Ordusu selâm sana diyor başak,

süt, patates, limon, defne,

hepsi yeryüzünde ve insanın

dilinde olanlar.

Hepsi, bir kolye gibi

ellerden, titreyen bir

bel gibi, şimşeğin bir inadı gibi,

hepsi sana hazırlanıyor, hepsi sana yöneliyor!

Demirden gün,

pekişmiş mavi!

İleri, kardeşler,

ileri sürülmüş toprakta,

ileri kuru, uykusuz, delirtisiz ve bayat gecede,

ileri asmaların arasından, çiğneyerek kayaların soğuk rengini

selâm , selâm, devam edin. Kışın sesinden daha

más sensibles que el párpado, más seguros que la punta del trueno,
puntuales cómo el rápido diamante, nuevamente marciales,
guerreros según el agua acerada de las tierras del centro,
según la flor y el vino, según el corazón espiral de la tierra,
según las raíces de todas las hojas, de todas las mercaderías fragantes de la tierra.

Salud, soldados, salud, barbechos rojos,
salud, tréboles duros, salud, pueblos parados
en la luz del relámpago, salud, salud, salud,
adelante, adelante, adelante, adelante,
sobre las minas, sobre los cementerios, frente al abominable
apetito de muerte, frente al erizado
terror de los traidores,
pueblo, pueblo eficaz, corazón y fusiles,
corazón y fusiles, adelante.

Fotógrafos, mineros, ferroviarios, hermanos
del carbón y la piedra, parientes del martillo,
bosque, fiesta de alegres disparos, adelante,
guerrilleros, mayores, sargentos, comisarios políticos,
aviadores del pueblo, combatientes nocturnos,
combatientes marinos, adelante:
frente a vosotros
no hay más que una mortal cadena, un agujero

keskin, gözkapağından daha hassas, gök gürlemesinin daha güvenilir
ucun daha sert hızlı elmas gibi , yeniden savaşı,
toprağın derininden çelik katısı suyuna göre
çiçeğe ve şaraba göre, toprağın sarmal yüreğine göre,
bütün yaprakların köklerine göre, bütün toprağın kokulu ürünlerine göre
Selâm, askerler, selâm, nadaslı kızıl tarlalar,
selâm, kart yoncalar, selâm, işsiz insanlar
şimşek ışığında, selâm, selâm, selâm,
ileri, ileri, ileri, ileri
mayınlar üzerinde, mezarlıklar üzerinde, iğrenç iştahına karşı
karşı ölümün ,cephe tıklım tıklım,
hainlerin terörü,
ey halk, etkin halk, yürekler ve tüfekler,
yürekler ve tüfekler, ileri.
Fotoğrafçılar, maden işçileri, demiryolu işçileri,
kömürün ve taşın kardeşleri, çekicin akrabaları,
ormanlar, denetimsiz eğlenceler, ileri,
gerillalar, binbaşılar, çavuşlar, politik komiserler,
halkın pilotları, gecenin askerleri,
denizin savaşıları, ileri:
sizin önünüzde
ölümlü bir zincirden başka bir şey yok, bir çukur

de podridos pescados: adelante!
no hay allí sino muertos moribundos,
pantanos de terrible pus sangrienta,
no hay enemigos: adelante, España,
adelante, campanas populares,
adelante, regiones de manzana,
adelante, estandartes cereales,
adelante, mayúsculos del fuego,
porque en la lucha, en la ola, en la pradera,
en la montaña, en el crepúsculo cargado de acre aroma,
lleváis un nacimiento de permanencia, un hilo
de difícil dureza.
Mientras tanto,
raíz y guirnalda sube del silencio
para esperar la mineral victoria:
cada instrumento, cada rueda roja,
cada mango de sierra o penacho de arado,
cada extracción del suelo, cada temblor de sangre
quiere seguir tus pasos, Ejército del Pueblo:
tu luz organizada llega a los pobres hombres
olvidados, tu definida estrella
clava sus rancos rayos en la muerte
y establece los nuevos ojos de la esperanza.

çürümüş balıklardan. ileri!
ölen ölüler başka bir şey yok orada,
korkunç, kanlı irinden bataklık,
hiç düşman yok: ileri, İspanya,
ileri, halkçı çanlar,
ileri, elma bölgeleri,
ileri, tahıl sancaklar,
ileri, ateşin büyük harfleri,
zira kavgada, dalgada, çayırdı,
dağda, kekre kokularla dolmuş şafakta
taşırırsınız sürekli bir doğumu, bir ipi
sert sağlam.

Bu arada
yükselir kök ve sessizliğin çelengi
beklemek için o maden zaferi:
her bir alet, her bir kırmızı teker,
her bir testere sapı ya da pulluk,
her bir kazma vuruşu, kandaki her bir titreyiş
izleyecek adımlarını, Halk Ordusu:
senin organize ışığın ulaşıyor zavallı unutulmuş
insanlara, senin tanımlıydızın
kazıyor boğuk sesli ışınlarını ölümde
ve inşa ediyor umudun yeni gözlerini.

Los gremios en el frente

Pablo Neruda

¿Dònde están los mineros, donde están
los que hacen él cordel, los qué maduran
la suela, los que mandan la red?

¿Dònde están?

Dònde los que cantaban en lo alto
del edificio, escupiendo y jurando
sobre el Cemento aéreo?

Dònde están los ferroviarios
voluntariosos y nocturnos?

Dònde está el gremio del abasto?

Con un fusil, con un fusil. Entre los
pardos latidos de la llanura,
mirando sobre los escombros.

Dirigiendo la bala al duro
enemigo como a las espinas,
como a las víboras, así.

De día y noche, en la ceniza
triste del alba, en la virtud
del mediodía calcinado.

Cephede Dayanışma

Pablo Neruda

Nerede madenciler, nerede
halat örenler, derileri
tabaklayanlar, ağ atanlar?
Neredeler?
Nerede şarkı söyleyenler tepesinde
Binanın, tükürerek ve söverek
Çimento harcının üzerine?
Nerede başına buyruk
ve gececi demiryolcular??
Nerede levazımcılar?
Bir tüfekte, bir tüfekte. Ovanın
Kasvetli nabız atışında
Seyrederek harabeleri.
yönelterek mermileri amansız
düşmana, dikenlere
ve engereklere yönetir gibi, işte böyle.
Günden geceye, külünde
Şafağın hüznü, alazlanan
Günoratası tavının.

España Pobre por el Culpo de los Ricos

Pablo Neruda

A no sembrar, a no parir las minas,
a no montar las vacas,
al ensimismamiento de las tumbas,
a visitar cada año el monumento de Cristóbal el marinero,
a relinchar discursos con macacos venidos de América,
iguales en ‘posición social’ y podredumbre.
No levantéis escuelas,
no hagáis crujir la cáscara terrestre con arados,
no llenéis los graneros de abundancia triginal:
rezad, bestias, rezad,
que un dios de culo inmenso como el culo del rey os espera:
“Allí tomaréis sopa, hermanos míos”.
En las noches de España, por los viejos jardines
La tradición, llena de mocos Muertos,
Chorreando pus y peste se paseaba
Con una cola en bruma, fantasmal y fantástica,
Vestida de asma y huecos lavitones sangrientos,
Y su rastro de ojos profundos detenidos
Eran verdes babosas comiendo tumba,
Y su boca sin muelas mordía cada noche
La espigna sin nacer, el mineral secreto,
Y pasaba con su corana de cardos verdes
Sembrando vagos huesos de difunto y puñales.

İspanya Zenginlerin Şuçları Yüzünden Fakir

Pablo Neruda

Ekini ekmeğe değil, madeni çıkarmaya değil,
İnekleri sağmaya değil,
mezarları sömürmeye
Denizci Kristof Kolomb'un anıtını ziyarete
Amarika gezginleri makaklarla konuşup kişnemeye geliyorlar
“sosyal konum” ve çürümeye eşit olarak.
Okullar yapmayın,
Sabanlarla gıcirtayarak toprağı sürmeyin
Mısır bolluğunda kilerleri doldurmayın:
Dua edin, zavallılar, dua edin,
Kral gibi kudretliş olan tanrı sizi bekliyor:
“orada çorba içeceksiniz, kardeşlerim benim”.
Gecelerinde İspanya'nın, eski bahçelerinden
Gelenek, sümükle dolu Ölüler,
Irin ve cerahat damlayarak geçiyor
Siste sıra ile ,hayalet gibi ve fantastik
Astım elbiseli ve çıban oyukları kanlı,
Ve derin tutukluluk gözlerinin izi
Bunlar yeşil salyanozlardı mezarı yiyen
Ve ağızları dişsiz geceyi ısırırdı
Başaklar doğmadan, gizli madenler
Ve gitti yeşil dikenli çelengiyle
Ekerek ölenlerin tembel kemikleri ve hançerleri.

Madrid (1936)

Pablo Neruda

MADRID sola y solemne, julio te sorprendió con tu alegría
de panal pobre: clara era tu calle,
claro era tu sueño.

Un hipo negro
de generales, una ola
de sotanas rabiosas
rompió entre tus rodillas
sus cenagales aguas, sus ríos de gargajo.

Con los ojos heridos todavía de sueño,
con escopeta y piedras, Madrid, recién herida,
te defendiste. Corrías por las calles
dejando estelas de tu santa sangre,
reuniendo y llamando con una voz de océano,
con un rostro cambiado para siempre
por la luz de la sangre, como una vengadora
montaña, como una silbante estrella de cuchillos.

Cuando en los tenebrosos cuarteles, cuando en las sacristías
de la traición entró tu espada ardiendo,
no hubo sino silencio de amanecer, no hubo
sino tu paso de banderas,
y una honorable gota de sangre en tu sonrisa.

Madrid (1936)

Pablo Neruda

Madrid yalnız ve vakur, Temmuz seni şaşırttı neşesiyle
oğul veren arının: aydınlıktı cadden,
aydınlıktı düşün,
Kara bir hıçkırık
generalin, bir dalga
yobaz cübbelerinin
boşalttı dizlerinin arasından
su kanllarını, balgam nehirlerini.
Hâlâ yaralı gözleriyle umudun,
taşlar ve tüfeklerle, Madrid, yeni yaralı,
savundun. Koştun caddelerde
bırakarak kanının kutsal çizgilerini,
toplanarak ve haykırdın okyanusi bir sesle
değişmiş bir yüzle sonsuza dek
kanın ışığı ile, öcünü alacak bir
dağ gibi, bir tıslama gibi bıçakların yıldızı.
Ne zaman karanlık kışlalarda, ne zaman kutsal yerlerde
Ihanetin senin yalazlı kılıcın girdi içeri,
Yoktu şafağın sessizliğinden başka birşey, yoktu
Bayraktar adımlarından başka bir şey,
Ve kanın bir damla onuru gülüşünde.

Madrid (1937)

Pablo Neruda

EN esta hora recuerdo a todo y todos,
fibradamente, hundidamente en
las regiones que -sonido y pluma-
golpeando un poco, existen
más allá de la tierra, pero en la tierra. Hoy
comienza un nuevo invierno.
No hay en esa ciudad,
en donde está lo que amo,
no hay pan ni luz: un cristal frío cae
sobre secos geranios. De noche sueños negros
abiertos por obuses, como sangrientos bueyes:
nadie en el alba de las fortificaciones,
sino un carro quebrado: ya musgo, ya silencio de edades
en vez de golondrinas en las casas quemadas,
desangradas, vacías, con puertas hacia el cielo:
ya comienza el mercado a abrir sus pobres esmeraldas,
y las naranjas, el pescado,
cada día traídos a través de la sangre,
se ofrecen a las manos de la hermana y la viuda.
Ciudad de luto, socavada, herida,
rota, golpeada, agujereada, llena
de sangre y vidrios rotos, ciudad sin noche, toda

Madrid (1937)

Pablo Neruda

Bu saatte anımsarım tümünü ve hepsini
liflerimle, temelinde
bölgelerin – ses ve tüy –
vurarak azar azar, vardır
uzağında bu toprağın, fakat gene de toprakta. Bugün
başlıyor yeni bir kış.
Yok bu şehirde
sevdiğim bu şehirde
ne ekmek ne de ışık var: soğuk bir kırağı düşüyor
kurumuş sardunyalar üzerine. Karanlık kâbusu gecelerin
obüslerin açtığı, kanlı öküzler gibi:
kimse yok surların şafağında,
yalnızca kırılmış bir kağıt, artık yosun, artık çağın sessizliği
kırlangıçların yerine kanlı, boş,
cennete uzanan kapılarıyla yakılmış evler:
artık açılmaya başlar pazar portakallarını,
balıklarını ve zavallı zümrütleriyle
her gün getirilmiş kanın arasından,
sunuluyor kız kardeşin ve dulun elleriyle.
Yasın şehri, baltalanmış, yaralanmış,
yıkılmış, dövülmüş, delinmiş, dolmuş
kanla ve kırılmış camlarla, gecesiz şehir, tüm

noche y silencio y estampido y héroes,
ahora un nuevo invierno más desnudo y más solo,
ahora sin harina, sin pasos, con tu luna
de soldados.

A todos, a todos.

Sol pobre, sangre nuestra
perdida, corazón terrible
sacudido y llorando. Lágrimas como pesadas balas
han caído en tu oscura tierra haciendo sonido
de palomas que caen, mano que cierra
la muerte para siempre, sangre de cada día
y cada noche y cada semana y cada
mes. Sin hablar de vosotros, héroes dormidos
y despiertos, sin hablar de vosotros que hacéis temblar el agua
y la tierra con vuestra voluntad insigne,
en esta hora escucho el tiempo en una calle,
alguien me habla, el invierno
llega de nuevo a los hoteles
en que he vivido,
todo es ciudad lo que escucho y distancia
rodeada por el fuego como por una espuma
de víboras, asaltada por una
agua de infierno.

gece ve sessizlik ve kükreme ve kahramanlar
şimdi yeni bir kış, daha çıplak ve daha yalnız,
şimdi unsuz, adımlarsız, senin ayınla
askerin.

Hepsini, hepsini.

Güneş yoksul, bizim kanımız
kayıp, yürek korkulu
sarsılmış, ağlamaklı. Gözyaşları ağır kurşunlar gibi
düştü kara toprağa ses yaparak
düşen güvercinlerin, el ki kapalı
ölüm sonsuza dek, her ayın,
ve her gecenin, ve her haftanın, ve her ayın
kanı. Söz etmeden sizlerden uyuyan ve uyanık
kahramanlar, söz etmeden sizlerden ki titretiyorsunuz suyu
ve toprağı sarsılmaz iradenizle,
bu saatte dinliyorum zamanı caddede
biri benimle konuşuyor, kış
geliyor yeniden otellere
ki onlarda konakladığım,
duyduğum her şey şehir ve mesafedir
ateşle çevrilmiş köpüğü gibi
engereğin uğramış saldırısına
cehennem suyunun.

Hace ya más de un año
que los enmascarados tocan tu humana orilla
y mueren al contacto de tu eléctrica sangre:
sacos de moros, sacos de traidores,
han rodado a tus pies de piedra: ni el humo ni la muerte
han conquistado tus muros ardiendo.

Entonces,
qué hay, entonces? Sí, son los del exterminio,
son los devoradores: te acechan, ciudad blanca,
el obispo de turbio testuz, los señoritos
fecales y feudales, el general en cuya mano
suenan treinta dineros: están contra tus muros
un cinturón de lluviosas beatas,
un escuadrón de embajadores pútridos
y un triste hipo de perros militares.

Llor a ti, llor en nube, en rayo,
en salud, en espadas,
frente sangrante cuyo hilo de sangre
reverbera en las piedras malheridas,
deslizamiento de dulzura dura,
clara cuna en relámpagos armada,
material ciudadela, aire de sangre
del que nacen abejas.

Artık bir yıldan fazladır

maskeli insanlar dokunuyorlar senin insan yanına

ve ölüyorlar dokunuşuyla elektrikli kanının:

Faslıların çuvalları, hainlerin çuvalları

yuvarlandılar taştan ayaklarına: ne duman ne de ölüm

fethetti senin yanan duvarlarını.

Öyleyse,

ne var öyleyse? Evet, imha ediciler var,

yırtıcı hayvanlar var: seni seyrediyorlar, beyaz kent,

bulanık alınlı piskopos, dışkı ve

feodal efendileri, general elinde

otuz gümüş para çınlayan: senin surlarının karşısındalar

yağmurlu sofı kuşağı,

çürümüş elçilerden bir filoyu,

ve askerî köpeklerin hüzünlü bir hıncı.

Övgü senin için, övgü buluta ve ışığa,

sağlığa, kılıca,

kanayan alnının kanlı ipi

yankılanıyorlardı ağır yaralı taşlarda,

akıyordu sert tatlılık

aydınlık beşik şimşekte donatılmış

korunmuş madde, kanlı hava

arıların doğduğu

Hoy tú que vives, Juan,

hoy tú que miras, Pedro, concibes, duermes, comes:

hoy en la noche sin luz vigilando sin sueño y sin reposo,

solos en el cemento, por la tierra cortada,

desde los enlutados alambres, al Sur, en medio, en torno,

sin cielo, sin misterio,

hombres como un collar de cordones defienden

la ciudad rodeada por las llamas: Madrid endurecida

por golpe astral, por conmoción del fuego:

tierra y vigilia en el alto silencio

de la victoria: sacudida

como una rosa rota: rodeada

de laurel infinito!

Bugün sensin yaşayan, Juan,

bugün sensin bakan, Pedro, üreten, uyuyan, yiyen:

bugün ışısız gecede, nöbettesin uykusuz ve dinlenmeksizin,

tek başınasın çimentoda, toprak tarafından kesilmiş

yas tutan simlerden güneye, ortaya, senin çevrene

cennetsiz, gizemsiz,

adamlar halatlardan bir kolye gibi savunuyorlar

kıvılcımların sardığı kenti: Madrid sertleştirilmiş

yıldızların dövmeleleriyle, ateşin hiddetiyle:

toprak ve nöbet yüce sessizliğinde

utkunun: sarsılmış

ezik bir gül gibi: sarmalanmış

sonsuz defneyle!

Sanjurjo en los infiernos

Pablo Neruda

Amarrado, humeante, acordelado
a su traidor avión, a sus traiciones
se quema el traidor traicionado.
Como fòsforo queman sus ríñones
y su siniestra boca de soldado
traidor se derrite en maldiciones,
por las eternas llamas piloteado,
conducido y quemado por aviones,
de traición en traición quemado.

Sanjurjo Cehennemlerde

Pablo Neruda

Demir halatlarla, buharı üstünde, yere çakılmış
o hain uçağına, ihanaetlerine
hain yandı hainlikleriyle.
Fosfor gibi yakıyor böbrekleri
ve askerin uğursuz ağzını.
hain eriyor ebedi kıvılcımlar tarafından,
yönlendirilen lanetler içinde,
yakıldı, imha edildi uçaklar tarafında,
yakıldı ihanaetlerden ihanetlere.

El General Franco en los Infiernos

Pablo Neruda

Desventurado, ni el fuego ni el vinagre caliente
en un nido de brujas volcánicas, ni el hielo devorante,
ni la tortuga pútrida que ladrando y llorando con voz de mujer
muerta te escarbe la barriga.
buscando una sortija nupcial y un juguete de niño degollado,
serán para ti una puerta oscura,
arrasada.

En efecto.

De infierno a infierno, ¿qué hay?

En el aullido de tus legiones, en la santa leche
de las madres de España, en la leche y los senos pisoteados
por los caminos, hay una aldea más, un silencio más
una puerta rota.

Aquí estás. Triste párpado, estiércol
de siniestras gallinas de sepulcro, pesado esputo, cifra
de traición que la sangre no borra. Quién, quién eres,
oh miserable hoja de sal, oh perro de la tierra,
oh mal nacida palidez de sombra.

Retrocede la llama sin ceniza,
la sed salina del infierno, los círculos
del dolor palidecen.

General Franco Cehennemlerde

Pablo Neruda

Sefil, ne ateş ne de kaynayan sirke
yuvasında volkan cadısının, ne de buz yiyen,
ne de çürümüş tosboğa havlayarak ve ölü kadın sesiyle
ağlayarak senin karını tırmalıyor.
Arayarak nişan yüzüklerini ve öldürülmüş çocuğun oyuncağını,
Sizin için kara bir kapı olacak
Yerle bir edilmiş.
Gerçekten.
Cehennemden cehenneme, ne fark eder?
Senin lejyonerin ulumasında, kutsal sütünde
İspanyol analarının, emzikli memeleri çiğnenmiş
yollar boyunca, bir köy daha var, bir sessizlik daha
kırık bir kapı.
Buradasın. Sefil gözkapakları, gübre
uğursuz mezar tavuklarının, ağır balgam, belirtisi
ihanatin ki asla silinmeyecek kan. Kim, kimsin sen
ey tuzun sefil yaprağı, ey toprağın köpeği,
ey gölgenin solgun doğmuş şeytanı.
Kıvılcım geri döner külsüz,
cehennemin tuzlu susuzluğu, acının
çemberleri soluyor.

Maldito, que solo lo humano
te persiga, que dentro del absoluto fuego de las cosas,
no te consumas, que no te pierdas
en la escala del tiempo, y que no te taladre el vidrio ardiendo ni la feroz espuma.
Solo, solo, para las lágrimas
todas reunidas, para una eternidad de manos muertas
y ojos podridos, solo una cueva
de tu infierno, comiendo silenciosa pus y sangre
por una eternidad maldita y sola.
No mereces dormir
aunque sea clavados de alfileres los ojos: debes estar
despierto, general, despierto eternamente
entre la podredumbre de las recién paridas,
ametralladas en Otoño. Todas, todos los tristes niños
descuartizados,
tiesos, están colgados, esperando en tu infierno
ese día de fiesta fría: tu llegada.
trozos rojos de seso, corredores
de dulces intestinos, te esperan todos, todos,
en la misma actitud
de atravesar la calle, de patear la pelota,
de tragar una fruta, de sonreír o nacer.
Sonreír. Hay sonrisas

Lânet, sadece insani olan
Peşine düşsün, eşyaların mutlak ateşi içinde,
Kendini tüketmeyesin, kendini kaybetmeyesin
zamanın basamaklarında, ve kendini kesmeyesin yanan camla ne de vahşi köpükle
Sadece, sadece, gözyaşları için
birleşmiş hepsi, sonsuzluğu için ölmüş ellerin
ve çürümüş gözlerin, yalnız bir çukurda
cehenneminin, yiyerek suskun irin ve kanı
ebediyete kadar lânetli ve tek başına.
Uukuya layık değilsin
gözlerin iğneyle kapansa bile: uyanık
kalacaksın , General, uyanık kalacaksın ebediyete kadar
sonbaharda kurşunlanmış
doğum sonrasının cürüküğü arasında. Hepsi, bütün mahsun çocuklar,
parçalanmış,
kaskatı, asılmışlar, cehenneminde bekleyerek
o gün soğuk bayramı: senin gelişin.
kızıl beyin parçaları, dehlizleri
tatlı bağırsakların, seni bekliyor hepsi, hepsi,
aynı davranışında
caddeyi geçerken, tekmelerken topu,
yutarken bir meyveyi, gülümserken ya da doğarken.
Gülümsemek. Gülüşler var

ya demolidas por la sangre
que esperan con dispersos dientes exterminados
y máscaras de confusa materia, rostros huecos
de pólvora perpetua, y los fantasmas
sin nombre, los oscuros
escondidos, los que nunca salieron
de su cama de escombros. Todos te esperan
para pasar la noche.
Llenan los corredores como algas corrompidas.
Son nuestros, fueron nuestra
carne, nuestra salud, nuestra
paz de herrerías, nuestro océano
de aire y pulmones. A través de ellos
las secas tierras florecían. Ahora, más allá de la tierra,
hechos substancia
destruida, materia asesinada, harina muerta,
te esperan en tu infierno.
Como el agudo espanto o el dolor se consumen,
ni espanto ni dolor te aguardan. Solo y maldito seas,
solo y despierto seas entre todos los muertos,
y que la sangre caiga en ti como la lluvia,
y que un agonizante río de ojos cortados
te resbale y recorra mirándote sin término.

artık yıkılmışlar kanla
ve bekliyorlar kırılmış dağınık dişlerle,
ve kafa karıştırıcı maskeler ve oyulmuş yüzler
sürekli baruttan ve isimsiz
hayaletler, gizlenmiş
karanlıkta, asla çıkmadılar
moloz yataklarından. Hepsi seni bekliyor
geceyi geçirmek için.
Dolduruyorlar koridorları çürümüş yosunlar gibi.
Onlar bizimdir, onlar bizimdi
etimiz, sağlığımız, bizim
barışımız dökümhanenin , bizim okyonusumuz
havadan ve ciğerlerden. Onların sayesinde
kuru toprak çiçeklendi. Şimdi, daha ötesinde dünyanın,
özüne dönüştürdüler
tahrip edilmiş, katledilmiş maddeyi, öldürülmüş unu,
bekliyorlar seni cehenneminde.
Keskin bir korku veya tüketilen ağrı gibi,
Ne dehşet ne de ağrı beklemiyor seni. Yanlız ve lanetlenmiş olacaksın
yalnız ve uyanık kalacaksın bütün ölülerin arasında,
ve kan düşecek yağmur gibi üzerine,
ve kesilmiş gözlerden ölü bir ırmak
akacak yavaşça üzerinden ve dimdik bakacak sana durmaksızın.

Naciendo en los bosques

Pablo Neruda

En 1934 fue escrito este poema.

Cuántas cosas han sobrevenido

desde entonces! España, donde lo escribí,

es una cintura de ruinas. Ay! si

con sòlo una gota de poesía

o de amor pudiéramos aplacar

la ira del mundo,

El mundo ha cambiado

y mi poesía ha cambiado.

Una gota de sangre caída

en estas líneas quedará

viviendo sobre ellas,

indeleble como el amor,

Ormanlarda Doğan

Pablo Neruda

1934'te yazılmıştı bu şiir.

Ne kadar çok şey yaşandı

o andan beri! İşpanya, onu yazdığım yer,

harabelerden bir kemerdir. Oy! Eğer

sadece bir damlasıyla şiirin

ya da aşkın yumuşatabilseydik

dünyanın öfkesini,

Dünya değişti

ve şiirim de değişti.

Bir damla kan düştü

bu satırlarda olacak

yaşayarak onların üzerinde

unutulmaz aşk gibi.